

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANATDALI

**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MUT, SİVRİHİSAR,
EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE
YAŞAM SEMBOLLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

SELDA KAVAS

İSTANBUL, 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANATDALI

**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MUT, SİVRİHİSAR,
EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE
YAŞAM SEMBOLLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

SELDA KAVAS

Danışman: DOÇ. KADRIYE DİDEM ATIŞ ÖZHEKİM

İSTANBUL, 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Selda KAVAS

Anasanat Dalı : Geleneksel Türk Sanatları

Tezin Adı : GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MUT, SIVRIHISAR VE EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE
YAŞAM SEMBOLLERİ

29/08/2014 tarihinde yapılan savunma sınavında başarılı bulunan tez; kapsam, nitelik ve şekil yönünden **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	Kurumu	İmza
Doç.Didem ATIŞ ÖZHEKİM	Sakarya Üniv.Güzel Sanatlar Fakültesi	
Sınav Jüri Üyeleri		
Prof.Şerife ATLIHAN	M.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi	
Yrd.Doç.M.Hülya DOĞRU	Sakarya Üniv.Güzel Sanatlar Fakültesi	
Yedek Jüri Üyeleri		
Yrd.Doç.Hakan ÇİLOĞLU	M.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi	
Prof.Dr.Ayşe ÜSTÜN	Sakarya Üniv.Güzel Sanatlar Fakültesi	

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü yönetim Kurulu'nun ...10/1...09/2014...tarih ve 2014/XV.12 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof.Nilüfer ERGİN DOĞRUER

Müdür
Doç. Sevim ARSLAN
Müdür Yardımcısı

ÖNSÖZ

Kilim, düğümlü halı dışında, kirkitli dokumalar içerisinde en tanınmışıdır. Dokuma sanatı içinde önemli bir yere sahip olan kilimler, yakın bir tarihe kadar sadece dokuyucunun günlük yaşantısındaki ihtiyacını karşılamak amacıyla yapıldığı kabul görmüştür. Fakat Anadolu dokumaları 14. yüzyıldan itibaren aslında ihracatı yapılan bir ürün olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra çağdaş sanat simsarları tarafından bir sanat ürünü olarak sergilerde (müzayedelerde) yer almaya başlamıştır.

“Halk sanatı” diye tabir edilen havsız dokuma türündeki kilimlerin; renk, desen ve kompozisyonlarının çağdaş sanat anlayışına uymasının, bu kadar çok ilgi görmesinin en büyük nedeni motifleridir. Geçmişten günümüze kadar uzanan tarih içerisinde kilim; kültürel geçmişimizi görsel bir dille ifade eden sanat eseri niteliği taşımaktadır. Sanat çevreleri tarafından önemli olduğu kabul edilen bu geleneğin yok olmaması ve ileriki nesillere bilincini kavratarak aktarılması gerektiğinin düşüncesindeyiz. Kilim motiflerinin gösterdiği özellikler, o bölgenin ya da milletin tarihsel süreklilik içinde sanat düzeyini ve anlayışını izlememize önemli ölçüde yardımcı olmaktadır.

‘Geçmişten Günümüze Mut, Sivrihisar, Emirdağ Kilimlerinde Yaşam Sembolleri’ isimli tez çalışmasında bana her konuda yardımcı olan tez danışmanım Sayın Doç. Kadriye Didem Atış Özhekim’ e, değerli hocam Sayın Prof. Şerife Atlıhan’a, çalışmalarım sırasında halı, kilim ve dokuma sanatı ile ilgili zengin kütüphanesini kullanmama izin veren hocam Sayın Öğr. Gör. Mustafa Genç’ e ve manevi destelerini esirgemeyen değerli dostlarım Songül Ergün ve Dilek Balcı Saygılı’ya, büyük bir özveriyle her zaman yanımda olan aileme çok teşekkür eder, bu çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ	
ÖZET.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
TABLO LİSTESİ.....	IX
RESİM LİSTESİ.....	X
ÇİZİM LİSTESİ.....	XIV
1. GİRİŞ	18
2. MUT, SİVRİHİSAR, EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE YAŞAM SEMBOLÜ OLAN MOTİFLER	20
2.1. _Ağaç (Hayat Ağacı).....	26
2.2. Akrep.....	27
2.3. Antika.....	28
2.4. Aşiret Sembolü/Aydınlı Oymak Arması.....	29
2.5. Balık.....	31
2.6. Balık Kılıçığı.....	31
2.7. Bıçak.....	32
2.8. Bıtrak/Pıtrak.....	32
2.9. Boynu Eğri.....	33
2.10. Çakmak.....	33
2.11. Cin-Cen.....	34
2.12. Çengel.....	35
2.13. Çengelli Baklava.....	36

2.14. Çift Ay	37
2.15. Dayanışma	38
2.16. Dikme	39
2.17. Dikmeli Anahtar	39
2.18. Dikmeli Su	40
2.19. El/Parmak/Tarak	40
2.20. Enik Gula	43
2.21. Ejder/Ejderha	43
2.22. Gelin Parmağı	45
2.23. Gıvrım/Kıvrım	46
2.24. Gıvrımlı Anahtar	46
2.25. Gıvrımlı Dikme	47
2.26. Gıvrımlı Su	47
2.27. Gıyı	48
2.28. Göz	48
2.29. Güldalının Yeleni	50
2.30. Haç	50
2.31. Kaz Ayağı	52
2.32. Kedi Kulağı	52
2.33. Keklik Ayağı	53
2.34. Kepçe	53
2.35. Kelebekli Gıyı Suyu	54
2.36. Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu	54
2.37. Koyungözü	56

2.38. Kurt Azğı/Kurt İzi/Canavar Ayağı	57
2.39. Kurbağa/Kurbağacık	59
2.40. Makina Bıçağı.....	60
2.41. Mayagözü	60
2.42. Merdivenli/Merdiven.....	61
2. 43. Muska Ve Nazarlık.....	61
2.44. Oturan Köpek	63
2.45. Sarma	63
2.46. Sevdim Dolaştı	63
2.47. Sığır Sidiği/Gayma	64
2.48. Su Yolu	65
2.49. Tek Kurt Ağızlı.....	66
2.50. Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma	66
2.51. Yar Yara Küstü/Küstü	67
2.52. Yarım Gagak Su	67
2.53. Yarım Tarak Saksavaşan.....	68
2.54. Yılan	68
2.55. Yörev Farda (Yörev Ters)	69
3. MUT, SİVRİHİSAR, EMİRDAĞ YÖRELERİNİN COĞRAFI KONUMU VE TARİHÇESİ	70
3.1. Yörelere Coğrafi Konumu.....	70
3.2. Yörelere Tarihçesi	72
4. MUT, SİVRİHİSAR, EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE TEKNİK VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ.....	84
4.1. Mut, Sivrihisar, Emirdağ Kilimlerinde Teknik Özellikler	100

4.1.1. Malzemenin Elde EdiliŖi ve Kullanılan Araçlar	100
4.1.2. Boyarmadde ve Renkler	112
4.1.3. Dokuma Teknikleri	117
4.2. Mut, Sivrihisar, Emirdağ Kilimlerinde Kompozisyon Özellikleri	122
4.2.1. Katalog	142
5. SONUÇ	192
EK 1	209
KAYNAKÇA	268

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Selda Kavas
Anabilim Dalı	: Geleneksel Türk Sanatları
Programı	: Halı-Kilim
Tez Danışmanı	: Doç. Kadriye Didem Atış Özhekim
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans- Ağustos 2014
Anahtar Kelimeler	: Türk Kilimi, Motif, Yaşam Sembolü

ÖZET

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MUT, SİVRİHİSAR, EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE YAŞAM SEMBOLLERİ

‘Geçmişten Günümüze Mut, Sivrihisar, Emirdağ Kilimlerinde Yaşam Sembolleri’ konulu tez çalışmasında bu bölgelerin coğrafi konumları ve tarihsel süreç içerisinde yerleşen Oğuz, Yörük, Türkmen ve Aşiretlerin yayılımları, üretilen havsız kirkitli dokuma türündeki kilimlerde kullanılan malzemeler, boyarmaddeler, teknik ve kompozisyon özellikler ile en önemlisi de kullanılan motifler incelenmiştir.

Tüm Anadolu’da olduğu gibi Mut, Sivrihisar ve Emirdağ yörelerindeki kilim motifleri; zaman zaman aynı görsel özelliği taşımış fakat farklı isimlendirilmiştir. Bazen de aynı sembolik anlamı yüklenmiş fakat farklı isim ve görsel özelliği yansıttığı görülmüştür.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname	: Selda Kavas
Field	: Traditional Turkish Arts
Programme	: Carpet-Rug
Supervisor	: Assoc. Professor Kadriye Didem Atiş Özhekim
Degree Awarded and Date	: Master- August, 2014
Keywords	: Turkish Rug, Motif, Life Symbol

ABSTRACT

THE LIFE SYMBOLS FROM PAST TO PRESENT ON MUT, SİVRİHİSAR, EMİRDAĞ RUGS

In this study on the life symbols from past to present on Mut, Sivrihisar, Emirdağ Rugs, the geographical locations of those regions and the dispersion of the Oghuz, the nomads known as the Yoruks, the Turkmens and other tribal groups, the materials used in the flat weave rugs without piles produced on horizontal looms, coloring matters, weaving techniques and design layouts and, more importantly the motifs used on the rugs were analyzed.

Although the rug motifs used in those local areas such as Mut, Sivrihisar and Emirdağ have the same visual features from time to time, they are given different names as it happens in all Anatolia. They are sometimes given the same symbolic meaning, however, it is seen that they have different names and reflects different visual features.

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: Mut, Sivrihisar ve Emirdağ Kilimlerinde Yaşam Sembolü Olan Motifler	24
Tablo 2: Mut Yöresi Türkmen ve Yörük Grupları	75
Tablo 3: Mut Yöresi Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler	76
Tablo 4: Sivrihisar Yöresi Türkmen ve Yörük Grupları.....	79
Tablo 5: Sivrihisar Yöresi Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler	80
Tablo 6: Emirdağ Yöresi Türkmen ve Yörük Grupları	84
Tablo 7: Emirdağ Yöresi Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler.....	84
Tablo 8: Mut, Sivrihisar ve Emirdağ Yöresi Ortak Türkmen ve Yörük Grupları	85
Tablo 9: Mut, Sivrihisar ve Emirdağ Yöresi Ortak Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler	86
Tablo 10: Mut, Sivrihisar ve Emirdağ Kilimlerinde Görülen Motifler	131

RESİM LİSTESİ

	Sayfa No.
Resim 1: Kilim.....	92
Resim 2: Cicim	95
Resim 3: Zili	97
Resim 4: Sumak	99
Resim 5: Kırklık/Hürriyet/Şak Şak.....	101
Resim 6: Kırkım İşlemi.....	101
Resim 7: Yer Tezgâhında Dokuma Yapan Kadın	103
Resim 8: Gelişmiş Dikey Tezgâh	103
Resim 9: Istar Tezgâhta Kilim	104
Resim 10: Istar Tezgâhta Kilim Dokuyan Kadın.....	104
Resim 11: Tokaç	105
Resim 12: Yün Tarak	106
Resim 13: Yün Tarayan Kadın	106
Resim 14: Taranmış Yünlerin Eğrilmesinde Kullanılan İğ, Öreke, Kirman	107
Resim 15: İğ, Ağırşak, Tevsi, Çengel.....	107
Resim 16: İğ, Ağırşak, Tevsi, Çengel.....	108
Resim 17: Eğirtmeç, Kirmen	108
Resim 18: İp Eğiren Kadın	109
Resim 19: Çıkrık.....	110
Resim 20: Kelepleme Yapan Kadın.....	110
Resim 21: Girgene	111
Resim 22: Kirkit.....	112

Resim 23: Mihraplı Kilim (Sivrihisar).....	142
Resim 24: Mihraplı Kilim (Sivrihisar).....	143
Resim 25: Bacalı Seccade (Sivrihisar).....	144
Resim 26: Bacalı Seccade (Sivrihisar).....	145
Resim 27: Mihraplı Kilim (Sivrihisar).....	146
Resim 28: Mihraplı Kilim (Sivrihisar).....	147
Resim 29: Mihraplı Kilim (Sivrihisar).....	148
Resim 30: Mihraplı Kilim (Sivrihisar).....	149
Resim 31: Mihraplı Kilim (Sivrihisar).....	150
Resim 32: Barnaklı Seccade (Emirdağ).....	151
Resim 33: Mihraplı Kilim (Sivrihisar).....	152
Resim 34: Dayanışma Motifli Kilim (Sivrihisar)	153
Resim 35: Elibelinde (Beye Küstü) Kilim (Sivrihisar).....	154
Resim 36: Elibelinde Motifli Kilim (Sivrihisar).....	155
Resim 37: Merdivenli Kilim (Sivrihisar).....	156
Resim 38: Sivrihisar Kilimi	157
Resim 39: Sivrihisar Kilimi	158
Resim 40: Sandık Motifli Kilim (Mut).....	159
Resim 41: Mut Kilimi	160
Resim 42: Kilim (Mut)	161
Resim 43: Kuş Motifli Kilim (Mut).....	162
Resim 44: Bereket Motifli Kilim (Sivrihisar).....	163
Resim 45: Sivrihisar Kilimi	164
Resim 46: Bereket Motifli Kilim (Sivrihisar).....	165

Resim 47: Aynalı Kilim (Sivrihisar).....	166
Resim 48: Bereket Motifli Kilim (Mut).....	167
Resim 49: Merdivenli Kilim (Sivrihisar).....	168
Resim 50: Parmaklı Kilim (Sivrihisar).....	169
Resim 51: Taraklı Kilim (Mut).....	170
Resim 52: Akrep Motifli Kilim (Mut).....	171
Resim 53: Kuş Motifli Kilim (Sivrihisar).....	172
Resim 54: Mut Kilimi.....	173
Resim 55: Mut Kilimi.....	174
Resim 56: Sivrihisar Kilim.....	175
Resim 57: Allı Bayrak Kilim (Sivrihisar).....	176
Resim 58: Sivrihisar Kilimi.....	177
Resim 59: Çıtır Kilim (Sivrihisar).....	178
Resim 60: Sinili Kilim (Sivrihisar).....	179
Resim 61: Sivrihisar Kilimi.....	180
Resim 62: Sivrihisar Kilimi.....	181
Resim 63: Sivrihisar Kilimi.....	182
Resim 64: Mukavele-Mukabele Seccade (Sivrihisar).....	183
Resim 65: Çomçalı Kilim (Emirdağ).....	184
Resim 66: Seleser Kilim (Emirdağ).....	185
Resim 67: Uraşman Kilim (Emirdağ).....	186
Resim 68: Kara Döşeme Kilim (Emirdağ).....	187
Resim 69: Koçboynuzlu Kilim (Emirdağ Musluca Türkmenleri).....	188
Resim 70: Çomçalı Kilim (Sivrihisar).....	189

Resim 71: Topluluk Motifli Kilim (Sivrihisar).....	190
Resim 72: Sivrihisar Kilim	191

ÇİZİM LİSTESİ

	Sayfa No.
Çizim 1: Akrep (Mut/Sivrihisar).....	28
Çizim 2: Antika (Emirdağ)	28
Çizim 3: Aşiret Sembolü (Sivrihisar)	30
Çizim 4: Aşiret Sembolü (Sivrihisar)	30
Çizim 5: Balık (Emirdağ)	31
Çizim 6: Balık Kılıcı (Emirdağ)	31
Çizim 7: Bıçak (Emirdağ).....	32
Çizim 8: Pıtrak (Emirdağ).....	33
Çizim 9: Boynu Eğri (Mut).....	33
Çizim 10: Çakmak (Mut).....	34
Çizim 11: Çakmak (Mut).....	34
Çizim 12: Cin-Cen (Mut).....	34
Çizim 13: Çengel (Mut).....	35
Çizim 14: Çengel (Sivrihisar).....	36
Çizim 15: Çengelli Baklava (Sivrihisar).....	36
Çizim 16: Anahtar (Mut)	37
Çizim 17: Çift Ay (Sivrihisar)	37
Çizim 18: Anahtar (Emirdağ)	37
Çizim 19: Dayanışma Motifi (Sivrihisar)	38
Çizim 20: Dayanışma (Sivrihisar)	38
Çizim 21: Dikme (Emirdağ)	39
Çizim 22: Dikmeli Anahtar (Emirdağ)	39

Çizim 23: Dikmeli Su (Emirdağ).....	40
Çizim 24: El/Parmak/Tarak (Mut).....	42
Çizim 25: Enik Gula (Emirdağ).....	43
Çizim 26: Ejder/Ejderha (Sivrihisar).....	44
Çizim 27: Ejder (Mut).....	44
Çizim 28: Gelin Parmağı (Emirdağ).....	45
Çizim 29: Gıvrım/Kıvrım (Emirdağ).....	46
Çizim 30: Gıvrımlı Anahtar (Emirdağ).....	46
Çizim 31: Gıvrımlı Dikme (Emirdağ).....	47
Çizim 32: Gıvrımlı Su (Emirdağ).....	47
Çizim 33: Gıyı Motifi (Emirdağ).....	48
Çizim 34: Göz (Mut/Emirdağ).....	49
Çizim 35: Göz (Sivrihisar).....	49
Çizim 36: Göz (Emirdağ).....	49
Çizim 37: Güldalının Yeleni (Emirdağ).....	50
Çizim 38: Haç (Sivrihisar).....	51
Çizim 39: Şamanlık Dönemi Haç (Sivrihisar).....	51
Çizim 40: Kaz Ayağı (Mut/Sivrihisar).....	52
Çizim 41: Kedi Kulağı (Emirdağ).....	52
Çizim 42: Keklik Ayağı.....	53
Çizim 43: Kepçe Motifi (Sivrihisar).....	54
Çizim 44: Kelebekli Gıyı Suyu (Emirdağ).....	54
Çizim 45: Boynuzlu (Sivrihisar).....	55
Çizim 46: Koçboynuzu (Mut).....	55

Çizim 47: Koçboynuzu (Emirdağ).....	55
Çizim 48: Koyungözü (Emirdağ)	56
Çizim 49: Koyungözü (Emirdağ)	56
Çizim 50: Kurt Ağzı (Mut)	58
Çizim 51: Kurt Ağzı (Sivrihisar)	58
Çizim 52: Kurt Ağzı/Kurt İzi (Emirdağ)	58
Çizim 53: Küçük Anahtar (Emirdağ).....	59
Çizim 54: Küçük Anahtar (Emirdağ).....	59
Çizim 55: Kurbağacık (Mut).....	59
Çizim 56: Kurbağa (Emirdağ)	60
Çizim 57: Makine Bıçağı (Emirdağ)	60
Çizim 58: Mayagözü Motifi (Mut)	60
Çizim 59: Merdivenli (Sivrihisar).....	61
Çizim 60: Merdiven (Sivrihisar).....	61
Çizim 61: Nazarlık (Mut)	62
Çizim 62: Muska (Sivrihisar)	62
Çizim 63: Nazarlık (Emirdağ)	62
Çizim 64: Oturan Göbek (Sivrihisar).....	63
Çizim 65: Sarma (Sivrihisar)	63
Çizim 66: Sevdim Dolaştı (Sivrihisar).....	64
Çizim 67: Sığır Sidiği (Mut).....	64
Çizim 68: Sığır Sidiği (Sivrihisar).....	64
Çizim 69: Sığır Sidiği/Gayma (Emirdağ)	65
Çizim 70: Su Yolu (Emirdağ).....	65

Çizim 71: Tek Kurt Ağızlı (Emirdağ).....	66
Çizim 72: Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma (Sivrihisar)	66
Çizim 73: Yar Yara Küstü Motifi (Mut).....	67
Çizim 74: Küstü Motifi (Mut)	67
Çizim 75: Yarım Gagak Su (Sivrihisar)	67
Çizim 76: Yarım Tarak Saksagan (Mut).....	68
Çizim 77: Yılan (Mut)	69
Çizim 78: Yörev Farda Motifi (Mut).....	69

1. GİRİŞ

El Sanatları, bir milletin kültür ve kimliğinin en canlı belgelerinden biri sayılmaktadır. El sanatlarının geçmişi; toplumun hayat tarzı, sanat anlayışı ve el becerisiyle bütünleşerek; insanın ruhunun derinliklerinden usta bir incelikle muhteşem eserlere dönüştürmesine dayanmaktadır.

En eski dokuma türlerinden biri olan kilim, Orta Asya'dan başlayarak Anadolu'ya yayılan, hayvancılıkla geçinen göçebelerin uyguladıkları ve yaşamlarının her alanında kullandıkları havsız bir dokuma türüdür.

Milletlerin yaşadığı dönemi, kültürünü ve yaşama biçimini en güzel biçimde anlatan motifler ise; sadece dokumaları süsleyici unsur olmamaktadırlar. Dokuyucunun yaşamı boyunca oluşan, kuşaktan kuşağa aktardığı; inancını, gelenek ve göreneklerini yansıttığı, yaşamlarındaki olay ve olguları, doğadan etkileşimi, ekonomik, toplumsal yapı ve estetik anlayışının ortaya çıkmasını sağlayan ve bunu en güzel şekilde anlatan öğelerdir. Malzemenin ve tekniğin gerektirdiği küçük değişiklikler dışında motifin özü değişmez. Aynı yörede, farklı dönemlerde yaşayan topluluklarda kullanılan motifler bazen süreklilik göstermiştir. Bazen de birbirinden farklı yörelerde aynı sembolik anlamı ve ismi taşıyan motifler farklı görselliklerle yansıtılmıştır.

Araştırma konumuz kapsamında yazılı ve görsel kaynaklar incelenerek öncelikle seçilen yörelerin coğrafi konum ve tarihçeleri, yörelere yerleşmiş olan Oğuz Boyları, Cemaatler, Yörük ve Türkmen grupları ve ortak olan gruplar tespit edilerek tablolar oluşturulmuştur. Coğrafi konum itibarıyla birbirinden farklı üç bölgenin ve yörenin kilim dokumalarında kullanılan ortak motiflerin (özellikle yaşamı sembolize eden motiflerin) yörelere yerleşmiş olan ortak gruplar sonucunda nasıl benzer ve farklı özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir. Yazılı ve görsel kaynaklarda elde edilen veriler sonucunda *Mut, Sivrihisar ve Emirdağ* yörelerinde görülen tüm motifler için bir tablo oluşturulmuştur. Bu tablo üzerinde (gri zemin ve kırmızı yazı ile işaretlenmiş) her yörede ve yöreler arasında görülen ortak motifler, yaşamı sembolize eden motifler ve yörelere göre değişebilen farklı isimlendirmelere karşımıza çıkan yaşamı sembolize eden motifler tespit edilmiştir.

Mut, Sivrihisar ve Emirdağ yörelerinde tespit edilen yaşamı sembolize eden motiflerin yörelere göre değişebilen isimlendirmelerle hangi yörelerde kullanıldığı taşıdıkları anlamlar ve tespit edilen kilim ve resim örnekleri üzerinden hiçbir değişiklik yapılmadan çizilip ve bu çizilen motiflerin birbirine benzer ve farklı özellikleri karşılaştırılmıştır. Motif çizimlerinin karşılaştırılmasının sonucu Anadolu'nun hemen hemen her yerinde dokunan kilimlerde kompozisyon ve motif özellikleri bakımından benzerliklerin olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır.

2. MUT, SİVRİHİSAR, EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE YAŞAM SEMBOLÜ OLAN MOTİFLER

Sözlük tanımında, sembol kelimesi duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaret, remiz, rumuz, timsal, simge”¹ anlamlarını taşımaktadır.

“Sembol başlangıçta, ‘sadece görülebilir olanla açığa çıkabilen, görülmez bir realiteyi keşfetmeye yönelten somut bir gerçekçilik’ olarak ya da başka bir söyleyişle ‘bir bütünün parçalarının her birinin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan ve biri olmadan diğerinin anlaşılmadığı önce bir düalliteye sonrasında da bir birleşmeye işaret eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Sembolün farklı disiplinlerde farklı tanımları yapılmıştır. Fakat gerçek olan şudur ki; sembollerde daima bir gizlilik, kapalılık ve çok anlamlılık söz konusudur”².

Diğer bir tanımlamayla sembol anlatılamaz ve görünemez bir gösterilere gönderen ve bundan dolayı da anımsayamadığı bu denkliği somut olarak tecessüm etmek zorunda olan ve bunu da uygunsuzluğu tükenmez bir biçimde düzelten ve tamamlayan ikonografik, ritüel, mistik yinelemeler aracılığıyla yapan işaretir³.

“Medeniyetlerin kendine has bir davranış dili vardır ve bunu işaret ve semboller üzerinden dışa vurur. Nesilden nesile aktarılan bu sembol ve işaretlerin derin anlamları üzerinde durulmaya değerdir. Zira bu sembol ve işaretler ait oldukları medeniyetlerin zihniyetlerinin dışavurumudur”⁴.

“Türkler, göçebe bir toplum olmalarından ötürü, hüküm sürdükleri yerlere kendi kültürlerini götürmüşlerdir. Buldukları ülkenin sanatından etkilenerek, kendi kültürlerinde harmanlayarak başka sanatlarında doğmasına sebep olmuşlardır. İslamiyet’le birlikte resim ve heykelin yasaklanmasıyla Türk sanatkârları süsleme üzerinde yoğunlaşmışlardır. Türkler, İslam dinini kabul ettikten sonra, bu dinin etkisiyle bitki motiflerini ağırlıklı olarak süslemede kullanmışlardır. Bundan dolayıdır ki,

---

¹ Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türkçe Sözlük, ‘Sembol’ s.1727.

² Mehmet Sağ, “Bir Sembol Olarak Kilim”, *Arış Dergisi*, Sayı: 8, (Kasım, 2012), s.117.

³ Gilbert Durand, *Sembolik İmgelem*, Ayşe Maral (çev.), İstanbul: İnsan Yayınları, 2008, s. 13.

⁴ Mehmet Kurtoğlu, *Modernite ve Kadın*, <http://www.sanliurfasembol.com/ydetay.php?id=2063>, (08 Haziran 2014).

motiflerde bitkisel ve geometrik motif anlayışı vardır. Stilizasyonlar genellikle bu motifler üzerinden yapılmaktadır. Diğer el sanatlarında da motif anlayışı bakımından benzerlikler vardır”⁵.

Motif; toplumların gelenek görenek, zevk, anlayış ve inançlarını sembollerle ifade etme biçimi olarak tanımlanmaktadır. Anadolu dokumalarında ortak özelliklerden biri motif çeşitliliğidir. Motifler çeşitli şekillerde bir araya gelerek desenleri oluşturmaktadır. Her yörenin kendine özgü olan bir deseni ve aynı desenin farklı isimleri bulunmaktadır⁶.

Havlı ve havsız kirkiteli dokumaların anlatımında en çok kullanılan desen ve motif kelimeleri Fransızca kökenlidir. Motif ve desen kelimesi halk dilinde daha çok ‘oyu’, ‘organtı (öğrenti)’, ‘yangıç’, ‘yanış’, ‘nanış’, ‘nakış’ gibi isimlerle telaffuz edilmektedir⁷.

Örneğin Emirdağ bölgesinde kilim ve düz dokuma yaygılarda görülen desenler genellikle ‘tabak’, ‘örnek’, ‘yanış’ isimleriyle bilinmektedir. Anadolu’da desene, yörelere göre değişmekle birlikte, ‘yanış’, ‘nakış’, ‘model’ ‘örnek’, ‘motif’ gibi isimler verilmektedir⁸.

Yanış, kelime olarak Anadolu Oğuzları’nın pek çoğunda ‘nakış’, yanışlamak da ‘nakışlamak, nakış işlemek’ manasında kullanılmaktadır. Karşılıdığı mana bakımından ‘im’ ile hiçbir farkı olmamasına rağmen, pek çok Yörük ve Türkmen oymağı ‘yanış’ kelimesini tercih etmektedir. ‘İm’ kelimesi ise Divânu Lügati-t-Türk’te geçtiği halde ‘yanış’ kelimesine yer verilmemiştir. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin taranmasıyla ortaya konulan ‘Tarama Sözlüğü’nde ‘yanış’ kelimesinin bulunmaması, bu kelimenin daha geç bir devirde ortaya çıktığını göstermektedir⁹.

---

⁵ Kadir Sevim ve Ayla Canay, “Anadolu’da Üretilen Kilim Motiflerinden Bukağı Motifi Ve Bu Motiften Çıkan Seramik Çalışmalar”, **İdil Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 6, (2013), s.63.

⁶ Sevim ve Canay, s.63.

⁷ Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, **Akdeniz-Sanat Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 5, (Mart, 2010), s. 53.

⁸ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk-İslam Sanatı Anabilim Dalı, 1997), s. 89.

⁹ Gülensoy, **Orhun’dan Anadolu’ya Türk Damgaları**, 1. Basım, İstanbul: Pamuk Ofset, 1989, 120.

Yukarıdaki tanımlamalar neticesinde ‘Sembol’ ve ‘Motif’ kelimelerinin farklı anlamlar taşıdıkları görülmüştür. Anadolu’da dokumalar için doğru olan ‘Sembol’ değil ‘Motif’ kelimesidir. Bu sebeple araştırma konumuzun başlığında bulunan ‘Sembol’ kelimesinin aslında ‘Motif’ olması gerekmektedir.

Anadolu kilimlerinde taşıdıkları anlamlara göre motifler; Doğum ve Çoğalma İle İlgili Motifler, Hayatı Simgeleyen Motifler (Beslenme İle İlgili Motifler, Korunma İle İlgili Motifler, Canı Korumak İçin Kullanılan Motifler, Ölümsüzlük ve Soy İle İlgili Motifler) ve Ölüm ile İlgili Motifler olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Bu motiflerin her biri dokundukları bölgelere göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Doğum ve Çoğalma İle İlgili Motifler:

Elibeline, Koçboynuzu, Bereket, İnsan, Saçbağı, Küpe, Bukağı, Sandıklı, Aşk ve Birleşim, Yıldız motifleridir.

Hayatı Simgeleyen Motifler:

Beslenme İle İlgili Motifler: Su Yolu.

Korunma İle İlgili Motifler: Pıtrak, El, Parmak ve Tarak, Muska ve Nazarlık, Göz, Haç, Çengel.

Canı Korumak İçin Kullanılan Motifler: Yılan ve Ejder, Akrep, Kurt Ağzı, Kurt İzi, Canavar Ayağı.

Ölümsüzlük ve Soy İle İlgili Motifler: Hayat Ağacı, İm.

Ölüm ile İlgili Motifler: Kuş’tur.

Araştırmamızın konusu dâhilinde geçmişten günümüze Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde yer alan yaşamı sembolize eden motifler incelenmiştir.

Bu motifler; **Ağaç**, **Akrep**, **Antika** (Kurt İzi), **Anahtar/Bisiklet Anahtarı/Küçük Anahtar** (Kurt Ağzı), **Aşiret Sembolü** (İM), **Aydınlı Oymak Arması** (İM), **Balık** (Çengel), **Balık Kılıcı** (El/Parmak/Tarak), **Bıçak** (Su Yolu), **Bıtrak/Pıtrak**, **Boynu Eğri** (Su Yolu), **Çakmak** (Çengel), **Cin-Cen** (Çengel), **Çengel**, **Çengelli Baklava** (Ejder/Ejderha), **Çift Ay** (Kurt Ağzı), **Dayanışma** (Kurt Ağzı),

Dikme (Ağaç, Bukağı, Su Yolu), **Dikmeli Anahtar** (Kurt Ağzı), **Dikmeli Su** (Su Yolu), **El/Parmak/Tarak**, **Enik Gula** (El/Parmak/Tarak), **Ejder/Ejderha**, **Gelin Parmağı** (El/Parmak/Tarak), **Gıvrım/Kıvrım** (Çengel), **Gıvrımlı Anahtar** (Kurt Ağzı), **Gıvrımlı Dikme** (Ağaç), **Gıvrımlı Su** (Kurt İzi/Canavar Ayağı), **Gıyı** (Su Yolu), **Göz**, **Güldalının Yeleni** (Kurt Ağzı), **Haç**, **Kaz Ayağı** (Parmak/Tarak), **Kedi Kulağı** (El/Parmak/Tarak), **Keklik Ayağı** (El/Parmak/Tarak), **Kepçe** (El/Parmak/Tarak), **Kelebekli Gıyı Suyu** (Kurt Ağzı), **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu** (Su Yolu), **Koyungözü** (Göz), **Kurt Ağzı-Kurt İzi-Canavar Ayağı**, **Kurbağa/Kurbağacık** (Kurt Ağzı), **Makine Bıçağı** (Kurt İzi/Canavar Ayağı), **Mayagözü** (Göz), **Merdiven/Merdivenli** (El/Parmak/Tarak), **Muska/Nazarlık**, **Oturan Köpek** (Kurt İzi), **Sarma** (Kurt İzi), **Sevdim Dolaştı** (Çengel), **Sığır Sidiği/Gayma** (Su Yolu), **Su Yolu**, **Tek Kurt Ağzılı** (Kurt Ağzı), **Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma** (El/Parmak/Tarak), **Yar Yara Küstü/Küstü** (El/Parmak), **Yarım Gagak Su** (Kurt İzi), **Yarım Tarak Saksagan** (Kurt Ağzı), **Yılan ve Yörev Farda** (El/Parmak/Tarak)'dır (*Bkz. Tablo1, s. 24-25*).

Tablo 1'de Mut, Sivrihisar ve Emirdağ yöresinde yaşamı sembolize eden motifler verilmiştir. Araştırma konumuz kapsamında tüm motiflerin çizimleri karşılaştırıldığında Anadolu' da yaşamı sembolize eden motiflerle aynı görsel özelliklere sahip olan fakat farklı isimlendirmelerle kullanılan yaşam sembolleri tespit edilmiştir. Bu farklılıkların sebebi yörelere yerleşen ortak Türkmen ve Yörük gruplarının olmasıdır. Bu ortaklıklar aynı motifin farklı isimlendirmelerle (yörelere göre değişebilen ağız farklılıklarıyla) kullanıldığını göstermektedir.

Tablo 1: Mut, Sivrihisar ve Emirdağ Kilimlerinde Yaşam Sembolü Olan Motifler

MOTİFLERİN ADLARI	MUT	SİVRİHİSAR	EMİRDAĞ
Ağaç			■
Akrep	■	■	
Antika			■
Anahtar/Bisiklet Anahtarı/Küçük Anahtar			■
Aşiret Sembolü		■	
Aydınlı Oymak Arması		■	
Balık			■
Balık Kılıcı			■
Bıçak			■
Bitrak/Pıtrak	■	■	■
Boynu Eğri	■		■
Çakmak	■		
Cin-Cen			■
Çengel	■	■	
Çengelli Baklava		■	
Çift Ay		■	
Dayanışma		■	
Dikme			■
Dikmeli Anahtar			■
Dikmeli Su			■
El/Parmak ve Tarak	■	■	■
Enik Gula			■
Ejder/ Ejderha	■	■	
Gelin Parmağı			■
Gıvrım/ Kıvrım	■		■
Gıvrımlı Anahtar			■
Gıvrımlı Dikme			■
Gıvrımlı Su			■
Gıyı			■
Göz	■	■	■
Güldalının Yeleni			■
Haç		■	
Kaz Ayağı	■	■	
Kedi Kulağı			■
Keklik Ayağı	■		■
Kepçe		■	
Kelebekli Gıyı Suyu			■
Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu	■	■	■

Koyungözü			■
Kurt Ağzı/Kurt İzli/Canavar Ayağı	■	■	■
Kurbağa/Kurbağacık	■		■
Makine Bıçağı			■
Mayagözü	■		
Merdiven/Merdivenli		■	
Muska ve Nazarlık	■	■	■
Oturan Köpek		■	
Sarma		■	
Sevdim Dolaştı		■	
Sığır Sidiği/Gayma	■	■	■
Su Yolu			■
Tek Kurt Ağzılı			■
Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma		■	
Yar Yara Küstü/Küstü	■		
Yarım Gagak Su		■	
Yarım Tarak Saksakağan	■		
Yılan	■		
Yörev Farda (Yörev Ters)	■		

2.1. Ağaç (Hayat Ağacı)

Ağaç motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Anadolu’da dokumalarda ‘Hayat Ağacı’ ismi çok az kullanılmaktadır. Hayat Ağacı daha çok ‘Dal’, ‘Dikme’ (ağaç), ‘Çıdırgı’ (dal) adıyla bilinmektedir(*Bkz. Dikme Motifi*). Türkler, Orta Asya coğrafyasında hayat ağacını, kamların davullarına işlemiştir. Şaman atalarımızın inancına göre de ‘kayın ağacını’ (hayat ağacı) dünyanın merkezi, yeri ve göğü birbirine bağlayan ve ölü ruhların cennette yükselmesine yarayan öge saymaktadır¹⁰.

“Hayat Ağaç” 1: sözlük tanımında; 1. Soy ağacı, soy kütüğü. 2. Beyinciğin kesitinde dıştaki boz madde bölümüne yayılarak dallanma gösteren ak maddenin oluşturduğu ağaç biçimi. 3. Binaların dış cephelerine işlenen ve uzun ömürlü olmasını sağlayan özel ağaç motifi”¹¹ şeklinde ifade edilmektedir.

Evrensel, yaşam ve kutsal ağaç temalarını İslam inancında da saptanmaktadır. İslam sanatı bezemelerinde bu ağaçlara sıkça rastlanır. Zeytin, incir, nar, hurma, üzüm gibi ağaçlar kutsallık kazanmış olup, bunlarla ilgili Kuran’da ayetler bulunmaktadır. Örneğin; zeytin (Nur 24/35), incir/zeytin (Tin 95/1), nar (Rahman 55/68), hurma (Rahman 55/68) ayrıca lanetlenmiş ağaç olan zakkum (İsra 17/60), Duhan (44/43-45) surelerinde geçmektedir¹².

“Anadolu-Türk halı ve düz dokuma yaygılarında en çok kullanılan motiflerden biri de hayat ağacı motifidir. Halıların zemini genellikle dal ve yaprakları bulunan bir ağaç motifiyle süslenir. Ladik halılarındaki gibi, mihraptan aşağıya doğru, Kula halılarındaki gibi, yerden mihraba doğru uzanırken, Kütahya, Uşak, Kula, Eşme, Afyon, Obruk (Konya) kilimlerindeki gibi, tüm zemini doldurmuş halde ve Milas halılarındaki gibi, mihrap köşelerinde adeta bir bezek gibi işlenen bu motifin kaynağı da Orta Asya Türk Sanatına dayanmaktadır. Özellikle, Beylikler dönemine ait, Marby halısında hayat ağacı sırt sırta vermiş, bütün kültürlerde ve bu arada Türk mitolojisinde de cenneti sembolize eden, iki tavus kuşu tarafından korunurken tasvir edilir. İslamiyet’in getirdiği

¹⁰ Musa Seyirci, “Afyonkarahisar Müzesindeki Hayat Ağacı Kilim Seccadeler”, **IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**. Afyonkarahisar: 29-30 Eylül 1995, s. 172.

¹¹ Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türkçe Sözlük, “Hayat Ağacı”, Ankara: 2005, s.865.

¹² Hüseyin Alantar, **Motiflerin Dili**, 1. Baskı, İstanbul: Yorum Yayıncılık, 2007, s.80.

figür yasağına rağmen, 15. yüzyıl Anadolu-Türk Sanatında, Orta Asya figür geleneği ve mitolojisinin kullanılması ilginçtir”¹³.

Kayın, Çam, Ilgın, Meşe, Mersin, Sedir, Akasya, Çınar, Söğüt vb. ağaçlar stilize edilerek hayatın, mısır, haşhaş, nar, tahıl başakları, üzüm, incir bereketin simgesi sayılmaktadır. Hayat ağacı ölümsüzlüğün simgesidir. Özetle, bu dünyada ölümsüzlüğü başaramayan Anadolu insanı öldükten sonra dirileceği inancıyla, kökleriyle toprağın derinliğine inen, dallarıyla gökyüzüne uzanan hayat ağacı, Çatalhöyük’ten bu yana kilime, mezar taşına, dokuma, işleme, örgü, metal, cam tahta, çini seramik, taş, tezhip, duvar süslemesi alçı işçiliği vb. sanat eserlerinde görülmektedir. Hayat ağacı bazen ölümün soğuk yüzü olan mezar taşına işlenerek, mezar taşına dil vermiştir, bazen de uçkura, peşkire, mendile işlenerek genç kızla, erkek arasında sevgi yolu olmuştur¹⁴.

2.2. Akrep

Bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Anadolu el sanatlarında zeminde ve dış bordürde süslemelerinde kullanılan Akrep* motifi; Anadolu dokumalarında korunma amacıyla kullanılan motiflerden biridir. Anadolu’da aynı anda dört mevsimin birden yaşanıyor olması, bitki ve hayvan örtüsüne zengin bir çeşitlilik getirmektedir. Bu çeşitliliğin özel bir parçası olan akrep dağlık kurak ya da rutubetli, hemen hemen her yörede rastlanabilir türden ve Anadolu insanının kendisini korumak ihtiyacı hissettiği bir hayvandır. Akrep motifi sembolik olarak şeytanın ruhunu temsil etmektedir¹⁵. Akrepler göçerler için gerçek tabiat afetleridir. Sık sık çadıra girerler. İğneleri çok acı verir bazen de öldürücüdür. Halılara dokunan ‘Akrep’ motifi, bu hayvana karşı korunma içgüdüsünü simgelemektedir. Göçebeler bu motif var olduğu

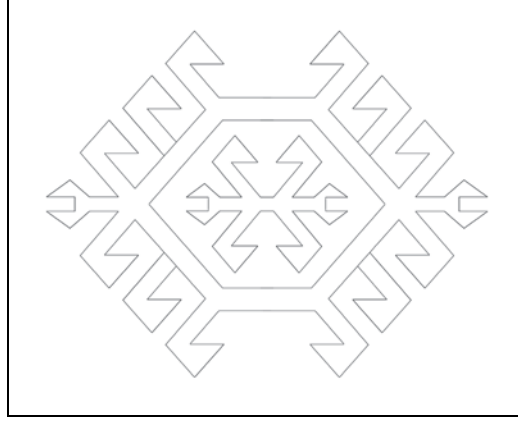
¹³ Bekir Deniz, **Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları**, 1. Baskı, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2000, s. 197.

¹⁴ Seyirci, “Afyonkarahisar Müzesindeki Hayat Ağaçlı Kilim Seccadeler”, s. 172.

* **Akrep:** Bir efsaneye göre şöyle der; “Ben ne doğal ruhum, ne de şeytan. Bana dokunan herkese ölüm getiren bir yaratığım. İki boynuzum ve sağa sola savurduğum bir kuyruğum var. Boynuzlarımda acımasızlık ve nefret, kuyruğum ise hançerdir. Ben sadece bir kez doğururum. Diğer yaratıklarda bereketin simgesi olan doğurganlık, benim için ölümün işaretidir”. Sürekli açıkta ve ona dokunacak kimseye ölümü şıngalamaya hazır bir zehir kesesi ile biten kuyruğu, her an öldürmek için pusuda bekleyen kötü niyetin ve nedensiz kavganın somut bir simgesidir. Detaylı bilgi için bkz. Mine Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, 1. Baskı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002, s. 154.

¹⁵ Mine Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 154.

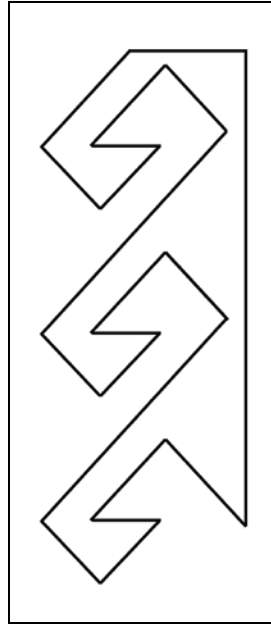
sürece Akrebin halıya yaklaşmadığına inanmaktadırlar¹⁶. (Bkz. Örnek 19, s.160, Örnek 30, s.171)

Çizim 1: Akrep (Mut/Sivrihisar)

2.3. Antika

Antika* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 2: Antika (Emirdağ)

¹⁶ Mehmet Ateş, **Mitolojiler Semboller ve Halılar**, 1. Baskı, İstanbul: Net Turistik Yayınları, 1996, s.154.

* **Antika**: Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabındaki sınıflandırmaya göre Kurt İzi/Canavar Ayağı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.160).

2.4. Aşiret Sembolü/Aydınlı Oymak Arması

Aşiret Sembolü ve Aydınlı Oymak Arması* motifi Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Hangi yöreye ait olduğu bilinmeyen Aşiret Sembolü** motifi kilimlerin bordürlerinde bir sıra olarak dokunmaktadır. Oymak işaretidir. Bu durum kilimin o oymağa ait olduğunu göstermektedir¹⁷.

Her aşiret halılarına, kilimlerine kendilerine özgü bir tanıtma işareti (damga***/arma) koymaktadır. Bu damga/arma aşiret birliğini güçlendirmeye, geliştirmeye yaradığı gibi, karışan kaybolan halıların ve kilimlerin hangi aşirete ait olduğunu kolayca tanınıp bulunması için dokunmaktadır¹⁸.

Türk Damgaları: Orta Asya Türk boy ve soylarının bayrak, flama, yapı, mezar taşı ve balballarında görülen damgalar, motif olarak dokumalarda da yer almışlardır. ‘İm’ diye de bilinen bu işaretler, Türk aşiretlerinin, tarihleri boyunca gittikleri ve yayıldıkları her yerde varlıklarını devam ettirmişlerdir. Farklı dil, şive ve isimlerle anılsalar bile, şekil ve tekniklerini kaybetmemişlerdir. Mesela, Eymur imi ile Sivrihisar Eymurlarının imi, esasta aynıdır. Değişik coğrafya ve zamanda sadece birkaç yeni ilave çizgi ile zenginleştirilmiştir¹⁹. (Bkz. Örnek 7, s.148, Örnek 36, s.177, Örnek 38, s.179)

---

* **Aydınlı Oymak Arması:** Bu motifin yazılı kaynak dışında görsel örneğine rastlanmamıştır.

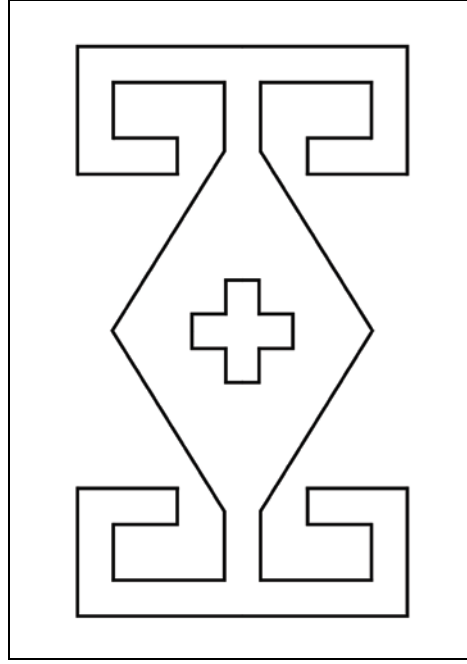
** **Aşiret Sembolü:** Mine Erbek’in **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre İm olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.184).

¹⁷ Nesrin Baraz, **Sivrihisar’da ve Sivrihisar-Kayakent’te Dokumacılık**, 1. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s.57.

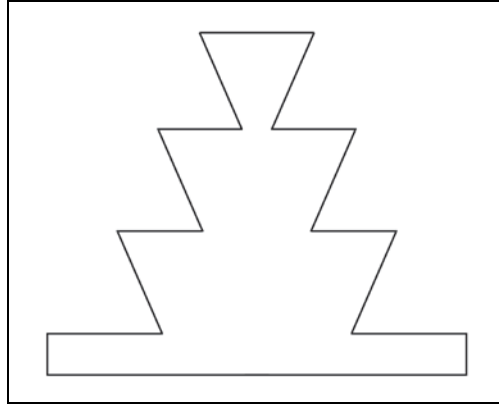
*** **Damga:** Eski Türkçe’de ‘Tamka’ olarak kullanılan kelime bugün Anadolu’da ‘Damga’ şeklinde yaşamaktadır. Damga, herhangi bir şey üzerine vurulan işaret, alamet, alamet-i farika, marka anlamlarını karşılamaktadır. Detaylı bilgi için bkz. K. Özlem Alp, **Orta Asya’dan Anadolu’ya Kültürel Sembollere Giriş**, Ankara: Eflatun Yayınevi, 2009, s. 60.

¹⁸ Mehmet Ateş, **Mitolojiler Semboller ve Halılar**, s.155.

¹⁹ Hasan Özönder “Türk Dokumlarındaki Motiflerin Menşé Birliği ve Türk Sanatının Sürekliliği”, **Türk Soylu Halklarının Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri**, 27-31 Mayıs 1996, Kayseri: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, s.250.

Çizim 3: Aşiret Sembolü (Sivrihisar)

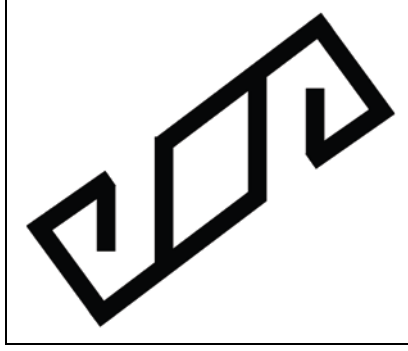

Çizim 4: Aşiret Sembolü (Sivrihisar)

2.5. Balık

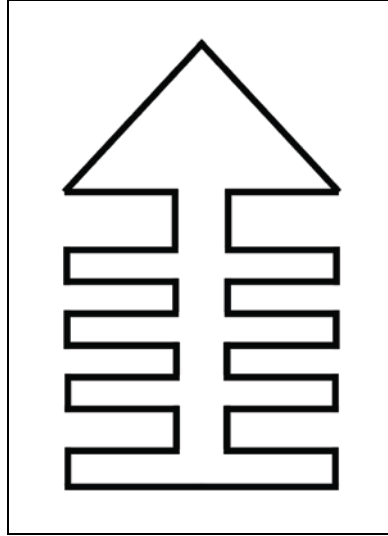
Balık* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 5: Balık (Emirdağ)

2.6. Balık Kılıcı

Balık Kılıcı** motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 6: Balık Kılıcı (Emirdağ)

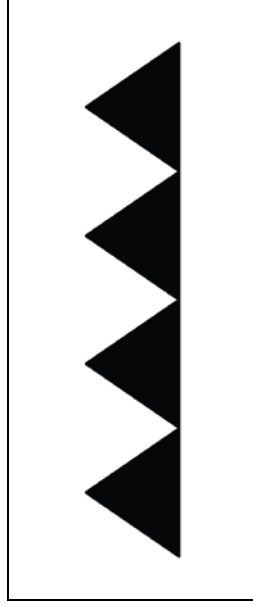
---

* Emirdağ yöresinde **Balık** olarak isimlendirilen motif; Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Çengel olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.140).

** Emirdağ yöresinde **Balık Kılıcı** olarak isimlendirilen motif; Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.118).

2.7. Bıçak

Bıçak* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 7: Bıçak (Emirdağ)

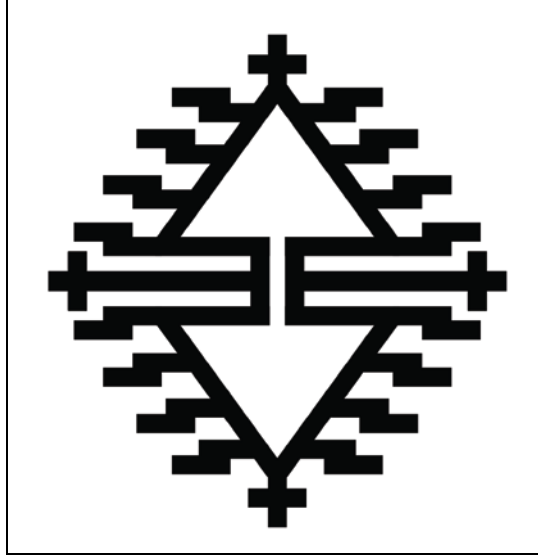
2.8. Bıtrak/Pıtrak

Bıtrak/Pıtrak adıyla karşımıza çıkan bu motif; Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Pıtrak tarlalarda bulunan, dikenleriyle insanlara ve hayvanlara yapışan bir bitkidir. Pıtrağın üzerindeki dikenlerin kötü gözü uzaklaştırdığına inanan Anadolu insanı onu ‘Nazarlık’ motifi olarak kullanmaktadır. ‘Pıtrak gibi’ deyimini ağaçlardaki meyve bolluğunu ifade etmektedir. Bu yüzden de un çuvallarında, tandır örtülerinde pişmiş toprak kaplarının üzerinde kullanılmıştır²⁰. Yazılı kaynaklarda Pıtrak motifinin her üç yörede de kullanıldığı bilinmektedir. Fakat Mut ve Sivrihisar yöresinde görsel örneğine rastlanmamaktadır.

---

* Emirdağ yöresinde **Bıçak** olarak isimlendirilen motif; Mine Erbek’in **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Su Yolu olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.106).

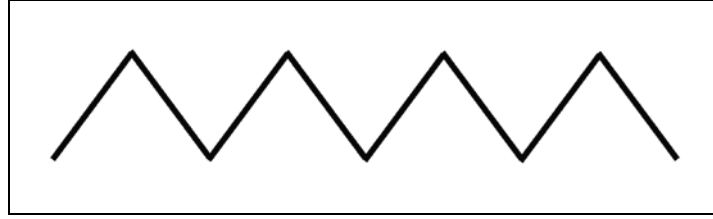
²⁰ *Geleneksel Halı Sanatında Kullanılan Motifler ve Anlamları*, 2011, [http://www.egelisesi.k12.tr/dosyalar/editor/file/Proje08\(2\).pdf](http://www.egelisesi.k12.tr/dosyalar/editor/file/Proje08(2).pdf), (16 Nisan 2014).

Çizim 8: Pıtrak (Emirdağ)

2.9. Boynu Eğri

Boynu Eğri* motifi Mut kilimlerinde görülmektedir.

Çizim 9: Boynu Eğri (Mut)

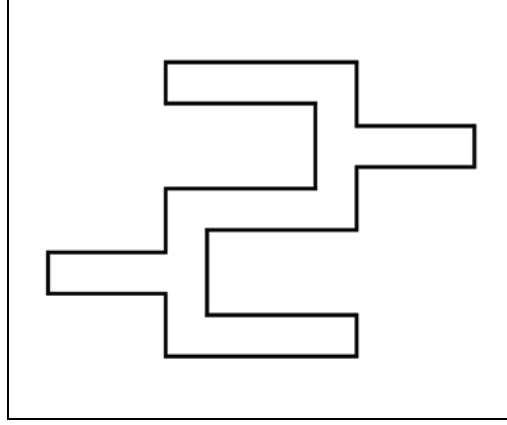
2.10. Çakmak

Çakmak** motifi Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. (Bkz. Örnek 18, s.159). Ayrıca aynı isimle bir diğer örnek ise Çengel motifine benzemektedir (Bkz. Çizim 11, s.152).

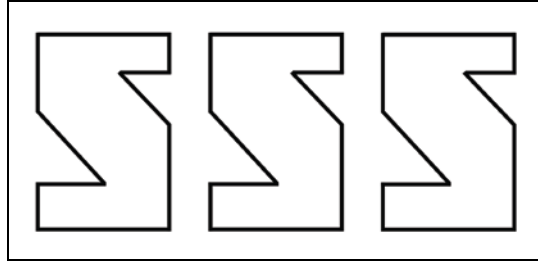
---

* Mut yöresinde **Boynu Eğri** olarak isimlendirilen motif; Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Su Yolu olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.106).

** Mut yöresinde **Çakmak** olarak isimlendirilen motif; Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.118).

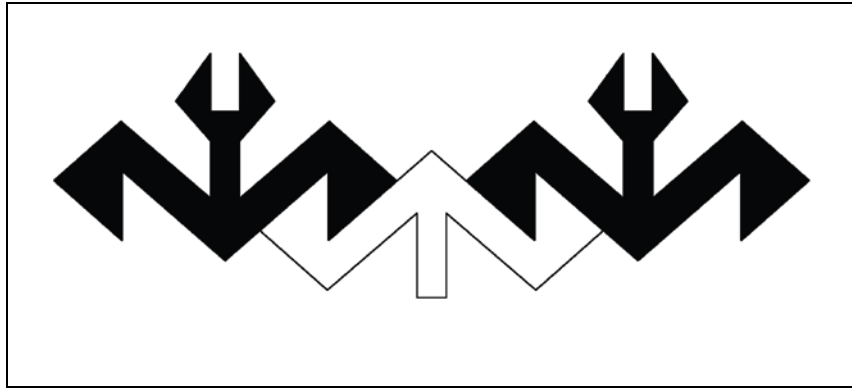
Çizim 10: Çakmak (Mut)

Çizim 11: Çakmak (Mut)

2.11. Cin-Cen

Cin-Cen* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

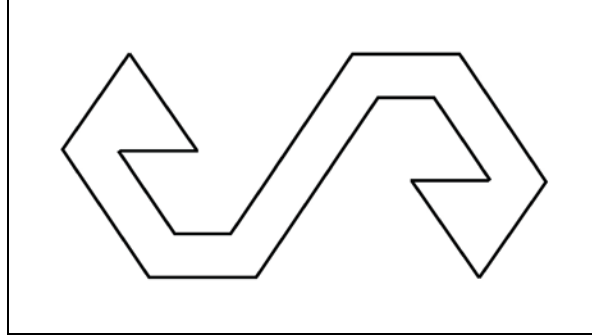
Çizim 12: Cin-Cen (Mut)

---

* Emirdağ yöresinde **Cin-Cen** olarak isimlendirilen motif; Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; Kurt Ağızı/Kurt İzi/Canavar Ayağı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.163).

2.12. Çengel

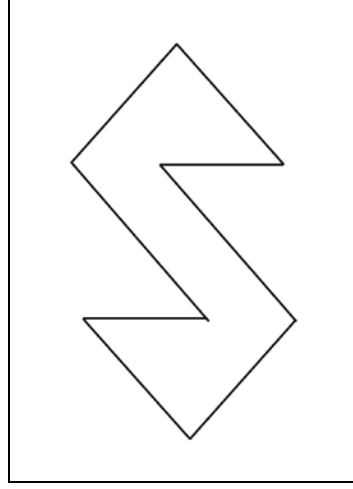
Bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. “Eşkenar dörtgen, üçgen, altıgen, sekizgen şekilli süslemeler meydana getirdiği şekillerden çok ifade ettiği motifin anlamına göre adlandırılmaktadır. Bu nedenle de tek bir adı yoktur. Desen nasıl verilirse verilsin İç ve Batı Anadolu bölgesinde ‘Göl’, Manisa, Uşak çevresinde ‘Ayna’, Yozgat, Çorum çevresinde ‘Camuz Anlı’ (manda anlı) gibi isimlerle bilinmektedir. Özellikle Selçuklu dönemi halılarında gördüğümüz uçları kıvrımlı süslemeler kaynaklarda ‘Çengel’* adıyla tanıtılmaktadır. Halk arasında ise, bu türden süslemeler, ‘Kuş’ ya da ‘Yılan’a benzetilir ve ‘Gıvrım’, ‘Kuşbaşı’, ‘Yılan’, ‘Yılan Eğrisi’ gibi adlarla bilinmektedir”. Emirdağ yöresinde Çengel motifi Gıvrım adıyla bilinmektedir. Yine kaynaklarda eşkenar dörtgen, altıgen şekilli motifler baklava motifi diye tanıtılmaktadır. Eşkenar dörtgen veya altıgen şekilli (baklava) geometrik süslemeler dokunduğu bölgeye göre ‘Göl’ (göbek), ‘Ayna’, ‘Farda’, ‘Camuz Anlı’ gibi değişik isimlerle tanınmaktadır. Sözelimi, Kula çevresinde; Göl, Uşak, Balıkesir, Sındırgı çevresinde; ‘Ayna’, Aksaray, Niğde, Kayseri, Konya civarında; ‘Farda’, Yozgat, Sivas çevresinde; ‘Camuz Anlı’²¹ diye bilinmektedir. (Bkz. Örnek 16, s.157, Örnek 20, s.161)

Çizim 13: Çengel (Mut)

* Çengel motifinin Köşek (Deve Boynu) şeklinde isimlendirildiği görülmektedir. (Detaylı bilgi için bkz. Yusuf Durul, **Anadolu Kilimlerinden Örnekler-2**, 1. Baskı, İstanbul: Akbank Yayınları, 1987, s. 2).

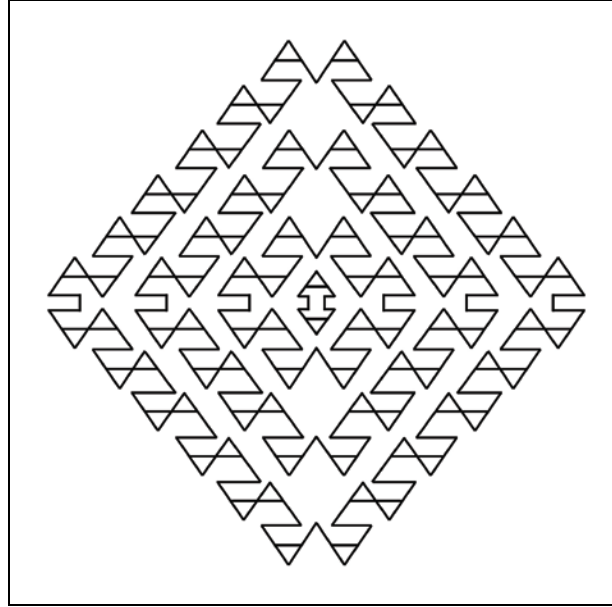
²¹ Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, s. 54.

Çizim 14: Çengel (Sivrihisar)

2.13. Çengelli Baklava

Çengelli Baklava* motifi Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. (Bkz. Örnek 3, s.144)

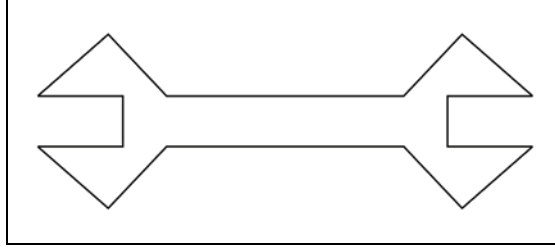
Çizim 15: Çengelli Baklava (Sivrihisar)

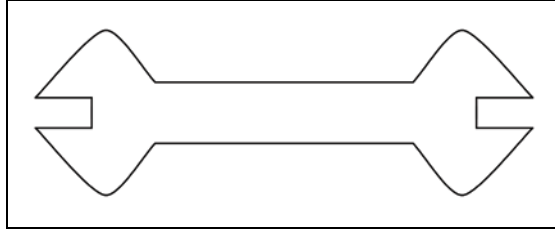
* Çengelli Baklava olarak isimlendirilen motif; Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Yılan/Ejder olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.152).

2.14. Çift Ay

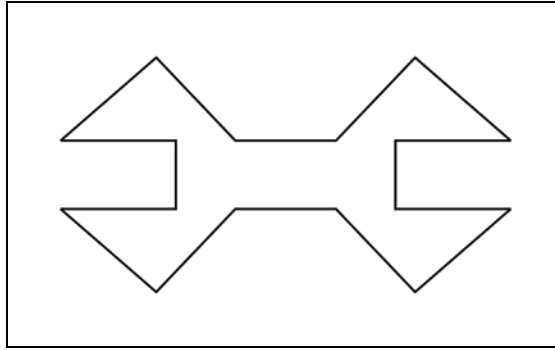
Çift Ay* motifi Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Sivrihisar yöresinde Çift Ay motifi olarak bilinen motif Emirdağ yöresinde Anahtar şeklinde isimlendirilmektedir. Aslında bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde karşılaştığımız Kurt Ağzı (Bkz. Çizim 16,17,18) olarak bilinen motifle aynı görsel özelliğe sahiptir. (Bkz. Örnek 4, s.145)

Çizim 16: Anahtar (Mut)

Çizim 17: Çift Ay (Sivrihisar)

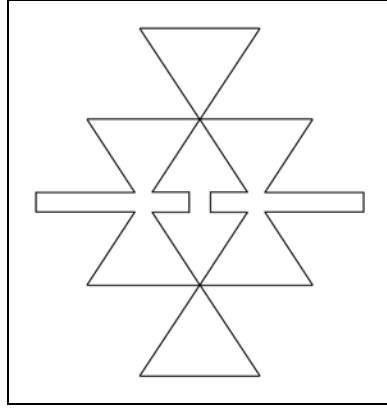
Çizim 18: Anahtar (Emirdağ)

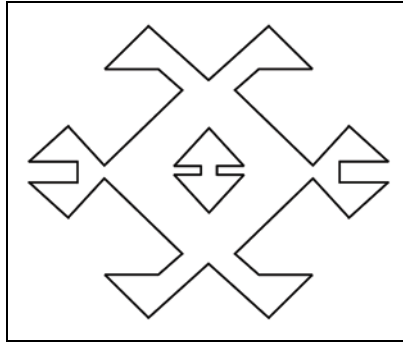
* Çift Ay motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt Ağzı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.162).

2.15. Dayanışma

Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Dokumaya adını veren motif aslında Sivrihisar yöresine özgü bir kilim grubuna verilen isimdir. Ülkemizde başka bir yerde rastlanmamaktadır. Bu kilimler topluluğu, toplantıyı, kardeşliği, dayanışmayı anlatmaktadır. Her bir motif diğer bir motifin yarısını oluşturmaktadır, karmaşık değildir, sade bir dokuma biçimidir²². Çizim 19'daki Dayanışma* motifi Yıldız ve Bukağı motifinin birlikte kullanılmasıyla oluşmaktadır. Çizim 20' deki Dayanışma motifi ise yaşamı sembolize eden Kurt Ağzı olarak bilinen motifle aynı görsel özelliktedir. (Bkz. Örnek 8, s.149, Örnek, 25, s.166)

Çizim 19: Dayanışma Motifi (Sivrihisar)

Çizim 20: Dayanışma (Sivrihisar)

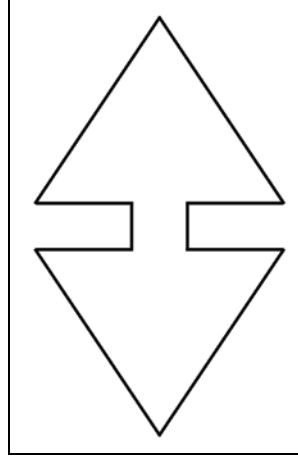
²² Nesrin Baraz, "Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık", s.72.

* Dayanışma motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt Ağzı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.162).

2.16. Dikme

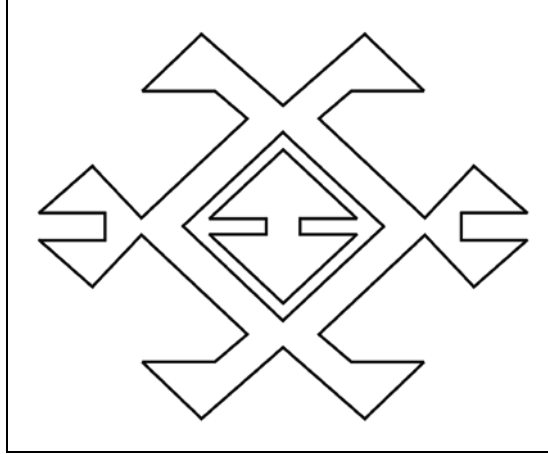
Dikme* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır (Detaylı bilgi için bkz. Ağaç, s.26).

Çizim 21: Dikme (Emirdağ)

2.17. Dikmeli Anahtar

Dikmeli Anahtar** motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır

Çizim 22: Dikmeli Anahtar (Emirdağ)

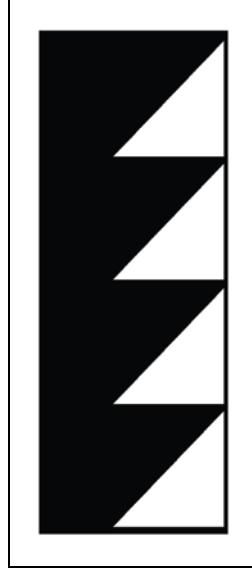
---

* **Dikme** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Bukağı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.78).

** **Dikmeli Anahtar** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt Ağzı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.163).

2.18. Dikmeli Su

Dikmeli Su* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 23: Dikmeli Su (Emirdağ)

2.19. El/Parmak/Tarak

El/Parmak/Tarak olarak bilinen motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. El**; kuvvet, kudret ve hükmetme gücünü simgelemektedir. Anadolu'da üretilen dokumalarda el motifi hem gerçekçi bir üslupla hem de stilize edilmiş olarak beş buçuk ve beş şeklinde, parmak ve ona benzeyen tarak motifleri geometrik olarak üçlü, beşli ve yedili sayılar olarak dokunmaktadır. Bir gövdeye bağlanmış çeşitli çubuk formlarından oluşan şekiller buna göre 'El' veya 'Tarak' adını almaktadır²³.

---

* **Dikmeli Su** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Su Yolu olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.106).

** **El**: Anadolu'da halk biliminde 'Peçe-i Ali Aba', 'Fatma Ana Eli' veya 'Meryem'in Eli' tanımları vardır. 'Fatma Ana' Hz. Muhammed'in, ilk karısı Hatice'den olma dört kızından en küçüğüdür. Hz. Ali'nin eşi, Hasan ve Hüseyin'in anneleridir. Bir gün Hz. Muhammed abasını çıkarmış, yarısını kendi üstüne, kalan kısmını da Hz. Ali, eşi, Hz. Fatma ve oğulları Hasan ve Hüseyin'in üzerine örtmüştür. Böylece abanın altında beş kişi olmuştur. Buna 'Peçe-Ali Aba' denir. Buna göre başparmak Hz. Muhammed, işaret parmak Hasan ve Hüseyin sayılmıştır. Bu nedenle elin ve beş sayısının uğuru Anadolu uygarlıklarında bugüne değin anlamını yitirmeden gelen inançlardan biri olmuştur (Detaylı bilgi için bkz. Mine Erbek, **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 112).

²³ Detaylı bilgi için bkz. Mine Erbek, **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 112.

Dokumalarda el, ayak gibi insan uzuvları geometrik şekillerle verilmektedir. Dokunan örnekler de Elli halı, parmaklı halı gibi isimlerle adlandırılır. El, kaynaklarda, “yaratıcı gücün sembolü olan el, insanı hayvandan ayıran en önemli organdır. İnsanoğlu, tarih boyunca ellerini ve parmaklarını kullanma yetisi arttıkça hayvanlıktan uzaklaşmıştır” şeklinde tarif edildiği gibi halı ve düz dokuma yaygılarında işlenmiş bir motif değildir; Kırşehir halı ve düz dokuma yaygılarında ‘El’ motifi de, ‘Pençe’ motifi de görülmektedir. Kırşehir’de dokuyucu pençe motifini, ele benzerliğinden dolayı, insana bu motifi yakıştıramadığı için, ‘Bayrak’ diye isimlendirmektedir²⁴.

Parmak ve ona çok benzeyen tarak motifleri, geometrik olarak üçlü, beşli, yedili ve katları sayılar kullanılarak dokunmaktadır. Bir gövdeye bağlanan çeşitli çubuk formlarından oluşmaktadır ve duruma göre el, parmak ve tarak olarak isimlendirilmektedir²⁵.

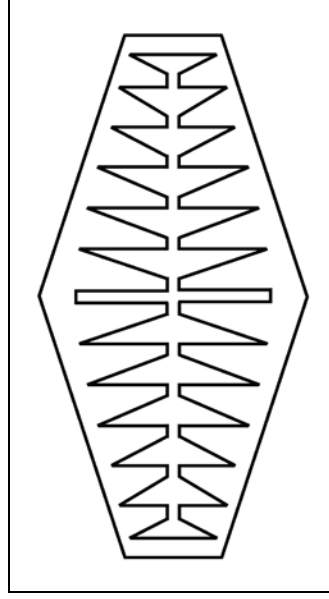
Anadolu’nun birçok dokuma merkezinde karşılaşılan parmak motifleri uygulamalarında, küçük farklılıklar dışında genelde aynı şemaya bağlı kalındığı görülmektedir. Emirdağ bölgesinde çok sevilmektedir. Eğret (Afyon) yöresinde büyük bir bölümü parmak desenlerinden meydana gelen parmaklı kilimler dokunmaktadır²⁶. (Bkz. Örnek 8, s.149, Örnek 10, s.151, Örnek 29, s.170, Örnek 30, s.171, Örnek 47, s.188, Örnek 48, s.189)

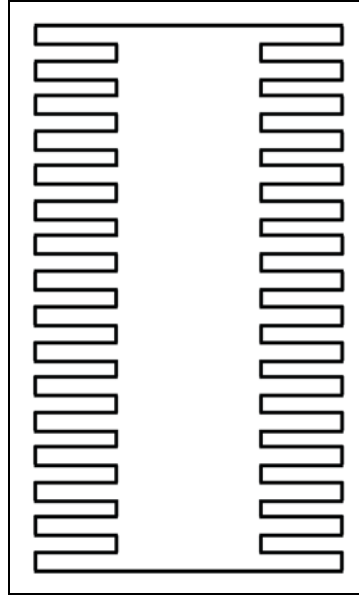
²⁴ Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, s. 56.

²⁵ Mine Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 114.

²⁶ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 96.

Çizim 24: El/Parmak/Tarak (Mut)

El/Parmak/Tarak (Sivrihisar/Emirdağ)

2.20. Enik Gula

Enik Gula* motifi Emirdağ kilimlerinde görülmektedir. ‘Enik Gula’ motifi ‘Dikme’ motifi gibi bordür aralarında ve bordür ile zemin arasında geçiş sağlamak amacıyla kullanılan bir motiftir. (Bkz. Örnek 45, s.186)

Çizim 25: Enik Gula (Emirdağ)

2.21. Ejder/Ejderha

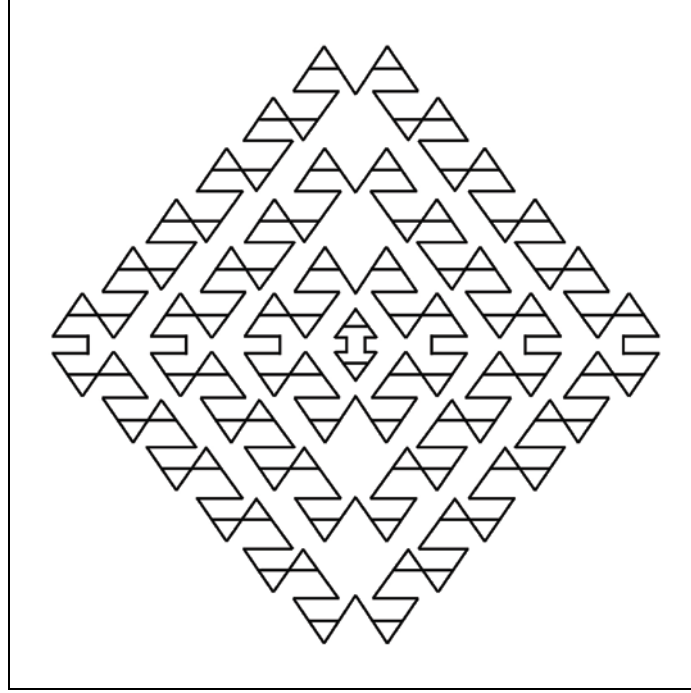
Bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Ejderha bütün dünyada Çin mitolojisi ve sanatına ait kabul edilse de Türk mitolojisi ve sanatında gök, yer ve su unsurlarına bağlı olarak, özellikle erken dönemlerde bereket, refah, güç ve kuvvet simgesi olarak kabul edilmektedir. Su, bolluk ve yeniden doğuşun timsali sayılan ejder motifi, Türk hayvan takviminde de yıl simgesi olarak yer almaktadır²⁷.

Ejder veya Ejderha figürü Türk kültüründe daha çok mitolojik bir motif olarak nitelendirilmiştir. Orta Asya- Türk kültüründe ‘evren’ diye isimlendirilen ‘Ejder’ Anadolu-Türk havlı ve havsız kirkitli dokuma yaygılarda geometrik bir çerçeve içinde ya da serbest bir şekilde işlenmektedir. Genellikle korkunç birer yaratık şeklinde tasvir edilmektedir. Kimi örnekte de yılan şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yılan şeklinde verildiği zaman da Milas halılarındaki gibi kötülük, Niğde, Kırşehir çevresindeki gibi iyilik, bolluk sembolü olarak değerlendirilmektedir. Gerçeğine benzemese bile, kıvrımlar yaparak uzanan bir motif olarak işlenmektedir ve İç Anadolu Bölgesi’ndeki gibi ‘Gıvrım’, Çanakkale yöresindeki gibi ‘Yılan Dolandı’, Dolaşan Evren’ gibi isimler

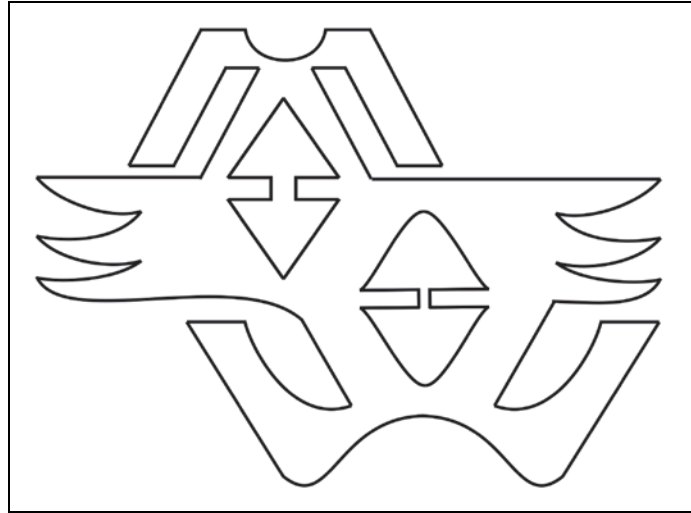
* **Enik Gula**: Çoban Tutkacı (Bkz. Yusuf Durul, **Anadolu Kilimlerinden Örnekler-2**, s.10) ve Koyun Tutkacı (Bkz. Yusuf Durul, **Anadolu Kilimlerinden Örnekler-2**, s.14) olarak da isimlendirilmiştir. Ayrıca Enik Gula motifi Mine Erbek’in **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.117).

²⁷ *Türk Destanlarında Hayvan Sembolizmine Genel Bir Bakış (Dede Korkut Kitabı’ndan Örnekler)*, (t.y.), <http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/94/06.pdf> (20 Nisan 2014).

almaktadır. Dokumalarda da buna göre isimlendirilmektedir. Orta Asya ve Anadolu-Türk kültüründe bolluk, bereket, iyilik bazen de kötülük sembolü olarak görülmektedir²⁸. (Bkz. Örnek 3, s.144, Örnek 32, s.173)

Çizim 26: Ejder/Ejderha (Sivrihisar)

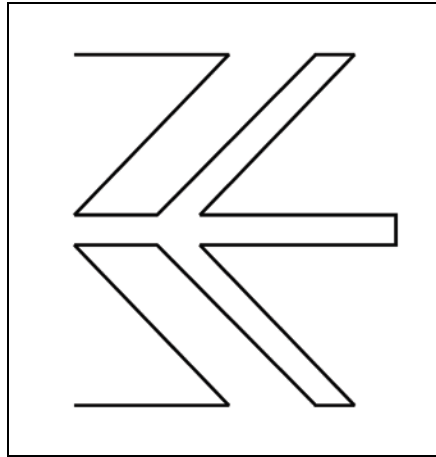
Çizim 27: Ejder (Mut)

²⁸ Bekir Deniz, "Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi", s.58.

Ejder, Türk kültüründe ‘Gök’ ve ‘Yer’ tasavvurlarıyla alakalıdır. Bu iki kavram arasında bir zıtlık varmış gibi görünse de aslında birbirini bütünleyen bir karşıtlık görülmektedir. İslamiyet’ten önceki en önemli formu ‘Gök Ejderi’dir. ‘Yer Ejderi’ ilkbahar geldiğinde yeryüzüne oradan da gökyüzüne çıkarak yağmurun yağmasını sağladığı için doğanın kendisini yenilediği inancı kabul edilmektedir. Böylelikle bereket ve ilkbaharın işareti sayılmaktadır. Ayrıca su, bolluk ve yeniden doğuşun simgesi olarak da görülmektedir. Göğe yükselmesiyle de gücün, kuvvetin uğurlu bir sembolü olarak kabul edilmektedir²⁹.

2.22. Gelin Parmağı

Gelin Parmağı* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. ‘Gelin Parmağı’ motifi genellikle yaygı kilimi, yük kilimi, seccade ve namazlağı türü dokumalarda bordürlerinde görülmektedir³⁰.

Çizim 28: Gelin Parmağı (Emirdağ)

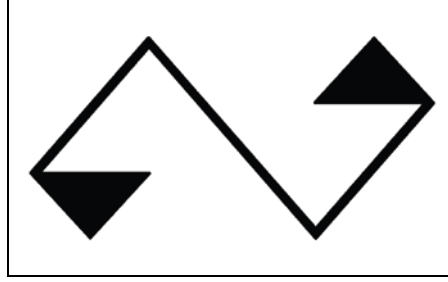
²⁹ Şebnem Koşar, Kiritli Dokumalarda “Türkmen Aynası” Motifi’, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı Halı, Halı, Kilim, Eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı, 1999), s.56.

* **Gelin Parmağı** motifi Mine Erbek’in **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.116).

³⁰ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yayıları”, s. 94.

2.23. Gıvrım/Kıvrım

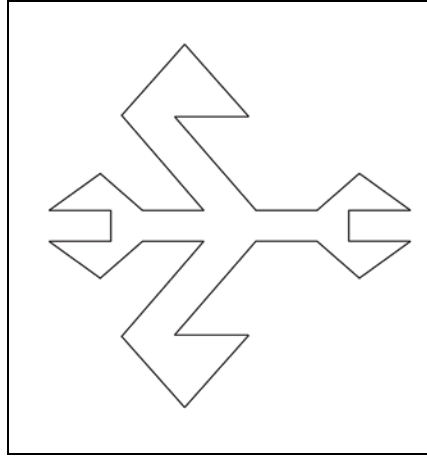
Gıvrım/Kıvrım* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Emirdağ yöresinde Çomça adıyla bilinen çorba kepçesi şeklinde tanımlanan motif, gerek bağımsız, gerekse bir başka motifin tamamlayıcı ögesi şeklinde bölge dokumalarında sıkça kullanılmaktadır. Motif, hem Çomça hem de Gıvrım isimleriyle bilinmektedir. (Detaylı bilgi için bkz. Çengel, s.35)

Çizim 29: Gıvrım/Kıvrım (Emirdağ)

2.24. Gıvrımlı Anahtar

Gıvrımlı Anahtar** motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. (Bkz. Örnek 44, s.185)

Çizim 30: Gıvrımlı Anahtar (Emirdağ)

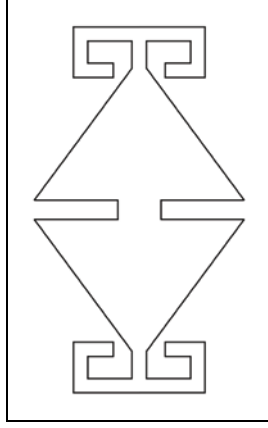
* Gıvrım/Kıvrım motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Çengel olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.141).

** Gıvrımlı Anahtar motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt Ağzı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.164).

2.25. Gıvrımlı Dikme

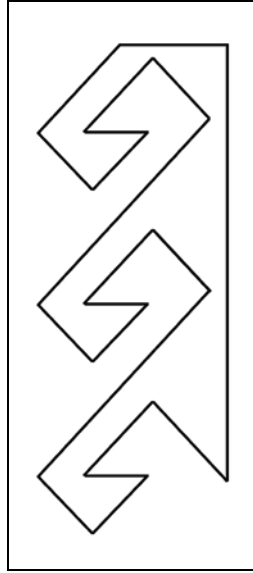
Gıvrımlı Dikme* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 31: Gıvrımlı Dikme (Emirdağ)

2.26. Gıvrımlı Su

Gıvrımlı Su** motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 32: Gıvrımlı Su (Emirdağ)

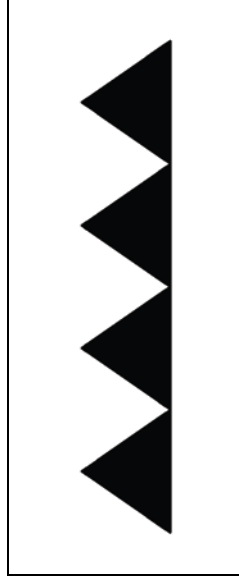
---

* **Gıvrımlı Dikme** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Bukağı olarak isimlendirilmektedir (*Bkz. s. 78*).

** **Gıvrımlı Su** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt İzi/Canavar Ayağı olarak isimlendirilmektedir (*Bkz. s.160*).

2.27. Gıy

Gıy* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 33: Gıy Motifi (Emirdağ)

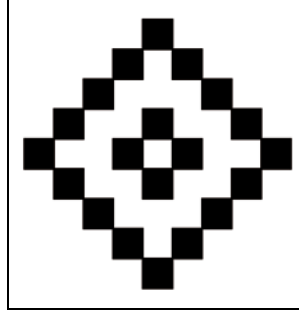
2.28. Göz

Bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Fizyolojik işlevi görsel algı organı olmak olan göz; aynı zamanda entelektüel algının sembolü olarak da anlatılmaktadır. İnsan gözü iyi niyetli bakışlar taşıyabileceği gibi, zaman zaman kötü niyetlerin aktarıldığı bir araç olarak da kullanılabilir. Kötü niyetli nazarlar taşıyan gözün verebileceği zararın önlenmesinin en kısa ve en etkin çaresinin de yine gözün kendisi olduğu kabul edilmektedir. Geometrik üçgen motifi, en basite indirgenmiş stilize edilmiş göz biçimindedir. Anadolu dokumalarındaki göz motifleri üçgenin yanında kare, eşkenar dörtgen, dikdörtgen, haç ve yıldız şekillerinin geometrik uygulamalarıdır. Bu motifler, günlük yaşamda kullanılan dokumalarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. En sık rastlanan göz motif, dörde bölünmüş eşkenar dörtgen

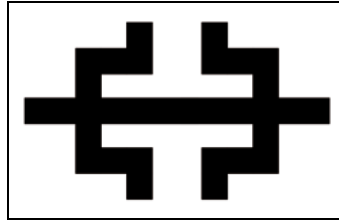
---

* Gıy motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Su Yolu olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.106).

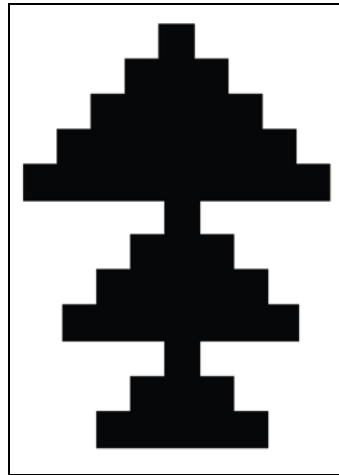
şeklindedir ve bu motifler yöreler özgü değişiklikler göstermektedir³¹. (Bkz. Örnek 7, s.148, Örnek 9, s.150, Örnek 18, s.159, Örnek 23, s.164, Örnek 47, s.188)

Çizim 34: Göz (Mut/Emirdağ)

Çizim 35: Göz (Sivrihisar)

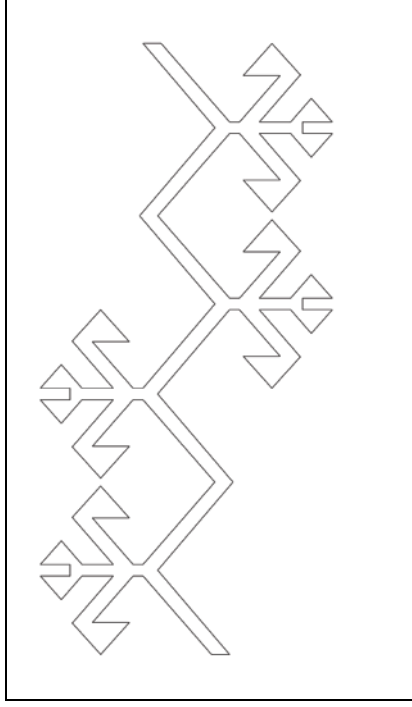

Çizim 36: Göz (Emirdağ)

³¹ Mine Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 128.

2.29. Güldalının Yeleni

Güldalının Yeleni* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 37: Güldalının Yeleni (Emirdağ)

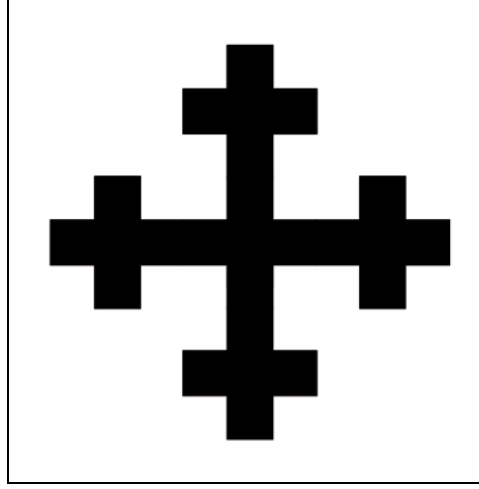
2.30. Haç

Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Anadolu El Sanatlarında Haç motifi, birlikte anlamsal bir bütünlük oluşturdukları daire ve kare şekilleriyle iç içe işlenmiş olarak görünmektedir³². Ayrıca Sivrihisar yöresinde Şamanlık Dönemi Haç olarak isimlendirilen motif Bereket motifine benzemektedir. Şamanlık Dönemi Haç şeklinde isimlendirilen motifin Haç motifi ile görsel açıdan hiçbir benzerliği bulunmamaktadır. (Bkz. Örnek 15, s.156, Örnek 25, s.166, Bkz. Örnek 42, s.183)

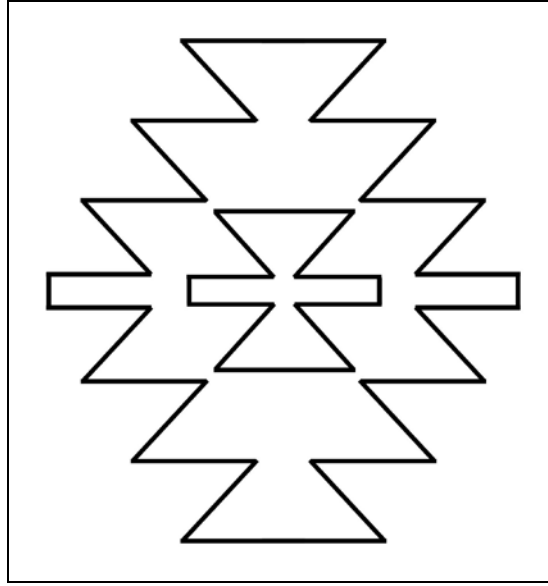
---

* **Güldalının Yeleni** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt Ağzı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.165).

³² Mine Erbek, **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 134.

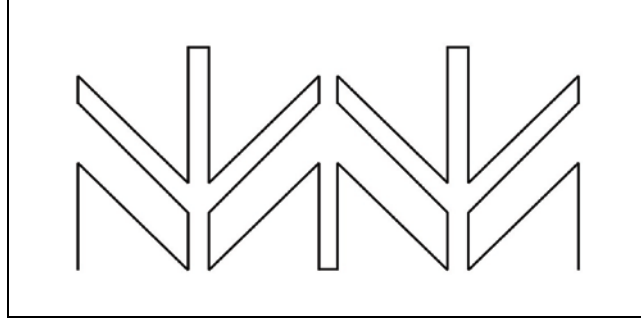
Çizim 38: Haç (Sivrihisar)

Çizim 39: Şamanlık Dönemi Haç (Sivrihisar)

2.31. Kaz Ayağı

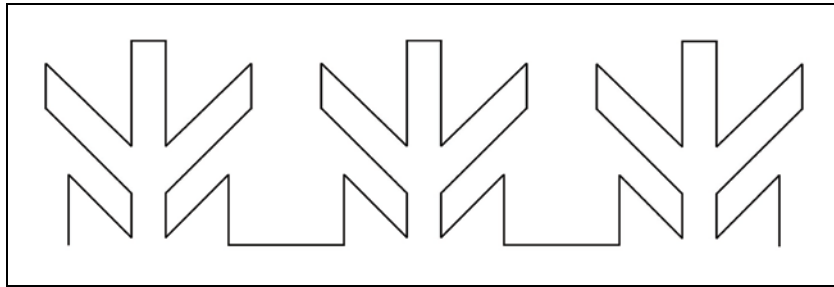
Kaz Ayağı* motifi Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. (Bkz. Örnek 19, s.160, Örnek 32, s.173)

Çizim 40: Kaz Ayağı (Mut/Sivrihisar)

2.32. Kedi Kulağı

Kedi Kulağı** motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 41: Kedi Kulağı (Emirdağ)

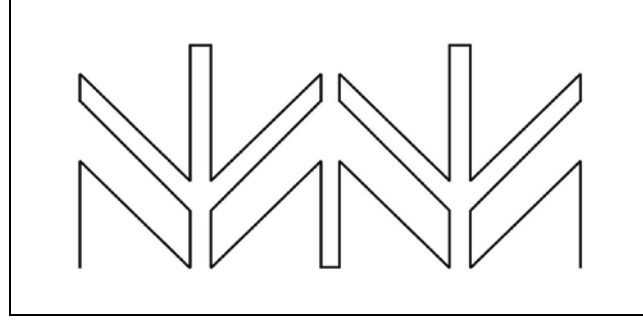
---

* **Kaz Ayağı** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.116).

** **Kedi Kulağı** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.116).

2.33. Keklik Ayağı

Keklik Ayağı* motifi Mut ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. (Bkz. Örnek 43, s.184, Örnek 44, s.185)

Çizim 42: Keklik Ayağı (Mut/Emirdağ)

2.34. Kepçe

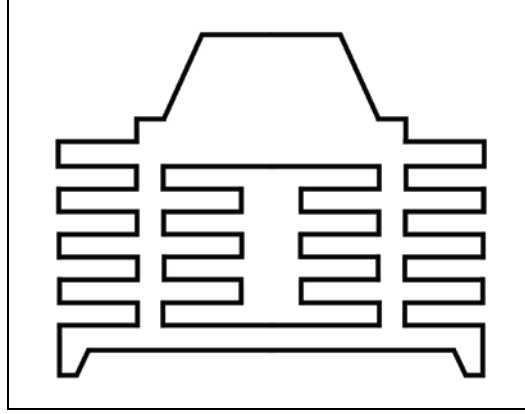
Kepçe** motifi Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Sivrihisar yöresinde *Beş Bacalı Seccade*' de olduğu gibi yine tasavvuf inancının beş aşamasını simgeleyen diğer bir türü ise *Kepçeli Namazlığı*' dir. Bu kilim türünde aşamalar içinde yer alan Kepçelerin Tanrı'ya uzanan, dua eden elleri simgelediği söylenmektedir. Ayrıca bu Kepçelerin tutumlu olmanın simgesi olduğu da anlatılmaktadır³³. Kepçeli Namazla Kilim örneğinin Sivrihisar yöresine ait olan Merdivenli Kilim (Sivrihisar) örneğiyle aynı kompozisyon özelliklerine sahip oldukları görülmektedir. (Bkz. Örnek 3, s.144, Örnek 27, s.168, Örnek 28, s.169)

---

* **Keklik Ayağı** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.116).

** **Kepçe** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.116).

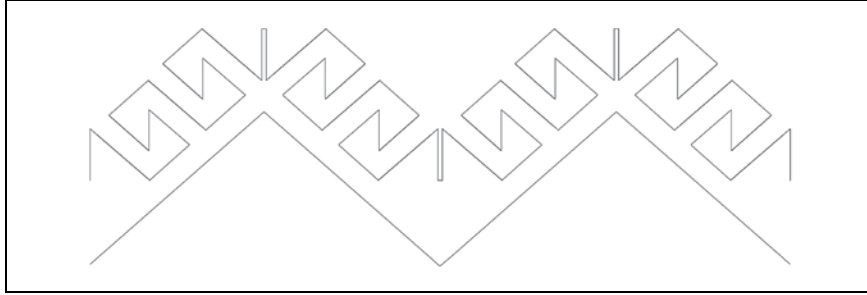
³³ Baraz, s. 73.

Çizim 43: Kepçe Motifi (Sivrihisar)

2.35. Kelebekli Gıyı Suyu

Kelebekli Gıyı Suyu* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 44: Kelebekli Gıyı Suyu (Emirdağ)

2.36. Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu

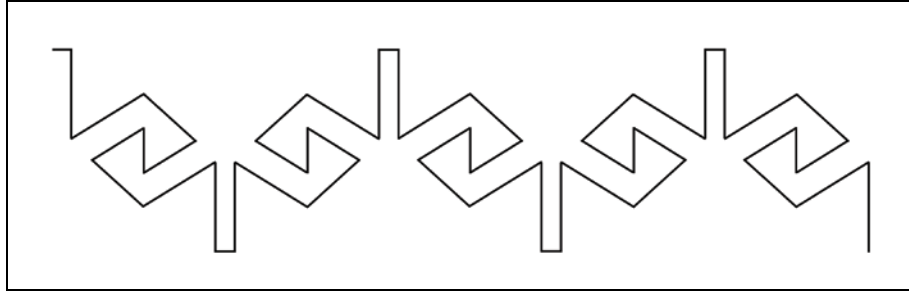
Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu** motifi Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde görülmektedir. Sivrihisar yöresinde Boynuzlu olarak isimlendirilen motifin gagaklarına *boynuz* adı verilmektedir. Ortadaki kısma *parmak*, üçlemeye bazen *filiz* adı

* Kelebekli Gıyı Suyu motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt Ağızı/Kurt İzi olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.165).

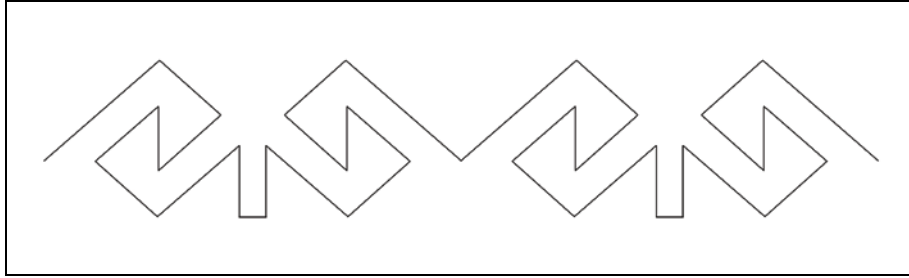
** Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu motifi kilimlerde daha çok bordür süslemelerinde kullanılmaktadır. Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt İzi ve Canavar Ayağı (Bkz. s.165).

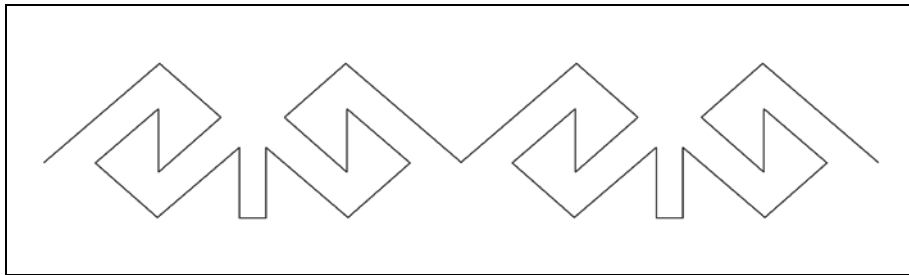
da verilmektedir. Aydınli oymağının işaretine de benzemektedir³⁴. Kilimlerde bordür sűslemelerinde kullanılan Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu motifi Anadolu’ da Koçboynuzu, Koçbaşı, Boynuzlu ve Su Yolu olarak bilinmektedir. Bu motif dokuma yüzeyindeki yerleşme planı açısından tıpkı Su Yolu, Kurt İzi ve Canavar Ayağı motifleri gibi bir birimin, dokumanın yüzeyinde tam tekrar etmesinden oluşmaktadır. (Bkz. Örnek 1, s.142, Örnek 13, s.154, Örnek 15, s.156)

Çizim 45: Boynuzlu (Sivrihisar)

Çizim 46: Koçboynuzu (Mut)

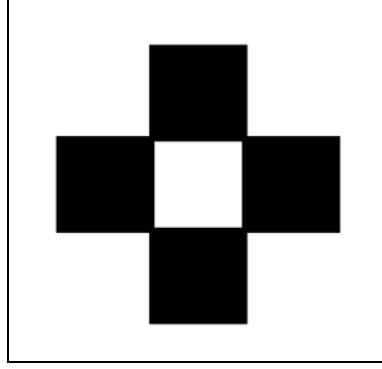

Çizim 47: Koçboynuzu (Emirdağ)

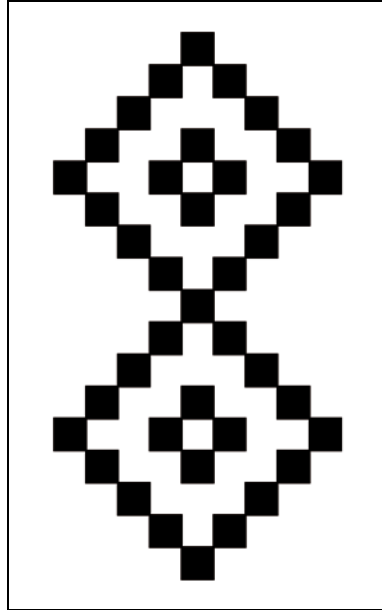
³⁴ Nesrin Baraz, **Sivrihisar’da ve Sivrihisar-Kayakent’te Dokumacılık**, s.54.

2.37. Koyungözü

Koyungözü motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Emirdağ yöresi dokumalarında karşılaşılan Çiçek motifiyle benzerlik göstermektedir.

Çizim 48: Koyungözü (Emirdağ)

Çizim 49: Koyungözü (Emirdağ)

2.38. Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı

Bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı; bu motif stilize edilmiş kurt ayak izi ve kurt ağzı şeklindedir. İyimserliğin ve korunmanın simgesi olan Kurt* karanlıkta görebilme yeteneğine sahip olduğu için de, ışığı ve güneşi sembolize etmektedir³⁵.

Anadolu'ya göç eden halklar büyük koyun ve keçi sürülerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Yaylaya çıkan göçebelerin korkulu rüyaları haline gelen kurda karşı çareler aramışlardır. Kangal köpeklerinin çiftleşmesiyle elde edilen kurt kırması Kangal türü sürülerini o kadar iyi korur ki, süreç içinde dünyaca ünlü bir koruma köpeği olur. Dünya da evcil köpekleri ilk olarak gündelik hayatlarında kullanmaya başlayanlar Anadolu halkları olmuştur. Göçebeler doğuda 'canavar' diye adlandırılan kurt kırması Kangal köpeklerini yanlarından ayırmamışlardır. Nitekim Anadolu dokumalarında 'Kurt İzi', 'Kurt Ağzı' ve 'Canavar Ayağı' motifleri koruma amaçlı kullanılan motiflerdir. Bu motifler herkesin anlayabileceği bir anlatıma sahiptirler. Kilim seccadelerde 'Tarak', 'Parmak', 'Canavar Ayağı' motifleri mihrap kısmını çevreleyen bordürlerde görülmektedir. Bordürlerle zemin arasına koruyucu bir rol oynaması için yerleştirilen bu motifler, zeminler arasındaki renk farklılıklarına dekoratif ve estetik bir nitelik kazandırmaktadırlar³⁶.

Dokunduğu yöreye göre 'Canavar' (Kurt), 'Kurt İzi', 'Kurt Ağzı', 'Kurbağa', 'Bıtrak' gibi isimlerle anılan bu süslemeler kaynaklarda 'Anahtar' vb. isimlerle adlandırılmaktadır. Türk halkının bu tür teknik aletlerle tanışması belki en fazla 100-150 yıllık bir geçmişe dayanmaktadır. Bunların motif olarak kullanılması ise belki

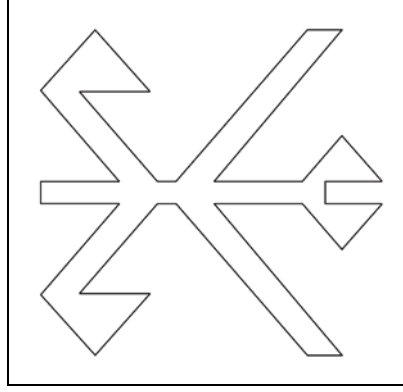
---

* **Kurt:** Çin-Moğol Haneda'nın kurucusu 'Kutsal Mavi Kurt'tur. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ile Kurtuluş Savaşı'nın kahramanı Mustafa Kemal'e ve savaş arkadaşlarına Gri Kurt denirdi. Yeryüzünün simgesi olarak bilenen Alageyik'in kurtla arkadaş olması simgesel olarak cennetle yeryüzünün birleşmesini anlatır. En eski çağlardan beri kutsal sayılan kurdun Anadolu halk inanışlarında özellikle Asya Türklerinde ayrı bir yer vardır. Türkler'in Ongun'u sayılan kurdun adına adaklar sunulur törenler düzenlenir, şölenler verilir. Detaylı bilgi için bkz. Mine Erbek, **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 158.

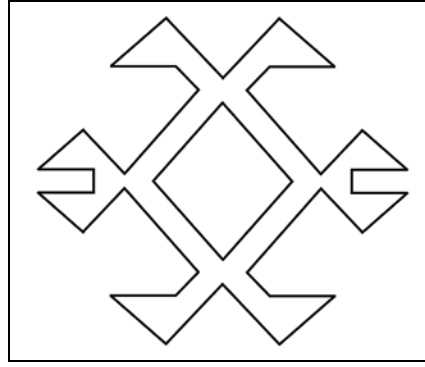
³⁵ Mine Erbek, **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 158.

³⁶ Detaylı bilgi için bkz. Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, s.54; Mine Erbek, **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 158.

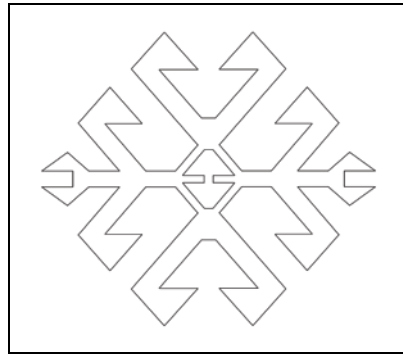
günümüz örneklerinde görülebilir ama eski örneklerde bu tür isimler kullanılmaktadır³⁷.
(Bkz. Örnek 1, s.142, Örnek 31, s.172, Örnek 40, s.181, Örnek 46, s.187, Örnek 47, s.188, Örnek 48, s.189)

Çizim 50: Kurt Ağzı (Mut)

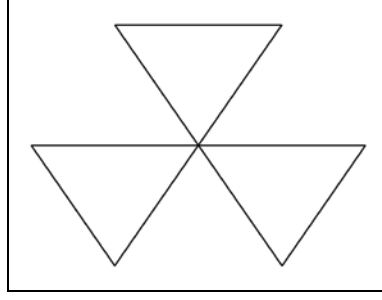

Çizim 51: Kurt Ağzı (Sivrihisar)

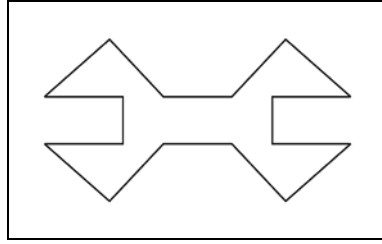

Çizim 52: Kurt Ağzı/Kurt İzi (Emirdağ)

³⁷ Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, s.56.

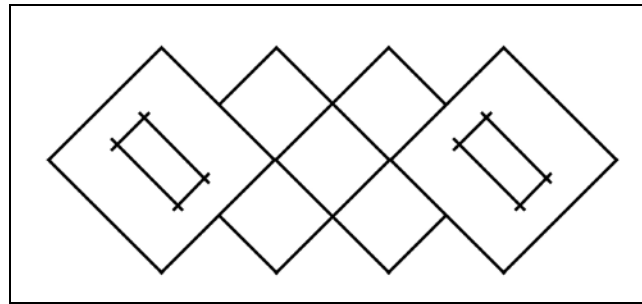
Çizim 53: Küçük Anahtar (Emirdağ)

Çizim 54: Küçük Anahtar (Emirdağ)

2.39. Kurbağa/Kurbağacık

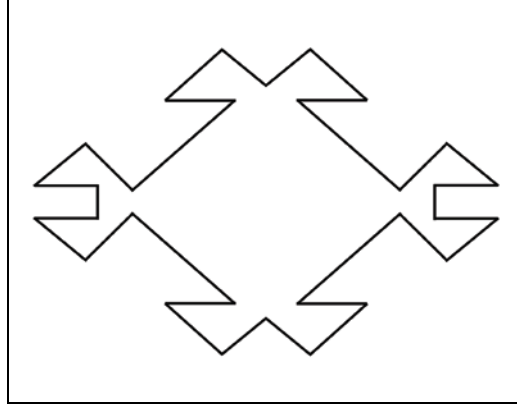
Kurbağa/Kurbağacık* motifi Mut ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kilimi dokuyan kişi çevresinde gördüğü çeşitli hayvanların desenlerini kilimlerine işlemektedir. Anadolu kadını dokumalarında ‘Kurbağa’, ‘Kuş’, ‘Tavus Kuşu’ ‘Balık’ ‘Uğur Böceği’ ve ‘Kelebek’ vb. motiflerini sıkça kullanmaktadır³⁸.

Çizim 55: Kurbağacık (Mut)

* Emirdağ yöresinde görülen **Kurbağa** motifi Mine Erbek’in **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt Ağzı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.165).

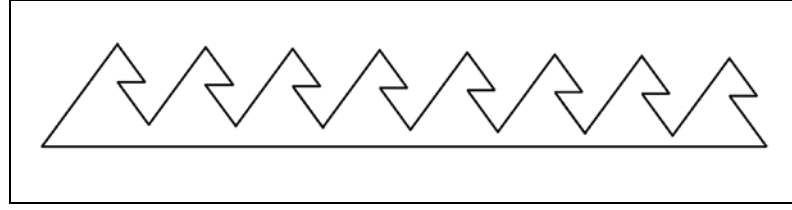
³⁸ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 44.

Çizim 56: Kurbağa (Emirdağ)

2.40. Makina Bıçağı

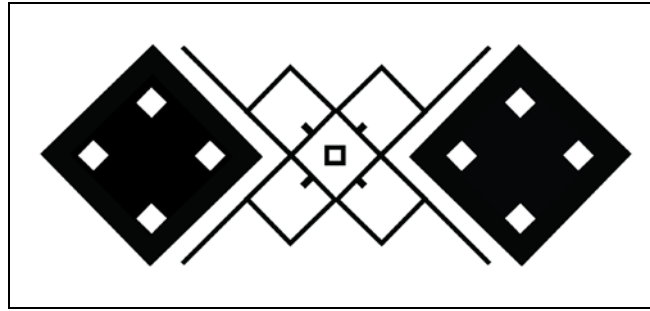
Makina Bıçağı* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 57: Makine Bıçağı (Emirdağ)

2.41. Mayagözü

Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.

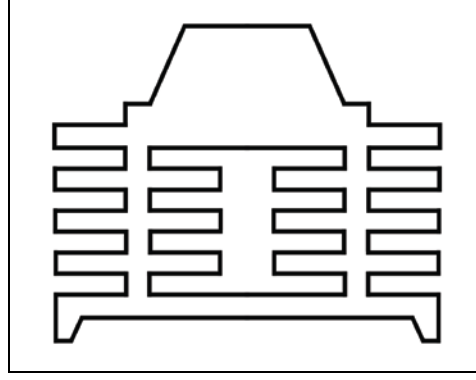
Çizim 58: Mayagözü Motifi (Mut)

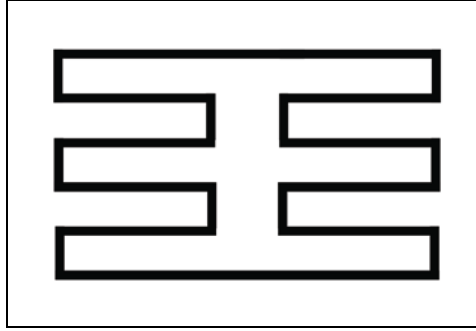
* **Makina Bıçağı** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt İzi/Canavar Ayağı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.160).

2.42. Merdivenli/Merdiven

Merdiven/Merdivenli* motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. (Bkz. Örnek 15, s.156, Örnek 27, s.168, Örnek 28, s.169, Örnek 42, s.183)

Çizim 59: Merdivenli (Sivrihisar)

Çizim 60: Merdiven (Sivrihisar)

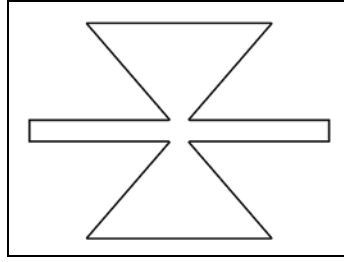
2.43. Muska Ve Nazarlık

Bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Anadolu'daki el sanatları ve dokuma örneklerinde nazara ilişkin motifler sıkça görülmektedir. Bunlar korunma ile ilgili motifler sınıfında incelenmektedir. Nazarlık** motifi, sıkça kullanılan ve bu nedenle çok farklı çeşitleri bulunan bir motiftir.

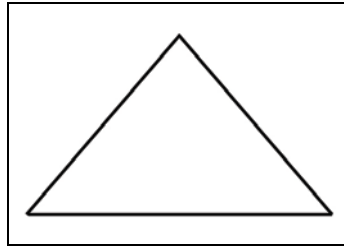
* **Merdiven/Merdivenli** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.117).

** **Nazarlık**: Arapça 'nazar' kelimesi ile Türkçe -lık ekinden oluşan bir sözcüktür. Bunun Fransızca karşılığı 'amulette' ise Latince 'amuletum' sözcüğünden gelmektedir. Encyclopedia Britannica Amulet sözcüğünün aslında Arapça 'hamalet=süs için asılmış nesne' sözcüğünden geldiğini kaydeder. Detaylı bilgi için bkz. Mine Erbek, **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 124.

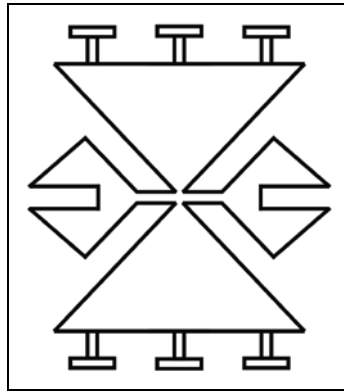
Kilimlerde bol miktarda karşımıza çıkan ‘Nazarlık Motifi’, özellikle kırsal kesimde yaşayan insanımız için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Nazarlık* motifleri özellikle kilim ve seccade türü dokumalarda bordürler halinde veya bağımsız şekillerde görülmektedir. Muska ise geometrik bir form olan eşkenar üçgenle sembolize edilmektedir³⁹. (Bkz. Örnek 3, s.144, Örnek 5, s.146, Örnek 6, s.147, Örnek 21, s.162, Örnek 32, s.173)

Çizim 61: Nazarlık (Mut)

Çizim 62: Muska (Sivrihisar)

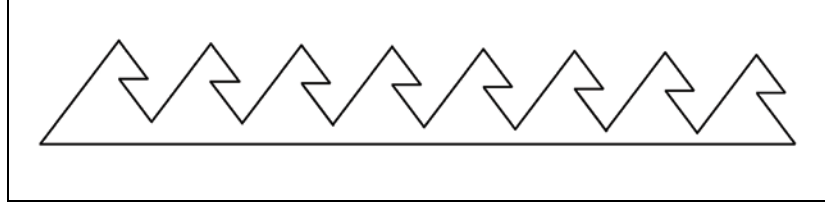
Çizim 63: Nazarlık (Emirdağ)

³⁹ Detaylı bilgi için bkz. Mine Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 124; Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 43.

2.44. Oturan Köpek

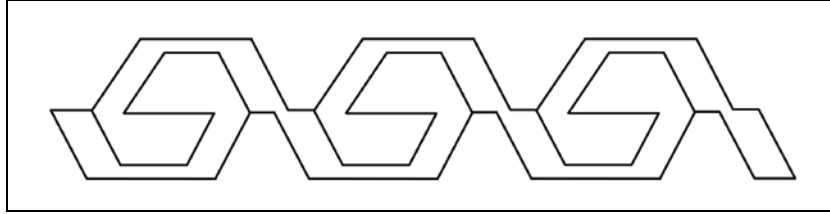
Oturan Köpek* motifi Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. (Bkz. Örnek 15, s.156, Örnek 25, s.166)

Çizim 64: Oturan Köpek (Sivrihisar)

2.45. Sarma

Sivrihisar kilimlerinde görülen Sarma** motifi, kilimlerin bordürlerinde kullanılmaktadır⁴¹.

Çizim 65: Sarma (Sivrihisar)

2.46. Sevdim Dolaştı

Sevdim Dolaştı*** motifi Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. (Detaylı bilgi için bkz. Çengel, s.35)

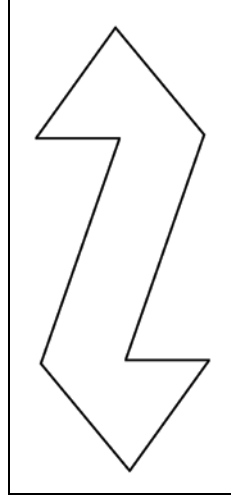
* Oturan Köpek motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt İzi/Canavar Ayağı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.160).

** Sarma motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt İzi/Canavar Ayağı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.162).

⁴⁰ Baraz, "Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık", s.57.

⁴¹ Baraz, "Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık", s.57.

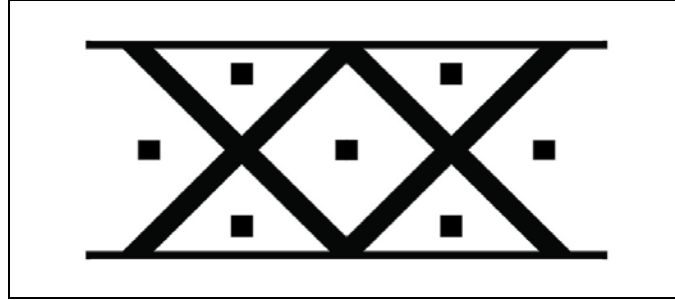
*** Sevdim Dolaştı motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Çengel olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.141).

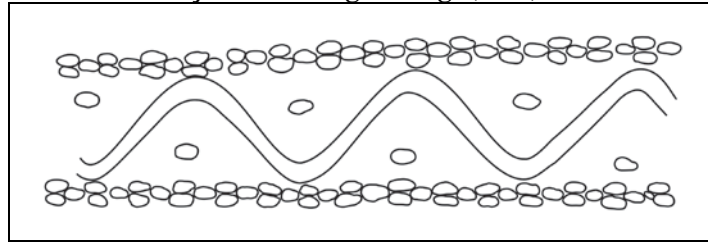
Çizim 66: Sevdim Dolaştı (Sivrihisar)

2.47. Sığır Sidiği/Gayma

Sığır Sidiği/Gayma* Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde görülmektedir. Bu motif kilimlerde daha çok kenar suyu olarak dokunmaktadır⁴².

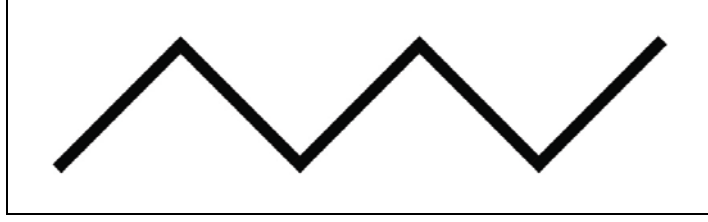
Çizim 67: Sığır Sidiği (Mut)

Çizim 68: Sığır Sidiği (Sivrihisar)

* Sığır Sidiği/Gayma motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Su Yolu olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.106).

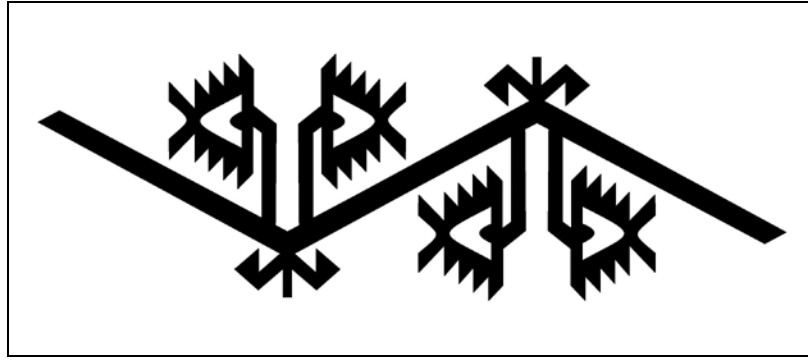
⁴² Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, s.55.

Çizim 69: Sığır Sidiği/Gayma (Emirdağ)

2.48. Su Yolu

Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Anadolu kültüründe su yaşamı simgelemektedir. Yeniden doğuşun, bedensel ve ruhsal yenilenmenin, yaşamın akışkanlığının ve sürekliliğinin, bereket, soyluluk, bilgelik saflık ve erdem sembolü sayılmaktadır⁴³. (Bkz. Örnek 46, s.187)

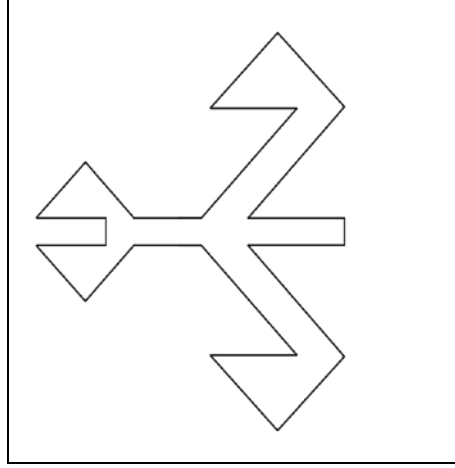

Çizim 70: Su Yolu (Emirdağ)

⁴³ Mine Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 102.

2.49. Tek Kurt Ağzılı

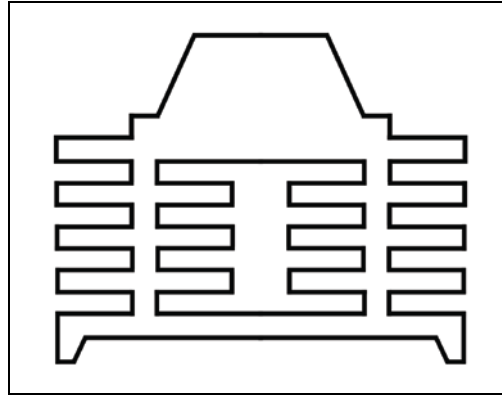
Tek Kurt Ağzılı* motifi Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. (Bkz. Örnek 44, s.184)

Çizim 71: Tek Kurt Ağzılı (Emirdağ)

2.50. Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma

Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma** motifi Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. (Bkz. Örnek 3, s.144, Örnek 27, s.168, Örnek 28, s.169)

Çizim 72: Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma (Sivrihisar)

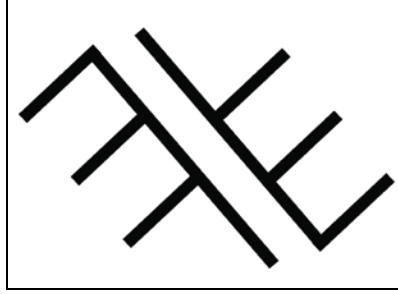
---

* **Tek Kurt Ağzılı** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt Ağzı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.162).

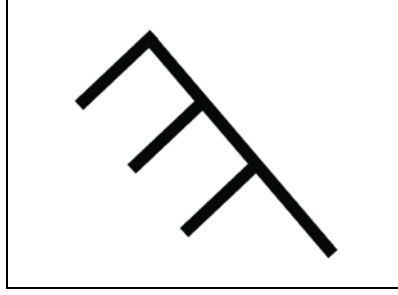
** **Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.117).

2.51. Yar Yara Küstü/Küstü

Yar Yara Küstü/Küstü* motifi Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.

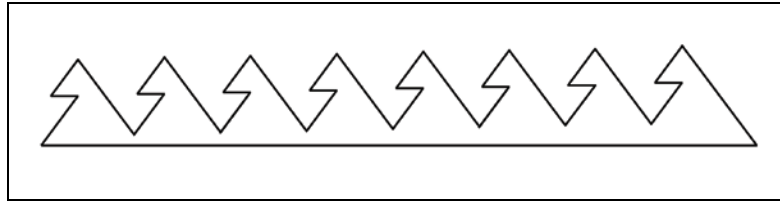
Çizim 73: Yar Yara Küstü Motifi (Mut)

Çizim 74: Küstü Motifi (Mut)

2.52. Yarım Gagak Su

Yarım Gagak Su** motifi Sivrihisar kilimlerinde görülmektedir. Kilimlerin alt ve üstlerinde bordür süslemesi olarak sıkça kullanılmaktadır⁴⁴. (Bkz. Örnek 15, s.156, Örnek 25, s.166)

Çizim 75: Yarım Gagak Su (Sivrihisar)

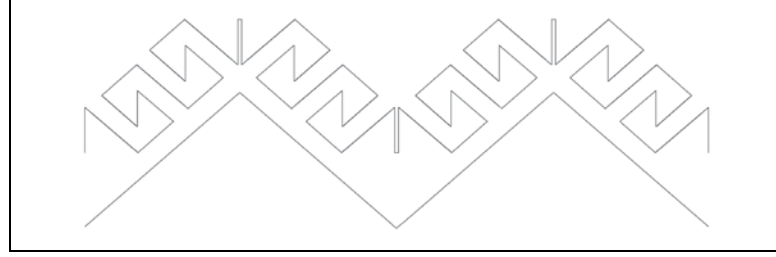
* Yar Yara Küstü/Küstü motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.117).

** Yarım Gagak Su motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt İzi/Canavar Ayağı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.160).

⁴⁴ Baraz, "Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık", s.57.

2.53. Yarım Tarak Saksığan

Yarım Tarak Saksığan* motifi Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.

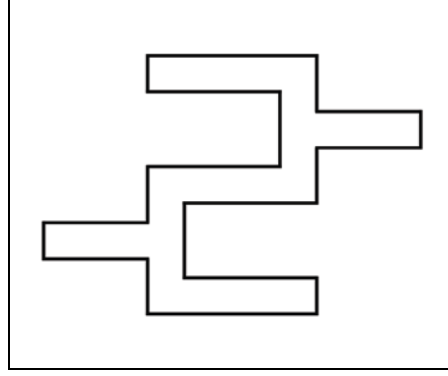
Çizim 76: Yarım Tarak Saksığan (Mut)

2.54. Yılan

Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Yılan kelimesi, etimolojik olarak Çince'deki "lung" kelimesinden Türkçe'ye geçmiştir. Eski Türkçede yılanın karşılığı olarak "lu yılı" denilmektedir. Sanat tarihinde bu yaratığı ifade için ayrıca luu, ejder, ejderha, nek, mar, büke, soğulcan, evran (evren), dragon, gibi daha pek çok isim kullanılmaktadır. Gerek yılan, gerekse onun dev şekli olan ejder (veya ejderha) sureti antik çağlara ait mitolojilerde çok yaygın bir semboldür. "Yel Büke" eski Türklerde ejderha için söylenmiş en eski sözdür. Osmanlı kaynaklarında "evren" sözcüğü büyük yılan olarak tanımlanmaktadır. Ejderha Türklere çok eski çağlarda Çin'den gelen bir motiftir. Hunlar başkentlerine "Ejderha Şehri" (Lung-ch'eng) adını vermektedirler Yılan motifi Emirdağ bölgesi dokumalarında da sık olarak görülmektedir ve "Salgara" olarak adlandırılmaktadır⁴⁵. (Bkz. Örnek 18, s.159, Örnek 19, s.160)

* Yarım Tarak Saksığan motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kurt Ağzı/Kurt İzi olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.165).

⁴⁵ Filiz Nurhan Ölmez, "Dokumalarda Yılan Motifi", **Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi**, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, 2010, s. 2-3.

Çizim 77: Yılan (Mut)

2.55. Yörev Farda (Yörev Ters)

Yörev Farda (Yörev Ters)* motifi Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.

Çizim 78: Yörev Farda Motifi (Mut)

---

* **Yörev Farda (Yörev Ters)** motifi Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre El/Parmak/Tarak olarak isimlendirilmektedir (*Bkz. s.117*).

3. MUT, SIVRIHISAR, EMİRDAĞ YÖRELERİNİN COĞRAFI KONUMU VE TARİHÇESİ

3.1. Yörelere Coğrafi Konumu

Harita 1: Türkiye Topografik Haritası

Kaynak: *Türkiye Topografik Haritası*, (t.y.),
http://www.turkcebilgi.com/uploads/media/harita/turkiye_topografya.jpg (04.07.2014).

Mut; Mersin ilinin bir ilçesidir. Mersin ili, Akdeniz Bölgesi'nin Çukurova bölümünün batısında ve Doğu Akdeniz havzasının büyük bir bölümünü kaplamaktadır. Mersin merkezinin batısında sırasıyla yan yana dizilmiş Erdemli, Silifke, Mut, Gülnar, Aydınçık, Bozyazı, Anamur, doğusunda Tarsus, kuzeydoğusunda ise Çamlıyayla ilçeleri yer almaktadır. Mersin Güneyde Akdeniz, batıda Antalya ve Karaman, kuzeyde gene Karaman ve Konya, kuzeydoğuda Niğde, doğuda Adana illeriyle çevrilidir. 32°56' ve 35°11' doğu boylamları ile 37°26' ve 36°01' kuzey enlemleri arasında yer alan ilin yüzölçümü 16.000 km² dir⁴⁶.

Konya-Silifke karayolu üzerinde konumlandırılan Mut, Mersin ilinin iç kesiminde yer alan ve Akdeniz'e kıyısı olmayan ilçelerindendir. Tarihte Mut'un da içinde bulunduğu yöreye Taşeli denmektedir. Yüzölçümü 2.554 km² olan Mut ilçesi doğu ve güneydoğuda Silifke, güneyde Gülnar ilçeleri, güneybatıda, batı ve kuzeyde de Karaman iliyle çevrilidir⁴⁷.

Sivrihisar; Eskişehir ilinin bir ilçesidir. Eskişehir ili, İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeybatısında 29°58' ve 32°04' doğu boylamları ile 39°06' ve 40°09' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Kuzeyinde Bolu, doğusunda Ankara, güneyinde Konya ve Afyonkarahisar, batısında Kütahya ve Bilecik illeri bulunmaktadır. Eskişehir'in yüzölçümü 13.652 km² dir⁴⁸. Eskişehir merkezinin kuzeyinde Mihalgazi, Sarıcakaya, batısında İnönü, güneyinde Seyitgazi ve Han, güneydoğusunda Mahmudiye, Çifteler, Sivrihisar, Günyüzü, doğusunda Alpu, Beylikova ve Mihalıççık ilçeleri yer almaktadır.

Eskişehir'in en büyük ilçesi olarak bilinen Sivrihisar, doğuda Günyüzü ilçesi, güneydoğuda Ankara ve Konya, güneyde Afyonkarahisar illeri, batıda Çifteler ve Mahmudiye, kuzeyde de Beylikova ve Mihalıççık ilçeleriyle çevrilidir⁴⁹.

---

⁴⁶ Detaylı bilgi için bkz. **Türkiye İller Ansiklopedisi**, Cilt 1, İstanbul: Ana Yayıncılık, 2005, s. 261; *Mersin*, (t.y.) <http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/mersin> (29 Ekim 2012); *Mersin*, 2001, <http://www.belgeler.com/blg/fvj/turizm-corafyasi> (29 Ekim 2012).

⁴⁷ Mustafa Genç, "Yörük Dokumaları", **İstanbul: Art Dekor Dergisi**, Kasım, 1999, s. 146-151; Türkiye İller Ansiklopedisi, s.272.

⁴⁸ Hüseyin Okcu ve Diğerleri, **İstatistiklerle Eskişehir**, Eskişehir: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2010, s. 2.

⁴⁹ Türkiye İller Ansiklopedisi, s.414.

Sivrihisar'ın yüzölçümü 2987 km² olup, denizden yüksekliği 1070 metredir. Arazilerinin büyük bir kısmı ova görünümünde ise de, yer yer yüksek dağ ve kayalıklar arazide düzlüğü bozmaktadır. En önemli yükseltiler Sivrihisar Dağları'dır. Bu dağların en yüksek olanı Çal Dağı'dır. Diğer önemli dağ ve tepeler ise Arayıt dağı, Boztepe, Büvelik Tepe ve Yediler Tepesi'dir. İlçenin başlıca akarsuyu Sakarya nehridir⁵⁰.

Emirdağ; Afyonkarahisar ilinin bir ilçesidir. Kısaca Afyon olarak bilinen Afyonkarahisar ili kuzeyde Eskişehir, doğuda Konya, güneyde Isparta, güneybatıda Burdur ve Denizli, batıda da Uşak ve Kütahya illeriyle çevrilidir. 37° 45' ve 39° 17' kuzey enlemi, 29° 40' ve 31° 43' doğu boylamı üzerinde yer alan yüzölçümü 14.570 km² olan Afyonkarahisar ilinin büyük bir bölümü Ege Bölgesi'nin iç batı olarak adlandırılan kesiminde bulunmaktadır⁵¹.

Afyon merkezinin batısında Sinanpaşa ve Hocalar, güneybatısında Sandıklı, Kızılören, Evciler, Dazkın, Başmakçı ve Dinar, güneyinde Şuhut, güneydoğusunda, Çay ve Sultandağı, doğusunda Çobanlar ve Bolvadin, kuzeyde İhsaniye, kuzeydoğusunda İscehisar, Bayat ve Emirdağ ilçeleri yer almaktadır.

Afyonkarahisar iline bağlı olan yüzölçümü 2.168 km² olan Emirdağ ilçesi ise Ege Bölgesi'nin kuzeydoğusunda, İç Anadolu sınırında yer almaktadır. Güneyde Bolvadin ve güney doğuda Sultandağı ilçeleri, doğuda Konya, batıda merkez ve kuzeyde Eskişehir ile çevrilidir⁵².

3.2. Yörelere Tarihçesi

Mut adının nerden geldiğine dair çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Hitit Dönemi'nde Mut'a 'Yenika' veya 'Yenişehir' anlamına gelen 'Minica' adı verilmiştir. Seleukoslar Devri'nde 'Muts', 'Mutyos' adında bir kralın yönetimi altında kaldığından şehre, 'Mut' denilmiştir. Bazı kaynaklara göre ise, Caesar Claudius tarafından Roma

⁵⁰ Fatih Öksüz ve Gülnur Gençler Abeş, **2008 Yılı Eskişehir İl Çevre Durum Raporu**, Eskişehir: Eskişehir Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Yayını, 2008, s. 6.

⁵¹ Detaylı bilgi için bkz. Türkiye İller Ansiklopedisi, s. 35; *Afyonkarahisar'ın Coğrafi Konumu*, <http://www.webilgi.com/afyon-karahisar/10226-afyonkarahisar-in-cograf-i-konumu.html>, (20 Eylül 2012).

⁵² Türkiye İller Ansiklopedisi, s. 45; *Emirdağ*, (t.y.), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Emirda%C4%9F>, (27 Ekim 2012); Süleyman Gönçer, **Afyon İli Tarihi**, Cilt 1, İzmir: Karınca Matbaacılık, 1971, s. 13.

Kolonisi yapıldığı için adına da Claudius'un şehri anlamına gelen 'Claudiopolis' denilmiştir. Evliya Çelebi'ye göre, Karamanoğulları burayı fethederken çok şehit verdikleri için, ölüm kapısı anlamına gelen 'Darül-Mevt' demişlerdir. Bu nedenle 'Mut' adının 'Mevt'ten geldiği belirtilmektedir⁵³.

Mersin'in 160 km batısında, İç Anadolu'yu Akdeniz'e bağlayan Mersin-Karaman karayolu üzerinde kurulmuş olan Mut'un tarihi M.Ö. 2000 yıllarına kadar gitmektedir. Dağlık ve ovalık Kilikya olarak iki bölüme ayrılan Kilikya'nın Dağlık bölümünde, tarihte çok önemli olaylara sahne olmuş Sertavul geçidinin hemen güney ağzında kurulan bölgenin ilk kuruluşunun Hititler zamanında olduğu düşünülmektedir. Bölgede Hitit, Frig ve Asur egemenliklerinin hüküm sürdüğü bilinmektedir. Mut M.Ö. 546'da Pers egemenliği altına, M.Ö. 300 yıllarında ise Seleukoslar'ın eline geçmiştir. Roma İmparatorları'ndan Claudius tarafından M.Ö. 41 yılında bir koloni olarak kurulmuştur. M.Ö. 395'te Bizanslılar'ın eline geçmiştir. M.S. 500 yıllarında Mut'un bulunduğu bölge 'İzorya' bölgesi olarak bilinmektedir. Bu bölge isyan dolayısıyla Bizanslılar tarafından tahrip edilmiş, yerli halk toplanıp Trakya'ya sürülmüştür. Böylelikle İzorya 150-200 yıl boş kalmıştır. Bugün olduğu gibi Karaman (Larende), Konya (Iconion) ve Silifke (Seleukeia)'yi birbirine bağlayan yol güzergâhında olduğundan Bizans, Selçuklu ve Karamanoğulları'nın ilgi alanında kalmıştır. Bir dönem Abbasilerle Bizanslılar arasında el değiştiren Mut, 1071 yılında Selçuklular'ın eline geçen bölge Selçuklular Devri'nde bir hayli gelişmiştir. 1277 yılında Karaman Bey'in oğlu Şemsaddin Mehmet Bey tarafından Karamanoğulları'nın egemenliği altına alınmıştır. 1466 tarihinde Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı Devleti'ne katılmıştır. Mut yöresi 19. yüzyıl sonlarında Adana vilayetinin İçel Sancağı'na bağlı bir kaza olarak yönetilmekteydi. Kaza merkezinin belediyesi 1869'da kurulmuştur. 1924'te sancakların vilayet (il) yapılmasıyla İçel'e bağlanan Mut, 1933'te Mersin iliyle birleştirilen İçel ilinin ilçelerinden biri olmuştur⁵⁴.

---

⁵³Detaylı bilgi için bkz. Ensar Köse ve Doğan Altay, **Mut**, İstanbul: Mut Belediyesi Kültür Yayınları, 2005, s.301; Ahmet Geçer, "Konya Vilayeti İçel Sancağı Mut Kazası-Karyeleri Temettuat Defterleri", (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001), s.3.

⁵⁴ Detaylı bilgi için bkz. Köse ve Altay, s. 301; *Mut*, (t.y.), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Mut>, (24 Kasım 2012); Geçer, s.3; Türkiye İller Ansiklopedisi, s. 272.

Türk oymaklarının Mut'un da içinde bulunduğu İzorya bölgesine gelip yerleşmeye başlamaları miladi 800 yılından sonraya rastlamaktadır. Abbasiler, Anadolu Selçukluları, Büyük Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu bu bölgeye Türkler' in yerleşmesini teşvik ve himaye etmişlerdir. Mut'un konum itibariyle göç yolları üzerinde bulunuşu Akdeniz ve Anadolu uygarlıklarından derin etkiler taşımasına yol açacak, Türkmen boy ve oymaklarının iskânı ise bu yörede önce konar-göçer, sonra yarı konar-göçer Yörük yaşantısının devamını mümkün kılmaktadır⁵⁵.

İçel, Güney Anadolu'da Toros dağlarının yayılma alanında bulunan ve mihverini Göksu ırmağı teşkil eden bir memleketdir. Besim Darkot, İçel adının Konya Selçukluları devrinden beri kullanıldığını ve muhtemelen dağlar içinde ulaşılması zor olmasından dolayı verildiğini savunmaktadır. Fakat bölgenin bu adı alması, dağların içinde ulaşılması zor olmasından ziyade Türkmen yerleşim tanımları ile ilişkilendirilmektedir. Bu bölge, Üç-Ok boyuna bağlı Türkmenlerin yoğun olarak bulunduğu bir yerleşim yeri olarak bilinmektedir. Dede Korkut'ta Üç-Oklar için "İç Oğuz" tabiri kullanılmaktadır. "İç" kelimesi, bir nevi aile yurdunu temsil ve aynı zamanda merkezi ve hâkim olan boyu tanımlamak için kullanılmaktadır. Boz-Oklar'ı ifade etmek için ise İç Oğuz'un karşıtı olarak 'Dış Oğuz' tabiri kullanılmaktadır. Bu Oğuz anlayışının yansımaları, bu gün hala kullanmakta olduğumuz İçel-Taşel(i) gibi yer isimlerinde görebilmekteyiz⁵⁶.

Ayrıca Mut yöresine yerleşmiş olan Türkmen ve Yörük gruplarına Tablo 2'de (Bkz. s.75) yine yöreye yerleşmiş Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler'e ise Tablo 3'de (Bkz. s.76) yer verilmiştir.

---

⁵⁵ Mustafa Genç, "Silifke Yörük Çuvallarının Teknik Analizi ve Boyarmadde Analizi", Konya: **I. Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi**, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Başkanlığı Yayınları, 01-02 Kasım 2007, s. 197-208.s.146-151.

⁵⁶ Alpaslan Demir, "16. Yüzyılda İçel ve Çevresinde Bozdoğan Cemaati" (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi** Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000), s. 11.

Tablo 2*: Mut Yöresi Türkmen ve Yörük Grupları

MUT YÖRESİ TÜRKMEN VE YÖRÜK GRUPLARI
Ali Beğlü Taifesi
Bayındır Taifesi
Bozca Todurga Taifesi
Bozdoğan Yörükleri
Bozkırlı
Çepni
Danişmendli Türkmenleri
Elvanlu (Elvan) Taifesi
Esenlü-i Eredma (Ertana) Taifesi
Eymir Hanlı Taifesi
Gökçeli Taifesi
Günerli Taifesi
Haymene Yörükleri
İğdir
İçel Türkmenleri
Kara-Hacılı
Kavurgalı Taifesi
Kosun Yörükleri
Kuştemür Yörükleri
Kürkcülü
Maraş Yörükleri
Melemenci
Orhan Beğlü Taifesi
Salur
Şamlu
Teke Türkmenleri
Ulaş Taifesi
Yahyalı Taifesi
Yortan Taifesi
Zekeriyalı Taifesi

*Tablo 2: Detaylı bilgi için bkz. Genç, “Yörük Dokumaları”, s.147; Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu’da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid= 26> (23 Mayıs 2014) kaynaklardan elde edilen veriler sonucunda tarafımdan oluşturulmuştur.

Tablo 3*: Mut Yöresi Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler

MUT YÖRESİ OĞUZ BOYLARINA MENSUP CEMAATLER
Alayundlu Üçok Dağ Han Oğulları
Avşar Bozok Yıldız Han Oğulları
Barak Türkmen
Bayad Bozok Gün Han Oğulları
Bayındır Üçok Gök Han Oğulları
Beğdili Bozok Yıldız Han Oğulları
Çepni (Cebni) Üçok Gök Han Oğulları
Dodurga Bozok Ay Han Oğulları
Döğer Bozok Ay Han Oğulları
Eymür Üçok Dağ Han Oğulları
İğdir Üçok Deniz Han Oğulları
Karkın Bozok Yıldız Han Oğulları
Kayı Bozok Gün Han Oğulları
Kızık Bozok Yıldız Han Oğulları
Kınık Üçok Deniz Han Oğulları
Moğol
Peçenek Üçok Gök Han Oğulları
Salur Üçok Dağ Han Oğulları
Varsak Üçok
Yazır Bozok Ay Han Oğulları
Yüreğir Üçok Dağ Han Oğulları
Yıva Üçok Deniz Han Oğulları

*Tablo 3: Detaylı bilgi için bkz.

Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=29>, <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=30> (23 Mayıs 2014) kaynağından elde edilen veriler sonucunda tarafımdan oluşturulmuştur.

Sivrihisar'a Etiler zamanında “Sallpa”, Yunan ve Roma devirlerinde ise “Spalya” denilmiştir. Klasik devirde “Abrustula” adıyla bilinmektedir. 220 göç yılında ise, *Sivrihisar*'a “Amuriye” (Mamuriye) adı verilmiştir. Bizanslılar devrinde “Justinianopolis” adını almıştır. Bizans'ın en güçlü imparatoru olan Jüstinyen ilçeye adını vererek burayı Hıristiyanlığın merkezi haline getirmiştir. 1074 yılında Sivrihisar'a Selçukluların yerleşmesi ile birlikte ilçenin adının Karahisar olduğu bilinmektedir. Fakat Osmanlılar “Karahisar” ismini kullanmayarak “Seferihisar” demişlerdir⁵⁷.

“Sivrihisar İlçesi'nin M.Ö. 7. asırda kurulduğu sanılmaktadır. 1071 yılındaki Malazgirt savaşından sonraki yıllarda ise, Anadolu'nun Türklerin eline geçmesiyle bölgede Türkler yerleşmeye başlamıştır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin sınırları içerisinde kalan Sivrihisar, dönemin önemli kültür ve ticaret merkezlerinden biri olmuş ancak Selçuklu Devleti'nin 13. yüzyılda yıkılması ile İlhanlı Devleti'nin kontrolüne girmiştir. Daha sonraları ise bir süre Anadolu Selçuklu beyliklerinden Germiyanogulları'nın kontrolünde kaldıktan sonra Sultan 1. Murat zamanında Osmanlı Devleti sınırlarına dâhil olmuştur”⁵⁸.

Asırlarca çeşitli milletlerin yaşadığı Eskişehir, Selçukluların Anadolu'yu fethetmelerinin ardından Türklerin iskân faaliyetlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Nitekim Eskişehir ili sınırları içinde çok değişik kökenli ve değişik tarihlerde yerleşmiş olan topluluklara rastlamak mümkündür. Nitekim Prof. Dr. Necdet Tunçdilek'in verdiği bilgiye göre; Yerliler (Manav), Yörükler, Türkmenler, Tatarlar, Çerkezler, Abazalar, Romanya ve Bulgaristan göçmenleri bu toplulukları oluşturmaktadır. Bu toplulukların yerleşme zamanı olarak da şu dönemler saptanabilmektedir: Kanuni Süleyman zamanından önce, belki de 13. ya da 15. yüzyıllar arasında kurulmuş olan ve zamanımıza kadar gelmiş olan eski yerleşim alanı ve köyleri, 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başları arasında göçebe Yörük ve Türkmenlerin toprağa yerleşmesi, 19.

⁵⁷ Detaylı bilgi için bkz. *İlk Çağlardan İtibaren Sivrihisar Tarihi ve Bazı Tarihi Eserler*, 2008, <https://groups.google.com/forum/#!msg/sivrihisar/zNKO2XJnps4/pxHFa6IPotIJ> (27 Ocak 2012); *Sivrihisar*, (t.y.), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Sivrihisar>, (21 Temmuz 2012).

⁵⁸ Öksüz ve Abeş, *2008 Yılı Eskişehir İl Çevre Durum Raporu*, s.6.

yüzyılın başından 20. yüzyılın başına kadar olan ve sürüp gelen göçmen yerleşmeleridir⁵⁹.

1289 yılında Osmanlı hâkimiyeti altına giren Sivrihisar'la birlikte bütün Eskişehir çevresinin idaresini kardeşi Gündüz Bey'e veren Osman Bey, 3000 kadar Türkmen aşiretini çevreye yerleştirmiştir. Türkmenler yerleşme noktalarını seçerken dağlık bölgeleri ya da Sarısı-Porsuk vadileri gibi bataklık yerleri seçmemişler, bunların dışında kalan uygun yerlere yerleşmişlerdir. Türkmen köyleri özellikle Çifteler ovasının kuzey kenarında toplanmışlardır. Sivrihisar halkının soyu Oğuz Türkmen aşiretinin devamıdır. 1289 yılından sonra Sivrihisar'a gelen oğuz boyları ve kolları ise; Karkın, Kınık, Alaçat veya Aliço, İmralı, İmur, Yolemir, Beydili, Yazır, Büğdüz aşiretleri Avşar, Kılıç, Kırgız, Köseler ve Sazılar Boylarıdır⁶⁰.

1289'dan sonra bölgeye yerleşen boy ve kolların yerleştikleri köyler; Karkın aşireti Sivrihisar Karkın köyü ve Günyüzü'nde Beydili ve Yörme arasına; Kınık aşireti Sivrihisar'ın 10 km. batısında bulunan Kınık köyüne; Alaçat veya Aliço aşireti Çandır köyüne; İğdeli veya İğdeönü aşireti İğdecik köyüne; İmur ve Yolemir aşiretleri İmralı köyüne; Beydili aşireti Günyüzü'ndeki Beydili köyüne; Yazır aşireti Günyüzü-Yazır köyüne; Buğdüz aşireti Günyüzü-Ayvalı yaylasının bulunduğu yere iskân etmişlerdir. Türkmen kollarının yerleştikleri yerler ise; Avşar Sakarya nehri yakınlarındaki Yörme yaylasına; Kılıç Sivrihisar merkezi ve Gecek köyüne; Karacaören Sivrihisar'da iki köye; Kırgızlar Sivrihisar merkez ve köyelerine; Karaburhan Türkistan'ın Löpnur gölü civarından gelen bu Türk boyu Karaburhan köyüne; Gedik Sivrihisar merkezine; 1316 göç yılında Kırım'dan gelen Türkler Karakaya, Paşakadın, Yaverören, Zafer Hamit ve Ortaklar köyelerine; 1319 göç yılı (1941) Yugoslavya'dan gelenler Hüdavendigâr köyüne; 1320 göç yılı (1942) Kafkasya'dan gelenler Yakapınar (Ertuğrul) köyüne yerleştirilmişlerdir⁶¹. Ayrıca Sivrihisar yöresine yerleşmiş olan Türkmen ve Yörük

---

⁵⁹ Selahattin Önder ve Engin Kırılı, "Osmanlı Döneminde Eskişehir'e Göçler" **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt. 6, Sayı. 1, (Haziran, 2005), s. 130; Albek, s. 27.

⁶⁰ *Sivrihisar'ın Tarihi*, (t.y.), <http://karacakaya.webs.com/sivrihisar.htm>, (14 Ekim 2012); Suzan Albek, **Dorylaion'dan Eskişehir'e**, Eskişehir: Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 89, 1991, s.28.

⁶¹ *Sivrihisar'ın Tarihi*, (t.y.), <http://karacakaya.webs.com/sivrihisar.htm>, (14 Ekim 2012).

gruplarına Tablo 4’de yine yöreye yerleşmiş Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler’e ise Tablo 5’de (Bkz. s.80) yer verilmiştir.

Tablo 4*: Sivrihisar Yöresi Türkmen ve Yörük Grupları

SİVRİHİSAR YÖRESİ TÜRKMEN VE YÖRÜK GRUPLARI
Atçeken Yörükleri
Haymene Yörükleri
Teke Türkmenleri
Ulu Yörük Taifesi
Karakoyunlu Türkmenleri

*Tablo 4: Detaylı bilgi için bkz. Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu’da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid= 26> (23 Mayıs 2014) kaynağından elde edilen veriler sonucunda tarafımdan oluşturulmuştur.

Tablo 5*: Sivrihisar Yöresi Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler

SİVRİHİSAR YÖRESİ OĞUZ BOYLARINA MENSUP CEMAATLER
Alaçat
Alayundlu Üçok Dağ Han Oğulları
Aliço
Avşar Bozok Yıldız Han Oğulları
Barak Türkmen
Bayındır Üçok Gök Han Oğulları
Bayad Bozok Gün Han Oğulları Beydili
Beğdili Bozok Yıldız Han Oğulları
Bügdüz Üçok Deniz Han Oğulları
Dodurga Bozok Ay Han Oğulları
Döğer Bozok Ay Han Oğulları
Eymür Üçok Dağ Han Oğulları
İğdir Üçok Deniz Han Oğulları
İmralı
İmur
Karkın Bozok Yıldız Han Oğulları
Kayı Bozok Gün Han Oğulları
Kıpçak
Kınık Üçok Deniz Han Oğulları
Kılıç
Kırgız
Köseler
Sazılar
Varsak Üçok
Yazır
Yolemir
Yıva Üçok Deniz Han Oğulları
Yüreğir Üçok Dağ Han Oğulları

*Tablo 5: Detaylı bilgi için bkz.

Sivrihisar'ın Tarihi, (t.y.), <http://karacakaya.webs.com/sivrihisar.htm>, (14 Ekim 2012); Albek,s.28; Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=29>,<http://www.anadoluzasiretleri.com/Page.php?pid=30> (23 Mayıs 2014) kaynaklarından elde edilen veriler sonucunda tarafımdan oluşturulmuştur.

Emirdağ merkez ve çevresi Anadolu'daki bütün devirleri yaşamıştır. Davulga-Bademli kasabaları arasındaki Harmanören mevkiinde çıkartılan ve Afyon Müzesi'nde bulunan tarihi malzemeler bu bölgenin Arkaik Devri yaşadığını gösterir. Ayrıca bu bölgede Frigya ve Roma devrine ait eserler çoktur. Eski bir yerleşme olan Emirdağ yöresinde saptanan bazı höyüklerin ise Kalkolitik Çağ'a ait olduğu sanılmaktadır. Frigyalılar M.Ö. 1000'lerde yörede bir kent kurmuştur. Tarih içerisinde yöre birçok el değiştirilerek; Selevkos, Roma, Bizans, Arap ve Selçuklu egemenlilerinin ardından son olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır. İlk ismi "Musulcalı" olan ilçenin ismi 1870'de Sultan Abdülaziz'den dolayı "Aziziye", 1937'de ise güneyindeki Emirdağlar'ından dolayı "Emirdağ" olmuştur⁶².

Selçuklu Devletinin kurulması ile Malazgirt Zaferi (1071) arasında geçen süreçte Türkmenler, Anadolu'nun doğu kesimini ve orta kesimini istila etmişlerdir. Afyonkarahisar ili ve civarının Türkmenleşmesinde en önemli olaylardan birisi de "Bolvadin Savaşı" ve sonunda yapılan "Bolvadin Anlaşması"dır. Türkler bu bölgeye 11. yüzyılda gelmeye başlamıştır. Bunun en büyük kanıtı Harmanören'de bulunup Afyonkarahisar Müzesi'nde sergilenen Türkmen mezar taşlarıdır. Emirdağ, Osmanlı Devleti döneminde 1730'larda Musul tarafından gelen aşiretler tarafından kurulmuştur⁶³.

Bu bölgeye ilk yerleşen Türkmen aşireti, Morcali Türkmenleridir. Ağılıcık, Dağılgan, Pörnek (Yenikapı), Ekizce, Güneysaray, Tez, Adayazı, Elhan, Gömü, Hamzahacılı, Karacalar, Sığracık, Soğukkuyu, Suvermez, Tabaklar, Türkmenakören, Yarımca, Yavuz, Çiftlik, Eskicırgın (Kuruca Köyü) halkı bu aşirettendir. Daha sonra bölgeye Karabağ Türkmenleri gelmiştir. Bademli, Davulga, Yeniköy, Avda, Aliçomak, Daydalı, Eşrefli, Gelincik, İncik, Karakuyu Köy halkları bu Türkmen boyundandır. Hicrî 1146 (M.1734) tarihinde Musul vilayetinin Rakka sancağından Anadolu'ya gönderilen Musahocalı Aşireti Musul'dan geldiği için, bir kısım aşiret iskân kayıtlarında Muslucalı ismi ile anılmaktadır. Bu aşiret Emirdağ merkezine yerleşmiştir. Yedi kabile

⁶² Detaylı bilgi için bkz. Fatih Örnekkol, "Emirdağ Ağzı", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), s.4-5; Türkiye İller Ansiklopedisi, s. 45.

⁶³ Muharrem Bayar, "Afyonkarahisar İline İskân Olmuş Aşiretler ve Karabağlı Türkmen Aşiretinin İskânı, Sosyal Kültürel Yaşantıları" **IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**. Afyonkarahisar: 29-30 Eylül 1995, s. 180.

halinde gelen bu Türkmen aşireti büyük Bozulus aşiretine bağlıdır. Aşiret kışın Emirdağ yaylalarında yazın Çankırı'da yaylamak kaydı ile buraya gelmiştir. 1752 tarihli 701 numaralı aşiret iskân defterinde bu aşiretin konar-göçerlikten men edilip, yerleşmesi ferman buyrulmuştur. Bunun üzerine Kaçarlı, İncili, Çilli, Eskiçırğın adı verilen şimdiki yerine yerleşmiştir. Hicri 1260 (M. 1844) tarihli Afyonkarahisar şerhi mahkeme kaydında Cırğın Kariyesi (köyü), İncili Mahallesi ismi geçer. Aşiretin diğer kabilelerinde Tamburacı Cemaati, Suvermez Köyü'ne; Oşili Cemaati Türkmenakören ve Yarımca Köyüne; Hacıfakılı Cemaati Hamzahacılı Köyüne; Caferli Cematide muhtelif köylere yerleşmiştir. Daha sonra Boynuyonlu (Türkmen) aşireti gelerek Alibeyce, Beyköy, Gökçeyaka, Kılıçlı, Kavlaklı, Burunarkaç, Gözeli, Kırkpınar ve Bağlıca Köylerine yerleşmiştir. Bunun yanı sıra Emirdağ ve civarında Karakeçili, Karatekeli ve Horzumlu Yörükleri de Balcam, Başkonak, Çatallı, Dereköy, Emirin, Soğukkuyu, Tez, Demircili, Türkmen, Çaykışla ve Güveççi Köylerinde yerleşmişlerdir. Ayrıca 1877 - 1950 yılları arasında Rumeli'den gelen muhtelif göçmenlerde Hisar, Salihler, Toklucak, Yarıkkaya, Umraniye, Ablak, Aydınıyaka, Beyören. Camili, Eskiakören, Kılıçlar, Karayatak, Yusufaga, Topdere, köylerine yerleşmişlerdir⁶⁴.

Afyonkarahisar'a 11. yüzyılda başlayan Yörük göçleri ve iskânı 1930'lara dek sürmektedir. Gelenek ve göreneklerini yakın yıllara dek en iyi Emirdağ ilçesinin, Türkmen, Örenköy (Sarıkeçili Yörüğü), Adayazı (Frigli), Kırkpınar (Türkmen), Emirin (Karakeçili Yörüğü), Sığırcık (Türkmen) Aşağıkurudere (Sarıkeçili ve Karakeçili Yörüğü), Yukarıdere (Yozgat Yörüğü), Güneysaray (Karakeçili Yörüğü), Çatılı (Karakeçili ve Yozgat Yörüğü) Tezköy (Karakeçili Yörüğü) ve Balçam (Karakeçili Yörüğü) köyleri Yörük ve Türkmenlerin en yoğun yerleşim alanı sayılmaktadır. Ayrıca 1970'li yıllara dek Antalya'da kışlayan Yörüklerin yazın, Afyonkarahisar'ın Sultandağı yaylasına, Bayat'ın Mekân yaylasına, hatta Emirdağ yaylasına çıktıkları bilinmektedir. Sarıkeçili Yörüklerinin hem Antalya'nın Manavgat ilçesi Taşağıl beldesine yerleştikleri, hem de Emirdağ ilçesinin Örenköy'üne yerleştikleri bilinmektedir⁶⁵.

⁶⁴ Fatih Örnekkol, "Emirdağ Ağzı", s. 6-7.

⁶⁵ Musa Seyirci, "Afyonkarahisar Yörükleri", **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sayı: 21, 1994, s.47-48.

Türk Aşiretleri 12. yüzyılın başlarında Afyonkarahisar ve civarını iskân almaya başlamışlardır. Boşalan köyleri ve şehirleri yeniden kurmuşlardır. Bu nedenle Afyonkarahisar ve civarında “Karaca Ören”, “Ak Ören” gibi “Ören” ismi taşıyan köy çoktur. Kurdukları yerlere; bu yerlerdeki mevkilere, ovalara, yaylaları, dağlara, ırmaklara, göllere yeni isimler mensup oldukları boyun adları sayılmaktadır; Bayat, Kızık, Avşar, Kını, Dodurgu, Sorgun v.s. gibi. Ayrıca geldikleri yerlerin isimlerini koymuşlardır⁶⁶. Emirdağ yöresine yerleşmiş olan Türkmen ve Yörük gruplarına Tablo 6’da (*Bkz. s.84*) yine yöreye yerleşmiş Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler’e ise Tablo 7’de (*Bkz. s.84*) yer verilmiştir.

---

⁶⁶ *Türk Egemenliğinde Afyon’da Sanat*, (t.y.),
<http://www.afyonkarahisar.gov.tr/images/icerikfoto/file/anadolununkilidi/369-381.pdf>, (29 Ekim 2012).

Tablo 6*: Emirdağ Yöresi Türkmen ve Yörük Grupları

EMİRDAĞ YÖRESİ TÜRKMEN VE YÖRÜK GRUPLARI
Akkoyunlu Türkmenleri
Atçıken Yörükleri
Danışmendli Türkmenleri
Karakeçeli Yörükleri
Morcali Türkmenleri
Sarıkeçeli Yörükleri
Yozgat Türkmenleri

*Tablo 6: Detaylı bilgi için bkz.

Ürer, s.22; Seyirci, s.47; Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=26> (23 Nisan 2014) kaynaklarından elde edilen veriler sonucunda tarafımdan oluşturulmuştur.

Tablo 7**: Emirdağ Yöresi Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler

EMİRDAĞ YÖRESİ OĞUZ BOYLARINA MENSUP CEMAATLER
Alayundlu Üçok Dağ Han Oğulları
Avşar Bozok Yıldız Han Oğulları
Bayad Bozok Gün Han Oğulları
Bayındır Üçok Gök Han Oğulları
Beğdili Bozok Yıldız Han Oğulları
Bügdüz Üçok Deniz Han Oğulları
Döğer Bozok Ay Han Oğulları
Eymür Üçok Dağ Han Oğulları
Karkın Bozok Yıldız Han Oğulları
Kayı Bozok Gün Han Oğulları
Kızık Bozok Yıldız Han Oğulları
Peçenek Üçok Gök Han Oğulları

**Tablo 7: Detaylı bilgi için bkz.

Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=29>, <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=30> (23 Nisan 2014) kaynağından elde edilen veriler sonucunda tarafımdan oluşturulmuştur.

Akdeniz (Mut), İç Anadolu (Sivrihisar), Ege (Emirdağ) bölgelerine yerleşen Oğuz, Yörük, Türkmen gibi grupların yerleşimlerine yukarıda ki tablolarda (Bkz. Tablo 2, s.76, Tablo 3, s.77, Tablo 4, s. 80, Tablo 5, s.81, Tablo 6-7, s.85) ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Öncelikle Mut, Sivrihisar, Emirdağ yörelerine yerleşen **Türkmen** ve **Yörük** grupları belirtilmiştir. Bkz. **Tablo 2, Tablo 4, Tablo 6**. Yapılan araştırmalar sonucunda yörelere yerleşen ortak **Türkmen** ve **Yörük** grupları görülmüştür. **Atçıken Yörükleri**; Sivrihisar, Emirdağ, **Danişmendli Yörükleri**; Mut, Emirdağ, **Haymene Yörükleri**; Mut, Sivrihisar, **Teke Yörükleri**; Mut ve Sivrihisar. (Bkz. Tablo 8)

Tablo 8*: Mut, Sivrihisar ve Emirdağ Yöresi Ortak Türkmen ve Yörük Grupları

Türkmen ve Yörük Grupları	Mut	Sivrihisar	Emirdağ
Atçıken Yörükleri		x	x
Danişmendli Türkmenleri	x		x
Haymene Yörükleri	x	x	
Teke Türkmenleri	x	x	

*Tablo 8: Detaylı bilgi için bkz.

Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=26> (23.05.2014) kaynağından elde edilen veriler sonucunda tarafımdan oluşturulmuştur.

Mut, Sivrihisar ve Emirdağ yörelerine yerleşen ortak **Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler'** in yaşadıkları yerler ise; **Alayundlu Üçok Dağ Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **Avşar Bozok Yıldız Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **Barak Türkmen**; Mut, Sivrihisar, **Bayad Bozok Gün Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **Bayındır Üçok Gök Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **Beğdili Bozok Yıldız Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **Bügdüz Üçok Deniz Han Oğulları**; Sivrihisar, Emirdağ, **Dodurga Bozok Ay Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, **Döğer Bozok Ay Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **Eymür, Üçok Dağ Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **İğdir Üçok Deniz Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, **Karkın Bozok Yıldız Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **Kayı Bozok Gün Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **Kızık Bozok Yıldız Han Oğulları**; Mut, Emirdağ, **Kınık Üçok Deniz Han Oğulları**; Mut, Sivrihisar, **Peçenek Üçok Gök Han Oğulları**; Mut,

Emirdağ, *Varsak Üçok*; Mut, Sivrihisar, *Yıva Üçok Deniz Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar *Yüreğir Üçok Dağ Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar (Bkz. Tablo 9).

Tablo 9*: Mut, Sivrihisar ve Emirdağ Yöresi Ortak Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler

Oğuz Boylarına Mensup Cemaatlerin Yaşadıkları Yerler	Mut	Sivrihisar	Emirdağ
Alayundlu Üçok Dağ Han Oğulları	x	x	x
Avşar Bozok Yıldız Han Oğulları	x	x	x
Barak Türkmen	x	x	
Bayad Bozok Gün Han Oğulları	x	x	x
Bayındır Üçok Gök Han Oğulları	x	x	x
Beğdili Bozok Yıldız Han Oğulları	x		x
Bügdüz Üçok Deniz Han Oğulları		x	x
Dodurga Bozok Ay Han Oğulları	x	x	
Döğür Bozok Ay Han Oğulları	x	x	x
Eymür Üçok Dağ Han Oğulları	x	x	x
İğdir Üçok Deniz Han Oğulları	x	x	
Karkın Bozok Yıldız Han Oğulları	x		x
Kayı Bozok Gün Han Oğulları	x	x	x
Kızık Bozok Yıldız Han Oğulları	x		x
Kınık Üçok Deniz Han Oğulları	x	x	
Karkın Bozok Yıldız Han Oğulları	x		x
Peçenek Üçok Gök Han Oğulları	x		x
Varsak Üçok	x	x	
Yıva Üçok Deniz Han Oğulları	x	x	
Yüreğir Üçok Dağ Han Oğulları	x	x	

*Tablo 9:Detaylı bilgi için bkz.

Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=29>, <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=30> (23.05.2014) kaynağından elde edilen veriler sonucunda tarafımdan oluşturulmuştur.

4. MUT, SİVRİHİSAR, EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE TEKNİK VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

Geçmişçi çok eskilere dayanan Türk kilim sanatı, Anadolu insanının duygu ve düşüncelerini yansıtmaları açısından diğler sanat dallarından ayrılmaktadır. Dokuma tarihinin ne kadar eskilere dayandığını anlamak için şüphesiz ki, dokumada kullanılan malzemelerin ve bizzat dokuma parçalarının bulunması gerekmektedir. Bu amaçla yapılan araştırma ve kazılar sonucunda ele geçen iğ, ağırşak, kirmanlar ve dokuma tezgâhlarında kullanılan ağırlıklar Anadolu’da M.Ö. 6000 yıllarından beri dokumanın bilindiğini göstermektedir⁶⁷.

Nazan Ölçer, “Türk ve İslam Eserleri Kilimler” adlı kitabında; “*Dokuma sanatı, insanın en erken çağlardan başlayarak başardığı işlerden biridir. Dokumanın temelinde, dikey ve yatay doğrultuda uzayan ipliklerin birbirleriyle dik açıda birleşerek bir doku oluşturması yatar. Dokuma sanatının geçmişine baktığımız zaman, öncülerin ‘ağ örgüsü tekniği’ ile ‘ilmek tekniği’ olduklarını görür*”⁶⁸ şeklinde ifade etmiştir.

Ağ örgüsü tekniği; iplik, tığ görevi yapan bir gerecin yardımıyla, biteviye örülür. Bu dokuma türü tarih öncesi çağlara kadar gitmekte; en ilkelden en gelişmişe kadar sıralanan tüm toplumlarda görülmekte ve kullanılmaktadır. İlmek tekniğinde ise, bir çerçeveye gerilmiş iplikler, araya giren çubukların yardımıyla ön ve arka bölümlere ayırılır, aradan dokunan iplikler, ellerin yardımıyla ilmiklenerek dokuyu meydana getirmektedir. Bu teknik eski Yunan’dan, Mısır’dan bu yana bilinmektedir; tunç çağından günümüze kadar da kullanılmaktadır. Bu iki kaynaktan beslenerek gelişen dokuma tekniğinin en basit türüne, ‘bez ayağı dokuma’ denilmektedir. Dokuma, iki iplik sisteminin belli kaidelere göre dik açı yaparak kesişmesinden oluşmaktadır. Meydana gelen bu iplik kesişmelerine ‘bağlama’ veya ‘örgü’ veya ‘doku’ adı verilmektedir. Dokumayı oluşturan dikey ipliklere ‘çözgü’ veya ‘arış’, yatay ipliklere ‘atki’ veya ‘argaç’ denilmektedir. Başka bir anlatımla dokuma, tezgâhta gerili birbirine

⁶⁷ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”,s.5.

⁶⁸ Nazan Ölçer, **Türk ve İslam Eserleri Kilimler**, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1988, s. 9.

paralel çözümlü ipliklerinin mekik veya el vasıtasıyla geçirilen atkı ipliklerinin birbirini kesmesi sonucunda oluşmaktadır⁶⁹.

“Türkler, Anadolu’ya geldiklerinde (MS. 1071) kendilerinde yüzyıllar önce bu topraklara yerleşen uygarlıkların temelini atmış oldukları ileri seviyede bir dokumacılık bulmuşlardır. 1962 yılında Çatalhöyük kazılarında elde edilen Neolitik devre ait (MÖ. 6000) dokuma parçaları, Anadolu’da dokumacılık tarihinin çok çok eski olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu olay dünya dokumacılığının başlangıcını tahminlerin de ötesine götürmektedir. Bugünün Türkiye’indeki dokumacılık, Orta Asya’dan kalkıp tarih öncesi Anadolu’sunun gelmiş geçmiş medeniyetleri ile yoğrulan, birbirini kovalayan kuşakları ile dünden bugüne getirdiği bir dokumacılıktır”⁷⁰.

Kilim dokumacılığı, Türklerin gerek Orta Asya’dan getirdikleri ve gerekse Anadolu’ya geldiklerinde karşılaştıkları kültürlerle ilişkili olarak gelişerek, 13. yüzyılda (Selçuklular döneminde) en güzel örneklerini vermiştir⁷¹.

Türk düz dokuma yaygıları içinde en eski örneklerden biri, Washington Textile Museum’da bulunan kûfi bordürlü ve ortada sekizgen madalyon, kenarlarda ufak sekizgenler bulunan kompozisyonu ile 15. - 16. yüzyıl Avrupalı ressamın tablolarında görülen Holbein Halıları diye adlandırılan halıların desenlerine benzediği için 15.-16. yüzyıl olarak tarihlendirilen atkı sumak tekniğinde dokunmuş bir yaygı en erken tarihli Anadolu yaygılarından biri olarak bilinmektedir⁷².

Kilim, el sanatları alanında genellikle kadınlar tarafından meydana getirilen dokumalar içinde en eski geleneği olan dokumadır. Aşiretler ve köylüler, eşinin silah torbasını, namazlığını, minderini, yastığını, kapısının perdesini, öküz ve at örtüsünü, çobanın azık torbasını, evin döşemesinde (yaygı, sergi), eşya taşımada (heybe), zahire

---

⁶⁹ Detaylı bilgi için bkz. Ölçer, **Türk ve İslam Eserleri Kilimler**, s.9; Fatma Yelda Kundak, “İçel Dokumacılığı”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, 1998), s. 2; Ebru Subaşı, “Sivas İli Divriği, Hafik ve Zara Yöresi Kilimleri”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, 2006), s.11.

⁷⁰ MEB, El Sanatları Teknolojisi, Geleneksel Türk Dokuma Sanatları, Ankara: 2012, s. 26.

⁷¹ Şerife Özüdoğru, “*Silifke ve Sivrihisar Yörüklerinde Kilim, Peşkir ve Kuşak Örnekleri*”, (t.y.), kybele.anadolu.edu.tr/makaleler/as1996_5/113612.pdf, (27 Ocak 2013).

⁷² Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 6.

ve giyecek muhafazasında kadar yaşam içerisindeki gerekli bütün ihtiyaçlarını halı, kilim, sumak ve benzeri dokumalarla karşılamışlardır. Çadırından çuvalına, yaygısından tuzluğuna, bir konut içinde gerekli bütün eşyalar, bu dokumalarla karşılanmış; ölen kişinin üstüne hatta tabut olarak kullanılmıştır. Kız çeyizi hazırlanırken bile, bebek ölümü olabileceği düşünülerek özel torba dahi dokunmaktadır. Anadolu kilimleri arasında, halılar kadar tanınmış olanları da vardır ve bunlar dokunduğu köyün (Eşme, Karası, Emirdağ, Bozkın vb.), aşiretin (Avşar, Berihan, Kirkitli vb.), ailenin (Dirişdin, Dalakes vb.) veya bazen motiflerin (yollu, çubuklu, ibrik, aynalı, bindallı vb.) adı ile ün kazanmıştır⁷³.

Türk sanatının köklü bir geçmişe sahip olan alanlarından biri halı, tülü, kilim, cicim, zili, sumak tekniğindeki kirkitli dokumalar içerisinde kilimler, çok sayıda çeşitlilik gösterirler. Bu nedenle ilk defa Kenan Özbek tarafından tekniklerine göre sınıflandırma yapılarak kilim, cicim, sili ve sumak olarak isimlendirilmişlerdir. Trakya ve Karadeniz bölgesi hariç Anadolu'nun her yerinde bu tür dokumalara rastlamak mümkündür. Bu dokumalar, Türk halkının doğumundan ölümüne kadar, hayatının bir parçası olmuş; kişi son yolculuğuna, bu dokumalardan biri ile gitmiştir. Göçebe Türk topluluklarının hayatları, büyük oranda, koyun yetiştiriciliğine dayandığından, mevsimlere göre, çayırları verimli olan yerlere göç ederek, yaşamışlardır. Bu yaşayışlarına bağlı olarak, gerekli bütün ihtiyaçlarını, hafif ve kolay taşınabilen eşya ile karşılamışlardır. Hareketli yaşamayı seven Yörük ve Türkmen insanı için kilim çadırının en önemli eşyası, atının eyeri, hububatının ve eşyalarının taşınmasında kullandığı çuvalı, yiyeceğini taşıdığı heybesi olmuştur⁷⁴.

---

⁷³ Detaylı bilgi için bkz. Gelişim Hachette Ansiklopedisi, 7. Cilt, s. 792; Neriman Görgünay Kızıoğlu-Melda Akansel, "Kaybolan Dokumalarımızı Kazanabilir miyiz?", **2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999, s. 5.

⁷⁴ Detaylı bilgi için bkz. H. Örcün Barışta, "19-20. Yüzyıl İç Anadolu ve Orta Akdeniz Bölgesi Türk Kirkitli Dokumaları Üzerine", **Türk Soylu Halklarının Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri**, Kayseri: 27-31 Mayıs 1996, s. 39; Günay Gerçek, "Eskişehir ve Civarı Cicim ve Sili Dokumacılığı", s. 38; Neriman Görgünay Kızıoğlu ve Melda Akansel, "Kaybolan Dokumalarımızı Kazanabilir miyiz?", s. 167-169; Adnan Güçlü, "Eşme Kilimleri ile Emirdağ Kilimlerinde Görülen Benzer Desen ve Motif Örnekleri", **II. Uluslararası Eşme Kilim Festivali Türkiye Kilimciliğinin Üretim ve Pazarlama Sorunları Sempozyumu**, Ankara: 27 Mayıs 1995, s. 81.

Göçebe, yarı göçebe veya yerleşik Müslüman Oğuz Boyları ‘Türkmenler’, Yörükler ve diğer etnik gruplara ait boy ve oymaklar, son yıllara kadar kendine özgü geleneksel yaşamlarını ve bunun sonucu olarak geleneksel dokumacılığı sürdürmüşlerdir. Özellikle aralarında boy ve oymaklar halindeki göçebe gruplar, belirli bir yere yerleşip, sürekli komşular edindiklerinden, yaylalarda başka gruplarla karşılaşmak zorunda olduklarından dolayı, kendi benliklerini korumak, dışarıya tanıtmak için, çadırlarından giyimlerine, tüm eşyalarına, yaygılarına kadar, her şeyde kendine özgü biçimleri, sembolleri büyük önem taşımaktadır. Nitekim eski yazılı belgelerden, bazı boy ve oymakların çadırlarının, renk, biçim, hatta arazi üzerindeki konumlarına göre tanındıklarından bahsedilmektedir. Fakat kendilerini kolayca belirtecek, başkalarından ayırabilecek en önemli vasıta, yer yaygısı, çadır kapısı, çuval, heybe, at örtüsü gibi dokuma yaygı türleri ve giysileridir. Bu tip ayrıştırıcı özellikler, gruplarını başkalarına karşı korumak, başkalarına karışmamak, kendilerini tanıtmak kısacası kendilerini daha kolay kabul ettirebilmiş ve kalıcı olmalarını sağlamıştır⁷⁵.

“Anadolu’da Malatya-Dirjan, Kayseri-Avşar, Silifke-Kayabaşı, Konya-Karaman, Uşak-Eşme, Eskişehir-Sivrihisar, Van-Berivan, Gaziantep-Kirkitli, Sivas Sarkışla gibi yerlerde Yörük kilimleri dokunmaktadır. Ayrıca Anadolu dokumalarının en güzel örnekleri Yörük, Afşar ve Türkmen Istar dokumalarında bulunabilir. Zaten düz dokumalara ‘Aşiret Sanatı’ demek daha yerinde olur. Zira yaratıcıları Türkmen, Yörük ve Afşarlardır. Ticari amaç için dokunmadıklarından bu güne kadar karakterlerini bozmadan gelebilmişlerdir”⁷⁶.

Bu genel tarihsel geçmiş bilgilerinin ardından; Anadolu’da üretilmiş olan ilmesiz kirkitli dokumalar aşağıda kısaca sınıflandırılmıştır:

Kilim: Türkçe bir kelime olan ‘kilim’ kelimesinin Farsça’dan geldiği söylenirse de Farsça’da aynı anlama gelen ‘gelim’, ‘kelim’ kelimelerinin Türkçe’den alındığı kabul edilmektedir ve bir Türk dokuma geleneğidir. Kilim kelimesi Türkçe bir kelime olarak 13. yüzyıldan itibaren kullanılmaktadır. Geleneksel bir dokuma tekniği

⁷⁵ Belkıs Balpınar Acar, **Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları**, 1. Baskı, İstanbul: Eren Yayınları, 2000, s. 9.

⁷⁶ Şerife Özüdoğru, “*Silifke ve Sivrihisar Yörüklerinde Kilim, Peşkir ve Kuşak Örnekleri*”,(t.y.), kybele.anadolu.edu.tr/makaleler/as1996_5/113612.pdf, (27 Ocak 2013); Gerçek, s. 35.

olarak çeşitli yabancı dillerde de kullanılan ‘kilim’; Ukranyaca’da ‘kyym’, Polonya dilinde ‘kilim’, Bulgarca’da ve Sırpça’da ‘kilim’ Romence’de ise ‘chilim’ şeklinde söylenmektedir. Yine kilim kelimesinin Farsça ve Türkçe yazılmış eski metinlerde de ‘yere serilen yaygı’ ve ‘derviş cübbesi’ anlamına geldiği, bazı eski Türkçe metinlerde de ‘saçaklı kilim’ kelimesine rastlandığı, asıl bu terimin bugün bizim anladığımız ‘kilim’ kelimesinin karşılığı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Kuman Türkleri, kilim sözünü halı karşılığında kullandıkları bilinmektedir. Kaynaklar kilim kelimesinin, Kaşgarlı Mahmud’un 11. yüzyılda yazdığı Divanü Lûgati’t Türk’te iki ayrı anlamda kullanıldığını ve halı, kilim, keçe, döşek gibi yerlere serilen eşyalara da ‘kıviz’, ‘kiwiz’, ‘küvüz’ denildiğini, 19. yüzyıl metinlerinde de kelimenin ‘kilim’ şeklinde söylendiğini belirtmektedirler⁷⁷.

Kilim, düğümlü halı dışında, kirkitli dokumalar içerisinde en tanınmış olan, çözümlerin atkılar tarafından tamamen gizlendiği, iki iplik sistemine dayanan, çözgü ipi ‘arış’, renkli yüz ipi ‘argaç’ ile dokunan, tersi ve düzü bulunmayan yer sergisi (yaygı), duvar örtüsü, perde, yük örtüsü, yastık vb. işler için kullanılan atkı yüzü bir dokumadır⁷⁸.

Kilimler, genellikle iliksiz ya da ilikli kilim (yarık-gedirge) tekniğinde dokunmaktadır. İliksiz kilimlerde dokuma tekniği ilikli kilime oranla daha basittir. İliksiz kilimler, atkı ve çözgüler birbiri altından ve üstünden geçirilerek düz bir şekilde dokuma üzerinde her hangi bir delik olmayacak şekilde dokunmaktadır. İliikli kilim ise Anadolu kilimleri içinde en yaygın olan kilim türü olarak bilinmektedir. İliikli kilimlerde, dokuyucu bir desenden diğerine geçtiğinden, dokuma daha zordur. İliikli kilimlerde belirli desen alanlarında gidip gelen değişik renkteki atkılar, komşu desenin sınırına gelince, kendi bölgelerindeki en son çözgüyü dolanarak geri döndüklerinden,

---

⁷⁷ Detaylı bilgi için bkz. Bekir Deniz, **Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)**, 1. Baskı, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1998, s. 12; Aynur Atış, “Sivrihisar Kilimleri”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, 2005), s. 26; Taciser Onuk ve H. Feriha Akpınarlı, **Şanlıurfa Karakeçili Kilimleri**, Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, 2003, s. 17; H. Melek Hidayetoğlu, “Konya Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, (**Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, 2007), s. 16.

⁷⁸ Detaylı bilgi için bkz. Belkıs Acar, **Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları**, s. 45; Bekir Deniz, **Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)**, s. 12.

iki ayrı renkteki atkının karşılaştığı dikey çizgilerde desenler arasında (geçiş yerlerinde) yarıklar meydana gelmektedir. Kilimin yapısının zayıflamaması için dokuyucu bunları kapatmak zorundadır. Halk arasında bu yarıklara, ilik ya da gedirge denilmektedir. Bu teknikte dokunan kilimlere de ilikli kilim, gedirgeli kilim gibi isimler verilir⁷⁹.

Kilimde ne kadar ilik bulunursa kilimin yapısı o derece zayıflar. Bu nedenle ilikler çeşitli şekillerde yok edilir. İliklerin yok edilmesi için çeşitli teknikler uygulanır. Bu teknikler; İlikli Kilim, İliksiz “Dikey Çizgi Olmayan Kilimler”, Eğri Atkılı Kilimler, Normal Atkılar Arasına Ek Atkı Sıkılaştırılarak Dokunan Kilimler, Çift Kenetleme ile İliklerin Yok Edildiği Kilimler, Atkılarının Aynı Çözgüden Geri Dönmesi ile İliklerin Yok Edildiği Kilimler, Sarma Konturlu Kilimler, Eğri Atkılı Konturlu Kilimler şeklinde çeşitlendirilmektedir⁸⁰.

Resim 1: Kilim

Kaynak: Örnek Halı Mağazası, Sakarya, Adapazarı (Fotoğraf: Selda Kavas, Ağustos, 2014)

⁷⁹ Detaylı bilgi için bkz. Bekir Deniz, **Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)**, s. 16; Atış, “Sivrihisar Kilimleri”, s. 27; İ. Çetin Aytaç, “Kirkitli Dokumalarımızın Teknik Özellikleri ve Eski Bir Eşme Kiliminin Desen Analizi”, **II. Uluslararası Eşme Kilim Festivali Türkiye Kilimciliğinin Üretim ve Pazarlama Sorunları Sempozyumu**, Ankara: 27 Mayıs 1995, s. 25-39.

⁸⁰ Belkıs Acar, **Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları**, s. 47-54, 56-59.

Anadolu'da herkes tarafından bilinen kilim, bölgelere hatta köylere göre değişen ayrı isimlerle tanınmakta ya da düz dokuma yaygılardan her birine, teknik özelliklerine bakılmaksızın, kilim denilmektedir. Bursa yöresinde 'kıyız', Yalova (Bursa) çevresinde 'kiyiz', Emirdağ (Afyon) civarında 'köyüz-küyüs', Çorlu, Tekirdağ çevresinde 'çerçi-çerçe (ince yün kilim-ince kilim), Edirne yöresinde 'çerge (yaygı, kilim)', Niğde yöresinde 'çerçi' ve 'kilim', Beyşehir (Konya) yöresinde 'farda, Konya, Aksaray, Kırşehir civarında 'kilim' ismiyle anılmakla birlikte Yozgat ve Sivas çevresinde düz dokuma yaygıların her birine 'kilim' denilmektedir. Manisa ve İzmir yöresinde ise, 'sili' dokumalara kilim, kilim teknikli dokumalara da yaygı adı verilmektedir. Ayvacık ve Ezine (Çanakkale) çevresinde ise kilim teknikli dokumalara 'çul, zili-kilim' ve 'kilim-cicim' karışımı dokumalara da 'kilim' denilmektedir⁸¹.

Cicim: Farsça 'câcîm' kelimesinden geldiği söylenen 'cicim-cecim' kelimesi, Türkçe bir kelime olup, halk arasında 'cicim', 'cecim', 'cacım', 'çalma' ve 'çelme' gibi değişik adlarla ifade edilmektedir. Cicim, Türklerin eskiden beri bildikleri bir dokuma türüdür. Halı ve kilim dokuma merkezlerinde cicim de hep dokuma gelmiştir. Anadolu'nun çeşitli yörelerinde cicim tanımının sadece cicim dokumalar için değil, farklı dokuma türleri için de kullanıldığı bilinmektedir. Sinop, Trabzon ve Gümüşhane çevresinde ince dokunmuş nakışlı kilime, Elazığ'da ince halıya, Niğde, Kayseri, Konya ve Çorum çevresinde tülü veya bırakmalı diye anılan dokumalara cicim adı verilmektedir⁸².

Atkı ve çözgü ipliklerinin eşit aralıklarla kesiştiği bez dokuma veya atkı yüzü dokumada (kilimde), atkı iplikleri arasına renkli desen iplikleri sıkıştırılarak, dokumanın yüzünde kabartma desenler oluşturularak dokunan sergi, örtü, perde vb. çeşitli amaçlar için kullanılan, havsız (tüysüz) bir dokuma çeşididir⁸³.

---

⁸¹ Bekir Deniz, **Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)**, s. 13.

⁸² Detaylı bilgi için bkz. Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s.12; Mustafa Yıldırım, "*Konya Alaeddin Camii'nde Bulunan Cicim Örnekleri*", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, s. 458.

⁸³ Detaylı bilgi için bkz. Ahmet Aytaç, "Mut Yörük Dokumaları", **Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Etkinlikleri Sempozyum Bildirileri**, Antalya: 5-10 Mayıs 2008, s. 93; Bekir Deniz, **Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)**, s. 16.

“Cicim, dokuma tekniği bakımından kilimlerden farklı bir özelliğe sahiptir. Kilimlerde ön ve arka yüz yaklaşık aynı görünüme sahipken, cicim teknikli dokumalarda dokumanın ters tarafı iplik atmaları ve kesintiler nedeniyle karışık, ama hoş bir görünüme sahiptir”⁸⁴.

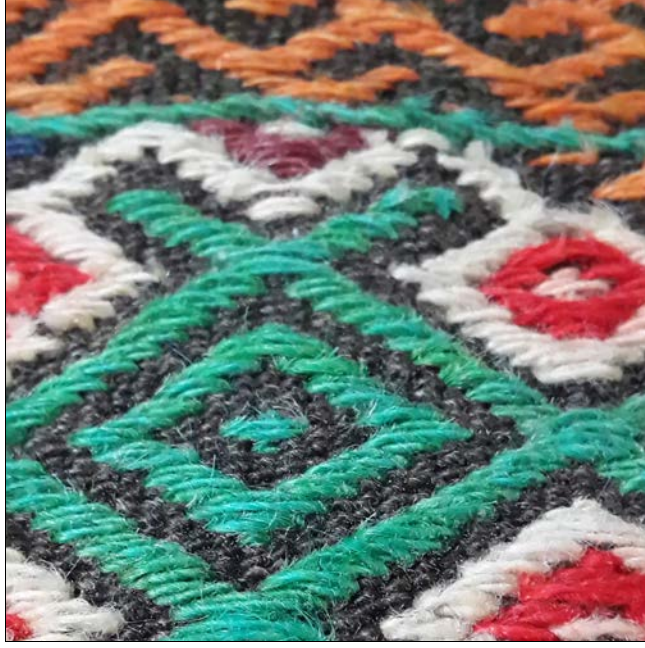
Cicim; kilimlerdeki ve bezayağı dokumalardaki atkı ve çözgü sisteminden ayrıca, renkli desen ipliklerinin kullanıldığı bir dokuma türüdür. Çapraz ve dikey çizgiler kullanılır. Her dokuyucu kendine kolay ve rahat gelen bir yöntemle çalışır. Bazıları belirli renkteki bir motifi elindeki parça iplik bitene kadar, yukarıya doğru, dokumaya devam eder, bazıları ise yanlarına doğru atlayıp devam eder. Bu da değişik dokuma türleri varmış gibi bir durum ortaya çıkartmaktadır. Nitekim N. Görgünay’a göre cicim teknikli dokumalar başlıca ‘Atkı ve Çözgüyüzlü Bezayağı (Düz Dokuma) Cecim’, ‘Sarma Motifli Cecim’ ve ‘Çözgüyüzlü Cecim’ şeklinde üç gruba ayrılmaktadır. Çözgü yüzlü Cecim ise kendi içinde; ‘Tek taraflı, kabarık motifli çözgü yüzlü cicim’, ‘Tek taraflı düz dokuma görünüşlü ve tersi atmalı çözgü yüzlü cecim’, ‘İki taraflı düz dokumalı çözgü yüzlü cicim’, ‘İki taraflı kabarık nakışlı (nakışları renkli) çözgü yüzlü cecim’ ve ‘İki taraflı kendinden desenli çözgü yüzlü cecim’ olma üzere beş gruba ayrılmaktadır⁸⁵.

---

⁸⁴ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s.12.

⁸⁵ Belkıs Acar, **Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları**, s. 55-59; Necmi Günay, *Sivrihisar Kilimleri*, (t.y.), <http://www.eskisehirliyiz.biz/haber/?sec=2&yazarid=12587&newsid=37227>, (27 Ocak 2013); Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s.13.

Resim 2: Cicim

Kaynak: Örnek Halı Mağazası, Sakarya, Adapazarı (Fotoğraf: Selda Kavas, Ağustos, 2014)

Cicim ve Sili tabirleri köylüler arasında pek kullanılmaz. İç Anadolu’da yaygın tabirler olmakla beraber bazı yerlerde değişik isimler altında anılır. Örneğin Eskişehir-Kırka’da Cicime Ak Namazlağı, Yapıldak ve Karaören köylerinde Ağ İteği denildiği gibi. Sili tabiri Afyon havalisinde, özellikle Emirdağ Türkmenleri arasında yaygındır⁸⁶.

Zili: Belkıs Balpınar Acar; “Zili ve sili adları eski Türkçe sözlüklerde rastlanmayan ve kaynağı Lydia Rosonyi’ye göre, Türkçe olan bir kelime” olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 13. yüzyıldan günümüze kadar yayınlardan toplanan deyim ve kelimelerin bulunduğu Tarama Sözlüğü’nde Farsça’da ‘zilû’ kelimesinin satrançlı pelas ve kilimin karşılığı olduğu, Türkçe’de yanlışlıkla ‘zili’, ‘ziliçe’ ve ‘küçük zili’ adlarının kullanıldığı belirterek ‘Zili’ adının günümüzde Türkiye’de cicim ve sumak dışında kalan belirli bir dokuma sistemi ile meydana gelen yaygı türlerinin olduğunu göstermektedir. Zili-sili kelimesinin Anadolu’da belirli bir dokuma türünü belirtmek üzere kullanıldığını ve bu kelimenin Eskişehir-Sivrihisar, Çanakkale, Konya, Fethiye...

⁸⁶ Gerçek, “Eskişehir ve Civarı Cicim ve Sili Dokumacılığı”, s. 36.

gibi dokuma merkezlerinde özellikle 2-1, 3-1 ve 5-1 atkı anlamlı dokumalar için kullanıldığı bilinmektedir⁸⁷.

İlk bakışta sık motifli cicimlere benzetilen bu dokuma türü cicim dokumalardan tamamen farklıdır. İstar adı verilen tezgâhlarda iki kişi tarafından dokunan zililer üç ana iplik sistemine dayanmaktadır. Teknikte; atkı ve çözgü ipliklerinden başka, deseni veren renkli iplikler bulunmaktadır. Teknik olarak cicimden farklı olsa da cicimdeki gibi, atkı ve çözgüden renkli desen iplikleri ön yüze atlama yapmakta ve bu atlamalarla motiflerin içi doldurulmaktadır. Çözgü çiftlerinin bozulmasıyla 3-5 üstten, 1 alttan geçen değişik renkteki desen iplikleri ile kendi aralarında bir boydan bir boya giderek, zemini 2-1, 3-1 veya 5-1 atlamalarla, bir fitil görüntüsü verecek şekilde kaplarlar. Bu teknik daha çok enine ve boyuna hatlara, kaydırılmış atlamalarla elde edilmiş zikzak çizgilere geometrik desenlere uygunluk gösterir. Zili dokuma türlerinde, daha çok enine ve boyuna çizgiler kolaylıkla dokunabilmektedir. Ancak atlamaların kaydırılması ile çapraz çizgiler de dokunabilmektedir⁸⁸.

Zili dokuma ayrıntısı olan, yüz ve tersi ayrı olan bir dokuma türüdür. Yüzde meydana getirilecek desenin motifleri düz dokuyu yapan atkı ve çözgü iplik sisteminin yanı sıra renkli ikinci bir atkı ipliğinin (kıрма) çözgülerin arasından önden arkaya geçirilmesi ile yapılmaktadır. Ön bölümde ipler dağınık ve karışık, tersinde ise düzenli bir kompozisyon oluşmaktadır. Cicimle aynı teknik özelliklere sahip zililer, desenlerinin yüzeyde hiç boşluk bırakılmadan dokunmuş olması ile cicimlerden ayrılır. Zililer, “ıstar” adı verilen dikey tezgâhta ters tarafı yüzde olmak üzere dokunmaktadır. Tekniği, cicime göre daha kolay olmakla birlikte, zili dokumaları; ‘Düz Zili’, ‘Çapraz Zili’, ‘Seyrek Zili’, ‘Damalı ‘ Konturlu Zili’ olmak üzere beş grupta toplanmaktadır⁸⁹.

---

⁸⁷ Belkıs Acar, **Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları**, s. 62.

⁸⁸ Detaylı bilgi için bkz. Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s.16; Necmi Günay, *Sivrihisar Kilimleri*, (t.y.), <http://www.eskisehirliyiz.biz/haber/?sec=2&yazarid=12587&newsid=37227>, (27 Ocak 2013); Nazan Ölçer, **Türk ve İslam Eserleri Kilimler**, s.18.

⁸⁹ MEB Geleneksel Türk Dokuma Sanatları, s.15; Belkıs Acar, **Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları**, s. 63-67.

Resim 3: Zili

Kaynak: Nimet Koç Arşivi, Sakarya, Adapazarı (Fotoğraf: Selda Kavas, Ağustos, 2014)

Zililerde dokuma tekniği elverişli olmadığından karmaşık desenler yerine, Orta Asya'dan bu yana çok değiştiği tahmin edilen, 'arkaik*' desenler kullanılmaktadır. Zili desenleri arasında bugün hala Türkistan-Türkmen halılarında değişik çeşitlerini gördüğümüz 'Türkmen gülü' desenleri ve 14-15. yüzyıl Timurlu minyatürlerinde zeminlerinde görülen iç içe zigzag desenleri görülmektedir⁹⁰.

Bazı yörelerde, örneğin Toroslarda zili dokumasının, geniş zemin üzerine (düz bez dokumanın üzerine) yapılmaktadır. Konya, Kayseri, Niğde, Kırşehir, Toroslar, Adana, Gaziantep yöresinde değişik renk ve malzeme ile zili tekniğinde dokunmuş yastık, minder, çuval ve küçük boyutlu yaygılar görülmektedir. Batı Anadolu'da ise, Eskişehir, Balıkesir, Aydın, Manisa, Kütahya, Çanakkale, Bergama'dan Fetiye ve Antalya'ya kadar uzanan hemen her yörede bu dokumaya yaygın bir şekilde rastlanmaktadır⁹¹.

* **Arkaik:** Arkaizmle ilgili, eskimiş (söz ya da yapıt). Güzel sanatlarda klasik çağ öncesinden kalan, eskil.

⁹⁰ Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s.16.

⁹¹ Detaylı bilgi için bkz. Fatma Yelda Kundak, "İçel Dokumacılığı", s. 13; Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s.16.

d) Sumak: Güney Kafkasya'daki kasabalardan birinin adı olarak kabul edilen sumak kelimesinin daha çok Kafkasya ve ona yakın bölgelerde, düz dokuma yaygılardan cicim ve zili türü dokumalardaki gibi deseni meydana getiren üçüncü bir ipliğin kullanılmasıyla çözümlü ipleri üzerine, renkli desen iplerinin çeşitli şekillerde sarılmasıyla elde edilen bir yaygı türüdür. Desenler sarılarak verildiği ve tekrar döndürülüp, aynı desen üzerinde ikinci bir renkli ip geçirildiği için kat kat işlenmiş gibi görüntü oluşur. Dokumanın ters tarafında ise tıpkı cicim ve zili olduğu gibi sarkık renkli iplikler görülür⁹².

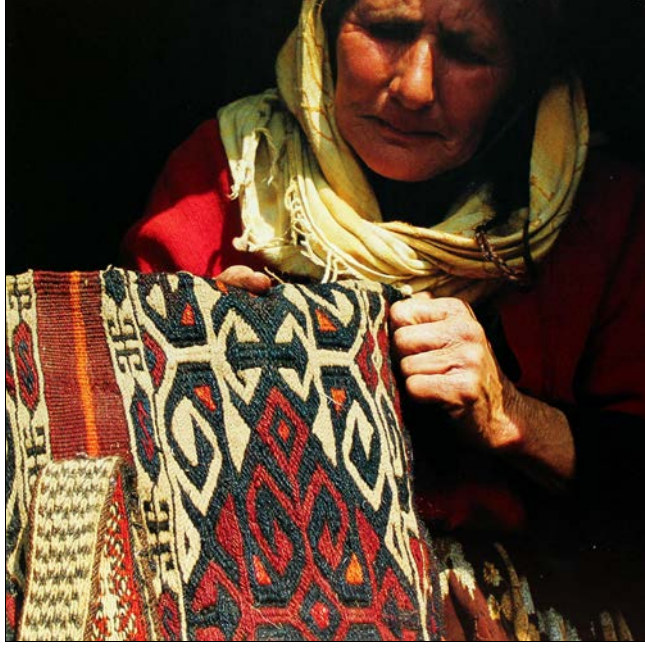
Bazı yörelerde desen ipleri arasına atkı atılmadan dokunan çeşitlerine rastlanılmaktadır. Aynı renkteki desen ipliklerinin çözümlü çiftlerine devamlı olarak sarılması ile dokunmaktadır. Renkli desen iplikleri motiflerin içini doldurduktan sonra, arkadan başka renkteki, bir desene atlatılır veya üst sıraya geçilir. Bu desenin ve dokuyucunun arzuna göre değişebilir. Dokuma çoğunlukla zili ve cicimler gibi yaygının tersinden yapılır. Uygulanan renklere göre kilimde daima sıra izlenir. Gerekirse arkadan 2-4 çözümlü (arış) atlanabilir. Sumak dokumaları; Düz Sumak Dokuması, Atkısız Düz Sumak Dokuması, Balıksırtı Sumak Dokuması, Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuması, Ters Sumak Dokuması ve Çapraz – Alternatif Sumak Dokuması olarak altı grupta toplanmaktadır⁹³.

---

⁹² Detaylı bilgi için bkz. Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s.18; Bekir Deniz, **Ayvacak (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)**, s.19.

⁹³ Necmi Günay, *Sivrihisar Kilimleri*,(t.y.),

<http://www.eskisehirliyiz.biz/haber/?sec=2&yazarid=12587&newsid=37227>, 27 Ocak 2013; Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s.18; Belkıs Acar, **Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları**, s. 69-75; Nazan Ölçer, **Türk ve İslam Eserleri Kilimler**, s.18.

Resim 4: Sumak

Kaynak: Kimberly Hart, Josephine Powell Collection Giving Back The Colours, Sadberk Hanım Müzesi, s.22.

Türkiye’de daha çok atkısız sumak dokumanın değişik türlerine rastlanmaktadır. Bu tür dokumalar, Anadolu’da dokumacılık yapılan bütün bölgelerde, az da olsa görülmektedir. Güneyde Toroslarda, Mersin, Silifke, Mut civarında, Batı Anadolu’da Afyon, Eskişehir, Seyitgazi ve Sivrihisar çevresinde bu tür dokumalara rastlanılmaktadır. Bu teknik genellikle çuval, heybe, minder ve bebek beşiği gibi dokumalarda kullanılmaktadır⁹⁴.

---

⁹⁴ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s.18.

4.1. MUT, SİVRİHİSAR VE EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE TEKNİK ÖZELLİKLER

Bu bölümde öncelikle Mut, Sivrihisar ve Emirdağ yöresi kilimlerinin teknik özelliklerinden (malzemenin edilişi ve kullanılan araçlar, boyarmadde ve renkler, dokuma teknikleri) bahsedilecektir.

4.1.1. Malzemenin Elde Edilişi ve Kullanılan Araçlar

Dokumaların temel maddesini oluşturan kıl ve yün, günümüzde fabrikasyon imalatı ipliklerle yapılırken, geçmişte geleneksel yöntemlere dayalı olarak, koyun ve keçiler ilki bahar yünü (yapağı) haziran ayı sonunda, güz yünü de eylül-ekim aylarında olmak üzere yılda iki defa kırılmaktadır. Kırkım işlemi *Mut* ve *Emirdağ* yöresinde **kırklık**, *Sivrihisar* yöresinde **kırklık** ya da **hürriyet**, *Sivrihisar/Kayakent*'te **şakşak** (Bkz. Resim 5-6, s. 101) adıyla anılan makasla kırılmaktadır. Baharda kırılan koyundan alınan yünün elyafı; uzun kıvrak, parlak ve incedir. Bahardan sonra kırılan koyundan alınan yünün elyafı ise; az kıvrak ve mat renktedir. Dokumanın ham maddesi olan yünün elde edilmesi için İç Anadolu'da '*Mor Koyun*', '*Geniş Kuyruklu Koyun*' (parlak, sert ve sağlam yünü vardır) ve '*Tiftik Keçisi*'nin yününden yararlanılırken, *Sivrihisar* yöresinde yerli türden olan '*Karaman*' ve '*Gıcık Koyun*', *Mut* yöresinde ise '*Tiftik Keçisi*' ve '*Kıl Keçisi*' denilen türlerden elde edilmektedir. *Emirdağ* Örenköy'de ise halkın, **güzem** dediği kuzular harmandan sonra, güz başlangıcında, Ağustos ayında kırılmaktadır. Kuzudan elde edilen ve **güzem** denilen yünlerin uzunları eğrilmekte, kısıları ise keçe yapımında kullanılmaktadır⁹⁵.

---

⁹⁵ Detaylı bilgi için bkz. *Sarız Kilimi Dokumaya Hazırlık*, MEB, Ankara, 2011, s.5; Ahmet Aytaç, "Mut Yörük Dokumaları", s. 95; Günay Gerçek, "Eskişehir ve Civarı Cicim ve Sili Dokumacılığı", s. 35; Nesrin Baraz, *Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık*, s.7; Yusuf Durul, *Yörük Kilimleri (Niğde Yöresi)*, 1. Baskı, İstanbul: Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi: 6, 1977, s. 42-43; Harun Ürer, s. 27.

Resim 5: Kırklık/Hürriyet/Şak Şak

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 9.

Resim 6: Kırkım İşlemi

Kaynak: *Kırkım İşlemi*, (t.y.), <http://www.gidatarim.com/26-Hayvancilik/89-Koyunculuk-Kecicilik/HABERLER/38257-50-Yildir-Koyun-Butun-Koyunlarini-Kirkiyor.html> (17 Temmuz 2014).

Mut yöresinde dokumada kullanılacak makbul olan yünlere **arı** kötü yünlere **diftik** ya da **hüsür** denilmektedir⁹⁶.

Dokumada yün kadar önemli olan diğer bir ham madde de **kıl**'dır. İçel çevresi el dokumacılığında en çok kullanılan ipliklerin başında keçi kılı gelmekte ve hem atkı da hem çözü de keçi kılı kullanılmaktadır. **Kıl** Yörükler için önemlidir çünkü Yörükler çadırlarının içinde kullandığı yaygıları akrep vb. zararlı hayvanlardan korunmak için dokumalarının çözülerinde **kıl** kullanılmaktadırlar⁹⁷.

Kirkitli dokumaların üzerinde dokunduğu araçlara tezgâh denilmektedir. Yörelere şekillerine göre değişik tezgâhlar kullanılmaktadır. Bunlar; *Yatay Tezgâh* (konar-göçer tezgâh, yer tezgâhı) (Bkz. *Resim-7, s. 103*), *Gelişmiş Dikey Tezgâh* (kilim ve halı tezgâhı) (Bkz. *Resim-8, s. 103*) ve *Dikey Tezgâh* (ıstar, ipağacı, mazman) (Bkz. *Resim 9-10, s. 104*)⁹⁸ dır. *Mut*, *Sivrihisar* ve *Emirdağ* yöresinde dokumalar **ıstar*** adı verilen dikey tezgâhlarda dokunmaktadır. Istar tezgâhları; yan ağacı, gücü ağacı, varan gelen, kılıç ve alt ve üst leventlerden oluşmaktadır.

⁹⁶ Ahmet Aytaç, "Mut Yörük Dokumaları", s. 96.

***Istar**: Göçebe kültüründe geliştirilen, taşınması, kurulması kolay ve pratik, dikey çözü sistemli **dokuma** tezgâhidir. İlk çağdan bu yana Anadolu'da kullanılan bu tezgâh, Yörük ve Türkmenler tarafından, göç sırasında bütün parçaları sökülerek kolayca taşındığı için çok kullanılmıştır. Kilim, halı, seccade, heybe, çuval ve çul gibi kirkitli el dokumalarının yapıldığı bu tezgâh; evlerin balkon, boş odası veya avlularında, arkaya doğru hafifçe eğik olarak, yer işgal etmeyecek ve günlük işleri engellemeyecek şekilde, dik olarak duvar diplerine yerleştirilir. Tezgâhlar genelde ağaçtan yapılmaktadır. Günümüzde demirden yapılmış tezgâhlar da yapılmış ise de yayla ve sahil arasında göçenler arasında taşınması yönünden ağaç olanlar daha çok tercih edilmektedir. Ağaçtan yapılan tezgâhların eni 2 metre, boyu 2,5-3 metre arasında değişir. Halk arasında da tezgâha "ıstar" adı verilmektedir. Detaylı bilgi için bkz.

Istar, (t.y.),

<http://tr-hometextile.blogspot.com.tr/2014/06/istar-tezgah.html>, (22Temmuz 2014);

Çulfalık ve Istar, (t.y.), <http://www.anamurunesi.com/kultur/dokumalar/dokumatezgahlari.htm> (22Temmuz 2014).

⁹⁷Detaylı bilgi için bkz. Fatma Yelda Kundak, "İçel Dokumacılığı", s. 54; Taciser Onuk ve H. Feriha Akpınarlı, "İçel Yöresi Düz Dokuma Yaygılarında Kullanılan Motif ve Kompozisyon Özellikleri", **Arış Dergisi**, Sayı: 6, (Kasım, 2011), s.90.

⁹⁸*Sarız Kilimi Dokumaya Hazırlık*, MEB, Ankara, 2011, s.8.

Resim 7: Yer Tezgâhında Dokuma Yapan Kadın

Kaynak: Alastair Hull and Jose Luczyc-Wyhowska, **Kilim The Complete Guide**, Thames&Hudsen, s.42.

Resim 8: Gelişmiş Dikey Tezgâh

Kaynak: *Gelişmiş Dikey Tezgâh*, (t.y.), <http://www.bizimgazete.bg/k%C3%BClt%C3%BCr-ve-sanat/kaybolan-meslekler-kilim-dokumac%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1> (22 Temmuz 2014).

Resim 9: Istar Tezgâhta Kilim

Kaynak: Taciser Onuk ve Başkaları, **İçel El Sanatları**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Maddi Kültür Dizisi: 19, s.21.

Resim 10: Istar Tezgâhta Kilim Dokuyan Kadın

Kaynak: *Istar Tezgâhta Kilim Dokuyan Kadın*, (t.y.)
<http://www.bizimgazete.bg/k%C3%BClt%C3%BCr-ve-sanat/kaybolan-meslekler-kilim-dokumac%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1> (22 Temmuz 2014).

Dokumacılıkta tezgâhlardan başka ip eğirmeye ve keleşmeye yarayan yardımcı aletler kullanılmaktadır. Eğirmeden önce yün sert bir zemin üzerinde **tokaç** (Bkz. Resim-11) denilen ağaçtan oyulmuş bir araçla yıkanmaktadır. Yıkama sırasında yüne yapışmış olan dikenli tohumlar ayıklanarak yünden arındırılmaktadır. Yeterince temizlendiği anlaşılınca yün son kez durulanıp kurutulmaktadır⁹⁹.

Resim 11: Tokaç

Kaynak: Tokaç, (t.y.), <http://urun.gittigidiyor.com/antika-sanat/antika-ahsap-ilkel-camasir-tokaci-55728893> (22 Temmuz 2014).

Kurutma işleminden sonra, birbirine bitişik yapağılar **didme** ya da **tiftme** adı verilen işlemle birbirinden ayrılmaktadır. Didilen yünleri ip haline getirmek amacıyla ele alınan yüne **Emirdağ** yöresinde (Emirdağ Gözeli Köyü'nde) **elucu**, yığın halindeki yüne ise **hömek** denilmektedir. Didilen yünler **yün taraklarında** (Bkz. Resim-12, s. 106) tarandıktan sonra kola dolayabilmek için **burma** (süme)/**elucu** haline getirilmektedir. **Burma** (süme)/**elucu** haline getirilen yünlerden eğirme işlemi ile iplik yapılmaktadır.

Yünün iplik haline getirilmesinde **Emirdağ** yöresinde; öreke, çatal öreke, teşi veya **tevsî (iğ)** ve **kirmen**¹⁰⁰, **Sivrihisar** yöresinde; **ağırşak** diye adlandırılan bu alet **iğ** denilen bir çubuk ve bunu geçirilen **ağırşak** denilen çapraz iki ağaç parçasıyla birlikte ve iğnin döndürülmesine yarayan **sağsı** adı verilen bir taştan oluşmakta¹⁰¹, **Mut** yöresinde

⁹⁹ Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, s.8.

¹⁰⁰ Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yayıları", s. 30.

¹⁰¹ Aynur Atış, "Sivrihisar Kilimleri", s.66.

ise aynı işlemi yapan alete **eğirtmeç**, **kirman***, **iğ** ve **öreke** gibi adlar verilmektedir¹⁰².
(Bkz. Resim 14-15, s. 107)

Resim 12: Yün Tarak

Kaynak: *Yün Tarak*, (t.y.), <http://urun.gittigidiyor.com/antika-sanat/antika-yun-taragi-46637270> (22 Temmuz 2014).

Resim 13: Yün Tarayan Kadın

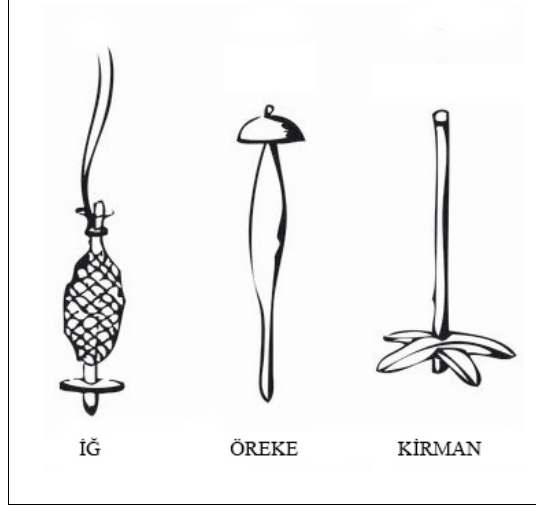
Kaynak: Alastair Hull and Jose Luczyc-Wyhowska, **Kilim The Complete Guide**, Thames&Hudson, s.28.

---

* **Kirman:** Kirman, Kirmen, İğ, İk ve Teşi isimleri ile adlandırılan çıkan bu alet, tarih öncesi çağlardan beri şekli pek değişmeyen nadir aletlerden bir tanesidir. Kirmen-kirman isminin kullanılması daha çok İran Türkmenlerinde ve Azerbaycan Gedebağ, Şamhor ve Lerik bölgesi Türkmenlerinde, Anadolu'da da yaylak ve kışlak hayatı süren Yörük Türkmenlerinde görülür. Sözlük anlamı elde yün eğirmeye yarayan tahtadan yapılmış araç olarak nitelendirilen ve materyali ip haline getirmek için kullanılan bir alettir.

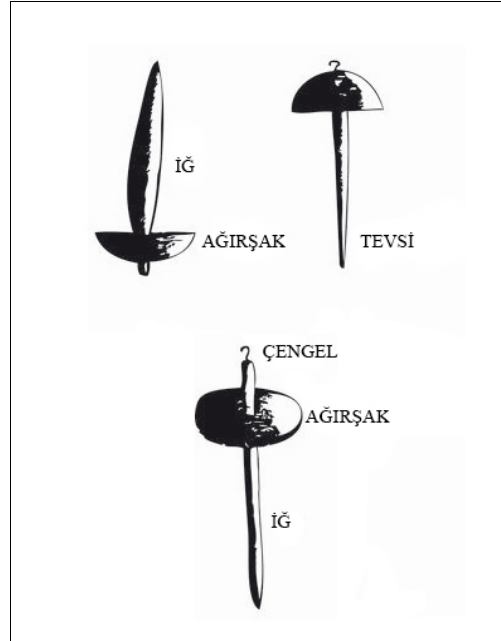
Detaylı bilgi için bkz. *Kirman*, (t.y.), <http://gazete3.com/haber.php?haber=13129>, (23.07.2014).

¹⁰² Ahmet Aytaç, "Mut Yörük Dokumaları", 96.

Resim 14: Taranmış Yünlerin Eğrilmesinde Kullanılan İğ, Öreke, Kirman
Kaynak: *İğ, Öreke, Kirman*, (t.y.),
http://www.uibk.ac.at/urgeschichte/projekte_forschung/abt/spindeltypologie/turkey.html
 Temmuz 2014).

(17

Resim 15: İğ, Ağırşak, Tevsi, Çengel
Kaynak: *İğ, Ağırşak, Tevsi, Çengel*, (t.y.),
http://www.uibk.ac.at/urgeschichte/projekte_forschung/abt/spindeltypologie/turkey.html
 (17 Temmuz 2014).

Resim 16: İğ, Ağırşak, Tevsi, Çengel

Kaynak: *İğ, Ağırşak, Tevsi, Çengel*, (t.y.),

http://www.uibk.ac.at/urgeschichte/projekte_forschung/abt/spindeltypologie/turkey.html
(17 Temmuz 2014).

Resim 17: Eğırtmeç, Kirman

Kaynak: *Eğırtmeç, Kirman*, (t.y.),

http://www.uibk.ac.at/urgeschichte/projekte_forschung/abt/spindeltypologie/turkey.html
(17 Temmuz 2014).

Resim 18: İp Eğiren Kadın

Kaynak: *İp Eğiren Kadın*, (t.y.), <http://www.pinterest.com/pin/310185493057418322/> (17 Temmuz 2014).

Dokumanın çeşidine ve kullanım alanına göre kirmenlerde eğrilen yünler tek veya çift kat haline getirilmektedir. Buna Emirdağ yöresinde; **ip bükme** ya da (Emirdağ Tezköy’ünde) **goçlama** adı verilmektedir¹⁰³. Eğrilen yünün iki katını birbirine yeniden büküm vermek için **çıkırık** (Bkz. *Resim-19*, s. 110) kullanılmaktadır¹⁰⁴.

Eğrilen ipler **iğ/kirmen**’ den çıkarılarak **yumak** haline, beyaz olarak kullanılacak ipler **melik** haline, renklendirilecek iplerin boyları 35-60 cm arasında değişebilen **kelep**’ler haline getirilmektedir. Kelepleme yapmaya yarayan alete ise **dolap** (Bkz. *Resim-20*, s. 110) adı verilmektedir¹⁰⁵.

¹⁰³ Detaylı bilgi için bkz. Nursel Yüksel, “Afyonkarahisar Yöresinde Kirman”, **I. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**, Afyon Belediyesi Yayınları, Afyon, 10-11 Mayıs, 1990, s. 74-76; Harun Ürer, s. 28,30,38.

¹⁰⁴ Ahmet Aytaç, “Mut Yörük Dokumaları”, 96.

¹⁰⁵ Nesrin Baraz, **Sivrihisar’da ve Sivrihisar Kayakent’te Dokumacılık**, s.8,12,13.

Resim 19: Çıkrık

Kaynak: *Çıkrık*, (t.y.), <http://sipse.blogspot.com.tr/2012/05/dedemin-biraktiklari-benim.html> (17 Temmuz 2014).

Resim 20: Kelepleme Yapan Kadın

Kaynak: Nesrin Baraz, *Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık*, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 148.

Dokumalarda diğer adı ile **ara ipi** olarak bilinen atkılar, **eriş** (arış/çözgü) ipleri gibi çift katlı olan, kilimin erişlerinin rengine göre genellikle siyah ya da beyaz, özel dokumalarda değişik renklerde olabilen kolaylık açısından melikler halinde hazırlanan **ara geçkileri** kullanılmaktadır. Ayrıca dokumada ara geçkilerini ve motifleri oluşturmak atkı sıklığını sağlamak, gergin çözgü ile kenetlenen atkı sıralarını sıkıştırmak için ağaçtan, hayvan kemiklerinden, hayvan dişlerinden veya demirden yapılmış, tarak biçimindeki dişleri eriş iplerinin arasına rahatça girebilecek açıklıkta olan **kirket** ya da **kirkit** adı verilen araç kullanılmaktadır¹⁰⁶. **Emirdağ** yöresinde aynı aletin demirden yapılanına **girgene** (Bkz. *Resim-21*), ağaçtan yapılanına **kirkit** (Bkz. *Resim-22, s. 112*) adı verilmektedir. Genellikle alıç ve gürgen ağacından yapılan kirkitlilerin iki dişlilerine **dişgir** veya **sümük** (demir de olabilir), üç ve beş dişlilerine ise **kirkit** adı verilmektedir. Kilimler genellikle **sümük** ile dokunmaktadır¹⁰⁷.

Resim 21: Girgene

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 34.

¹⁰⁶ Detaylı bilgi için bkz. Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, s.33; Geleneksel Türk Dokuma Sanatları, MEB, s.7.

¹⁰⁷ Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s. 41.

Resim 22: Kirkit

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar’da ve Sivrihisar-Kayakent’te Dokumacılık**, Eskişehir’in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 192.

4.1.2. Boyarmadde ve Renkler

Günümüzde iplikler doğal ve kimyasal boyalarla boyanmaktadır. Doğal boyarmadde kaynağı olarak genelde bitki kökenli **kökboya**, **papatya**, **sığırkuyruğu**, **meşe palamudu**, **çivit otu**, **mazı gobalağı**, **ceviz kabuğu**, **karamuk kökü**, **cehri (cehil)**, **sütleğen**, **mersin (murt) dalı**, **nar kabuğu**, **asma yaprağı** gibi doğal boyarmaddeler kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca **koşinil** böceğinden kırmızı elde etmek için Akdeniz bölgesinin iklim koşullarının kaktüs bitkisinin yetişmesine elverişli olduğu için yaklaşık yüz yıl öncesinde üretimi düşünülmüş ama gerçekleştirilememiştir. Ama Silifke’de frenk yemişi olarak bilinen kaktüs bitkisinin bu amaçla getirilip burada denendiği de bilinmektedir¹⁰⁸.

Anadolu kilimlerinde renkler çoğunlukla bitkilerin yapraklarından çiçeklerinden ve köklerinden çıkartılmaktadır. Örneğin, kırmızı; en önemli boyarmaddelerden olan **kök boya** bitkisinden ve **kızılçam kabuğundan**, sarı; **adi karamuk**, **defne**, **kına**, **safran** ve **sütleğen** bitkisinden, kahverengi; **mazı**, **meşe** ve

¹⁰⁸ Ahmet Aytaç, **Mut Yörük Dokumaları**, s.95.

ceviz yaprağından, yeşil; **naneden**, siyah renk; **sumaktan** kaynatılarak çıkartılmaktadır¹⁰⁹.

Dokuyucular renklere de zamanla anlamlar yüklemişler, objeler gibi sembolleştirmişlerdir. Yörelere göre renklerde bazı anlam değişiklikleri olsa da günümüzde her toplum tarafından simge haline gelmiş renkler vardır. Örneğin; kırmızı renk; sevgiyi, aşkı, beyaz renk; masumiyeti, saflığı, barışı, sarı renk; ayrılığı, siyahın ise; Türk kültüründe büyüklük, güç, yiğitlik, kahramanlık, mahal (yer) anlamının yanı sıra hastalık, üzüntü ve yas işareti (bazı yörelerde tam tersine beyaz ya da mavi yas anlamına gelmekte), turuncu; şiddetli sevgi, yeşil; murat, mavi; ümit, mor renk ise; keder gibi duyguları ifade etmektedir. Bir motifin farklı renkte dokunması onun anlamını değiştirebilmektedir. Lirik duygulardan mantıklıca olan düşüncelere kadar her şey renklerle ifade edilebilmektedir¹¹⁰.

Dokumaların boyanmasında doğal boyarmaddeler kullanılırken bunların birçoğu bitki, bir kaçı da hayvan kökenli boyalardır. Kimi bitkilerin tümü boya için kullanılırken, kimi bitkilerin belirli bir kısmı, örneğin çiçeği, yaprağı, tohumları, kabuğu ya da kökü kullanılmaktadır. Genellikle toplanacak kısmın (çiçeğin, yaprağın, tohumun) en olgun zamanını seçmek gerekmektedir. Çiçekler açtığı zaman, yapraklar tam büyüklüğüne erişince, tohum ise olgunlaştığında toplanmalıdır. İkinci önemli etmen ise bitkinin bulunduğu yöredir. Bir türün yetişmesi için en uygun iklim koşulları nerede varsa bitki oradan toplanmalıdır. Nitekim bir dağın güneş yamacında yetişen bitkiler ile az güneş alan yamacında yetişenler arasında içerdikleri boyarmadde miktarı bakımından ayırım göstermektedir. Hatta aynı ağacın güneş gören yamacındaki yapraklar ile ışık olmayan yanındakiler boyama açısından eş sonuç vermeyebilir¹¹¹.

Doğal boyacılıkta yün ipler iki şekilde boyanmaktadır: Bazı bitkilerin boyar maddeleri yüne doğrudan geçerken, bazıları ise bir ara maddeye ihtiyaç duymaktadır.

---

¹⁰⁹ Detaylı bilgi için bkz. Üner Eyüpoğlu-Fusun Yaraş, “Doğal Boyalarla Kırmızılar, Morlar, Maviler”, **Türkiyemiz Kültür ve Sanat Dergisi**, Yıl:20, Sayı: 61, 1990, s. 40; Recep Karadağ, **Doğal Boyamacılık**, 1. Baskı, Ankara: Geleneksel El Sanatları ve Mağazalar İşletme Müdürlüğü Yayınları No: 3, 2007, s.18, 44, 68.

¹¹⁰ Detaylı bilgi için bkz. Atış, “Sivrihisar Kilimleri”, s.58; Bekir Deniz, “Türk Dünyasında Ölümlük Halı, Düz Dokuma Yaygı ve Keçe Geleneği”, s.13-14.

¹¹¹ Nesrin Baraz, **Sivrihisar’da ve Sivrihisar-Kayakent’te Dokumacılık**, s.15.

Bu ara maddenin kullanımına **mordanlama** adı verilmektedir. *Emirdağ* bölgesinde mordanlama işleminde **kezzap** (asit) kullanılmaktadır¹¹².

Mut yöresinde boyanan iplerde mordan olarak genellikle **şap, krom, saçıkıbrıs, göztaşı** ve **kalay** kullanılmaktadır¹¹³.

Tekstil elyafını doğal boyarmaddelerle boyamak için kullanılan bir ön işlem gerekmektedir. Bitkisel boyalarla boyanan yünlerin renklerinin yıkamaya, güneşe, sabuna, karşı özelliklerinin kalıcı olmasını sağlamak için çeşitli maddeler kullanılmaktadır. Metal veya metalleri ya da maddeleri tekstil elyafına bağlama yani sabitleştirme işlemine *Sivrihisar*/Karaburhan, Zey, Dümrek köylerinde **avşarlama**, güney köylerinde **mordanlama** bu amaç için kullanılan maddelere de **mordan** maddeler denilmektedir. *Sivrihisar* yöresinde kullanılan sabitleştiriciler; **şap, tuz, kaya tuzu, sirke, meşe külü, toprak, göz taşı, manda sidiği** ve **sodadır**. Sabitleştiriciler genel olarak üç farklı aşamada kullanılmaktadır. Boyadan önce, boyama sırasında ve boyadan sonradır. Yörede sabitleştiriciler boyama anında kullanılmaktadır ve en yaygın biçimde kullanılan sabitleştirici şaptır. Şap sodaya benzeyen renksiz kristallerden oluşmaktadır. Kolayca bulunan bu madde boya renginin değişmesine, koyulaşmasına neden olabilmektedir. Sivrihisar yöresindeki adı **zey**'dir. Ayrıca **tuz** ve **sirke** de renklerin kalıcı olmasını sağlamaktadır. **Meşe kökü** renklerin koyu tonlarının elde edilmesinde kullanılırken toprak da bir sabitleştirici olarak işlev görmektedir. Fakat kromlu, demirli gibi farklı niteliklere sahip topraklar deneme yanılma yöntemiyle kullanılmaktadır. İkinci sabitleştirici olarak yeşil renk elde edilmesinde kullanılan **göz taşı**, kök boya ile kullanılarak kahverengi, bazen de hiç de ilginç olmayan koyu renkler vermektedir. Kök boyalardan en koyu renklerin elde edilmesinde **saçı kıbrıs**, diğer adıyla **demir sulfat** kullanılmaktadır. Diğer bir sabitleştirici **manda sidiği** ise **çivit otuyla** kullanıldığında açık mavi rengi sağlamaktadır¹¹⁴.

Ahmet Aytaç, "Mut Yörük Dokumaları" adlı makalesinde; "İncelenen eski örneklerde doğal boya malzemelerine rastlanılmıştır. Yörede yapılan mülakatlar ve

¹¹² Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s. 39.

¹¹³ Mustafa Genç, "Yörük Dokumaları", s.146-151.

¹¹⁴ Recep Karadağ, **Doğal Boyamacılık**, s 11; Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, s.21-22.

incelenen örneklere bakılarak yapılan tahmini tespitlerle ceviz kabuğu, nar kabuğu, sütleğen, kökboya, karamuk kökü, papatya, sakızlık ağacı yapraklarının iplikleri boyamada kullanılan bazı boyarmadde kaynakları oldukları söylenebilir¹¹⁵ şeklinde ifade etmiştir.

Mut yöresinde çok farklı renkte ipler boyanmasına rağmen, daha ziyade yörede yetişen bitkilerden sütleğen çiçeği ile sarı ve tonları, kızılıcak otu ve sakızlık ağacı yaprakları ile yeşil ve tonları, kök bitkisi ile kırmızı ve kahverengi tonları, indigo ile mavi ve tonları boyanmaktadır. Ayrıca yöre dokumalarında kullanılan keçi kılı isteğe bağlı olarak siyah veya beyaz renklerde kullanılmaktadır¹¹⁶.

Sivrihisar yöresinde **soğan kabuğu** ile **portakal kabuğunu** karıştırınca koyu kırmızı, **ceviz kabuğu** ile **sütleğen** ve **sarı boya** karıştırılınca çığ sarı, **domates yaprağı** ile **yeşil renkli boya**, **ceviz kabuğu** ile **mor renkli** boya karıştırılınca ceviz moru dedikleri koyu kahve renk elde edilmektedir. Eski kilimlerde kullandıkları koyu kırmızı rengi **dil kanatan** otundan elde ettiklerini, yöredeki yaşlı dokuyucular dışında bilen kalmamıştır ve yörede bulunmadığını dile getirmişlerdir¹¹⁷.

Kök boyalarla çalışırken kırmızı, sarı, mavi renklerin karıştırılmasıyla yeni renkler üretilmektedir. Renk karışımıyla ulaşılmak istenen amaç aslında yeşil, mor, turuncu ve siyah renk elde etmek içindir. Çünkü bunların tek bir boyar maddeden çıkartılması oldukça güçtür. Gerçi pastel yeşiller, kirli yeşiller ve koyu neftiler tek bir bitkinin kullanılmasıyla da elde edilebilir ama parlak ve doymuş yeşillerin yapılması ancak yünün birbiri üstüne sarı ve maviyle boyanması ile gerçekleşmektedir. Kök boyalarla renk karışımı yapmak için kullanılan üç temel renkten biri de kırmızı renktir. Kırmızı renk için en önemli boya bitkisi **kökboya**'dır. Sarıyı ise **asma yaprağı**, **sütleğen**, (sıcak sarı için) **papatya** ve **zerde çal**, **ada çayı**, **soğan** (saman sarısı), **kekik** gibi pek çok bitkiden elde etmek mümkündür. Mavi ise **çivit fidanından** sağlanmaktadır. Turuncu renk; önce sarıyla boyanıp sonra kırmızıya boyanmasıyla elde edilmektedir. Mor renk için ise; **ayva dalı** ya da yünün art arda boyanması ile de mor

¹¹⁵ Ahmet Aytaç, "Mut Yörük Dokumaları", s.96.

¹¹⁶ Detaylı bilgi için bkz. Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s. 39; Fatma Yelda Kundak, "İçel Dokumacılığı", s. 54.

¹¹⁷ Aynur Atış, "Sivrihisar Kilimleri", s.59.

elde etmek mümkündür. Fakat her iki renginde açık olması gerekmektedir yoksa sonuç siyah olur. **Saçkibrıs** sabitleştiricili yün kullanılarak siyah rengi elde etmek mümkündür. Ancak bu yöntem doyuşmuş bir siyah sağlamamaktadır. Koyu kırmızı yünün maviye boyanması mora kaçan bir siyah verir; en iyi sonuç ise kahverengi yünün koyu bir **çivit fidanı** banyosunda maviye boyanmasıyla elde edilmektedir¹¹⁸.

Afyonkarahisar yöresel dokumalarında en çok kırmızı, bordo, kahverengi, krem, açık mavi, lacivert, turuncu, açık yeşil, koyu yeşil konturlar ve küçük zeminlerde siyah kullanılmaktadır. Genellikle mihraplı kilimlerin orta zemini kırmızı ve koyu renklerde. Dış bordürde, orta zeminde kullanılan renk uygulanarak tonlarda denge sağlanmaktadır. Doğal boyalar ile boyanmış ipler günümüze kadar solmadan parlaklığını korumaktadır¹¹⁹.

H. Örcün Barışta'nın '19-20. Yüzyıl Anadolu ve Orta Anadolu Akdeniz Bölgesi Türk Kırkıtli Dokumaları Üzerine' yayımlamış olduğu makalesinde; "*Gezginci boyacıların varlığı konusunda bilgi Emirdağ'dan alınmıştır. Kaynak kişinin ifadesine göre yakın zamana kadar gezginci boyacılar kimyasal boyalarla yaylalarda yurt yurt gezip yünleri boyuyordu*"¹²⁰ şeklinde ifade etmektedir.

Yöre kilimlerinin renklerinde doğal boyaların canlılığı; kırmızı, turuncu, yeşil, beyaz ve genelde zemin rengi olarak kahverengi ve siyahın yanı sıra en pastel renkte dahi bir nüans, bir armoni göze çarpmaktadır. Siyah ve kırmızı kontur olarak kullanılmakla beraber genelde motiflerde beyaz renk etkin olmaktadır¹²¹.

Afyon, doğal boya maddesi açısından çok geniş bir potansiyele sahiptir. Yörede mavi; **indigo** maddesi ile kırmızı ve tonları; **kök boya** ile sarı ve tonları; **pınar** ve **sığır kuyruğu** bitkileri ile, yeşil ve tonları; sarıya boyanmış yünün **indigo** ile tekrar boyanmasıyla, kahverengi ve tonları; **palamut takkesi tozu** ve **ceviz kabuğu** ile, siyah

---

¹¹⁸ Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, s.15-22; Recep Karadağ, **Doğal Boyamacılık**, s 72.

¹¹⁹ Ülkü Küçük Kurt-Nihal Arsoy, *Afyonkarahisar El Sanatları*, (t.y.), haber.edu.tr/cilt2.html, (30 Ekim 2013).

¹²⁰ H. Örcün Barışta, "19-20. Yüzyıl Anadolu ve Orta Anadolu Akdeniz Bölgesi Türk Kırkıtli Dokumaları Üzerine", s. 39-54.

¹²¹ Gülsün Parlar, "Emirdağ Kilimlerde Motif Renk ve Kompozisyon Özellikleri", **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, Ankara., Sayı: 21, 1994, s. 35.

ise **palamut** ve **ceviz** ile kahverengine boyanmış yünün **saçıkıbrıs** maddesi ile tekrar boyanması sonucu elde edilmektedir. Ana renklerin ara tonları ise, kullanılan doğal boyanın miktarına, yünün kalitesine, suyun kaynama süresine, ateş kuvvetinin azlığı ve çokluğuna göre elde edilmektedir. Ayrıca iki rengin birbiri ile işleme sokulması sonucu da değişik renkler elde edilmektedir¹²².

4.1.3. Dokuma Teknikleri

Mut yöresi dokumalarının temelini havsız kirkitli dokumalardan cicim ve zili oluşturmaktadır. Özellikle **çul** adı verilen zili dokumaları yörede yaygındır. Kilim ve çul dokuma tezgâhı olan ıstar tezgâhında kaba dokumalar yapılmaktadır. Yörede dokunan kirkitli dokuma tekniklerinden **cicim** ve **zili**'nin dışında ayrıca **kilim** ve **sumak** teknikleri de yaygındır¹²³.

Yöre seccadeleri hem kilim, hem de çul olarak dokunabilmektedir. **Istar** tezgâhında dokunanların yanında, **çulfalık** denilen yer tezgâhında battaniyelere benzer şekilde dokunan seccadeler de bulunmaktadır. Bunlar battaniyelerde olduğu gibi enine uzanan renkli çubuklar ve üzerlerinde yer alan **parmak**, denilen desenlerden meydana gelmektedirler¹²⁴.

Kilim, Anadolu'nun çadırından sedirine, çuvalından heybesine, gündelik kullanım eşyalarının konulduğu torbalara, yufkasını sulayıp yumuşattığı sofralardan, bebeğine yanık ninniler söylediği beşiğe kadar uzanan çok geniş fonksiyonel özelliklere sahiptir¹²⁵.

Sivrihisar'ın köylerinde de kilim, zili, cicim ve sumak olmak üzere çeşitli dokumalar yapılmaktadır. Sivrihisar ve çevresinde yün dokuma çeşitli alanlarda; torba, yastık, yer yaygısı, ölümlük kilim, seccade, çuval ve heybe olarak kullanılmaktadır.

¹²² Ahmet Topbaş, "Afyonkarahisar Doğal Boyacılığını ve Kilim Üretimini Geliştirme Projesi ile Bazı Kilim Üreten Beldelerimiz", **I. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**, Afyon: Afyon Belediyesi Yayınları: 2, 10-11 Mayıs 1990, s.71.

¹²³ Detaylı bilgi için bkz. Ahmet Aytaç, "Mut Yörük Dokumaları", s.93-100; Fatma Yelda Kundak, "İçel Dokumacılığı", s. 17; Taciser Onuk ve H. Feriha Akpınarlı, "İçel Yöresi Düz Dokuma Yaygılarda Kullanılan Motif ve Kompozisyon Özellikleri", s.90.

¹²⁴ Fatma Yelda Kundak, "İçel Dokumacılığı", s. 17.

¹²⁵ Şerife Özüdoğru, *Silifke ve Sivrihisar Yörüklerinde Kilim, Peşkir ve Kuşak Örnekleri*, (t.y.), kybele.anadolu.edu.tr/makaleler/as1996_5/113612.pdf, (27 Ocak 2013).

Heybeler kendi aralarında ekin ve omuz heybeleri ile azık torbaları olarak diye gruplandırılmaktadır. Ekin ve omuz heybeleri çift, azık torbaları tek gözlüdür. En güzel desenler çarşıya, pazara gidilirken kullanılan omuz heybelerinde görülmektedir. Azık torbalarının bazılarının ağız ve alt kenarları renkli yün püsküllerle süslenmektedir. Çuvallar da heybeler gibi kullanma sahalarına göre isimlendirilmektedirler. Nakışça zengin, çok renkli ve giyecek eşyaların saklandığı çuvallara **Ala Çuval** denilmektedir. Ala, çok renkli anlamına gelen ve diğer dokumalarda kullanılan genel bir isimdir. Hububatın saklandığı, az nakışlı ve kıldan dokunanlarına ise **Kıl Çuval** denilmektedir. Yörükler dokudukları çuvalları ayrıca isimlendirmektedirler. Bu isimlendirme bazen çuvalın nakışına göredir, bazıları da bir duyguyu, sevgiyi, sevgiyi ve yakınmayı ifade etmektedir¹²⁶.

Kilimlerde; ilikli kilim, iliksiz (dikey çizgi olmayan) kilim, eğri atkılı kilim dokuması, normal atkılar arasına ek atkı sıkıştırılması, çift kenetleme ile iliklerin yok edilmesi, atkılarının aynı çözümden geri dönmesi ile iliklerin yok edilmesi, sarma kontur, eğri atkılı kontur görülen değişik dokuma teknikleri uygulanmaktadır. Kilim türlerinden biri veya birden fazla teknik bir arada kullanılabilir. Bu tekniklerin kullanımı yörelere ve oymaklara göre farklılık göstermektedir. **Sivrihisar** yöresinde ise en çok kullanılan ilikli kilim ve sarma konturlu kilim teknikleridir¹²⁷.

Şerife Özüdoğru'ya göre; Eskişehir-Sivrihisar yöresinde Yörük dokumaları (Kayakent, Dodurgu ve Günyüzü Yörüklerinde) bir ata sanatı olarak sürdürülmektedir. Günümüzde bu bölgede büyük boyutlu kilimin dışında cicim, sumak ve zili tekniğinde seccade boyu yaygılar ve yastık yüzleri dokunmaktadır¹²⁸.

Halk arasında bir çift çözgü ipliğine **tin** denilmektedir. Dokumanın kalitesi **tin** sayısı ile ölçülür. Belirli aralıklarla yere çakılan ve **çivi** adı verilen iki kazık arasına (çivilere) ipler sarılır, yani çözülür. Daha sonra ıstar tezgâha aktarılarak, gücüleme

¹²⁶ Detaylı bilgi için bkz. Necmi Günay, *Sivrihisar Kilimleri*, (t.y.), <http://www.eskisehirliyiz.biz/haber/?sec=2&yazarid=12587&newsid=37227>, (27 Ocak 2013); Günay Gerçek, “*Eskişehir ve Civarı Cicim ve Sili Dokumacılığı*”, s. 40.

¹²⁷ Detaylı bilgi için bkz. Nesrin Baraz, **Sivrihisar’da ve Sivrihisar-Kayakent’te Dokumacılık**, s.42; Aynur Atış, “Sivrihisar Kilimleri”, s.31-32.

¹²⁸ Şerife Özüdoğru, *Silifke ve Sivrihisar Yörüklerinde Kilim, Peşkir ve Kuşak Örnekleri*, (t.y.), kybele.anadolu.edu.tr/makaleler/as1996_5/113612.pdf, (27 Ocak 2013).

işlemi yapılır ve hazırlanan melikler, ıstara döşenen iplerin arasından geçirilerek dokumaya başlanılmaktadır¹²⁹.

Halk arasında kilim, cicim, zili ve sumak türü dokumalarda kalite *Sivrihisar* yöresinde **tin**; *Emirdağ* yöresinde **çile** veya **din** sayısı ile hesaplanmaktadır. Bir çift ipe Sivrihisar yöresinde **tin** Emirdağ yöresinde **din** adı verilmektedir. Bir çilede yöreye göre 20 (20x2=40 tek), 24 (24x2=48 tek), veya 30 (30x2=60 tek) çift ip bulunmaktadır. Dokumaların büyüklüğü ve küçüklüğü çile, **din** veya **tin** sayısına göre belirlenmektedir. Çuval 15 çileden, kilim en az (büyük boyutlu bir şak olanlar) 30-35 veya 50 çileden, namazlağı 15-20 çileden yapılmaktadır. Gayma (zili) yastık 7, pıtrak yastık (cicim) 7, karanfilli yastık (cicim) 7 çile ipten dokunmaktadır. Çözüğü ipleri çift halinde sayılmaktadır. Halı ve düz dokuma yaygılarda kullanılan dik iplere çözüğü **eriş**, yan iplere atkı **argaç** ve desen ipine **yüz ipi** (sügmelik) adı verilmektedir. Çözüğü ipi genellikle çift katlıdır. Emirdağ yöresinde halk arasında buna **bükme**, **çift kat** ve **gıvrat** isimleri verilmektedir. Atkı ipi ve yüz ipi yani desen ipi tek katlı kullanılmaktadır¹³⁰.

Emirdağ kilimleri ilikli dokuma tekniği ile dokunmaktadır. Köyde daha çok kilim, namazlağı, yastık, çuval, sofrası, tüylü (tülü) ve heybe türü dokumalar ve Keçecilik yapılmaktadır. Tüylü, göçebelik döneminde yatak, yorgan ve yastık yerine kullanılan halı dokuma tekniğine benzer tiftik süslü dokumalardır¹³¹.

Emirdağ yöresinde düz dokuma yaygıların kalitesi malzemenin cinsi ve miktarına göre değişmektedir. Dokumalarda genellikle yünün tercih edildiği yörede, pamuk malzeme ile dokunan örnekler azdır. Dokumanın kalitesini belirleyen bir diğer unsur boyadır. Kökboyalı ve yün malzemeli dokumalar, pamuk malzemeli ve sentetik boyalı dokumalardan daha makbuldür. Yörede kök boya kullanımı tamamen terk edilmiş, ancak yün eski önemini muhafaza etmektedir. Tamamen pamuk malzemeli

¹²⁹ Detaylı bilgi için bkz. Ahmet Aytaç, “Mut Yörük Dokumaları”, s.97; Gülşah Akırdağ Dürgen, “Mersin İli Erdemli İlçesi’nin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012), s.191.

¹³⁰ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 39, 40.

¹³¹ Detaylı bilgi için bkz. Gülsün Parlar, ‘Emirdağ Kilimlerde Motif Renk ve Kompozisyon Özellikleri’, s. 35; Ülkü Küçükçakır-Nihal Arsoy, *Afyonkarahisar El Sanatları*, (t.y.), haber.edu.tr/cilt2.html, (30 Ekim 2013).

dokumalara pek rastlanmamaktadır. Pamuk genellikle dokumanın çözümlerinde kullanılmakta, atkı ve desen iplerinde yün tercih edilmektedir¹³².

Emirdağ bölgesinde, dokuma teknikleri farklı olsa da, kilim ve dokuma yaygıların hepsine birden 'kilim' adı verilmektedir. Döşe ve Yük Kilimi, Seccade ve Namazlağı, Çuval, Heybe, Palaz, Tüylü ve yastık öreklerinden meydana gelen Emirdağ bölgesi havsız dokuma yaygıları teknik, desen ve boyut açısından çeşitli özelliklere sahiptir:

Döşe Kilim: Yaygı kilimi adıyla da bilinen ve yere sermek amacıyla dokunan bu tür kilimler ortalama 220x400 cm. ebatlarında 2 şak (parça) halinde dokunmaktadır.

Yük Kilimi: Sedirler üzerine serilen yük kilimlerinin yüksekliği 50-60 cm. olup genelde 1 şak halinde dokunmaktadır. Ayrıca ortalama 100-120 cm genişliğinde ve 350-400 cm. uzunluğunda dokunan yük kilimleri yelen adı verilen uzun kenar bordürü aşağı gelecek şekilde tahta sedir üzerine serilmektedir. 2 şaklı dokunan yük kilimleri ise daha çok yüküğün üzerine örtmek amacıyla kullanılmaktadır.

Seccade ve Namazlağı: Seccade ve namazlağı terimleri çoğu zaman birbiri yerine aynı amaçla kullanılmaktadır. Boyut açısından namazlağlar seccadelere oranla daha büyüktür. Bu tür dokumaların boyutları 60x90 cm. ile 120x210 cm. arasında değişmektedir. Seccadeler ve namazlağlar, kullanılan motif ve kompozisyon özelliklerine göre çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Halkın isimlendirdiği ve bu isimlere göre gruplanan seccade ve namazlağlar dışında farklı motiflere sahip herhangi bir adla anılmayan örneklerde mevcuttur.

Çuval: Boyutları 60x90 cm. ile 80x120 cm. arasında değişmektedir. Çuvallar iki çeşit dokunmaktadır. Bulgur ve buğday koymak amacıyla dokunan çuvallar iliksiz dokunmaktadır. Çeyiz eşyası koymak için kullanılan çuvallara ashab (esbap), haralı ismi verilmektedir. Bu kilimler ilikli kilim tekniğinde dokunmaktadır. Kılıç adı verilen bir aletle dokunan çuvallarda genellikle çift bükümlü atkı ve çözümlü kullanılmaktadır.

---

¹³² Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları, s. 40.

Heybe: Günümüzde kullanımı ortadan kalkan heybeler; kilim, cicim, zili, sumak gibi çok çeşitli tekniklerde yaklaşık 50x130 cm. ölçülerinde dokunmaktadırlar.

Palaz (Palas): Dokumalar arasında seccadeler, zeminde kalan boşlukları doldurmak amacıyla dokunmuş küçük parçalar, çul adı verilen ve genellikle harman yerinde sergi amacıyla kullanılan yaygılar ve kapı önü gibi önemsiz yerlere serilen günümüzde paspas şeklinde adlandırılan dokumalar bulunmaktadır.

Tüylü: Yer yaygısı, yorgan, sedir örtüsü veya seccade amacıyla kullanılmaktadır. Halı dokuma tekniğine benzer bir yöntemle dokunmaktadır. Tüylülerin kilimlerinden farklı atkı ve çözgü iplerinin aralarına sıkıştırılan yapağılardır. Çeşitli renklere boyanan yapağılarla yapılan dokumalarda basit desenlere rastlanmaktadır.

Yastık: Yastıklar genellikle 40 ile 60 cm. eninde ve 100 ile 120 cm. boyunda dokunmaktadır. Çuvallardaki gibi ön yüz desenlidir. Bu tür dokumalarda genellikle cicim ve zili teknikleri görülmektedir¹³³.

Emirdağ bölgesi düz dokuma yaygıları içinde ‘Çirpi Kilim’ adıyla bilinen, ilikli ve iliksiz kilim tekniği ile dokunan eni bir metre civarında ‘sedir kilimleri’ de görülmektedir. Bu tür kilimlerde bordür uygulaması görülmemektedir. Desenler ince yatay kuşaklar halinde yerleştirilmektedir¹³⁴.

---

¹³³ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 70-71.

¹³⁴ Harun Ürer, s. 93.

4.2. MUT, SİVRİHİSAR VE EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

Anadolu'nun hemen her yöresinde kendine özgü yapılan havsız kirkitli dokumalar motiflerin işlendiği en önemli alanlardan biri olmuştur. Dokuyucunun inanç, çevresindeki olay ve olgulardan esinlenerek sembolik anlamlarda yüklediği, dokuma tekniğine bağlı olarak sadeleştirdiği motifler; sevinci, mutluluğu, üzüntüyü, kederi, özlemi, gücü, olayları, olguları anlatmaktadır. Ayrıca dokuyucular sosyal geleneğini taşıdığı oymağın im veya damgasını çevresinden etkilendiği güzelliklerle sadeleştirerek geometrik biçimler haline getirip düz dokuma yaygılarda kullanmışlardır. Motiflere verilen isimler ve taşıdıkları anlamlar Anadolu kilimlerini yazılı bir mektup gibi okumamızı sağlamaktadır¹³⁵.

Geleneksel dokumacılığımızdaki zenginliği yaratan en önemli unsurlardan biri renklerin yanı sıra hiç kuşkusuz motiflerdir. Nakış dediğimiz bu unsur Yörüklerde **yanış** diye adlandırılmaktadır. Bu yanışlar dokumalar yoluyla anadan kıza geçerek günümüze kadar uzanmıştır. Türkçe bir kelime olan **yanış** motif anlamına gelmektedir. Yörede motiflere **yanış** veya **naaş** adı verilmektedir. **Naaş**, **nakış** kelimesinin yöre ağzına göre söylenen şeklidir¹³⁶.

Motifler kültür ve sanat alanında toplumların gelenek, görenek, duygu, düşünce ve inançlarının ifadesi olmuşlardır. Dokumalardaki motiflerin bir araya gelerek bir düzen oluşturması da yörelere göre farklılık göstermektedir. İçel ilinde yapılan alan araştırması sonucunda da Orta Asya'dan günümüze kadar çok çeşitli Türk boylarının duygu ve düşüncelerini, yaşam tarzlarını yansıtan motiflerin yaygı, heybe, çuval, çul vb. sanatları ürünlerinde özellikle düz kirkitli dokuma tekniklerinde (kilim-cicim-zili-sumak) kullanılmaktadır¹³⁷.

¹³⁵ Taciser Onuk ve H. Feriha Akpınarlı, "İçel Yöresi Düz Dokuma Yaygılarda Kullanılan Motif ve Kompozisyon Özellikleri", s.84-93.

¹³⁶ Detaylı bilgi için bkz. Hilmi Dulkadir, "Türk Dokuma Yanışları Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Değerlendirme", **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, Cilt:5, Sayı: 168, 1992, s.89; Aynur Atış, "Sivrihisar Kilimleri", s.33-34.

¹³⁷ Taciser Onuk ve Bşk., **İçel El Sanatları**, s.21; Taciser Onuk ve H. Feriha Akpınarlı, "İçel Yöresi Düz Dokuma Yaygılarda Kullanılan Motif ve Kompozisyon Özellikleri", s.84-93.

Kilimler dokundukları yörelere göre renk ve motif yönünden bazı farklılıklar göstererek dokunduğu köyün, aşiretin, ailenin ya da üzerindeki motiflerin adlarını almışlardır. Türk kadının ve genç kızının yaşamı, duyguları, sevinci, kederi, yakınması, beklentisi ve kısacası ifadesi çeşitli desenlerle anlatılmıştır. Anadolu kilimlerinin geometrik desen anlayışı Yörük kilimlerinde de subjektif bir stilizasyonla uygulanmıştır¹³⁸.

Doğa'dan esinlenerek kilimi dokuyan Türkmen ve Yörük kadının iç dünyası çeşitli renk ve desen sentezi halinde kilimlerine yansımaktadır. Kilimlerde görülen motifler ise; Naturalist Motifler, Geometrik Motifler, Aşiret ve Aileleri Simgeleyen Damgalar (im'ler), Dinsel ve Şamanizm inançlarına bağlı motifler, Hayvan Motifleri, Mimari Tasvirler ve Sembolik Motiflerdir. Dokuma tekniğindeki bir takım zorluklar nedeni ile geometrik motiflere daha çok yer verildiği, motiflerin sembolik anlamlar taşıdığı ve hepsinde de stilizasyonun söz konusu olduğu görülmektedir. Kısaca; göçebelerin dokumalarında görülen desenler bir stilizasyonun hâkim olduğu geometrik süslemelerden oluşmaktadır. Bunlar eşkenar dörtgenler, eşkenar üçgenler, altıgenler, sekizgenler, kareler dikdörtgenler, yıldız ve iç içe geçmiş geometrik şekiller olup, hepsi de nazara karşı tılsım niteliğindedir¹³⁹.

Göçebe yaşantısında hayvan motifine çok yer verilmektedir. Yörük ve Türkmen aşiretlerinde, sağlık, kuvvet ve saadeti sembolize eden koçbaşı, koçboynuzu; sevinç ve haberci işareti kuş motifleri; kuvvet simgesi çiftbaşı kartal; kötülüklerden korunma sembolü olarak yılan ve akrep gibi hayvan figürlerine dokumalarda daha çok yer verilmektedir¹⁴⁰.

Yörük tarzının hâkim olduğu Afşar, Çepni, İğdir ve Salur boyuna mensup Türkmenlerin yerleştiği **Mut** ve çevresi tarihten gelen zengin dokuma çeşitliliği ile dikkat çekmektedir¹⁴¹.

---

¹³⁸ Şerife Özüdoğru, *Silifke ve Sivrihisar Yörüklerinde Kilim, Peşkir ve Kuşak Örnekleri*, (t.y.), kybele.anadolu.edu.tr/makaleler/as1996_5/113612.pdf, (27 Ocak 2013).

¹³⁹ Detaylı bilgi için bkz. Aşen Aldoğan, "Türk Kilim Sanatı", **Sanat Dünyamız Dergisi**, Sayı: 29, Yıl:10, 1984, s.15; Günay Gerçek, "Eskişehir ve Civarı Cicim ve Sili Dokumacılığı", s. 39.

¹⁴⁰ Aşen Aldoğan, "Türk Kilim Sanatı", s. 15.

¹⁴¹ Ahmet Aytaç, "Mut Yörük Dokumaları", s. 98.

Yaylak-kışlak hayat düzeninden dolayı dokuması uzun sürecek olan kilimlerin dokunması pek yaygın değildir. Genellikle Göksü ırmağı kıyısındaki Yalnızcabağ, Çukurbağ, Hacı Ahmetli gibi köylerde ve Çömelek köyünde yaygındır. **Mut** yöresinde kilimler motiflerine göre üç çeşittir. Bunlar **Saksağanlı Kilim, Göbekli Kilim** ve **Taraklı Kilimler**dir. En karakteristik ve özgün olanı ise **Taraklı Kilim**'dir. Ayrıca diğer bir kilim türleri; **Kadın Bastı Çul** olarak da adlandırılan **Boğazı Armutlu Kilim, Deli Zili Kilim, Sarı Çatma Kilim**'¹⁴²dir.

Mut yöresinde kilim tekniğinde dokunan namazlıklarda **Mor Kulak** motifi kullanılmaktadır. Ayrıca Mut'un Hacıahmetli yöresinde * **Koçboynuzu, Eli Böğründe, Tazı Kuyruğu, Çakmak, Bıtrak, Goltuğu Bohçalı, Boğazı Armutlu, Direkli, Tahril, Yar Yâre Küstü, Kaşıklı, Karatoplu, Eyerkaşı (Eğerkaşı), Meneg, Çındık, Kelebek, Küpe, Gelin Çatlatan, Sinek Kanadı, Sığır Sidiği, Eşek Dişi, Eğir Yanış, Sarı Kirtin, Özü Eğri, Sındı Kulpu (Sındı Gulpu), Farda (Ferda), Goçalı (Koç Ali), Mayagözü, Keklik Ayağı, Çingilli, Dolan Gel** ve adını sayamadığımız nice yanış ilmek ilmek yaygılara dokunmaktadır. Avşar kızlarının severek kullandığı bu yanışlar, elem ve ıstırapları, mutluluk ve sevinçleri, dünya görüşlerini ıstar tarağının dişiyle kaynaştırıp o güzelim renk dünyasıyla bütünleştirerek ortaya koydukları dokumalarda ayrı bir güzelliğe bürünmektedir. Yukarıda sözü geçen motif isimlerinin tamamı Hacıahmetli yöresine özgüdür. Kuşkusuz, buradaki bir motif ismi, başka yörelerde başka isimlerle anılmaktadır¹⁴³.

Hilmi Dulkadir yapmış olduğu bir araştırmasında **Eli Böğründe (Eli Belinde), Goltuğu Bohçalı, Küpe, Boynu Eğri, Heykel, Boncuklu, Eşek Dişi, Saksağan, Koleder, Sındı Kulpu (Sındı Gulpu), Pürlü Yanış, Bıtrak, Turunç, Sarı Yanış, Sarılı Yanış, Köpen Yanışı, Kilim Ayağı, Aslan Ağızı, Kıvrım, Goçalı (Koç Ali),**

¹⁴² Aytaç, "Mut Yörük Dokumaları", s. 96.

* Mut yöresine ait olan adlandırmalarla karşımıza çıkan motifler Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre **Eli Böğründe; Elibelinde** (Bkz. s.117), **Bıtrak; Pıtrak** (Bkz. s. 108), **Çakmak; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s. 118), **Yar Yâre Küstü; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s. 116), **Kelebek; Yıldız** (Bkz. s.97), **Küpe** (Bkz. s.74), **Farda; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s. 116), **Sığır Sidiği ve Gayma; Su Yolu** (Bkz. s.107), **Mayagözü; Göz** (Bkz. s.132), **Keklik Ayağı; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s. 116) olarak isimlendirilmiştir.

¹⁴³ Detaylı bilgi için bkz. Taciser Onuk ve H. Feriha Akpınarlı, **İçel Yöresi Düz Dokuma Yaygıllarda Kullanılan Motif ve Kompozisyon Özellikleri**, s.90; Mustafa Genç, "Yörük Dokumaları", s. 150-151.

Aklı Yanış, Mayagözü, Parmak, Kıvrımlı veya Pense, Farda (Ferda), Yarım Tarak Saksagan, Koçboynuzu, Kurbağacık, Çingilli Yanış, Tazı Kuyruğu, Sızgıç, Yörev Farda (Yörev ‘Ters’), Çubuk, Kutu Suyu, Sığır Sidiği, Çakmak, Oyulgama (Uyulgama), Karagöz Küstü, Yar Yara Küstü, Ala Boncuk, Eyerkaşı (Eğerkaşı), Mor Kulak ve Küstü adlı yanış adlarını * vermektedir¹⁴⁴.

Sivrihisar yöresinde dokunan kilimlerdeki motifler genel olarak geometrik desen yapısından oluşmaktadır. Bütün motifler dik, yatay ve çapraz çizgilerden oluşmaktadır. İç içe geçen, yan yana, alt alta dizilmiş geometrik motifler renklerin yardımıyla dokumaların desenlerini oluşturmaktadır. Desenler motiflerin dokumalar üzerinde farklı kompozisyon düzeni içine yerleştirilmesiyle oluşturulmaktadır¹⁴⁵.

Yöre dokumalarının üzerlerindeki desenler; **İskambilli, Kara Kilim, Gülbudağı, Gelintaşı, Elibeline, Atkaçtı, Koçboynuzu, Kocabaş, Parmak, Merdiven, Ejder, Pençe, Çomça****, **Top, Ayna ve Bıtrak (Pıtrak)**¹⁴⁶ gibi değişik adlar almaktadırlar

Yörede en çok dokunan ve tek bir motifin tüm yüzeyde tekrarlanması ile oluşturulan kompozisyona ‘top’ adı verilmektedir. Bu toplar genellikle dörtgen, altıgen veya baklava dilimleri şeklinde ana motifin çevrenmesi ile oluşturulmaktadır. Bazen aralarında küçük ara motiflere yer verilmektedir. Kenar ve ayak motiflerine de yer verilmekte ana motiflerin etrafı başka renkli motiflerle çevrenmektedir. *Kocabaş, Gül*

---

* Mut yöresine ait olan adlandırmalarla karşımıza çıkan motifler Mine Erbek’in **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre **Boynu Eğri; Su Yolu** (Bkz. s.107), **Kıvrım; Çengel** (Bkz. s.141), **Kıvrımlı veya Pense; Çengel** (Bkz. s.141), **Koleder; Bereket** (Bkz. s.56), **Yarım Tarak Saksagan; Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı** olarak (Bkz. s.165), **Tazı Kuyruğu; Koçboynuzu** (Bkz. s.43), **Küstü; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s. 116), **Saksagan;** Koçboynuzu (Bkz. s.40), **Yörev Farda; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s. 116) olarak isimlendirilmiştir.

¹⁴⁴ Tuncer Gülensoy, **Orhun’da Anadolu’ya Türk Damgaları**, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1989, s. 120.

** **Çomça**: Dokumaya adını veren ana motiflerden biridir. Koçboynuzu motifine benzemektedir. Çomçalı kilimlere adını veren ‘Çomça’ motifi Yozgat bölgesinde ‘Kazan Kulbu’ motifi adıyla bilinmektedir. Emirdağ yöresinde ‘Çomça’ adıyla bilinen çorba kepçesi şeklinde tanımlanan bu motif, gerek bağımsız, gerekse bir başka motifin tamamlayıcı ögesi şeklinde bölge dokumalarında sıkça kullanılmaktadır. Bu motif, hem ‘Çomça’ hem de ‘Gıvrım’ isimleriyle bilinmektedir. (Detaylı bilgi için bkz. Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yayımları”, s. 47,95).

¹⁴⁵ Aynur Atış, “Sivrihisar Kilimleri”, s. 32.

¹⁴⁶ *Eskişehir’de Dokumacılık*, (t.y.), <http://frmsinsi.com/showthread.php?p=708809>, (29 Ekim 2013).

Budağı, Çıtır kilimler bu gruba girmektedir. Ortada tek bir top (dörtgen, altıgen) olup topun etrafı aynı motiflerle dörtkenara dağıtılmış olan desenli kilimlere ise *Göbekli* adı verilmektedir. **Eli Böğründe (Elibelinde)** motifi ile dokunan ve seçilen renkten dolayı *Kara Kilim* adı verilen kilim ve **Atkaçtı** motifli kilimler bu gruba girmektedirler ve kenar motiflerine pek yer verilmemektedir. Zemin üzerine ortasında baklava dilimi içi motiflerle doldurulmuş bir göbek ile kenarlarda yarım baklava dilimi ve içi motifle doldurulmuş desenler kenar ve ayak motifleri ile çevrelenerek tamamlanmaktadır. Ayrıca *Pala Kilim* adı verilen düz, motifsiz veya aralarında küçük birer sıra motif edilerek (bu küçük motifler bazen oyulgama tekniğinde de olabilir) dokunan her iki yüzü de kullanılabilen *Pala Kilim* ve kara çuvallarda ayrı bir kompozisyon oluşturmaktadırlar¹⁴⁷.

Sivrihisar yöresinde desen sınırları eğik olan kilim dokumalara eriş *dökmek* adı verilmektedir. Atkı ipliği çözgü (eriş) iplerine bir alttan bir üstten geçirilerek dokunmaktadır. Sarma kontürlü kilim dokumalara da *tahril uygulaması* adı verilmektedir. Bu tür kilimler yörede bol miktarda bulunmaktadır. **Atkaçtı, Gülbudağı, Kocabaş, Allı Namazla** vb. motiflerle dokuyucusunun tercihine göre bezenerek hazırlanmaktadır. *Kara Kilim, Sık Kıvrım, Ters Kıvrım, Çıtır Kilim,* adıyla anılan kilimler de bu gruba girmektedir. Tersinden dokunan bu dokumaların arka yüzünde kalan iplerin uçları görünmekte daha sonra bu uçlar aralarda kaybedilerek saklanmaktadır¹⁴⁸.

Ayrıca *Sivrihisar* kilimlerinde *keşki* adı verilen, kilimin sökülmemesi için atkı ipliyle ağzılama veya meliklerle ince şerit şeklindeki kısımdan sonra ayak denilen kısım dokunmaktadır. Ayak kısımlarından başka kenar kısımlara da kenar boyunca ince uzun dokuma boyunca devam eden motifler dokunmaktadır. Ayak ve kenar (bordür) motifleri aynı olabileceği gibi farklı motiflerle de dokunabilmektedir¹⁴⁹.

Sivrihisar yöresinde özellikle iç dolgularda raport bir şekilde kullanılan Elibelinde motifi sıkça görülmektedir. Günyüzü ve Kayakent civarında dokunan bu tür

¹⁴⁷ Aynur Atış, “Sivrihisar Kilimleri”,s. 33.

¹⁴⁸ Atış, s.31-32.

¹⁴⁹ Atış, s.33-34.

kilimlere *Elibelinde Kilim* denir. Motif elini beline koymuş geniş etek giymiş bir kadını simgelemektedir. Ayrıca dargınlık, nazlanma, küskünlük ve kırgınlık simgesi olarak kabul edilmektedir. Kimyevi boyalar kullanıldığından motif aralarındaki beyaza boya geçiyor diye beyaz olması gereken yerler siyaha boyanmakta, özgün renkler de kimyasal boyalarla koyulaşmakta olduğundan bu tür kilimlere *Kara Kilim* denmektedir¹⁵⁰.

Ayrıca Sivrihisar'a bağlı Kayakent köyünde; *Çıtır, Sinili, Kara, Aynalı* adlandırılan yaygılar dokunmaktadır. Bu yaygılar dışında duvara asmada ve namaz kılmada kullanılan *Allı Namazlağı* da bu dokuma türündedir. Kilim olarak dokunanlar büyüklüklerine göre isim almaktadırlar. Büyük olanlar yer yaygısı, küçükler namazlağı olarak kullanılmaktadırlar. Örneğin; Sivrihisar'ın *Kara Kilimi, Aynalı, Sandıklısı* gibi, Seyitgazi'nin *Kara Göbekli, Baklavalı, Basamaklı Kilimi* ve *Koçboynuzlu* bunlara örnek olarak gösterilebilir. Yörede *Pala Kilim* olarak bilinen; düz dokuma teknikli motifsiz, atkı ipi çözüğünün bir kenarından öbür kenara kadar tüm enden geçirilerek oluşturulan dokumalarda yapılmaktadır. Bu teknikte istenirse değişik renkli ipliklerle dokunup enine düz çizgiler halinde bir görüntü de elde edilebilmektedir¹⁵¹.

Nesrin Baraz'ın "Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık"*,adlı kitabında Sivrihisar kilimlerinde kullanılan motifler (yöredeki isimlendirmeleriyle); **Farda-Kavak, Dişemek, Ayna-Kavaklı Ayna-Gagaklı Ayna, Kurt İzi, Kavuk-Bödelek, Gül Budağı, Elibelinde (Beye Küstü), Sığır Sidiği, Kirman-Türkmen Gülü-Türkmen Yıldızı, Göl, Boynuzlu, Aydınli Oymak Aynası, Yarım Gagak Su, Sarma, Bayrak-Kazkanadı, Çifte Elibelinde, Merdivenli, Ejderha, Koçbaşı, Sekiz**

¹⁵⁰ Nesrin Baraz, *Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık*, s.55,70.

¹⁵¹ Necmi Günay, Sivrihisar Kilimleri,

<http://www.eskisehirliyiz.biz/haber/?sec=2&yazarid=12587&newsid=37227>, (27 Ocak 2013); Nesrin Baraz, s.41,42,61,63,64,67,73; Günay Gerçek, "Eskişehir ve Civarı Cicim ve Sili Dokumacılığı",s. 40.

* Bu kaynakta Sivrihisar yöresine ait olan adlandırmalarla karşımıza çıkan motifler Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre **Aşiret Sembolü; Koçboynuzu** (Bkz. s.44), **Boynuzlu; Koçboynuzu** (Bkz. s.40), **Çifte Elibelinde; Elibelinde** (Bkz. s.117), **Dayanışma, Oturan Köpek, Yarım Gagak Su** ve **Çift Ay; Kurt Ağızı/Kurt İzi/Canavar Ayağı** olarak (Bkz. s.164), **Farda-Kavak; Küpe** (Bkz. s.74), **Gül Budağı; Kuş** (Bkz. s.208), **Göl; Bereket** (Bkz. s.56), **İyilik-Kötülük, Gece-Gündüz, Kavuk-Bödelek; Bukağı** (Bkz. s.78), **Kirman-Türkmen Gülü-Türkmen Yıldızı, Dayanışma**(aynı isimlendirme farklı çizimde); **Yıldız** (Bkz. s.96-97), **Elibelinde** (Bkz. s.21),**Koçbaşı; Koçboynuzu** (Bkz. s.36), **Merdivenli; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s.117), **Sevdim Dolaştı; Çengel** (Bkz. s.140-141), **Şamanlık Dönemi-Haç; Bereket** (Bkz. s.56), **Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s.116) olarak isimlendirilmiştir.

Köşeli Yıldız, İyilik-Kötülük, Gece-Gündüz, Çift Ay, Oturan Köpek, Şamanlık Dönemi-Haç, Topluluk, Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma, Sevdim Dolaştı, Dayanışma, Baca, Aşiret Sembolü ve bu motiflerin yanı sıra *Allı Namazlağı* türündeki dokumalarda; **Çengel, Elma, Sarı Elma, Tazı, Kirman, Kazan Kulbu, Benek, Parmak Ayak** motifleri kullanılmaktadır¹⁵².

Emirdağ bölgesi düz dokuma yaygılarında başlıca iki grup motif görülmektedir. Birinci grup motifler dokumanın büyük bir bölümünde (bordür ve zeminde) yer almakta ve ana şemayı meydana getirmektedir. İkinci grup motifler ise zeminde kalan boşlukları doldurmak amacıyla kullanılmaktadır¹⁵³.

Emirdağ kilimlerinin kompozisyonlarında bordürlü, bordürsüz, tek taraflı, çift taraflı düzenlemeler görülmektedir. Yörede dokunan örneklerin büyük bir bölümü yaygı kilimi, yük kilimi, seccade ve namazlağılardan meydana gelmektedir. Ayrıca kilimler, üzerlerinde bulunan motiflere göre Emirdağ ilçesinde ve çevre köylerinde: **Bindallı, Kelleli, Boynuzlu, Ürüştü, Antika, Âşıklı, Çomçalı** (*Resim-37, s.98*), **Göçtü, Güzel, Seleser** (*Resim-38, s.99*), **Allı, Uruşman** (*Resim-39, s.100*), **Ünaldı, Dirsekli, Kara Döşeme** (*Resim-40, s.101*), **Aynalı Kara Döşeme, Analı Kızlı, Fardalı, Yıldızlı, Koç Boynuzlu** (*Resim-41, s.102*) ve **Toplu** kilim adıyla bilinen kilimler, Emirdağ bölgesinde dokunmuş yük ve yaygı amacıyla kullanılan kilimlerdir¹⁵⁴.

Emirdağ kilimlerinde kompozisyon genellikle çift dokunduğu için tek taraflı tasarlanmaktadır. Bordürsüz taraftan tasarlanan birleştirilen kilimlerin çevresini uzun kenarda enli bir bordür kuşatmaktadır. Genellikle zeminler ya atlayarak ya da bağlantılı sıralar biçiminde yerleştirilen motiflerle doldurulmaktadır. Zeminler dikey veya yatay bir yaklaşımdan yola çıkarak renklendirilmektedir. Kilimlerde boyutlar kullanım yerleri ve çeşitlerine göre değişiklik göstermektedir. İki kanattan bir kilim meydana gelebildiği için enler dar tutulmaktadır, boy ölçüleri isteye uygun dokunmaktadır¹⁵⁵

¹⁵² Nesrin Baraz, s. 52-59, 60, 76, 83-84, 86, 92, 94-96.

¹⁵³ Harun Ürer, s. 95.

¹⁵⁴ Detaylı bilgi için bkz. Gülsün Parlar, "Emirdağ Kilimlerinde Motif Renk ve Kompozisyon Özellikleri", s. 34; Ahmet Toptaş, "Afyonkarahisar ve Yöresi Kilimleri", s.54; Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s. 92.

¹⁵⁵ Gülsün Parlar, s. 33-37.

Emirdağ bölgesi dokumalarında görülen **Dirsek, Bindallı, Seleser, Çomça, Antika, Farda, Âşık** ve **Top** motifleri, dokumaya adını veren ana motiflerden bazılarıdır. **Çomçalı** kilimlere adını veren **Çomça** motifi Yozgat bölgesinde *Kazan Kulbu* motifi adıyla bilinmektedir. Emirdağ bölgesinde **Elibelinde** ve **Aman Kız** isimleriyle bilinen desen bütün Anadolu düz dokuma yaygılarında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Eskişehir dokumalarında **Kahküllü Kızlar*** adıyla bilinen Elibelinde motiflerine benzer desenler Emirdağ bölgesi dokumalarında da mevcuttur¹⁵⁷.

Dokumalarda kullanılan motiflere verilen benzetme adlar ve belirli anlatıma dayalı kompozisyonlar, âdeta kilimlerin dilidir. **Gelin Parmağı, Kız Farı, Kız Yanağı, Turna Katarı, Seher Kuşlu, Kirli Yanışlı, Koçboynuzu, Aman Kız, Elibelinde, Yıldız, Zülûf, Yâr Yâre Küstü, Çapraz** Emirdağ kilimlerinde** kullanılan bazı motiflerin adlarıdır¹⁵⁸.

Adnan Güçlü, ‘Eşme Kilimleri İle Emirdağ Kilimlerinde Görülen Benzer Desen ve Motif Örnekleri’ adlı makalesinde; Emirdağ kilimlerinde görülen bazı motiflerin*** isimlerine yer vermiştir. Bunlar; **Boynuzlu, Yıldızlı, Güldalı/Çiçekli, Boynu Eğri, Kurbağacık, Kurt Ağzı, Kurt İzi, Güldalının Yeleni, Parmak, Yelen, Toplu Elibelinde, Çiçekli Vazo, Tek Kurt Ağzılı, Çift Boynu Eğri, Kuşaklı, Çomçalı** ve **Elibelinde** motifleridir¹⁵⁹.

---

* Kahküllü Kızlar; Evlenmemiş Kız Motifi. (Bkz. Yusuf Durul, **Anadolu Kilimlerinden Örnekler-2**, İstanbul: Akbank Yayınları, 1987, s.25).

¹⁵⁷ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 95.

** Emirdağ yöresine özgü adlandırmalarla karşımıza çıkan motifler Mine Erbek’in Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; **Aman Kız; Elibelinde** (Bkz. s.24), **Yar Yare Küstü**; Çengel (Bkz. Yusuf Durul, **Anadolu Kilimlerinden Örnekler-2**, İstanbul: Akbank Yayınları, 1987, s.16) olarak isimlendirilmiştir.

¹⁵⁸ *Geleneksel El Sanatları*, (t.y.), <http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/TR,63456/geleneksel-el-sanatlari.html>, (31.12.2013).

*** Emirdağ yöresine özgü adlandırmalarla karşımıza çıkan motifler Mine Erbek’in **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; **Boynuzlu; Koçboynuzu** (Bkz. s.36), **Boynu Eğri; Su Yolu** (Bkz. s.107), **Kurbağacık; Kurt Ağzı** (Bkz. s.162), **Güldalının Yeleni; Kurt Ağzı/Kurt İzi** (Bkz. s.165), **Tek Kurt Ağzılı; Kurt Ağzı** (Bkz. s.162), **Çift Boynu Eğri; Koçboynuzu** (Bkz. s.43), **Yelen; Yaprak** (Bkz. Yusuf Durul, **Anadolu Kilimlerinden Örnekler-2**, s.10) olarak isimlendirilmiştir.

¹⁵⁹ Adnan Güçlü, “Eşme Kilimleri ile Emirdağ Kilimlerinde Görülen Benzer Desen ve Motif Örnekleri”, s. 89.

Harun Ürer' in 'Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları' adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde Emirdağ yöre dokumalarında **Teyyare-Çiçek, Saçbağı-Yarım Saçbağı, Kısa Saçbağı, Anahtarlı Saçbağı, Nazarlık, Terazî, Kiraz, Armut, Elma/Turunç, Afyon Kozacı, Çomça, Çiçek-Koyungözü, Kurbağa, Kuş, Tavus Kuşu, Balık, Uğur Böceği, Kartal, Kelebek, Büyük Parmaklı Kelebek, Gıvrım, Gıvrımlı Yarım Saçbağı, Gıvrımlı Anahtar, Gıvrımlı Dikme, Gıvrımlı Su, Parmaklı Gıvrım, Anahtar, Küçük Anahtar, Bisiklet Anahtarı, Dikmeli Anahtar, Ağzı Açık, Girgene, Kirman, Dikme, Parmak, Dikmeli Su, Gıyı, Çıntık, Bıçkır, Bıçaklı Su, Kelebekli Gıyı Suyu, Testere/Bıçkır, Sığır Sidiği-Gayma, Antika, Gelin Parmağı, Bıçak, Keklik Ayağı, Kürt Kızı, Aşık, Makine Bıçağı, Enik Gula, Dirsek, Salgara, Ağaç, El, Götübozuk, Goçdaşşığı, Pıtrak, Çitime, Testi-İbrik, Mindallı/Bindallı, Farda, Top, Gıvrımlı Top, Koçboynuzu, Yarım Göbek, Mihrap/Mihrap Tepeliği, Kız ve Yıldız motiflerinin sıkça kullanılan motifler*** olduğunu belirtmiştir¹⁶⁰.

Tablo 10 (Bkz. s. 131) da **Mut, Sivrihisar** ve **Emirdağ** kilimlerinde görülen tüm **motiflerin** isimlerine, yörelerde görülen **ortak motiflere** ve kırmızı renk gri zemin içerisinde **yaşam sembolü olan motiflere** yer verilmiştir.

---

* Emirdağ yöresine özgü adlandırmalarla karşımıza çıkan motifler Mine Erbek'in **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri** adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; **Antika; Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı** (Bkz. s.160), **Anahtar; Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı** (Bkz. s.162), **Anahtarlı Saçbağı; Saçbağı** (Bkz. s.68), **Balık; Çengel** (Bkz. s.141), **Çomça; Koçboynuzu** (Bkz. s.45), **Dikme; Bukağı** (Bkz. s.78), **Su Yolu** (Bkz. s.106), **Dikmeli Anahtar; Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı** (Bkz. s.162), **Elma/Turunç; Küpe** (Bkz. s.74), **Enik Gula; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s. 117), **Gelin Parmağı; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s. 116), **Gıvrım; Çengel** (Bkz. s.141), **Bukağı** (Bkz. s.78), **Gıvrımlı Su; Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı** (Bkz. s.160), **Gıvrımlı Dikme; Bukağı** (Bkz. s.78), **Gıyı; Su Yolu** (Bkz. s.106), **Kelebek; Yıldız** (Bkz. s.97), **Küpe** (Bkz. s.74), **Kelebekli Gıyı Suyu; Koçboynuzu** (Bkz. s. 45), **Keklik Ayağı; El/Parmak/Tarak** (Bkz. s. 116), **Kurbağa; Kuş** (Bkz. s.206), **Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı** (Bkz. s.163), **Küçük Anahtar; Küpe** (Bkz. s.74), **Koyungözü; Göz** (Bkz. s. 131), **Makine Bıçağı; Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı** (Bkz. s.161), **Sığır Sidiği ve Gayma; Su Yolu** (Bkz. s.107) şeklinde isimlendirilmiştir. Ayrıca Yusuf Durul, Anadolu Kilimlerinden Örnekler-2 adlı kitabında **Makine Bıçağı; İt Kulağı** (Bkz. s.10) ve **Kurt Kulağı** (Bkz. s.13), **Enik Gula; Çoban Tutkacı** (Bkz. s.10) ve **Koyun Tutkacı** (Bkz. s.14) olarak isimlendirilmiştir.

¹⁶⁰ Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s. 42-54, 57-59, 61.

Tablo 10: Mut, Sivrihisar ve Emirdağ Kilimlerinde Görülen Motifler*

MOTİFLERİN ADLARI	MUT	SİVRİHİSAR	EMİRDAĞ
Afyon Kozağı			x
Ağaç			■
Ağzı Açık			x
Akrep	■	■	
Aklı Yanış	x		
Ala Boncuk	x		
Antika			■
Anahtarlı Saçbağı			x
Anahtar/Bisiklet Anahtarı/Küçük Anahtar			■
Armut			x
Aslan Ağzı	x		
Aşık			x
Aşk ve Birleşim (Ying-Yang)	x	x	
Aşiret Sembolü		■	
Atkaçtı		x	
Ayna-Kavaklı Ayna-Gagaklı Ayna		x	
Aydınlı Oymak Arması		■	
Balık			■
Balık Kılıcı			■
Baca		x	
Bayrak-Kazkanadı		x	
Benek		x	
Bereket	x	x	
Bıçak			■
Bıçaklı Su			x
Bıçkır			x
Bitrak/Pıtrak	■	■	■
Boynu Eğri	■		■
Boncuklu	x		
Bukağı	x	x	x
Büyük Parmaklı Kelebek			x
Çakmak	■		
Çarkıfelek	x	x	
Cin-Cen			■
Çengel	■	■	
Çengelli Baklava		■	
Çındık/ Çıntık	x		x
Çingilli	x		

Çiçek			x
Çiçekli Vazo			x
Çiftli			x
Çift Ay		■	
Çift Boynu Eğri			x
Çitime			x
Çomça		x	x
Çoban İliği		x	
Çocuk	x	x	
Çubuk	x		
Dayanışma		■	
Dikme			■
Dikmeli Anahtar			■
Dikmeli Su			■
Dik Kulak			x
Dirsek			x
Dişemek		x	
Dolan Gel	x		
Elibeline	x	x	x
El/Parmak ve Tarak	■	■	■
Elma-Sarı Elma/ Turunç	x	x	x
Enik Gula			■
Ejder/ Ejderha	■	■	
Eyerkaşı (Eğerkaşı)	x		
Evlilik ve Korunması	x		
Eşek Dişi/Sinek Kanadı	x		
Eğir Yanış	x		
Farda(Ferda)/Kavak	x	x	x
Gelintaşı		x	
Gelin Parmağı			■
Gelin Çatlattan	x		
Gıvrım/ Kıvrım	■		■
Gıvrımlı Yarım Saçbağı			x
Gıvrımlı Anahtar			■
Gıvrımlı Dikme			■
Gıvrımlı Su			■
Gıyı			■
Girgene			x
Goçdaşsağı			x
Goçali (Koç Ali)	x		
Goltuğu Bohçalı	x		

Götübozuk			x
Göl		x	
Göz	■	■	■
Gül Budağı		x	
Güldalı/Çiçekli			x
Güldalının Yeleni			■
Haç		■	
Heykel	x		
İyilik-Kötülük, Gece-Gündüz		x	
Kabak Ayna		x	
Kapan	x		
Kedi Ayağı		x	
Kartal			x
Karagöz Küstü	x		
Karatoplu	x		
Kaşıklı	x		
Kavuk / Bödelek		x	
Kaz Ayağı	■	■	
Kazan Kulbu		x	
Kedi Kulağı			■
Keklik Ayağı	■		■
Kelebek	x	x	x
Keççe		■	
Kelebekli Gıyı Suyu			■
Kız			x
Kız Farı			x
Kız Yanağı			x
Kıvrımlı veya Pense	x		
Kilim Ayağı	x		
Kısa Saçbağı			x
Kiraz			x
Kirli Yanışlı			x
Kirman			x
Kirman-Türkmen Gülü-Türkmen Yıldızı		x	
Kocabaş		x	
Koç İçi		x	
Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu	■	■	■
Koyungözü			■
Koleder	x		
Köpen Yanışı	x		
Kuş	x	x	x

Kutu Suyu	x		
Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı	■	■	■
Kurbağa/Kurbağacık	■		■
Kuşaklı Çomçalı			x
Küpe	x	x	x
Kürt Kızı			x
Madalyon		x	
Makine Bıçağı			■
Mayagözü	■		
Meneg	x		
Merdiven/Merdivenli		■	
Mindallı/Bindallı			x
Mihrap/MihrapTepeliği			x
Mor Kulak	x		
Muska ve Nazarlık	■	■	■
Mutluluk	x	x	
Oyulgama (Uyulgama)	x		
Oturan Köpek		■	
Özü Eğri	x		
Parmaklı Gıvrım			x
Pençe		x	
Pürlü Yanış	x		
Saç Bağı/Yarım Saç Bağı			x
Sarma		■	
Sarı Kırtin	x		
Sarı Yanış/Sarı Yanış	x		
Saksağan	x		
Sandık/ Sandıklı	x		x
Salgara			x
Sevdim Dolaştı		■	
Seher Kuşlu			x
Sızgıç	x		
Sındı Kulpu (Sındı Gulpu)	x		
Sığır Sidiği/Gayma	■	■	■
Su Yolu			■
Şamanlık Dönemi Haç		x	
Tazı		x	
Tazı Kuyruğu	x		
Tahril	x		
Top		x	x
Tavus Kuşu			x

Testere/Bıçkır			x
Testi-İbrik		x	x
Tek Kurt Ağzılı			■
Teyyare/Çiçek			x
Terazi			x
Topluluk		x	
Turna Katarı			x
Uğur Böceği			x
Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma		■	
Yar Yara Küstü/Küstü	■		
Yarım Gagak Su		■	
Yarım Göbek			x
Yarım Tarak Saksagan	■		
Yelen/Yeleli			x
Yılan	■		
Yıldız	x	x	x
Yörev Farda (Yörev Ters)	■		
Zülüf			x

*Tablo 10: Detaylı bilgi için bkz. Onuk ve Akpınarlı, İçel Yöresi Düz Dokuma Yaygılarda Kullanılan Motif ve Kompozisyon Özellikleri, s.90; Genç, “Yörük Dokumaları”, s. 150-151; Tuncer Gülensoy, **Orhun’da Anadolu’ya Türk Damgaları**, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1989, s. 120; Atış, “Sivrihisar Kilimleri”,s.31-32; Baraz, s.52-59, 60, 76, 83-84, 86, 92, 94-96; <http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/TR,63456/geleneksel-el-sanatlari.html>, (31 Aralık 2013); Güçlü, “Eşme Kilimleri ile Emirdağ Kilimlerinde Görülen Benzer Desen ve Motif Örnekleri”, s. 89; Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 42-54, 57-59, 61, 95., kaynaklarından elde edilen veriler sonucunda tarafımdan oluşturulmuştur. Motifler hakkında detaylı bilgi için EK 1’ e bakınız.

Mut kilimlerinde tespit edilen toplam motif sayısı; 73’dür. Mut kilimlerinde tespit edilen yaşamı simgeleyen toplam motif sayısı; 21’ dir.

Mut yöresinde yaşamı simgeleyen motifler; **Akrep, Bıtrak/Pıtrak, Boynu Eğri** (Su Yolu), **Çakmak** (El/Parmak/Tarak), **Çengel, El/Parmak/Tarak, Ejder/Ejderha, Gıvrım/Kıvrım** (Çengel), **Göz, Kaz Ayağı** (El/Parmak), **Keklik Ayağı** (El/Parmak), **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu** (Su Yolu), **Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı, Kurbağa/Kurbağacık** (Kurt Ağzı), **Mayagözü** (Göz),

Muska/Nazarlık, Sığır Sidiği/Gayma (Su Yolu), Yar Yara Küstü/Küstü (El/Parmak), Yarım Tarak Saksagan (Kurt Ağzı), Yılan, Yörev Farda (El/Parmak)' dir.

Sivrihisar kilimlerinde tespit edilen toplam motif sayısı; 64'dür. Sivrihisar kilimlerinde tespit edilen yaşamı simgeleyen toplam motif sayısı; 24'dür.

Sivrihisar yöresinde yaşamı simgeleyen motifler; **Akrep, Aşiret Sembolü (IM), Aydınli Oymak Arması (IM), Bitrak/Pıtrak, Çengel, Çengelli Baklava (Ejderha), Çift Ay (Kurt Ağzı), Dayanışma (Yıldız, Kurt Ağzı), El/Parmak/Tarak, Ejder/Ejderha, Göz, Haç, Kaz Ayağı (El/Parmak), Kepçe (El/Parmak/Tarak), Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu (Su Yolu), Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı, Merdiven/Merdivenli (El/Parmak/Tarak), Muska/Nazarlık, Oturan Köpek (Kurt İzi), Sarma (Kurt İzi), Sevdim Dolaştı (Çengel), Sığır Sidiği/Gayma (Su Yolu), Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma (El/Parmak/Tarak), Yarım Gagak Su (Kurt İzi)**' dir.

Emirdağ kilimlerinde tespit edilen toplam motif sayısı; 93'dür. Emirdağ kilimlerinde tespit edilen yaşamı simgeleyen toplam motif sayısı; 34'dür.

Emirdağ yöresinde yaşamı simgeleyen motifler; **Ağaç, Antika (Kurt İzi), Anahtar/Bisiklet Anahtarı/Küçük Anahtar (Kurt Ağzı), Balık (Çengel), Balık Kılıcı (El/Parmak/Tarak), Bıçak (Su Yolu), Bitrak/Pıtrak, Boynu Eğri (Su Yolu), Cin-Cen (Çengel), (Dikme (Ağaç, Bukağı, Su Yolu), Dikmeli Anahtar (Kurt Ağzı), Dikmeli Su (Su Yolu), El/Parmak/Tarak, Enik Gula (El/Parmak/Tarak), Gelin Parmağı (El/Parmak/Tarak), Gıvrım/Kıvrım (Çengel), Gıvrımlı Anahtar (Kurt Ağzı), Gıvrımlı Dikme (Ağaç), Gıvrımlı Su (Kurt İzi/Canavar Ayağı), Gıyı (Su Yolu), Göz, Güldalının Yeleni (Kurt Ağzı), Kedi Kulağı (El/Parmak/Tarak), Kelebekli Gıyı Suyu (Kurt Ağzı), Keklik Ayağı (El/Parmak/Tarak), Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu (Su Yolu), Koyungözü (Göz), Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı, Kurbağa/Kurbağacık (Kurt Ağzı), Makine Bıçağı (Kurt İzi/Canavar Ayağı), Muska/Nazarlık, Sığır Sidiği/Gayma (Su Yolu), Su Yolu, Tek Kurt Ağzılı (Kurt Ağzı)**' dir.

Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde tespit edilen toplam motif sayısı; 232'dir.

Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde yaşamı simgeleyen toplam motif sayısı 52'dir. Bu motifler;

1. **Ağaç,**
2. **Akrep,**
3. **Antika (Kurt İzi),**
4. **Anahtar/Bisiklet Anahtarı/Küçük Anahtar (Kurt Ağzı),**
5. **Aşiret Sembolü (IM),**
6. **Aydınlı Oymak Arması (IM),**
7. **Balık (Çengel),**
8. **Balık Kılıcı (El/Parmak/Tarak),**
9. **Bıçak (Su Yolu),**
10. **Bıtrak/Pıtrak,**
11. **Boynu Eğri (Su Yolu),**
12. **Çakmak (Çengel),**
13. **Cin-Cen (Çengel),**
14. **Çengel,**
15. **Çengelli Baklava (Ejder/Ejderha),**
16. **Çift Ay (Kurt Ağzı),**
17. **Dayanışma (Kurt Ağzı),**
18. **Dikme (Ağaç, Bukağı, Su Yolu),**
19. **Dikmeli Anahtar (Kurt Ağzı),**
20. **Dikmeli Su (Su Yolu),**
21. **El/Parmak/Tarak,**

22. **Enik Gula** (El/Parmak/Tarak),
23. **Ejder/Ejderha**,
24. **Gelin Parmağı** (El/Parmak/Tarak),
25. **Gıvrım/Kıvrım** (Çengel),
26. **Gıvrımlı Anahtar** (Kurt Ağzı),
27. **Gıvrımlı Dikme** (Ağaç),
28. **Gıvrımlı Su** (Kurt İzi/Canavar Ayağı),
29. **Gıyı** (Su Yolu),
30. **Göz**,
31. **Güldalının Yeleni** (Kurt Ağzı),
32. **Haç**,
33. **Kaz Ayağı** (Parmak/Tarak),
34. **Kedi Kulağı** (El/Parmak/Tarak),
35. **Keklik Ayağı** (El/Parmak/Tarak),
36. **Kepçe** (El/Parmak/Tarak),
37. **Kelebekli Gıyı Suyu** (Kurt Ağzı),
38. **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu** (Su Yolu),
39. **Koyungözü** (Göz),
40. **Kurt Ağzı-Kurt İzi-Canavar Ayağı**,
41. **Kurbağa/Kurbağacık** (Kurt Ağzı),
42. **Makine Bıçağı** (Kurt İzi/Canavar Ayağı),
43. **Mayagözü** (Göz),
44. **Merdiven/Merdivenli** (El/Parmak/Tarak),
45. **Muska/Nazarlık**

46. **Oturan Köpek** (Kurt İzi),
47. **Sarma** (Kurt İzi),
48. **Sevdim Dolaştı** (Çengel),
49. **Sığır Sidiği/Gayma** (Su Yolu),
50. **Su Yolu**,
51. **Tek Kurt Ağzılı** (Kurt Ağzı),
52. **Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma** (El/Parmak/Tarak),
53. **Yar Yara Küstü/Küstü** (El/Parmak),
54. **Yarım Gagak Su** (Kurt İzi),
55. **Yarım Tarak Saksagan** (Kurt Ağzı),
56. **Yılan**
57. **Yörev Farda** (El/Parmak/Tarak).

Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde yaşamı simgeleyen ortak motifler;

1. **Bitrak/Pıtrak**,
2. **El/Parmak/Tarak**
3. **Göz**,
4. **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu** (Su Yolu),
5. **Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı**,
6. **Muska/Nazarlık**,
7. **Sığır Sidiği/Gayma** (Su Yolu),

Mut ve Sivrihisar kilimlerinde yaşamı simgeleyen ortak motifler;

1. **Akrep**
2. **Bitrak/Pıtrak**,
3. **Çengel**,

4. **El/Parmak/Tarak,**
5. **Ejder/Ejderha**
6. **Göz**
7. **Kaz Ayağı (El/Parmak/Tarak),**
8. **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu (Su Yolu),**
9. **Kurt Ağızı-Kurt İzi-Canavar Ayağı,**
10. **Muska/Nazarlık,**
11. **Sığır Sidiği (Su Yolu),**

Mut ve Emirdağ kilimlerinde yaşamı simgeleyen ortak motifler;

1. **Bıtrak/Pıtrak,**
2. **Boynu Eğri (Su Yolu),**
3. **El/Parmak/Tarak,**
4. **Gıvrım/Kıvrım (Çengel),**
5. **Göz,**
6. **Keklik Ayağı (El/Parmak/Tarak),**
7. **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu (Su Yolu),**
8. **Kurt Ağızı-Kurt İzi-Canavar Ayağı,**
9. **Kurbağa/Kurbağacık (Kurt Ağızı),**
10. **Muska/Nazarlık**
11. **Sığır Sidiği (Su Yolu)' dur.**

Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde yaşamı simgeleyen ortak motifler;

1. **Bıtrak/Pıtrak,**
2. **El/Parmak/Tarak**
3. **Göz,**

4. **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu (Su Yolu),**
5. **Kurt Ağızı/Kurt İzi/Canavar Ayağı,**
6. **Muska/Nazarlık,**
7. **Sığır Sidiğı/Gayma (Su Yolu),**

4.2.1. Katalog

ÖRNEK 1:

Resim 23: Mihraplı Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Güran Erbek, **Anatolian Kilims**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Cilt, Ankara, 1995, s.126.

Tarih : 18. Yüzyıl

Ölçü : 130x217 cm.

ÖRNEK 2:

Resim 24: Mihraplı Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Güran Erbek, **Anatolian Kilims**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Cilt, Ankara, 1995, s.131.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 150x193 cm.

ÖRNEK 3:

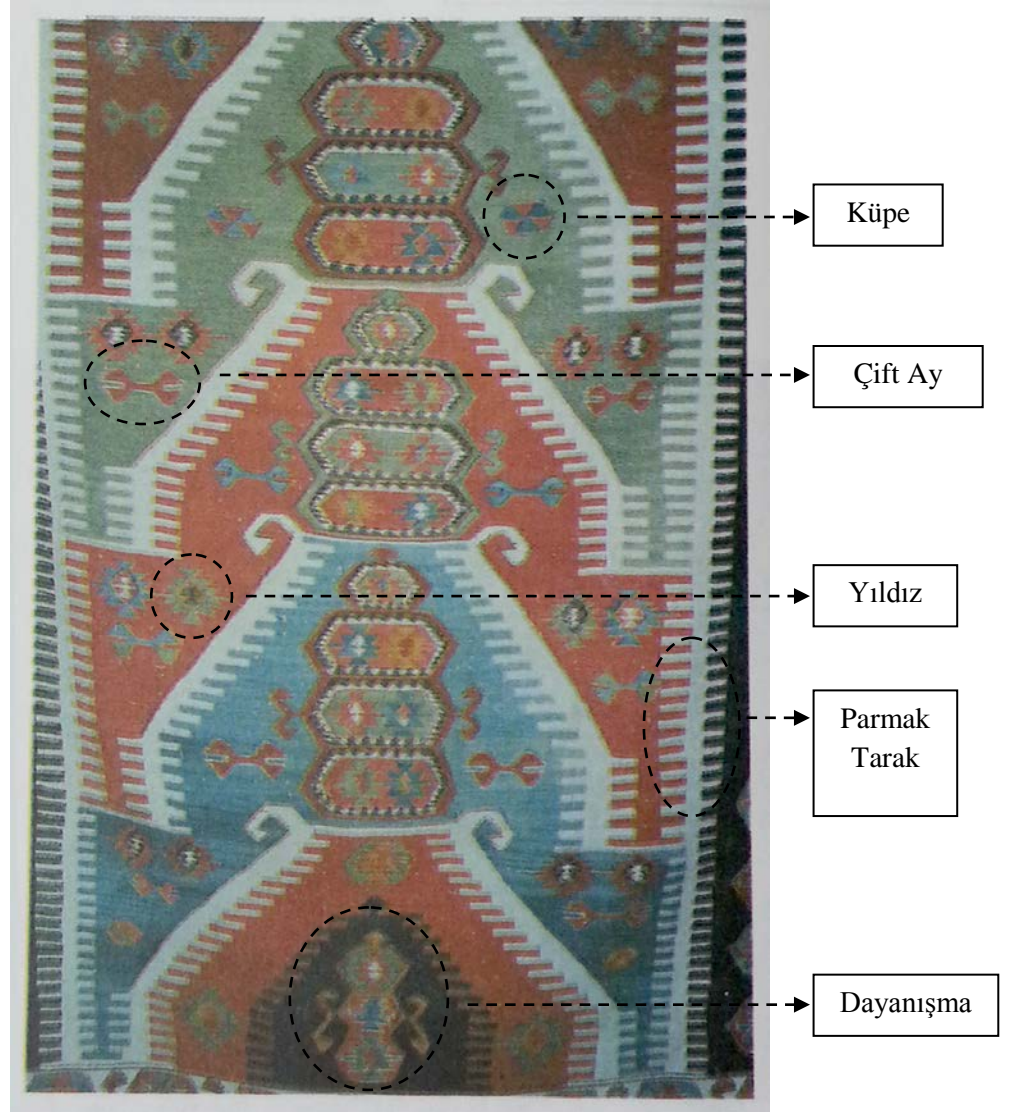
Resim 25: Bacalı Seccade (Sivrihisar)

Kaynak: Güran Erbek, **Anatolian Kilims**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Cilt, Ankara, 1995, s.130.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 131x195 cm.

ÖRNEK 4:

Resim 26: Bacalı Seccade (Sivrihisar)

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 96.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 5:

Resim 27: Mihraplı Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Belkıs Balpınar, James Mellaart, Udo Hisrch, **The Goddess From Anatolia**, Cilt.1, s. 94.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 6:

Resim 28: Mihraplı Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Suzan Bayraktaroğlu, “Eskişehir ve Çevresi Halı-Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları”, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 21, s. 318.

Tarih : -

Ölçü : 177x 121 cm.

Kaynağa göre Sivrihisar’ a ait olduğu bilinen bu kilim örneği aslında doğu Anadolu bölgesine aittir.

ÖRNEK 7:

Resim 29: Mihraplı Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Güran Erbek, **Kilim Catalogue**, No: 1, İstanbul: Ana Basım, 1988, s. 28.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 123x170 cm.

ÖRNEK 8:

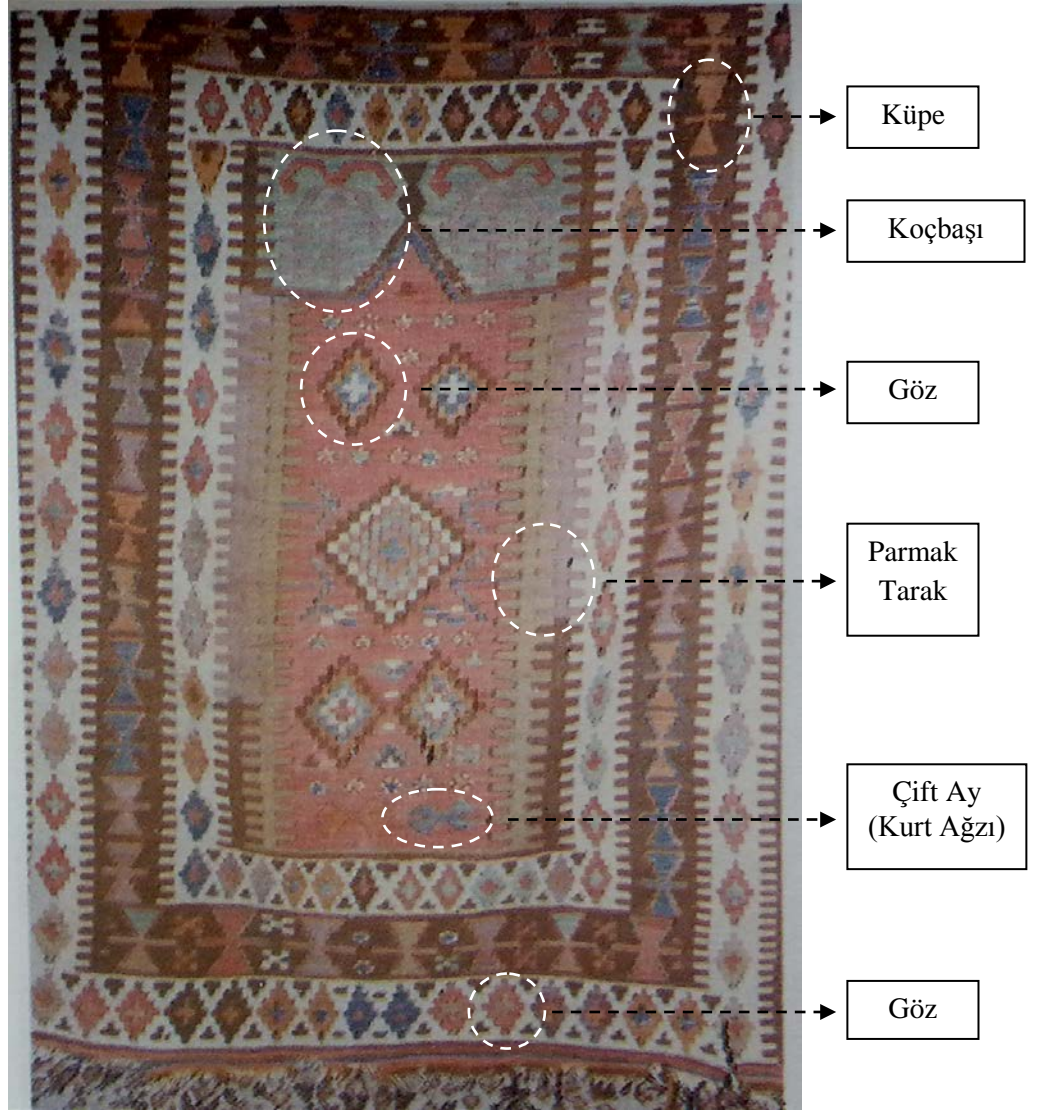
Resim 30: Mihraplı Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 81.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 9:

Resim 31: Mihraplı Kilim (Sivrihisar)

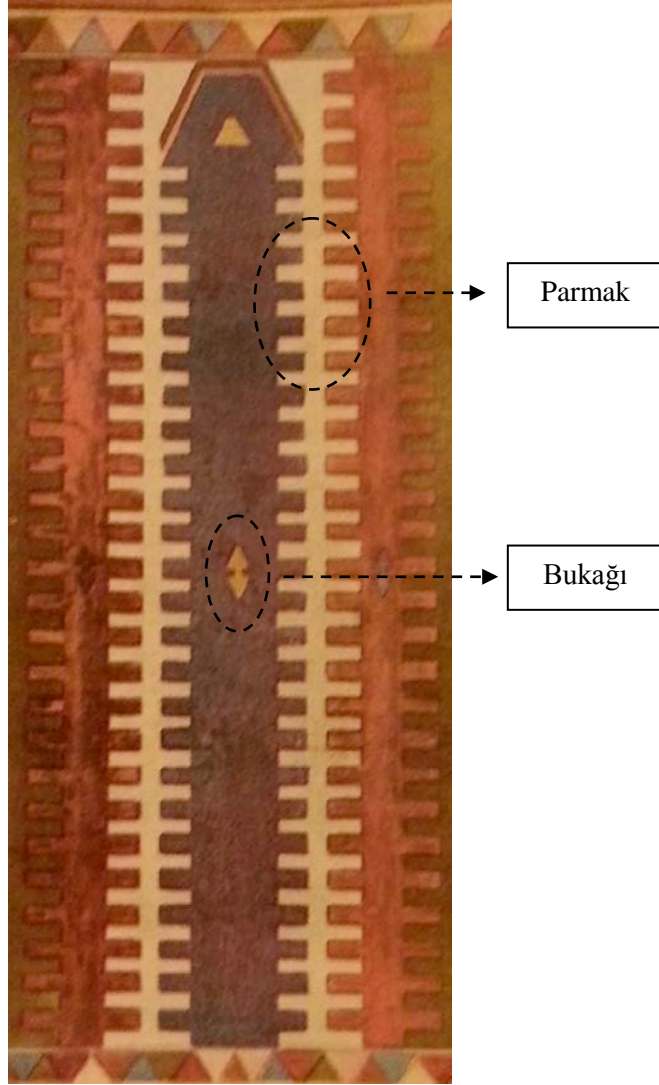
Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 86.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 10:

Resim 32: Barnaklı Seccade (Emirdağ)

Kaynak: Türkmen Kilimleri, **Türk İslam Sanatı Kültür ve Sanat Eki**, Milliyet Yayınları, Fasikül:10, s.74.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 11:

Resim 33: Mihraplı Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Alastair Hull and Jose Luczyc-Wyhowska, **Kilim The Complete Guide**, Thames&Hudsen, s.130.

Tarih :-

Ölçü :-

ÖRNEK 12:

Resim 34: Dayanışma Motifli Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Belkıs Balpınar, James Mellaart, Udo Hisrch, **The Goddess From Anatolia**, Cilt.1, s. 68.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 13:

Resim 35: Elibelinde (Beye Küstü) Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 71.

Tarih : -

Ölçü : 106x146 cm.

ÖRNEK 14:

Resim 36: Elibelinde Motifli Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Güran Erbek, **Kilim Catalogue**, No: 1, İstanbul: Ana Basım, 1988, s. 32.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 120x170 cm.

ÖRNEK 15:

Resim 37: Merdivenli Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Güran Erbek, **Kilim Catalogue**, No: 1, İstanbul: Ana Basım, 1988, s. 26.

Tarih : 18. Yüzyıl

Ölçü : 110x165 cm.

ÖRNEK 16:

Resim 38: Sivrihisar Kilimi

Kaynak: Belkıs Balpınar, James Mellaart, Udo Hisrch, **The Goddess From Anatolia**, Cilt.1, s. 81.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 17:

Resim 39: Sivrihisar Kilimi

Kaynak: Güran Erbek, *Anatolian Kilims*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Cilt, Ankara, 1995, s.26.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 168x273 cm.

ÖRNEK 18:

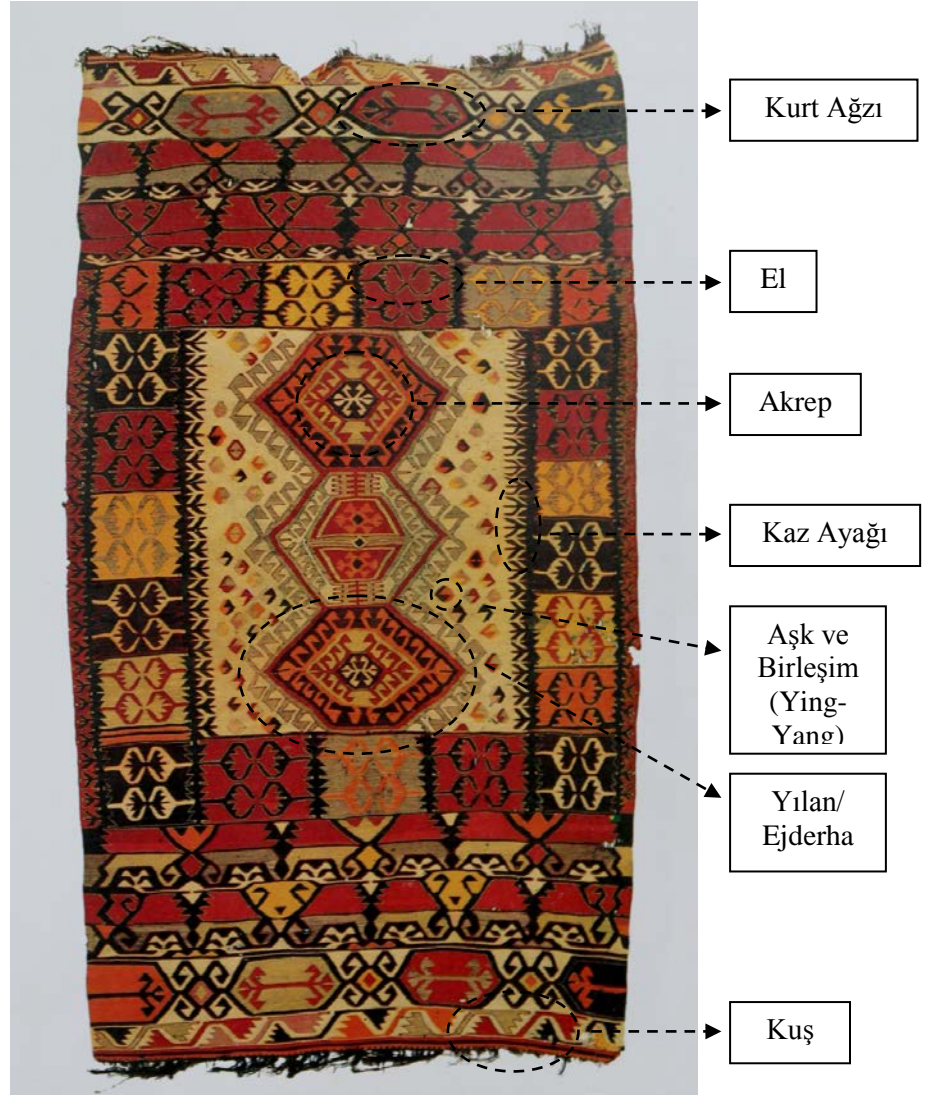
Resim 40: Sandık Motifli Kilim (Mut)

Kaynak: Güran Erbek, *Anatolian Kilims*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Cilt, Ankara, 1995, s.45.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 142x275 cm.

ÖRNEK 19:

Resim 41: Mut Kilimi

Kaynak: Güran Erbek, **Anatolian Kilims**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Cilt, Ankara, 1995, s.52.

Tarih : 20. Yüzyıl

Ölçü : 124x216 cm.

ÖRNEK 20:

Resim 42: Kilim (Mut)

Kaynak: Alastair Hull and Jose Luczyc-Wyhowska, **Kilim The Complete Guide**, Thames&Hudsen, s.166.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 21:

Resim 43: Kuş Motifli Kilim (Mut)

Kaynak: Güran Erbek, **Kilim Catalogue**, No: 1, İstanbul: Ana Basım, 1988, s. 47.

Tarih : 18. Yüzyıl

Ölçü : 173x190 cm.

ÖRNEK 22:

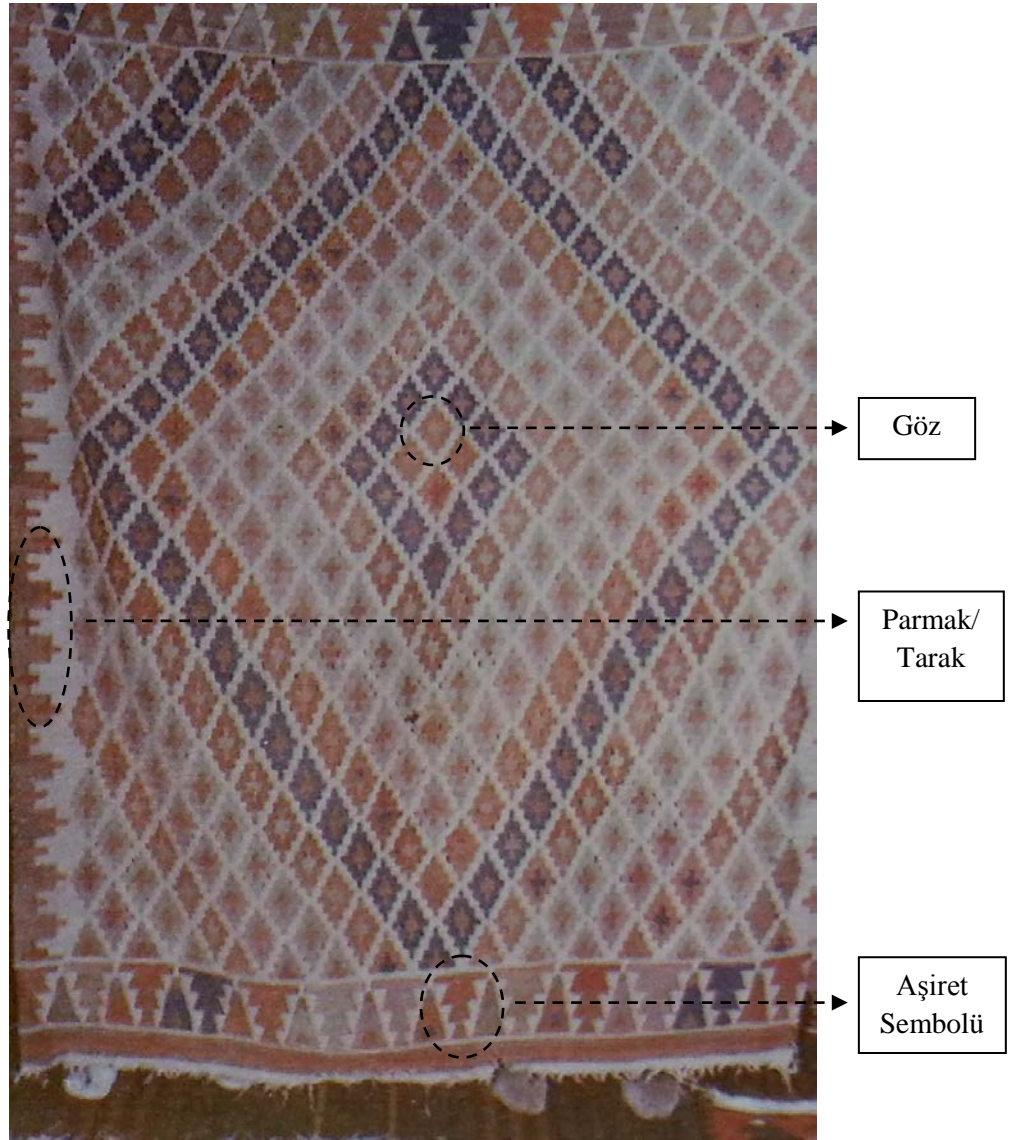
Resim 44: Bereket Motifli Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Belkıs Balpınar, James Mellaart, Udo Hirsch, **The Goddess From Anatolia**, Cilt.1, s. 23.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 23:

Resim 45: Sivrihisar Kilimi

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 91.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 24:

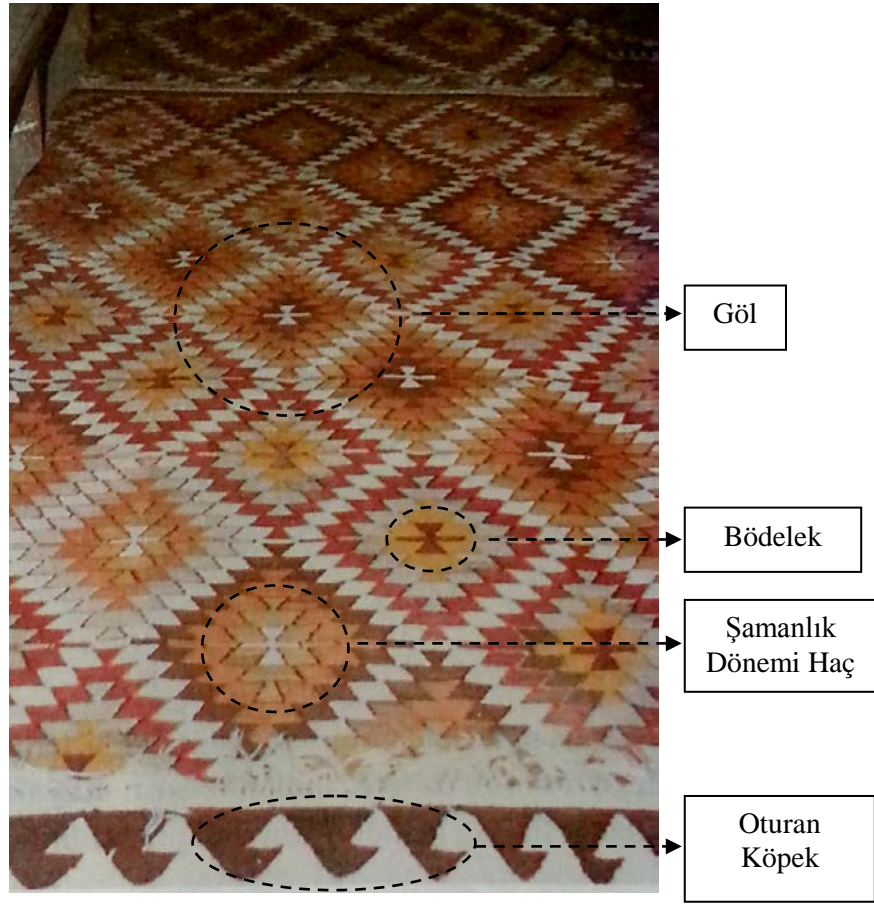
Resim 46: Bereket Motifli Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Belkıs Balpınar, James Mellaart, Udo Hirsch, **The Goddess From Anatolia**, Cilt.1, s. 25.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 25:

Resim 47: Aynalı Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 53.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 26:

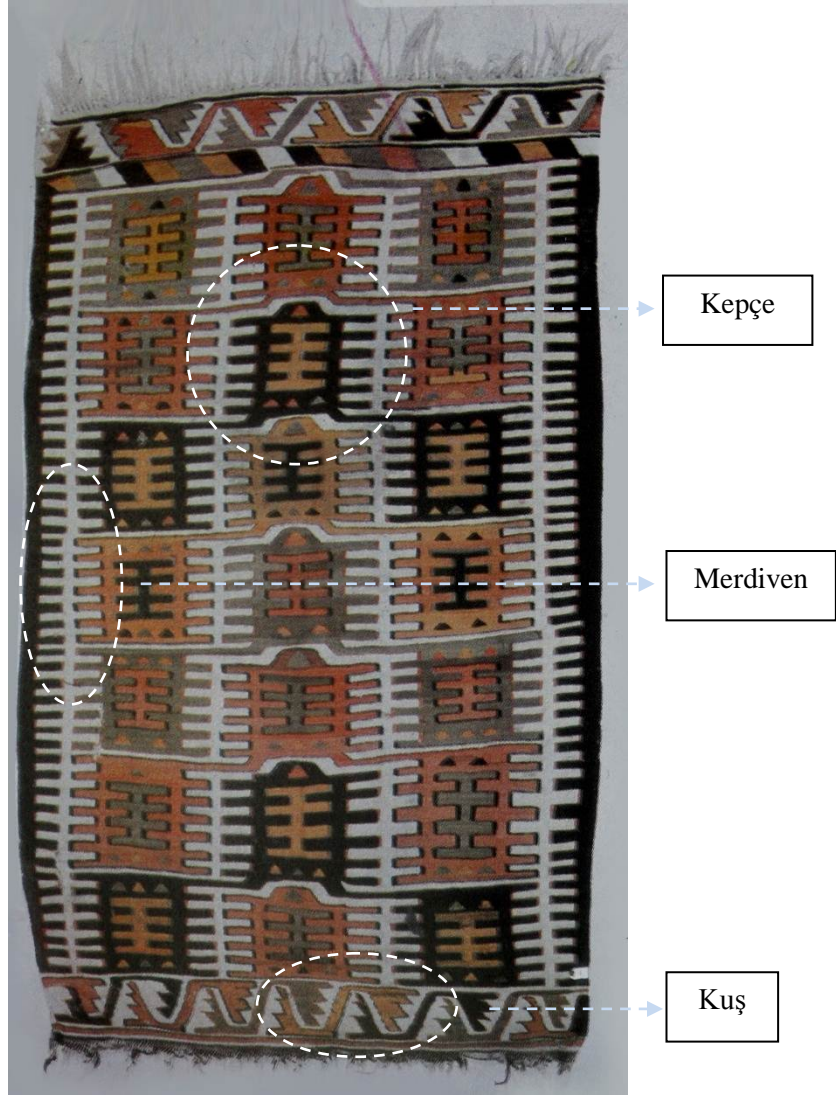
Resim 48: Bereket Motifli Kilim (Mut)

Kaynak: Alastair Hull and Jose Luczyc-Wyhowska, **Kilim The Complete Guide**, Thames&Hudsen, s.167.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 27:

Resim 49: Merdivenli Kilim (Sivrihisar)

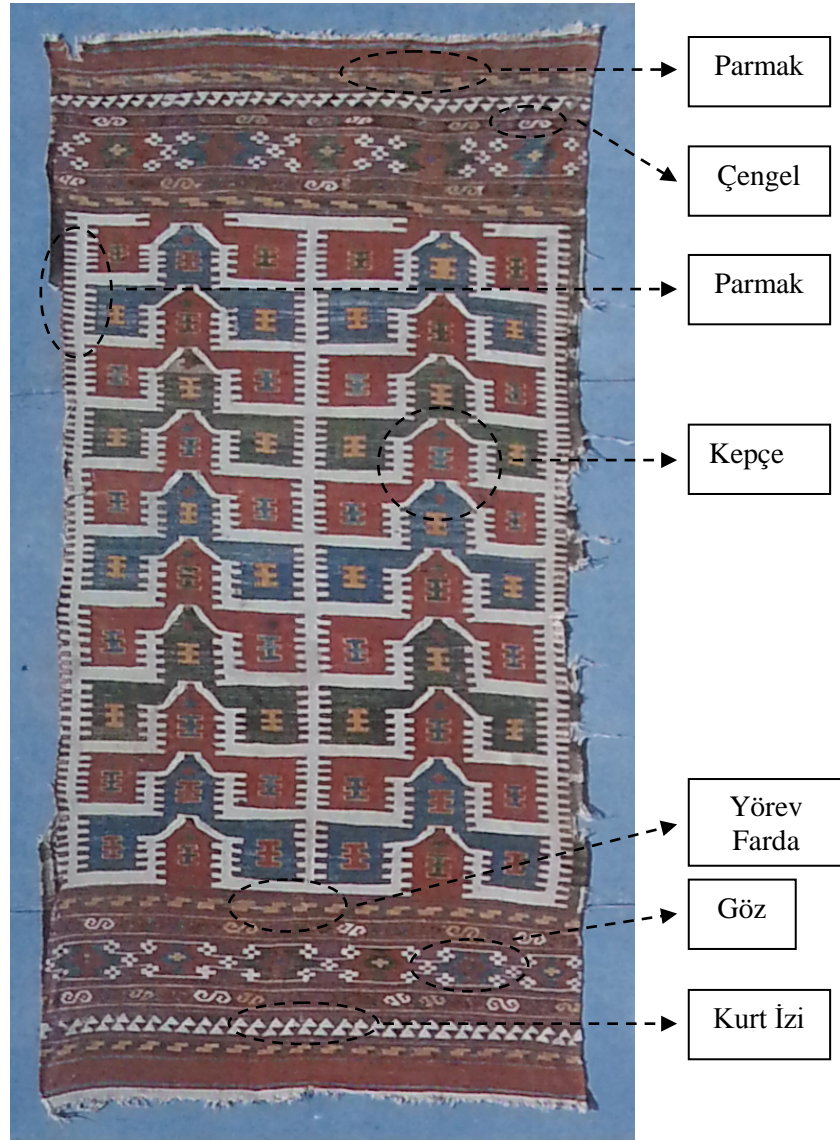
Kaynak: Suzan Bayraktaroğlu, “Eskişehir ve Çevresi Halı-Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 21, s. 315.

Tarih : -

Ölçü : 91x140 cm.

Sivrihisar yöresinde bu kompozisyon türündeki kilimler *Merdivenli*, *Parmaklı*, *Kepçeli*, *Mukavele-Mukabele* şeklinde isimlendirilmektedir.

ÖRNEK 28:

Resim 50: Parmaklı Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Belkıs Balpınar, James Mellaart, Udo Hisrch, **The Goddess From Anatolia**, Cilt.1, s. 95.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 29:

Resim 51: Taraklı Kilim (Mut)

Kaynak: Güran Erbek, **Kilim Catalogue**, No: 1, İstanbul: Ana Basım, 1988, s. 51.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 132x268 cm.

ÖRNEK 30:

Resim 52: Akrep Motifli Kilim (Mut)

Kaynak: Belkıs Balpınar, James Mellaart, Udo Hirsch, *The Goddess From Anatolia*, Cilt.1, s. 35.

Tarih : -

Ölçü : 91x140 cm.

ÖRNEK 31:

Resim 53: Kuş Motifli Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Güran Erbek, **Anatolian Kilims**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Cilt, Ankara, 1995, s.29.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 160 x 350 cm.

ÖRNEK 32:

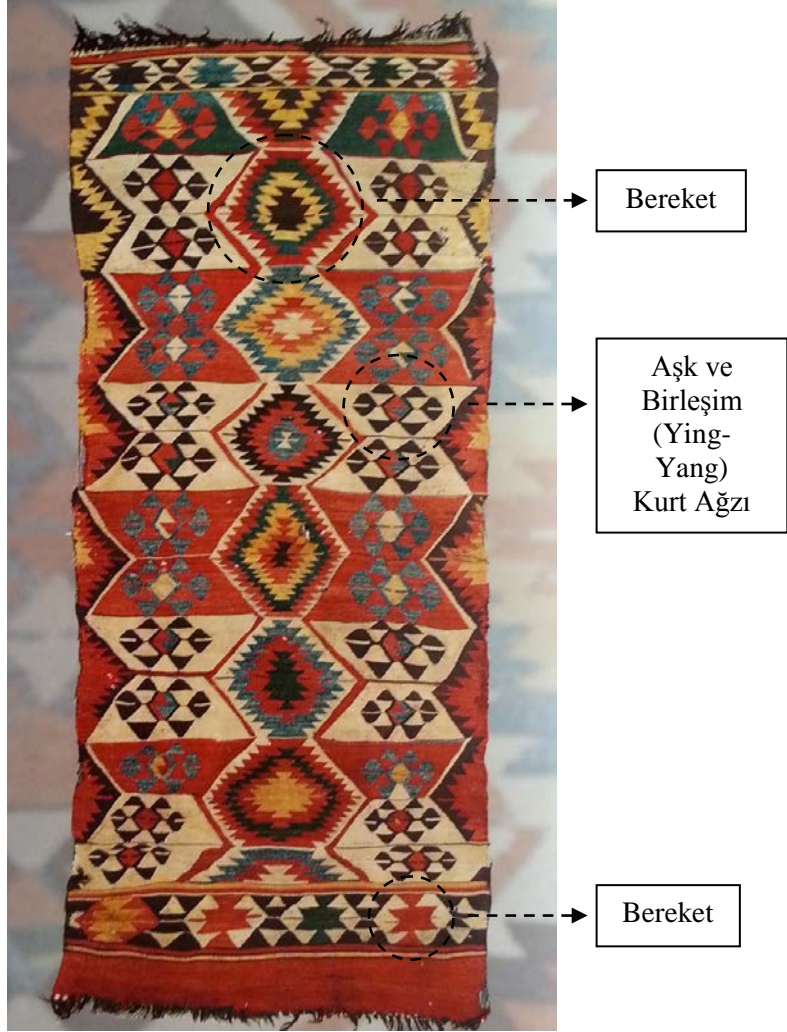
Resim 54: Mut Kilimi

Kaynak: Güran Erbek, *Anatolian Kilims*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Cilt, 1995, s.43.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 123x287 cm.

ÖRNEK 33:

Resim 55: Mut Kilimi

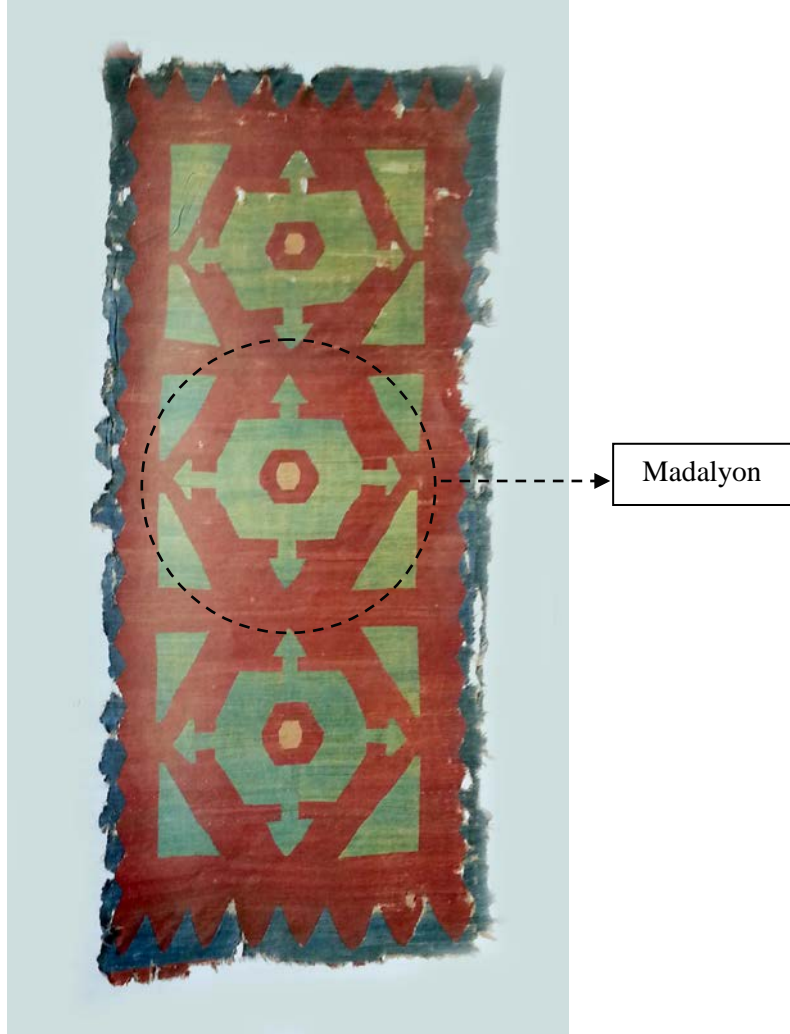
Kaynak: Güran Erbek, **Anatolian Kilims**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Cilt, Ankara, 1995, s.44.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 109x261 cm.

ÖRNEK 34:

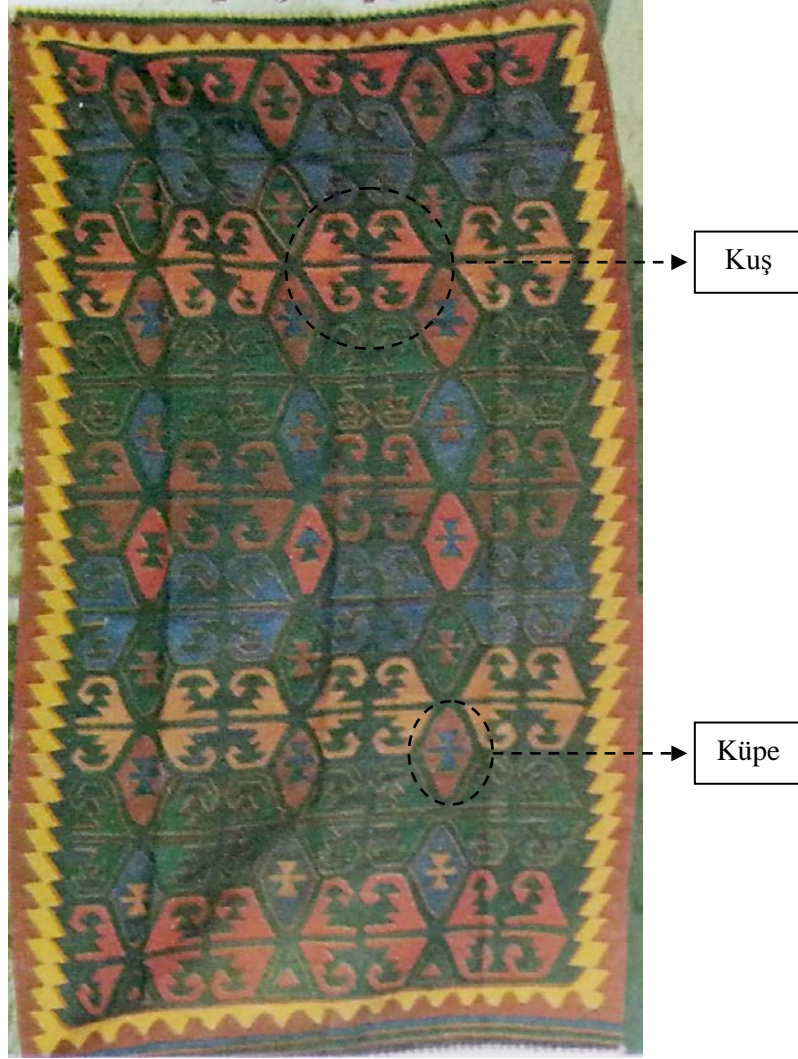
Resim 56: Sivrihisar Kilim

Kaynak: Halı Dergisi, Kilim and the Goddess from Anatolia Choosing a Conservator, April, 1990, Issue 50, s.123.

Tarih : 15. Yüzyıl

Ölçü : -

ÖRNEK 35:

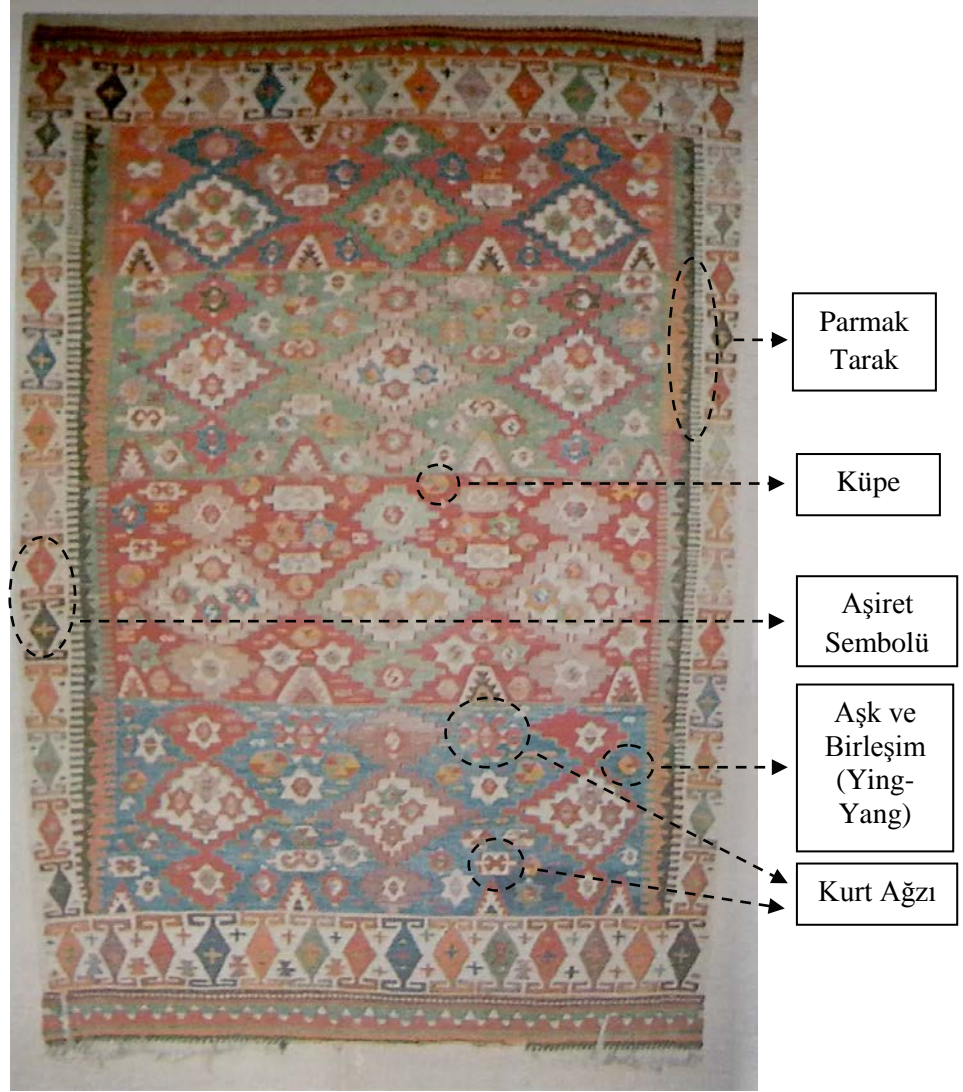
Resim 57: Allı Bayrak Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 101.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 36:

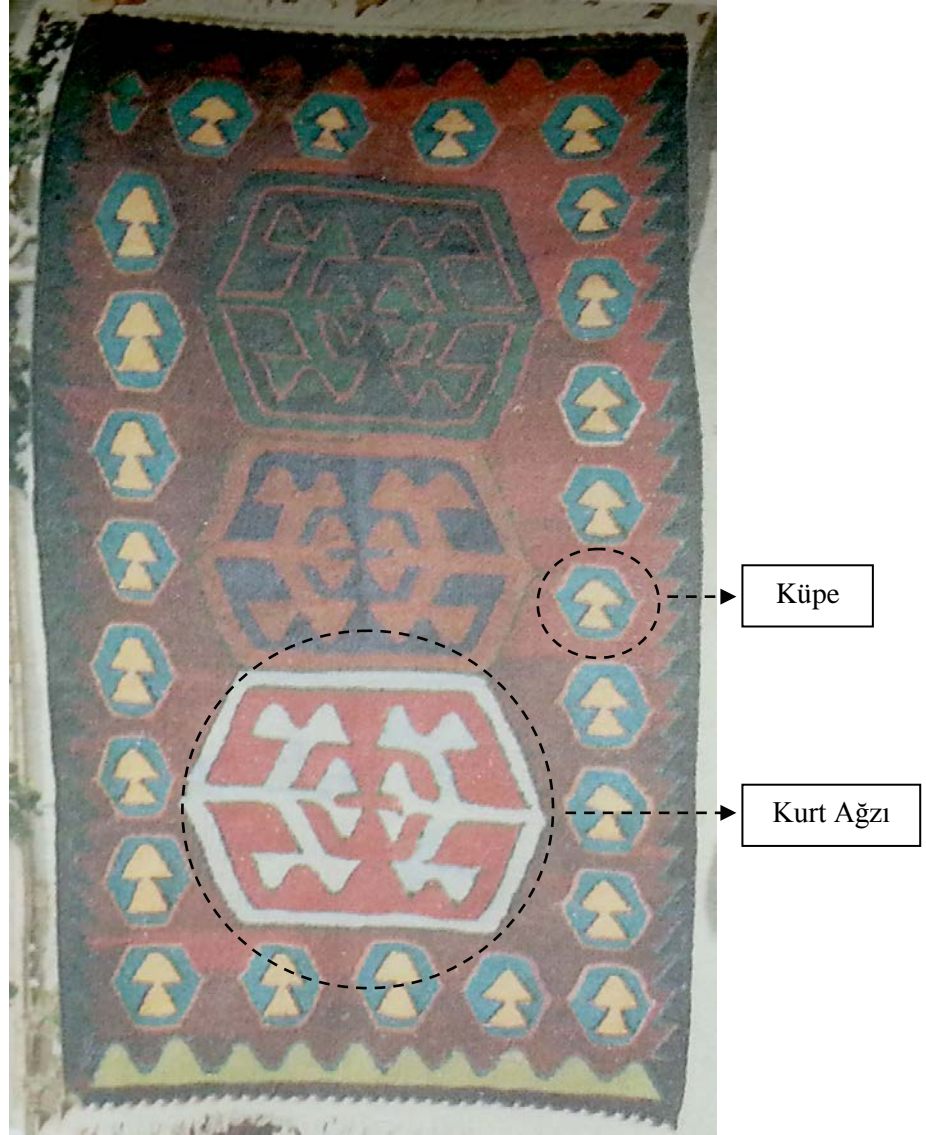
Resim 58: Sivrihisar Kilimi

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 90.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 37:

Resim 59: Çıtır Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 100.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 38:

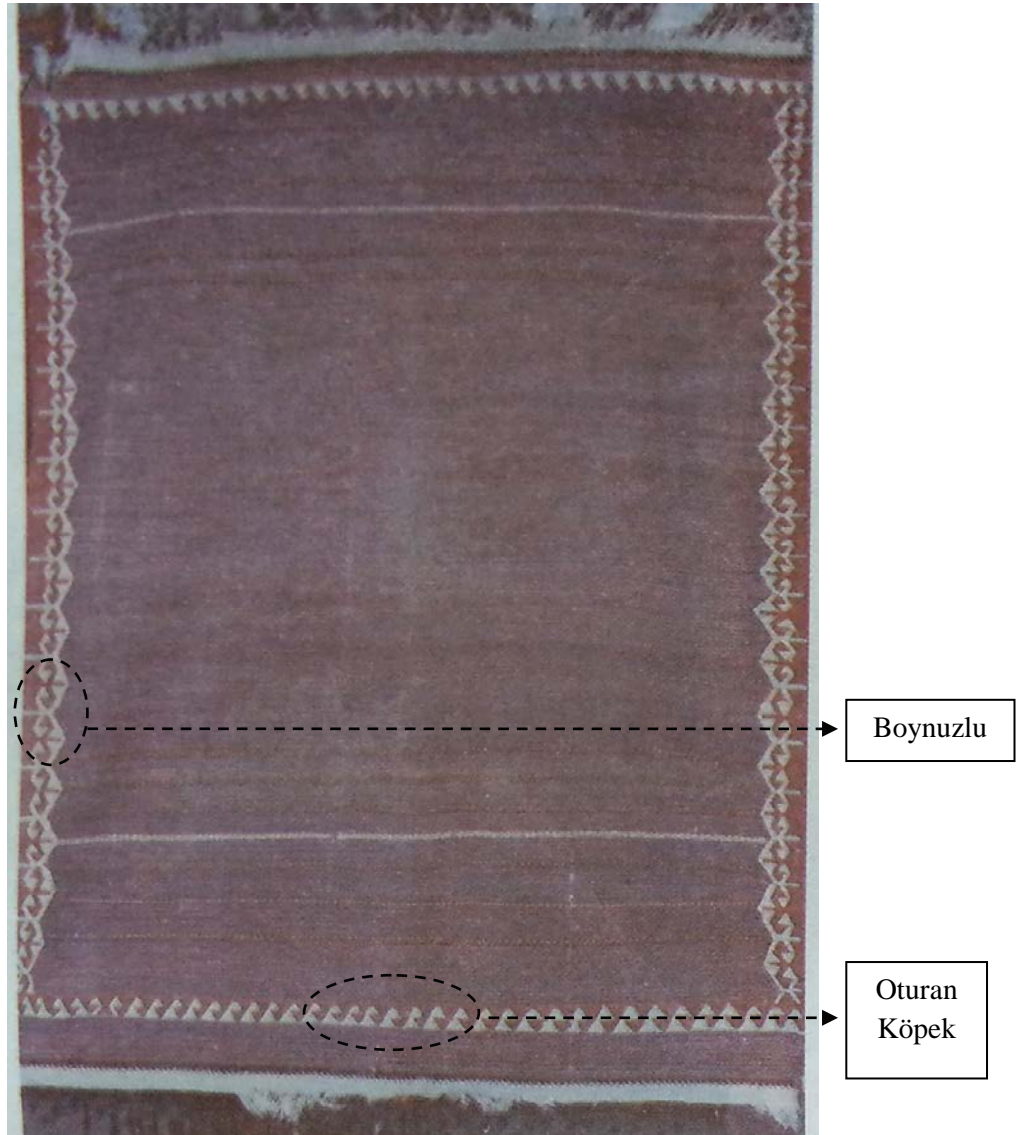
Resim 60: Sinili Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 100.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 109x261 cm.

ÖRNEK 39:

Resim 61: Sivrihisar Kilimi

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 99.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 40:

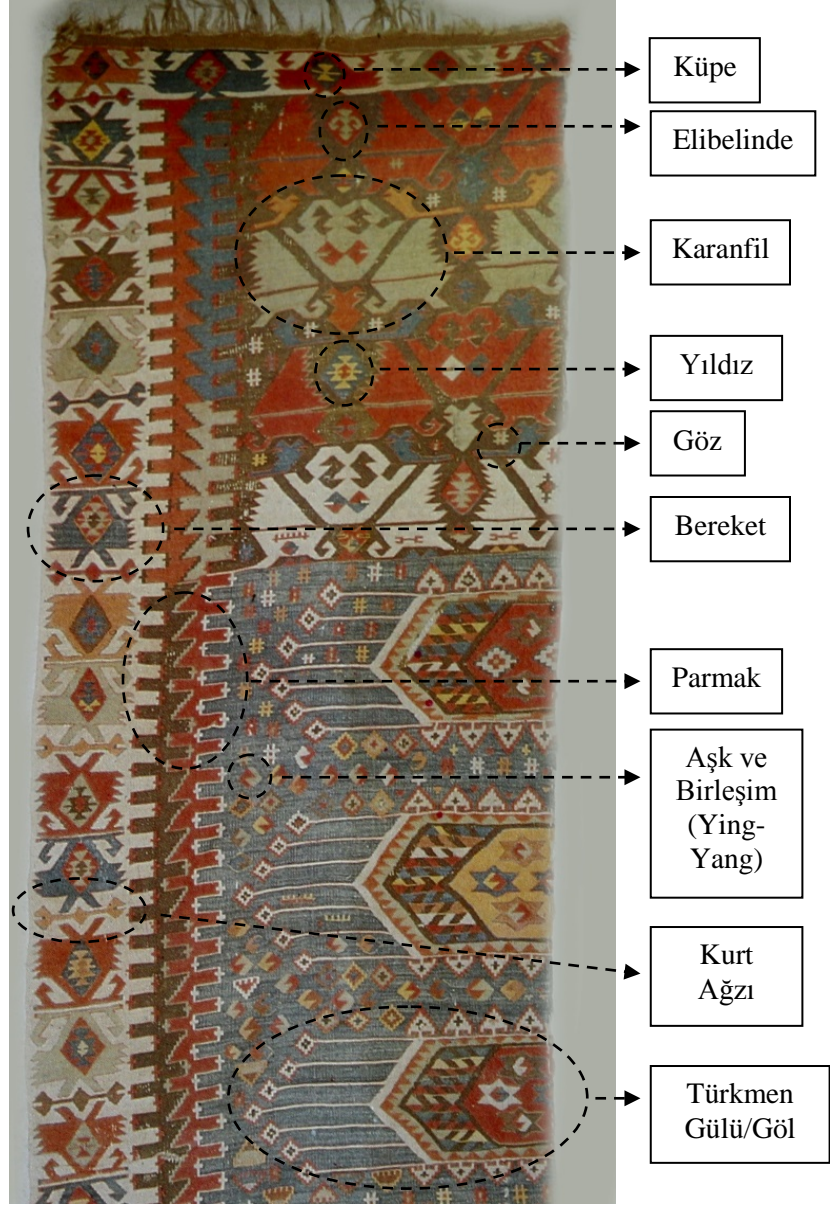
Resim 62: Sivrihisar Kilimi

Kaynak: Güran Erbek, **Anatolian Kilims**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Cilt, Ankara, 1995, s.30.

Tarih : 19. Yüzyıl

Ölçü : 170x470 cm.

ÖRNEK 41:

Resim 63: Sivrihisar Kilimi

Kaynak: Suzan Bayraktaroğlu, “Eskişehir ve Çevresi Halı-Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 21, s. 319.

Tarih : -

Ölçü : 80x350 cm.

ÖRNEK 42:

Resim 64: Mukavele-Mukabele Seccade (Sivrihisar)

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 67.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 43:

Kaynak: Adnan Güçlü, “Eşme Kilimleri ile Emirdağ Kilimlerinde Görülen Benzer Desen ve Motif Örnekleri”, **II. Uluslararası Eşme Kilim Festivali Türkiye Kilimciliğinin Üretim ve Pazarlama Sorunları Sempozyumu**, Ankara: 27 Mayıs 1995, s. 88.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 44:

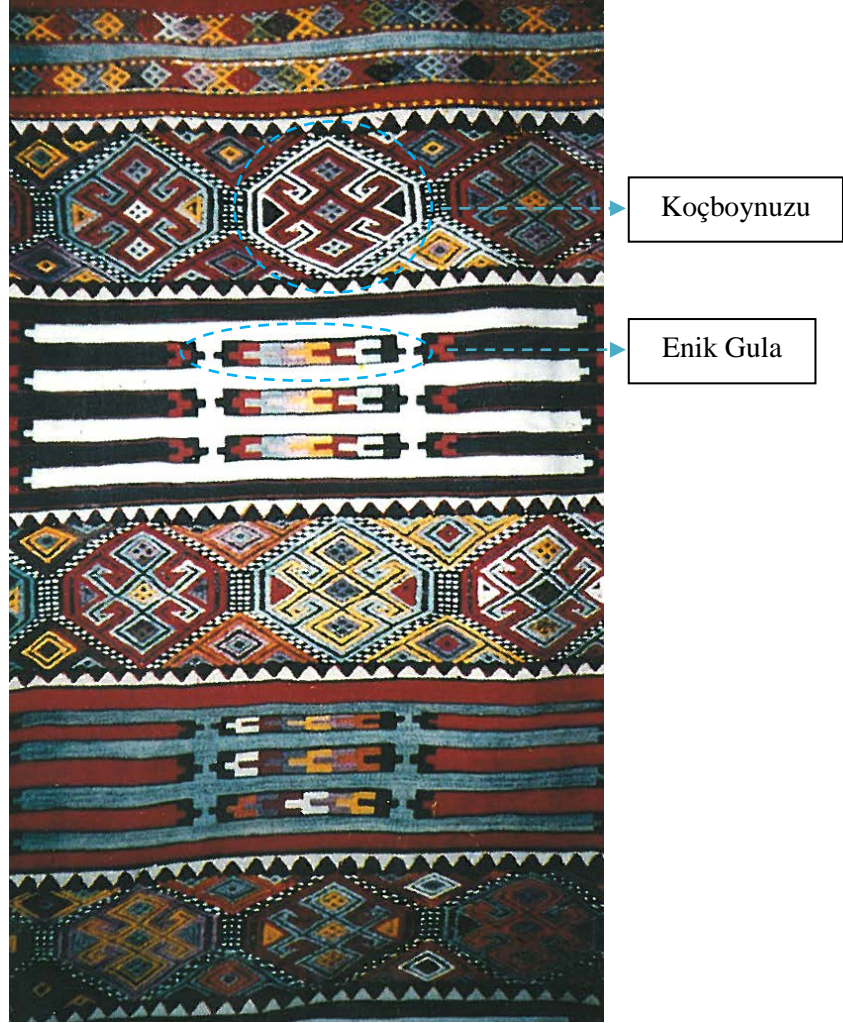
Resim 66: Seleser Kilim (Emirdağ)

Kaynak: Parlar, Gülsün. “Emirdağ Kilimlerde Motif Renk ve Kompozisyon Özellikleri”, **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, Ankara: Sayı: 21, 1994, s. 35.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 45:

Resim 67: Uraşman Kilim (Emirdağ)

Kaynak: Parlar, Gülsün. "Emirdağ Kilimlerde Motif Renk ve Kompozisyon Özellikleri", **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, Ankara, Sayı: 21, 1994, s. 36.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 46:

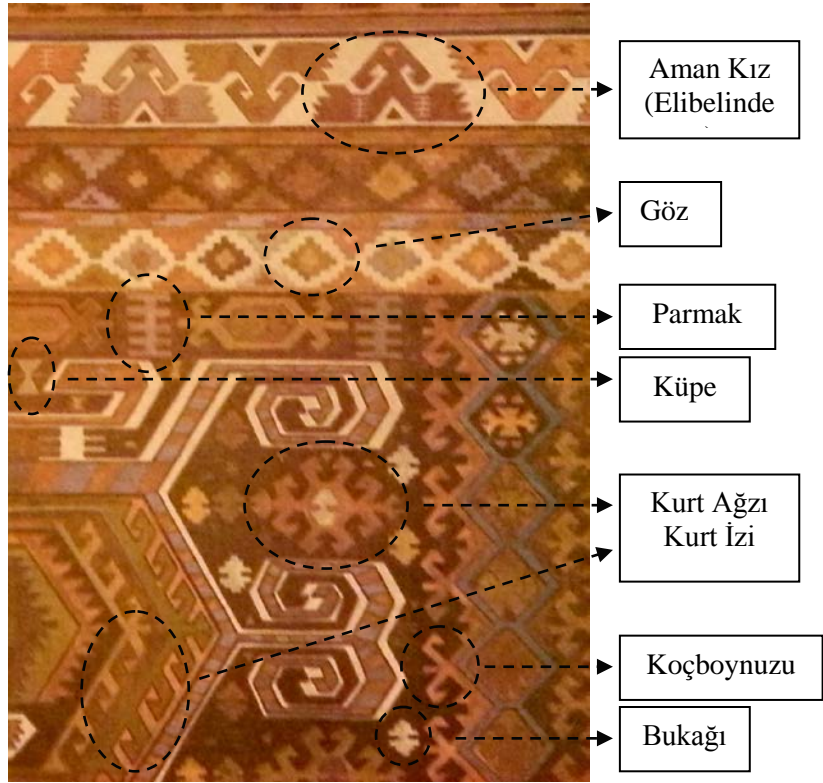
Resim 68: Kara Döşeme Kilim (Emirdağ)

Kaynak: Adnan Güçlü, “Eşme Kilimleri ile Emirdağ Kilimlerinde Görülen Benzer Desen ve Motif Örnekleri”, **II. Uluslararası Eşme Kilim Festivali Türkiye Kilimciliğinin Üretim ve Pazarlama Sorunları Sempozyumu**, Ankara: 27 Mayıs 1995, s. 88.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 47:

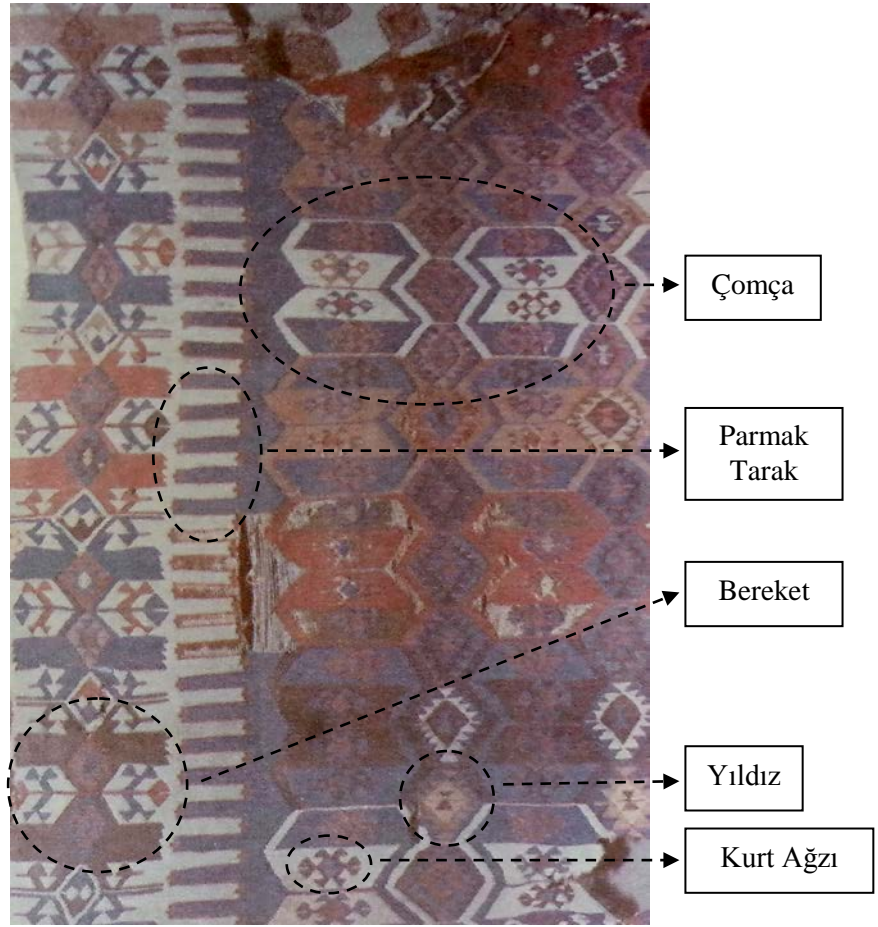
Resim 69: Koçboynuzlu Kilim (Emirdağ Musluca Türkmenleri)

Kaynak: Türkmen Kilimleri, **Türk İslam Sanatı Kültür ve Sanat Eki**, Milliyet Yayınları, Fasikül:10, s.75.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 48:

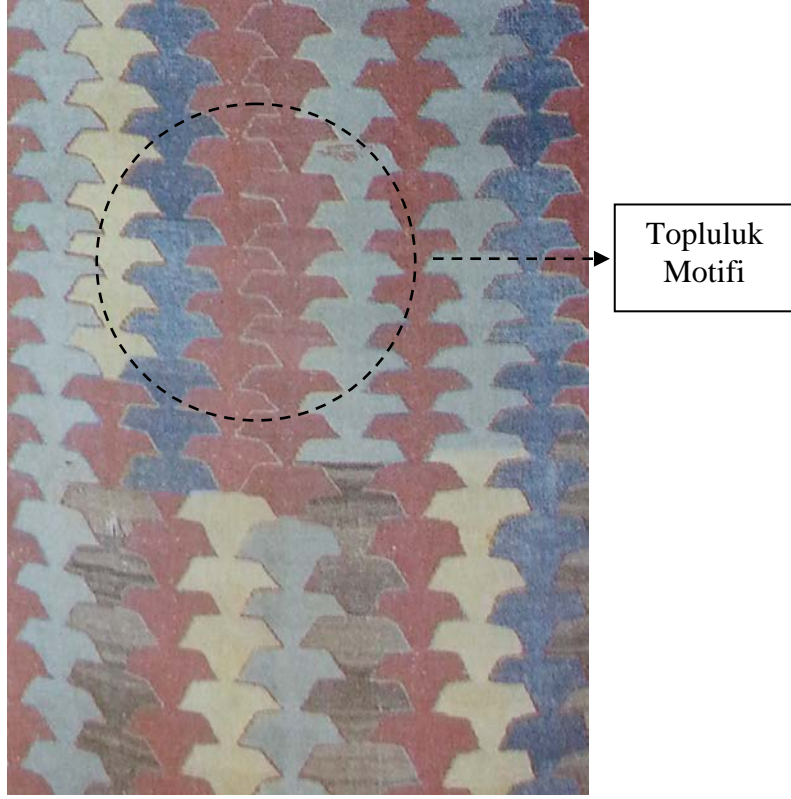
Resim 70: Çomçalı Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 99.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 49:

Resim 71: Topluluk Motifli Kilim (Sivrihisar)

Kaynak: Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, Eskişehir'in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 92.

Tarih : -

Ölçü : -

ÖRNEK 50:

Resim 72: Sivrihisar Kilim

Kaynak: Belkıs Balpınar, James Mellaart, Udo Hirsch, **The Goddess From Anatolia**, Cilt.1, s. 63.

Tarih : -

Ölçü : -

SONUÇ

Arşiv belgelerinde taife, kabile, aşiret, tir, bölük, cemaat vs. gibi isimlerle geçen konar göçerler, yaşadıkları hayat tarzı gereği mevsimden mevsime yaylak ve kışlakları arasında sürekli olarak hareket etmektedirler. 16. yüzyılda, göçebe anlamında *Yörük* (yörü fiilinden türetilme) sözü kullanılmaktadır. Fakat daha sonraları Yörük adı gerçek anlamını kaybetmiş ve daha çok Batı Anadolu ile Güney Batı Anadolu'daki oymakların genel adı olmuştur. Yörük adının kavmî hiçbir manası yoktur. Yörükler de Oğuz boylarından gelmektedir¹⁶¹.

Osmanlı toplum yapısını oluşturan önemli unsurlardan birini aşiretler oluşturmaktadır. *Aşiret*, yarı göçebe hayatı yaşayan, boy'un altında, cemaatin üstünde bir topluluk, akrabalık ilişkilerine dayanan, ortak çıkar ve yarar sağlamak için bir araya gelen insanların oluşturduğu birlikteliktir. Aşiretler isim alma hususunda *Türkmen* ve *Yörük* diye ikiye ayrılmaktadırlar. Kızılırmak Nehrinin doğusunda kalan aşiretlere *Türkmen*, Kızılırmak'ın batısında kalan Ege, Marmara ve Rumeli bölgelerinde yaşayan aşiretlere ise *Yörük* denilmektedir¹⁶².

Yaşam tarzı bakımından konar-göçerler, göçebe hayat yaşayan diğer unsurlardan büyük farklılıklar göstermektedir. Gerçek anlamda göçebe hayatı yaşayan aşiretlere göre, bazı konar-göçer grupların, yazın hayvancılıkla uğraşmalarının yanında, kışlaklarında ekinlik, yani bir tür basit ziraat yaptıkları da görülmektedir. İşte bu nedenle, göçebelikle yerleşik hayat arasında bir ara şekle sahip bulunan ve tam bir göçebe yaşam tarzı içinde olmayan konar-göçerler için kanunnamelerde ve resmi kayıtlarda genellikle '*konar-göçer*' tabiri kullanılmaktadır¹⁶³.

“Göçebe kelimesi esasen iki farklı anlam içermektedir. Birincisi, değişik şartlara bağlı olarak belli bir yöre içinde çadır, hayvan ve öteki araçlarla yer değiştiren, yerleşik olmayan kimse veya topluluk; ikincisi ise mevsimlere göre ülke veya yer

¹⁶¹ Orhan Sakin, **16. Yüzyılda Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler**, İstanbul: Sultan Ahmet Matbaası, 1. Basım, 2006, s. 55.

¹⁶² İbrahim Solak, *XVI. Yüzyılda Maraş Ve Çevresinde Dulkadirli Türkmenleri*, (t.y.), <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s12/solak.pdf> (23 Mayıs 2014).

¹⁶³ A.Latif Armağan, *XVI. Yüzyılda Teke Sancağı'ndaki Konar-Göçerlerin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma*, (t.y.), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/27/159.pdf> (23 Mayıs 2014).

değiştiren kimse/ topluluktur. Anıl Yılmaz ve Cahit Telci'nin "Türk Kültür Terminolojisinde Göç Kavramı Üzerine" adlı çalışmalarında, bilim literatüründe "göç", "göçebe" ve "konar- göçer" terimleri üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmuştur. Eyüboğlu'na göre, kelimenin "köçer-oba"dan türediği ve bu nedenle "köçeroba-köçebe/göçebe" olarak kullanıldığını belirtmiştir¹⁶⁴.

"Oğuzlar, Oğuz-eli'nde Bozok ve Üçok adları ile iki kola ayrılmak suretiyle ikili bir teşkilat oluşturmuşlardır. Moğol baskısı yüzünden 13. yüzyılım ikinci yarısında Güney Anadolu ve Suriye Bölgesine göçüp yerleşen Oğuzların da tıpkı Anayurtta olduğu gibi bu ikili teşkilatı korudukları görülmektedir. Bu iki koldan Bozoklar, Kuzey Suriye, Maraş ve Sivas'a kadar uzanan bölgeleri; Üçoklar ise Çukurova bölgesini yurt tutmuşlardır. 16. yüzyılda daha ziyade kavim adı olan Türkmen kelimesi ile vasıflandırılan başlıca eller, Halep Türkmenleri, Boz-ulus, Dulkadirliiler ile Bozok'taki oymaklardı. Daha sonra bu ad, Halep Türkmenleri ile Bozulus'a münasır kaldı. Bu iki elden 18. yüzyıldan itibaren Orta ve Batı Anadolu'ya gelenlere Türkmen denilmiş, hatta köylerde ve kasabalarda yerleştikten sonra da zamanımıza kadar bu adla anılmışlardır. Bu gün Orta ve Batı Anadolu'da bazı yerlerde yan yana Türk, Yörük ve Türkmen köylerini görmek mümkündür. Faruk Sümer'e göre bunun izahı şudur; Türk denilen köyler, oralarda, 17. Yüzyıldan önce yaşayan ve son yıllarda yerleşen Yörüklerin kurdukları köylerdir. Türkmen köyleri ise 17. Yüzyıldan itibaren Orta ve sonra Batı Anadolu ile Marmara bölgesine göç etmiş ve son asırlarda oralarda yerleşmiş Boz-ulus, Halep Türkmenleri ve Yeni-il'e mensup oymaklar tarafından kurulmuş olanlarıdır. Kısacası, Türk, Türkmen, Manav, Yörük, Çepni, Tahtacı, Alevi, Kızıl-baş adları ile anılan topluluklar arasında kavmî hiçbir fark olmayıp, hepsi Oğuz elinden gelmişleridir"¹⁶⁵.

İçel, Güney Anadolu'da Toros dağlarının yayılma alanında bulunan ve mihverini Göksu ırmağı teşkil eden bir memlekettir. İçel sancağındaki Türkmenlerin Oğuzların Üç-Ok koluna mensup oldukları ve bu bölgede yoğun olarak buldukları bilinmektedir. Üç-Ok'lara mensup, Yüreğir, Kınık, Bayındır, Karkın ve İğdir boyları ile

¹⁶⁴ Şeyda Büyükcın Sayılır, "Göçebelik, Konar-Göçerlik Meselesi ve Coğrafi Bakımdan Konar-Göçerlerin Farklılaşması", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/1, 2012, s.567.

¹⁶⁵ Orhan Sakin, *16. Yüzyılda Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler*, s. 55-56.

Bozok'lara mensup Dodurga, Karkın, Bozkırlı, Şamlu, Melemenci, Kara-Hacılı, Kürkçülü, Tekeli, Varsak ki Fahrettin Kırzioğlu bu Türkmen grubunu, Kıpçaklıların bir kolu olarak belirtmektedir. Ayrıca İçel bölgesindeki Yörük yapısı Beğ-Dili, Yıva ve İğdir'lerden meydana geldiği bilinmektedir. Bölgedeki birçok teşekküller gibi tamamen yerleşmiş olmakla beraber teşkilatını muhafaza eden boy Yıva boyudur. Türkmen, boy ve oymaklarının iskânı ise bu yörede önce konar-göçer, sonra yarı konargöçer Yörük yaşantısının devamını mümkün kılmaktadır. Türk oymaklarının *Mut*'un da içinde bulunduğu İzorya bölgesine gelip yerleşmeye başlamaları miladi 800 yılından sonraya rastlamaktadır. Abbasiler, Anadolu Selçukluları, Büyük Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu bu bölgeye Türkler' in yerleşmesini teşvik ve himaye ettikleri bilinmektedir. *Mut*'un, Akdeniz ve Anadolu uygarlıklarından derin etkiler taşımasının en önemli sebeplerinden biri; konum itibariyle göç yolları üzerinde bulunmasıdır¹⁶⁶.

Eskişehir *Sivrihisar* yöresinde ise; 1289 yılında Osman Bey tarafından 3000 kadar Türkmen aşiretinin çevreye yerleştirildiği bilinmektedir. Türkmenler yerleşme noktalarını seçerken dağlık bölgeleri ya da Sarısı-Porsuk vadileri gibi bataklık yerleri seçmemişler, bunların dışında kalan uygun yerlere yerleşmişlerdir. Türkmen köyleri özellikle Çifteler ovasının kuzey kenarında toplanmışlardır. *Sivrihisar* halkının soyu Oğuz Türkmen aşiretinin devamıdır. 1289 yılından sonra *Sivrihisar*'a gelen oğuz boyları ve kolları ise; Karkın, Kınık, Alaçat veya Aliço, İmralı, İmur, Yolemir, Beydili, Yazır, Büğdüz aşiretleri Avşar, Kılıç, Kırgız, Köselers ve Sazılar Boylarıdır. Türkmen kollarının yerleştikleri yerler ise; Avşar Sakarya nehri yakınlarındaki Yörme yaylasına; Kılıç *Sivrihisar* merkezi ve Gecek köyüne; Karacaören *Sivrihisar*'da iki köye; Kırgızlar *Sivrihisar* merkez ve köyelerine; Karaburhan Türkistan'ın Löpnur gölü civarından gelen bu Türk boyu Karaburhan köyüne; Gedik *Sivrihisar* merkezine; 1316-1939 göç yılında Kırım'dan gelen Türkler Karakaya, Paşakadın, Yaverören, Zafer Hamit ve Ortaklar köyelerine; 1319 göç yılı (1941) Yugoslavya'dan gelenler Hüdavendigâr köyüne; 1320

---

¹⁶⁶ Detaylı bilgi için bkz. Genç, "Silifke Yörük Çuvallarının Teknik Analizi ve Boyarmadde Analizi", s. 197-208; Alpaslan Demir, "16. Yüzyılda İçel ve Çevresinde Bozdoğan Cemaati" (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000), s. 11; Genç, s.146-151.

göç yılı (1942) Kafkasya'dan gelenler Yakapınar (Ertuğrul) köyüne yerleştirilmişlerdir¹⁶⁷.

Afyonkarahisar'a 11. yüzyılda başlayan Yörük göçleri ve iskânı 1930'lara dek sürmektedir. Gelenek ve göreneklerini yakın yıllara dek en iyi Emirdağ ilçesinin, Türkmen, Örenköy (Sarıkeçili Yörüğü), Adayazı (Frigli), Kırkpınar (Türkmen), Emirin (Karakeçili Yörüğü), Sığırcık (Türkmen) Aşağıkurudere (Sarıkeçili ve Karakeçili Yörüğü), Yukarıdere (Yozgat Yörüğü), Güneysaray (Karakeçili Yörüğü), Çatılı (Karakeçili ve Yozgat Yörüğü) Tezköy (Karakeçili Yörüğü) ve Balçam (Karakeçili Yörüğü) köyleri Yörük ve Türkmenlerin en yoğun yerleşim alanı sayılmaktadır. Ayrıca 1970'li yıllara dek Antalya'da kışlayan Yörüklerin yazın, Afyonkarahisar'ın Sultandağı yaylasına, Bayat'ın Mekân yaylasına, hatta Emirdağ yaylasına çıktıkları bilinmektedir. Sarıkeçili Yörüklerinin hem Antalya'nın Manavgat ilçesi Taşağıl beldesine yerleştikleri, hem de Emirdağ ilçesinin Örenköy'üne yerleştikleri bilinmektedir¹⁶⁸.

Araştırma konumuz kapsamında yer alan Akdeniz (Mut), İç Anadolu (Sivrihisar), Ege (Emirdağ) bölgelerinin 15. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar geçen zaman dilimi içerisinde bu bölgelere yerleşen Oğuz, Yörük, Türkmen, Aşiret gibi grupların yerleşimlerine aşağıdaki tablolarda (*Bkz. Tablo 2, s.75, Tablo 3, s.76, Tablo 4, s. 79, Tablo 5, s.80, Tablo 6-7, s.84*) ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Öncelikle Mut, Sivrihisar, Emirdağ yörelerine yerleşen **Türkmen** ve **Yörük** grupları belirtilmiştir. *Bkz. Tablo 2, Tablo 4, Tablo 6.* Yapılan araştırmalar sonucunda yörelere yerleşen ortak **Türkmen** ve **Yörük** grupları görülmüştür. **Atçeken Yörükleri;** Sivrihisar, Emirdağ, **Danışmendli Yörükleri;** Mut, Emirdağ, **Haymene Yörükleri;** Mut, Sivrihisar, **Teke Yörükleri;** Mut ve Sivrihisar. (*Bkz. Tablo 8, s.85*).

Mut, Sivrihisar ve Emirdağ yörelerine yerleşen ortak **Oğuz Boylarına Mensup Cemaatler'** in yaşadıkları yerler ise; **Alayundlu Üçok Dağ Han Oğulları;** Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **Avşar Bozok Yıldız Han Oğulları;** Mut, Sivrihisar, Emirdağ, **Barak Türkmen;** Mut, Sivrihisar, **Bayad Bozok Gün Han Oğulları;** Mut, Sivrihisar,

¹⁶⁷ Detaylı bilgi için bkz. *Sivrihisar'ın Tarihi*, (t.y.), <http://karacakaya.webs.com/sivrihisar.htm>, (14 Ekim 2012); Suzan Albek, **Dorylaion'dan Eskişehir'e**, s. 28.

¹⁶⁸ Musa Seyirci, "Afyonkarahisar Yörükleri", s.47-48.

Emirdağ, *Bayındır Üçok Gök Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, *Beğdili Bozok Yıldız Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, *Büğdüz Üçok Deniz Han Oğulları*; Sivrihisar, Emirdağ, *Dodurga Bozok Ay Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar, *Döger Bozok Ay Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, *Eymür, Üçok Dağ Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, *İğdir Üçok Deniz Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar, *Karkın Bozok Yıldız Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, *Kayı Bozok Gün Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar, Emirdağ, *Kızık Bozok Yıldız Han Oğulları*; Mut, Emirdağ, *Kınık Üçok Deniz Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar, *Peçenek Üçok Gök Han Oğulları*; Mut, Emirdağ, *Varsak Üçok*; Mut, Sivrihisar, *Yıva Üçok Deniz Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar *Yüreğir Üçok Dağ Han Oğulları*; Mut, Sivrihisar (Bkz. Tablo 9, s.86).

Asıl uğraşları hayvan yetiştiriciliği olan göçebe Türk kavimlerinin günlük yaşamında hayvanlara dayalı olan ekonomisi en önemli yeri kapsamaktadır. Beslenmeye yönelik ürünlerin yanı sıra, diğer önemli bir alan da, hayvanlardan elde edilen yün ve üretilen dokumalardır. Bu dokumalar bir ihtiyacı karşılamının ötesinde, giderek estetik kaygılar da taşımış; aynı birbirinden ayrılan giyimler, hayvanlara vurulan damgalar gibi söz konusu boy ve oymağı diğerlerinden ayırmaya yarayan renk ve *motif sembolizmi* ile yüklü olduğu kabul edilmektedir¹⁶⁹.

‘*Sembol*’ başlangıçta, ‘sadece görülebilir olanla açığa çıkabilen, görülmez bir realiteyi keşfetmeye yönelten somut bir gerçekçilik’ olarak ya da başka bir söyleyişle ‘bir bütünün parçalarının her birinin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan ve biri olmadan diğerinin anlaşılması önce bir düalliteye sonrasında da bir birleşmeye işaret eden bir kavram’ olarak tanımlanmaktadır. Sembol, en geniş anlamıyla her türlü inaniş içinde barından, düşünce, yaşayış ve çevrenin biçimlendirdiği sosyal, siyasal, hukuksal, dini ve mistik alanlarda kullanılan ve birden çok ve farklı anlamlar içeren; somut bir nesne, bir ses ya da davranış, bir renk veya belirli bir zaman kesiti, bir belirti veya işaret, özel bir anlama sahip olay ya da kişi şeklinde tanımlanabilmektedir¹⁷⁰.

‘*Motif*’ kavramının genel bir tanımına ulaşmak amacıyla gerçekleştirdiğimiz sözlük taramalarında, sözcüğün Türkçe karşılığı olarak kullanabileceğimiz kimi öneriler

¹⁶⁹ Nazan Ölçer, *Türk ve İslam Eserleri Kilimler*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1988.s. 11.

¹⁷⁰ Mehmet Sağ, “Bir Sembol Olarak Kilim”, 117.

dikkatimizi çeker. Bunlar; ‘örge’ ‘güdü’, ‘saik’ ‘muharrik’ sözcükleridir ve sözcüğün Latince’deki kökenbilimsel karşılığı olarak önerilmişlerdir. Dolayısıyla bunlara ilişkin kökenbilimsel bir sapma, belki ‘motif’ kavramıyla çok uzak bir akrabalığı gösterebilir. Yine de böylesi uzak bir akrabalığı varsayarken bile epeyce dikkatli olmak gerekir çünkü alıntıladığımız sözcüklerden hiçbiri ‘motif’ sözcüğünün yerini tam olarak almamış ve belli bir gelişim süreci içinde kavramsallaşarak sanat terimlerimizin arasına katılan, yeni bir kavrama ya da terime dönüşmemiştir. O halde bu tür akrabalığın çağrıştıracığı yakınlığa bile ölçülü yaklaşmak gerekebilir. ‘Motif’ sözcüğünün salt ‘süsleme amaçlı’ kullanımını göstermesi ve dilimizde de oldukça önemli ve eski bir sözcük olması bakımından ‘bezek’ sözcüğü üzerinde durulabilir, ancak bu sözcüğün de hem kapsamı dardır hem de ‘güdü’, ‘saik’ vb. türünden, ‘motif’ in kökenini karşılayacak bir içeriği yoktur. Yine de Türk Dil Kurumu'nun Tarama Sözlüğü’ünde ‘bezek’ sözcüğüne yer vermiş olması onu dikkat çekici yapar¹⁷¹.

Türkler yaşamları boyunca yaşadıkları yerlere sanat ve uygarlıkları da beraberlerinde getirmişlerdir. Buldukları ülkelerin sanatlarından da esinlenerek kendi sanat anlayışlarıyla bütünleştirilip geleneksel süslemeye yön vererek yeni değişik üsluplar doğmasına sebep olmuşlardır. Süslemenin ana unsurlarından olan motiflerin özelliklerinin çok yönlü olduğu ve bezeme sanatının temelini teşkil ettiği görülmektedir¹⁷².

Araştırma konumuz içerisinde yer alan Akdeniz (Mut), İç Anadolu (Sivrihisar), Ege (Emirdağ) bölgelerine birçok boy ve oymağın yerleştiği saptanmıştır. Bu durum boy ve oymaklar tarafından dokunan kilimlerde çok çeşitliliğe sebep olmuştur. Bu çeşitlilikle ilişkili olarak “dokumalardaki motif renk ve kompozisyon özellikleri çok zengindir. Halkın duygusunu, düşüncesini yaşamlarındaki olay ve olguları yansıtan

---

¹⁷¹ Funda Özşener, “Motif” Kavramının İki Boyutu (Anlambilimsel –Kökenbilimsel), **Türk Dili Dergisi**, Yıl: 25, Cilt:25, Sayı:148, (Ocak-Şubat, 2012), <http://turkdilidergisi.org/148/FundaOzsener.htm> (23 Mayıs 2014).

¹⁷² Taciser Onuk vd. **İçel El Sanatları**, s. 21.

motifler sadece dokumaları süsleyici unsur olmamaktadır. Dokumaları gerçekleştiren toplulukların yaşam biçimlerini ve coğrafyasını da bize anlatmaktadır¹⁷³.

Araştırmamızın konusu dâhilinde geçmişten günümüze Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde yer alan yaşamı sembolize eden motifler incelenmiştir.

Bu motifler; **Ağaç**, **Akrep**, **Antika** (Kurt İzi), **Anahtar/Bisiklet Anahtarı/Küçük Anahtar** (Kurt Ağzı), **Aşiret Sembolü** (IM), **Aydınlı Oymak Arması** (IM), **Balık** (Çengel), **Balık Kılıcı** (El/Parmak/Tarak), **Bıçak** (Su Yolu), **Bıtrak/Pıtrak**, **Boynu Eğri** (Su Yolu), **Çakmak** (Çengel), **Cin-Cen** (Çengel), **Çengel**, **Çengelli Baklava** (Ejder/Ejderha), **Çift Ay** (Kurt Ağzı), **Dayanışma** (Kurt Ağzı), **Dikme** (Ağaç, Bukağı, Su Yolu), **Dikmeli Anahtar** (Kurt Ağzı), **Dikmeli Su** (Su Yolu), **El/Parmak/Tarak**, **Enik Gula** (El/Parmak/Tarak), **Ejder/Ejderha**, **Gelin Parmağı** (El/Parmak/Tarak), **Gıvrım/Kıvrım** (Çengel), **Gıvrımlı Anahtar** (Kurt Ağzı), **Gıvrımlı Dikme** (Ağaç), **Gıvrımlı Su** (Kurt İzi/Canavar Ayağı), **Gıyı** (Su Yolu), **Göz**, **Güldalının Yeleni** (Kurt Ağzı), **Haç**, **Kaz Ayağı** (Parmak/Tarak), **Kedi Kulağı** (El/Parmak/Tarak), **Keklik Ayağı** (El/Parmak/Tarak), **Kepçe** (El/Parmak/Tarak), **Kelebekli Gıyı Suyu** (Kurt Ağzı), **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu** (Su Yolu), **Koyungözü** (Göz), **Kurt Ağzı-Kurt İzi-Canavar Ayağı**, **Kurbağa/Kurbağacık** (Kurt Ağzı), **Makine Bıçağı** (Kurt İzi/Canavar Ayağı), **Mayagözü** (Göz), **Merdiven/Merdivenli** (El/Parmak/Tarak), **Muska/Nazarlık**, **Oturan Köpek** (Kurt İzi), **Sarma** (Kurt İzi), **Sevdim Dolaştı** (Çengel), **Sığır Sidiği/Gayma** (Su Yolu), **Su Yolu**, **Tek Kurt Ağzılı** (Kurt Ağzı), **Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma** (El/Parmak/Tarak), **Yar Yara Küstü/Küstü** (El/Parmak), **Yarım Gagak Su** (Kurt İzi), **Yarım Tarak Saksagan** (Kurt Ağzı), **Yılan ve Yörev Farda** (El/Parmak/Tarak)'dır (Bkz. *Tablo1*, s. 24-25).

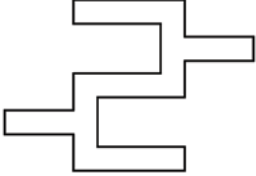

Konumuz ile ilgili yapılan literatür taraması sonucunda yazılı (sadece motifin adı belirtilmiş) ve görsel bir çok motife rastlanmıştır. Yörelerde karşılaştığımız motiflere aynı anlamlar yüklenmişse de farklı görsellerle uygulanmış ve farklı isimlerle adlandırılmışlardır. Yaşamı sembolize eden motifler ile ilgili tüm detaylar (motiflerin

---

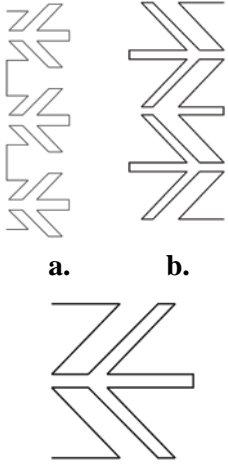
¹⁷³ Taciser Onuk ve H. Feriha Akpınarlı, “İçel Yöresi Düz Dokuma Yaygıllarda Kullanılan Motif ve Kompozisyon Özellikleri”, s.84.

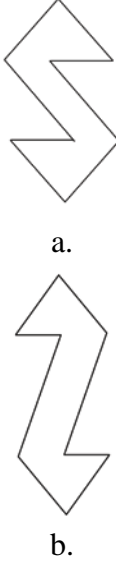
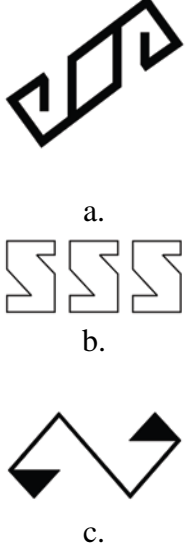

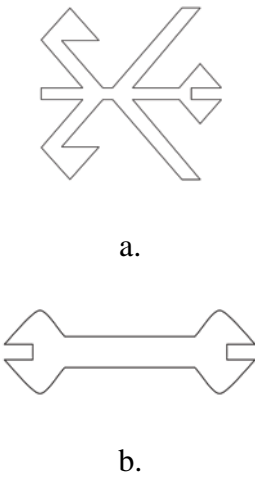
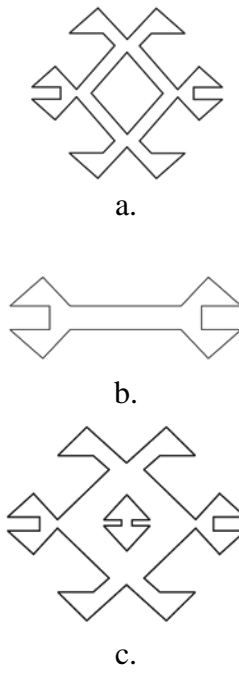
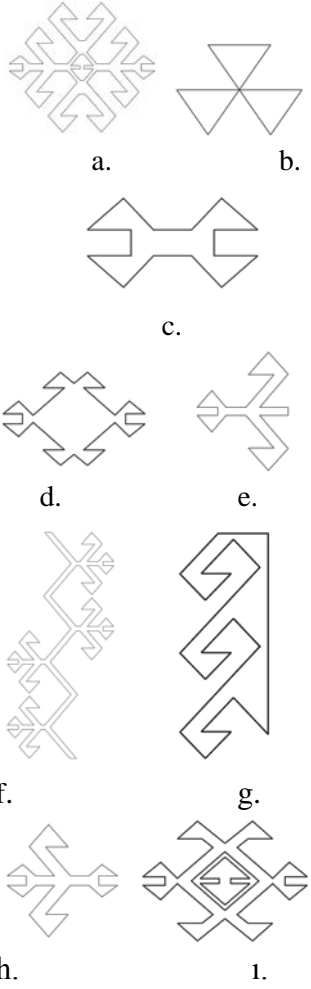
isimleri, anlamları ve çizimleri) 2. Bölümde belirtilmiştir. Yörelere arasında farklı isimlendirmelerle fakat aynı görsel özelliklere sahip ortak motiflerin ortaya çıktığı görülmektedir.

MUT	SİVRİHİSAR	EMİRDAĞ
		
<p><i>Sivrihisar yöresinde görülen Yarım Gagak Su motifi ile Emirdağ yöresinde görülen Makine Bıçağı motifi aynı görseleklere sahiptir.</i></p>		
MUT	SİVRİHİSAR	EMİRDAĞ
		
<p><i>Mut yöresinde görülen Çakmak ve Yılan motifi aynı görsel özelliklere sahiptir.</i></p>		
MUT	SİVRİHİSAR	EMİRDAĞ
		
<p><i>Mut yöresinde görülen Yarım Tarak Saksagan motifi ve Emirdağ yöresinde görülen Kelebekli Gıyı Suyu motifi aynı görsel özelliklere sahiptir.</i></p>		

MUT	SİVRİHİSAR	EMİRDAĞ
		
<p><i>Mut ve Emirdağ yöresinde Koçboynuzu Sivrihisar yöresinde Boynuzlu motifli olarak isimlendirilen motif küçük farklılıklar aynı görsel özelliklere sahiptir.</i></p>		
MUT	SİVRİHİSAR	EMİRDAĞ
		
<p><i>Sivrihisar yöresinde Merdivenli, Kepçe ve Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma şeklinde isimlendirilen motif aynı görselliklere sahiptir.</i></p>		

MUT	SİVRİHİSAR	EMİRDAĞ
		 <p data-bbox="1161 629 1182 658">a.</p> <p data-bbox="1278 629 1299 658">b.</p> <p data-bbox="1219 864 1240 893">c.</p>
<p data-bbox="261 958 1412 1061"><i>Mut ve Sivrihisar yöresinde Kaz Ayağı, Emirdağ yöresinde Kedi Kulağı (a) ve Keklik Ayağı (b), Gelin Parmağı (c) olarak isimlendirilen motif küçük farklılıklarla aynı görsel özelliklere sahiptir.</i></p>		

MUT	SİVRİHİSAR	EMİRDAĞ
	 <p>a.</p> <p>b.</p>	 <p>a.</p> <p>b.</p> <p>c.</p>
<p><i>Mut ve Sivrihisar; Çengel (a), Sivrihisar; Sevdim Doluştı (b), Emirdağ; Balık (a), Çakmak (b), Gıvrım/Kıvrım (c) şeklinde isimlendirilmektedir.</i></p>		

MUT	SİVRİHİSAR	EMİRDAĞ
 <p>a.</p> <p>b.</p>	 <p>a.</p> <p>b.</p> <p>c.</p>	 <p>a.</p> <p>b.</p> <p>c.</p> <p>d.</p> <p>e.</p> <p>f.</p> <p>g.</p> <p>h.</p> <p>i.</p>
<p><i>Mut; Kurt Ağzı (a), Sivrihisar; Kurt Ağzı (a), Çift Ay (b), Dayanışma (c), Emirdağ; Tek Kurt Ağzılı (e), Kurbağa (d), Küçük Anahtar (b-c), Kurt Ağzı (a), Güldalının Yeleni (f), Gıvrımlı Su ve Antika (g), Dikmeli Anahtar (i), Gıvrımlı Anahtar (h) şeklinde isimlendirilmektedir.</i></p>		

Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimleri arasında kompozisyon ve motif bakımından yakın benzerlikler görülmektedir. Türkmen ve Yörük insanının yaşam tarzına bağlı olacağını düşündüğümüz bu durum neticesinde bir bölgeye bağlı kalmayan Yörükler göç ettikleri yerlere kendi değerlerini götürmekte, o yöreden de bazı değerleri almaktadır. Bu etkileşim neticesinde yöreler arasındaki benzerlikler dikkati çekmektedir. Nitekim motif aynı anlamda fakat görsel açıdan küçük farklılıklarla ve yörelere göre değişen isimlendirmelerle, *Mut, Sivrihisar ve Emirdağ* yörelerinde toplam **232** motif tespit edilmiştir.

Mut yöresinde yaşamı simgeleyen motifler; **Akrep, Bitrak/Pıtrak, Boynu Eğri** (Su Yolu), **Çakmak** (El/Parmak/Tarak), **Çengel, El/Parmak/Tarak, Ejder/Ejderha, Gıvrım/Kıvrım** (Çengel), **Göz, Kaz Ayağı** (El/Parmak), **Keklik Ayağı** (El/Parmak), **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu** (Su Yolu), **Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı, Kurbağa/Kurbağacık** (Kurt Ağzı), **Mayagözü** (Göz), **Muska/Nazarlık, Sığır Sidiği/Gayma** (Su Yolu), **Yar Yara Küstü/Küstü** (El/Parmak), **Yarım Tarak Saksığan** (Kurt Ağzı), **Yılan, Yörev Farda** (El/Parmak)' dir.

Sivrihisar yöresinde yaşamı simgeleyen motifler; **Akrep, Aşiret Sembolü** (IM), **Aydınlı Oymak Arması** (IM), **Bitrak/Pıtrak, Çengel, Çengelli Baklava** (Ejderha), **Çift Ay** (Kurt Ağzı), **Dayanışma** (Yıldız, Kurt Ağzı), **El/Parmak/Tarak, Ejder/Ejderha, Göz, Haç, Kaz Ayağı** (El/Parmak), **Kepçe** (El/Parmak/Tarak), **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu** (Su Yolu), **Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı, Merdiven/Merdivenli** (El/Parmak/Tarak), **Muska/Nazarlık, Oturan Köpek** (Kurt İzi), **Sarma** (Kurt İzi), **Sevdim Dolaştı** (Çengel), **Sığır Sidiği/Gayma** (Su Yolu), **Yardımlaşarak Birbirine Destek Olma** (El/Parmak/Tarak), **Yarım Gagak Su** (Kurt İzi)' dir.

Emirdağ yöresinde yaşamı simgeleyen motifler; **Ağaç, Antika** (Kurt İzi), **Anahtar/Bisiklet Anahtarı/Küçük Anahtar** (Kurt Ağzı), **Balık** (Çengel), **Balık Kılıcı** (El/Parmak/Tarak), **Bıçak** (Su Yolu), **Bitrak/Pıtrak, Boynu Eğri** (Su Yolu), **Cin-Cen** (Çengel), **(Dikme** (Ağaç, Bukağı, Su Yolu), **Dikmeli Anahtar** (Kurt Ağzı), **Dikmeli Su** (Su Yolu), **El/Parmak/Tarak, Enik Gula** (El/Parmak/Tarak), **Gelin**

Parmağı (El/Parmak/Tarak), **Gıvrım/Kıvrım** (Çengel), **Gıvrımlı Anahtar** (Kurt Ağzı), **Gıvrımlı Dikme** (Ağaç), **Gıvrımlı Su** (Kurt İzi/Canavar Ayağı), **Gıyı** (Su Yolu), **Göz**, **Güldalının Yeleni** (Kurt Ağzı), **Kedi Kulağı** (El/Parmak/Tarak), **Kelebekli Gıyı Suyu** (Kurt Ağzı), **Keklik Ayağı** (El/Parmak/Tarak), **Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu** (Su Yolu), **Koyungözü** (Göz), **Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı**, **Kurbağa/Kurbağacık** (Kurt Ağzı), **Makine Bıçağı** (Kurt İzi/Canavar Ayağı), **Muska/Nazarlık**, **Sığır Sidiği/Gayma** (Su Yolu), **Su Yolu**, **Tek Kurt Ağzılı** (Kurt Ağzı)' dir.

Mut, *Sivrihisar* ve *Emirdağ* kilimlerinde *yaşamı simgeleyen* ortak motifler;

1. Bıtrak/Pıtrak,
2. El/Parmak/Tarak
3. Göz,
4. Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu (Su Yolu),
5. Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı,
6. Muska/Nazarlık,
7. Sığır Sidiği/Gayma (Su Yolu),

Mut ve *Sivrihisar* kilimlerinde *yaşamı simgeleyen* ortak motifler;

1. Akrep
2. Bıtrak/Pıtrak,
3. Çengel,
4. El/Parmak/Tarak,
5. Ejder/Ejderha
6. Göz
7. Kaz Ayağı (El/Parmak/Tarak),
8. Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu (Su Yolu),
9. Kurt Ağzı-Kurt İzi-Canavar Ayağı,

10. Muska/Nazarlık,

11. Sığır Sidiği (Su Yolu),

Mut ve Emirdağ kilimlerinde *yaşamı simgeleyen* ortak motifler;

1. Bıtrak/Pıtrak,

2. Boynu Eğri (Su Yolu),

3. El/Parmak/Tarak,

4. Gıvrım/Kıvrım (Çengel),

5. Göz,

6. Keklik Ayağı (El/Parmak/Tarak),

7. Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu (Su Yolu),

8. Kurt Ağzı-Kurt İzi-Canavar Ayağı,

9. Kurbağa/Kurbağacık (Kurt Ağzı),

10. Muska/Nazarlık

11. Sığır Sidiği (Su Yolu)

Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde *yaşamı simgeleyen* ortak motifler;

1. Bıtrak/Pıtrak,

2. El/Parmak/Tarak

3. Göz,

4. Koçboynuzu/Koçbaşı/Boynuzlu (Su Yolu),

5. Kurt Ağzı/Kurt İzi/Canavar Ayağı,

6. Muska/Nazarlık,

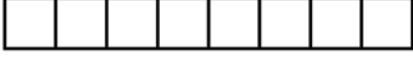
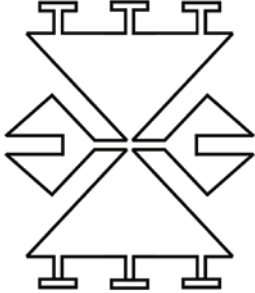
7. Sığır Sidiği/Gayma (Su Yolu)

Akdeniz (Mut), İç Anadolu (Sivrihisar), Ege (Emirdağ) bölgelerinin 15. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar geçen zaman dilimi kapsamında Yörük, Türkmen aşiretlerin kilim dokumaları hakkındaki bulgular, yazılı ve görsel kaynaklardan bir araya getirilmesiyle elde edilmiştir. Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türklerin yaygılarındaki motif çeşitliliklerini kültürlerini ve çevrelerindeki kültürlerle alışverişlerine bağlayabiliriz. Anadolu'nun hemen hemen her yerinde dokunan kilimlerdeki kompozisyon ve motif benzerliklerini bunları üretenlerin aynı kökten gelen halklara bağlı olduğu sonucuna varılmıştır.

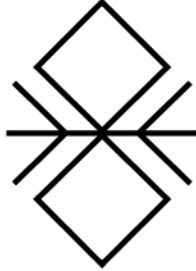
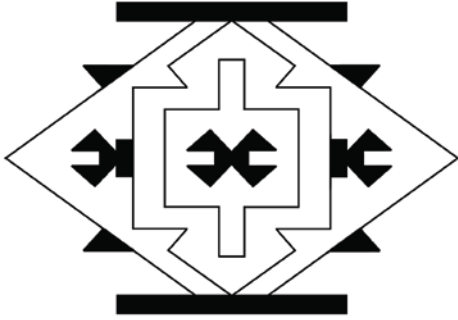
Kilimlerdeki motiflerin sembol olup olmadığını kuşaklar boyu bunları taşıyanlar yani kilimlerinde dokuyanlar bilmezler. Ama nedense araştırmacılar bunlara anlam katma çabasındadırlar. Motiflerin ilk halleri gerçekten anlatım aracı yani sembol ya da dekoratif amaçlı oluşturulmuştur. Ama şimdi bunlar çok değişikliğe uğrayarak yeni şekiller almışlardır. Şimdiki dokuyucular motiflere isim vermişlerdir. Ama bunlar bir bölgenin dokuyucuları arasında bir dil oluşturmak içindir, motifin sembolik anlamı değildir. Tezin içinde de görüldüğü gibi, aynı biçimde bir motifin başka isimlerle anıldığı görülmektedir. Eğer bunlar sembolik olsaydı isimleri de her bölgede aynı olması gerekirdi. Bazen çeyiz olarak dokunan kilim, çuval vb. dokumalarda nazarlık, el, göz gibi motiflerin konduğu görülmektedir. Ayrıca işlevleri nedeniyle seccadelerde mihrap, su kabı, kandil gibi motifler bulunur. Ama diğerleri için sembolik anlamlar yüklemek doğru bir yaklaşım mıdır? Bunların araştırılması gerekir.

EK 1: MUT, SİVRİHİSAR VE EMİRDAĞ KİLİMLERİNDE GÖRÜLEN MOTİFLER

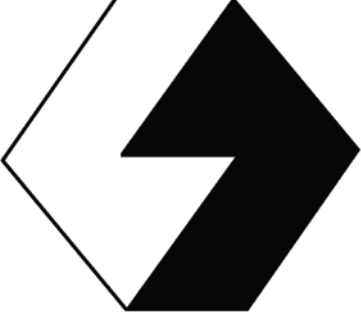

MOTİF ADI	ANLAM	ÇİZİM
AFYON KOZAĞI	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
AĞAÇ	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
AĞZI AÇIK	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
AKREP	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
AKLI YANIŞ	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.	 <p>Aklı Yanış (Mut)</p>

<p style="text-align: center;">ALA BONCUK</p>	<p>Ala, çok renkli anlamına gelen ve diğer dokumalarda kullanılan genel bir isimdir¹⁷⁴. <i>Ala Boncuk</i> motifi Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Motif uzun çubuk şeklinde olup yana yana gelen küçük karelerden oluşmaktadır.</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Ala Boncuk Motifi (Mut)</p> </div>
<p style="text-align: center;">ANTİKA</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p style="text-align: center;">ANAHTARLI SAÇBAĞI</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Anahtarlı Saçbağı Motifi (Emirdağ)</p> </div>
<p style="text-align: center;">ANAHTAR/BİSİKLET ET ANAHTARI/KÜÇÜK K ANAHTAR</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	

¹⁷⁴ Günay Gerçek, “Eskişehir ve Civarı Cicim ve Sili Dokumacılığı” s. 40.

<p style="text-align: center;">ARMUT</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p style="text-align: center;">Armut Motifi (Emirdağ)</p>
<p style="text-align: center;">ASLAN AĞZI</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Türk kültüründe aslan güç ve kuvvetin sembolü olarak önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle aslan başı; bayrak ve sancaklarda sembol olarak kullanılmaktadır. Orhun kitabelerinin bulunduğu alanda heykelleri bulunmaktadır. Bazı destanlarda destan kahramanının yardımcısı olarak yer aldığı da bilinmektedir¹⁷⁵.</p>	 <p style="text-align: center;">Aslan Ağzı Motifi (Mut)</p>

¹⁷⁵Mehmet Yardımcı, *Türk Destanlarında Tipler Ve Motifler*, (t.y.), http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/mehmet_yardimci_destan_tipler_motifler.pdf, (20.04.2014).

<p style="text-align: center;">AŞIK</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Mine Erbek'in '<i>Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri</i>' adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; Aşk ve Birleşim (Ying-Yang) olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.84).</p>	 <p>Aşık (Sevdim Dolaştı) Motifi (Emirdağ)</p> <p>Aşık Motifi (Emirdağ)</p>
--	--	--

<p style="text-align: center;">AŞK VE BİRLEŞİM (YİNG-YANG)</p>	<p>Bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde aynı görsel özellikte kullanılmaktadır. Uzak doğu kökenli Ying-Yang motifinin Anadolu’da ki yorumu ‘Aşk ve Birleşim’ motifidir. Ying-Yang düzalizmi, gece-gündüz, güzel çirkin, cennet-cehennem, kadın erkek gibi zıt kavramların birleşimini sembolize etmektedir¹⁷⁶.</p> <p>Ying-Yang Motifi: ‘Aşk ve Birleşim Motifi’ diye yorumlanan bu motif, Anadolu’da yüzyıllardan beri dokunmaktadır. Nitekim Çorum, Kırşehir, Yozgat ve Sivas çevresinde ‘Kucaklaşma’, Kartepe (Adana) civarında ‘Sevdi Dolaştı’, Emirdağ (Afyon) civarında ‘Âşık’ veya ‘Sarmaş Dolaş’ diye isimlendirilmekte; birbirine hasret iki insanın kavuşması, hasret giderme başka bir şey, ‘aşk ve birleşim’ başka bir şeydir¹⁷⁷.</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Aşk ve Birleşim (Ying-Yang) (Mut/Sivrihisar)</p> </div>
<p style="text-align: center;">AŞİRET SEMBOLÜ (İM)</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	

¹⁷⁶ Mine Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s.84.

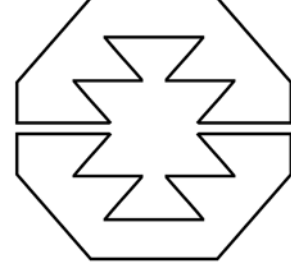
¹⁷⁷ Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, s. 51-68.

ATKAÇTI	Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
----------------	---	--

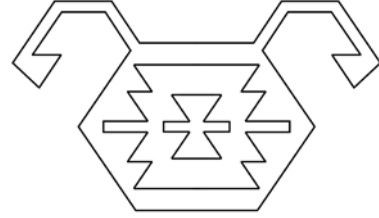

Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Yuvarlak daha çok altıgene benzeyen bir motiftir. Çoğunlukla içinde kavak motifi bulunmaktadır. Buna da *Kavaklı Ayna* adı verilmektedir. Oğuzların Kınış Boyu'ndan bir kilim desenidir. Ailede birlik, beraberlik, dostluk ve dayanışmayı simgelemektedir¹⁷⁸

Anadolu halk inanışlarında çok eski bir geleneğe dayanan 'Ayna Motifi' önemli bir sembol olarak değerini korumaktadır. Eski Türk inançlarında ayna; saadet, sağlık ve uğur olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda günümüz halk inançlarında da ayna; kısmet, gelecek, bereket ve günah gibi kavramlara işaret etmektedir. Ayrıca Ayna Motifi; yuvarlak daha çok altıgene benzeyen bir motiftir. Çoğunlukla içinde kavak motifi bulunmaktadır. Buna da 'Kavaklı Ayna' denilmektedir. Ayrıca 'Ayna' Şamanist inançta kutsal bir nesne sayılması 'Aynalı Bebek' motifini bebeğin kutsanması şeklinde algılamak mümkündür¹⁷⁹.

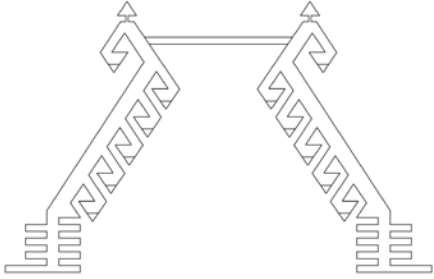
Kavaklı Ayna Motifi (Sivrihisar)

Gagaklı Ayna Motifi (Sivrihisar)

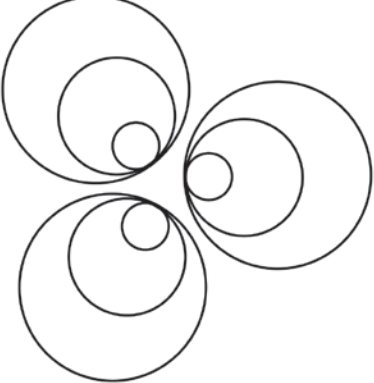
¹⁷⁸ Nesrin Baraz, *Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık*, s.53.

¹⁷⁹ Detaylı bilgi için bkz. K. Özlem Alp, *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş*, Ankara: Eflatun Yayınevi, 2009, s. 65; Baraz, s. 36.

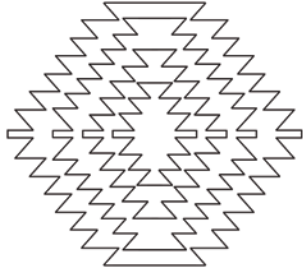
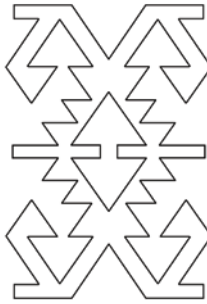
AYDINLI OYMAK ARMASI	Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
BALIK	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
BALIK KILÇIĞI	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
BACA	Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Bu motif ' <i>Beş Bacalı Seccade</i> ' adıyla Sivrihisar'ın en tipik ve en tanınmış seccade örneklerinde görülmektedir. ' <i>Beş Bacalı Seccade</i> ' kuzeyde yer alan Karaburhan, Sarıkavak, Dümrek ve Zey köylerinde dokunmaktadır. Bu kilim seccadenin tasavvuftaki beş merhaleyi* anlattığı, insan ruhundaki arınmayı simgelediği söylenmektedir ¹⁸⁰ .	 <p style="text-align: center;">Baca Motifi (Sivrihisar)</p>

¹⁸⁰ Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, s.61.

* **Merhale:** Tasavvuf anlamı ile tanrı' ya ulaşmak için aşılması gereken basamakların, kademelerin, derecelerin, evrelerin her biri. Dar anlamı ile konak, menzil, kat edilecek mesafe. Detaylı bilgi için bkz. *Merhale*, (t.y), <https://eksisozluk.com/merhale--94106> (16 Şubat 2014).

<p style="text-align: center;">BAYRAK- KAZKANADI</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
<p style="text-align: center;">BENEK</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Anadolu’da havlı ve havsız kirkitli dokuma yaygılarında, XVI. yüzyılda karşımıza çıkan bir başka süsleme ‘Benek’ (Penek) motifidir; Türk halı ve kilim dokuma yaygılarında, ilk kez yine aynı yüzyılda kaynaklarda, Çin’den gelen porselenler üzerinde görülen desenlere benzerliğine dayanarak ‘Çintemani’ ismiyle adlandırılmıştır. Bu günde pek çok kaynakta kullanılan ve yerleşmiş gibi görünen bu motifin adı, halk arasında ‘Benek’ ya da ‘Sinek’ adıyla anılmaktadır. Dokuma örneklerine de ‘Benekli Halı’, ‘Sinekli Halı’ denilmektedir. Dokunduğu yere göre de ‘Sinekli Kırşehir’, ‘Sinekli Kula’, ‘Sinekli Halı’, ‘Sinekli Gördes’ gibi isimler almaktadır. Eğer motif birbirinden ayrı üç yuvarlak desenden meydana geliyorsa kaynaklarda ‘Üç Top’, ‘Üç Lop’, ‘Çintemani’ gibi isimler verilmektedir¹⁸¹.</p>	<div style="text-align: center;"> <p style="text-align: center;">Çintemani Motifi</p> </div>

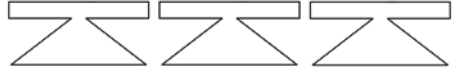
¹⁸¹ Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, s. 58.

<p style="text-align: center;">BEREKET</p>	<p>Bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. “Arapça kökenli olan “Bereket” sözcüğü; bolluk, mutluluk, Tanrı vergisi anlamlarına gelmektedir. Türklerde bereket sembollerinin kullanım amacı, sonsuz mutluluk, bolluk dileğini ifade etmektir. Bereket kavramına Eski Anadolu Uygarlıklarında da inanılmış ve bunun için Tanrılara adaklar sunulmuştur”¹⁸². Bereket* sembollerinin kullanılmasının amacı sonsuz mutluluk dileğini ifade etmektir¹⁸³.</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Bereket Motifi (Mut)</p> <p>Bereket Motifi (Sivrihisar)</p> </div>
<p style="text-align: center;">BIÇAK</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	

¹⁸² R. Eser Gültekin, “Türklerde Bereket Sembolü Olarak Kullanılan Meyve Motifleri ve Minarede Değerlendirilmesi”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 3/5 Fall 2008, s. 9.

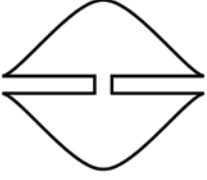
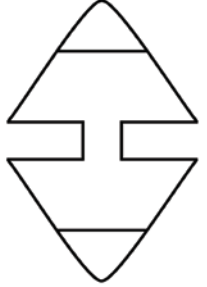
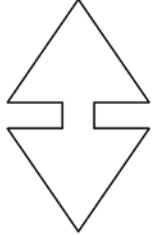
***Bereket**: Anadolu’da bereket olgusu ile ilgili birçok efsane vardır. Türk Çin Savaşı’nda yenik düşen Türklerden, savaştan kaçıp kurtulan bir erkekle bir kızın öyküsü bunlardan biridir. Söz konusu erkek ve kız, aşılmaz bir yaylaya sığınır, burada çocukları olur. Nesillerini sürdürerek çocukları ve torunları ile bir toplum oluşturdukları bu yere Ergenekon adı verilir. Öyküye göre bir gün, yaylayı aşılmaz kılan dağın çatlak bir yerinde bir delik bulurlar, burada zengin demir yatakları vardır. Odun-kömür taşıyarak Börtücene adlı demircinin yardımı ile dağı eritirler. Ve Türkler gece ve gündüzün eşit olduğu bir ilkbahar günü buradan kurtulurlar. Nevruz adı verilen bu gün hala coşkuyla kutlanır. Nevruz gününün olduğu ayda bir bahar hazırlığı başlar, nişanlı kızlar üstünde bereket motifleri olan çoraplar örer, minderler işler, yeni gelinler kardeş ve akrabalarına hediyeler yapar, evler silinir süpürülür, kilimler yıkanır, duvarlar boyanır. Detaylı bilgi için bkz. Mine Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 48,50.

¹⁸³ Ayla Canay, “Anadolu’da Üretilen Kilim Motifleri Ve Seramik Sanatında Yorumlanması”, **(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2011)**, s.36.

BIÇAKLI SU	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
BIÇKIR	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Genellikle yaygı kilimi, yük kilimi, seccade ve namazlağı türündeki dokumaların bordürlerinde kullanılan bir desendir. Emirdağ bölgesinde ‘Testere/Bıçkır’ adıyla bilinen desen, Yozgat bölgesinde de aynı isimle anılmaktadır ¹⁸⁴ .	 <p>Bıçkır (Emirdağ)</p>
BITRAK/PITRAK	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
BOYNU EĞRİ	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	

¹⁸⁴ Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, s. 54.

BONCUKLU	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.	 <p>Boncuklu Motifi (Mut)</p>
-----------------	---	---

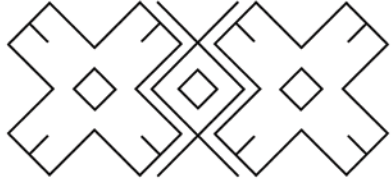
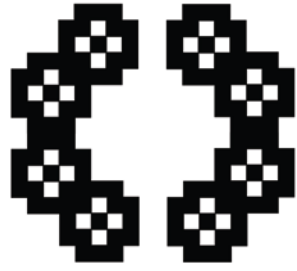
BUKAĞI	<p>Bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Bukağı* kelimesi Türkçe’de, atların ön iki ayağına takılan ve onların otlaktan uzaklaşmasını engelleyen iki halkadan oluşan ve onları birleştiren 60 cm.’lik bir zincirin adıdır. Bu zincir onların otlakta sürüyle birlikte kalmalarını ve birbirlerinden ayrılmamalarını sağlamaktadır. Bukağı motifinin kelime anlamına bakıldığında bağlılığı ve sonsuza kadar birlikteliği simgelemesinin yanı sıra aileyi, kadın-erkek birliğini, ailenin devamlılığını, bereketi ve sevgililerin birleşme arzusunu simgelediği anlaşılmaktadır. Anadolu’da canı, malı korumak amacı ile stilize edilerek kullanılan Ejder, Akrep gibi motiflerin merkezinde bu motifin kullanıldığına rastlanmaktadır¹⁸⁵.</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Bukağı (Mut)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Bukağı (Sivrihisar)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Bukağı (Emirdağ)</p> </div>
---------------	---	---

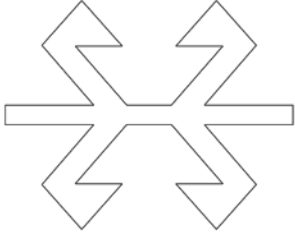
***Bukağı:** Aile birliğinin devamını, sevgililerin birbirine bağlılığının simgesidir. Evlilik yüzüğünü çağrıştırmaktadır. Türk nişan geleneğinde yüzükler takıldıktan sonra iki yüzüğü kırmızı bir kurdele ile birbirine bağlarlar. Yüzük bir çeşit bukağı gibi kutsal bir özellik taşır, bağlılık ve birleşim ilişkisinin kurulduğunu gösterir. İki taraflı ve eş zamanlı bir gücü simgeler. Çift taraflı bir sadakat ve itaati içeren yüzük aynı zamanda mühür ve imza niteliğini taşır, sürekliliği ve sonsuzluk çemberini simgeler. Detaylı bilgi için bkz. Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 76.

¹⁸⁵ Detaylı bilgi için bkz. Ayla Canay, “Anadolu’da Üretilen Kilim Motifleri Ve Seramik Sanatında Yorumlanması”, s. 50; Mine Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s. 76.

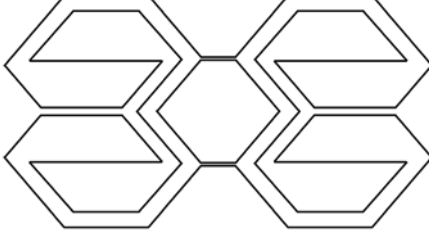
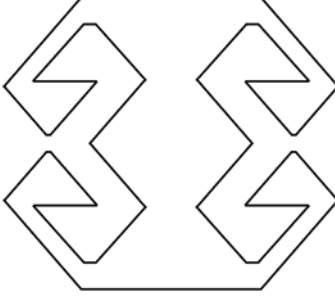
BÜYÜK PARMAKLI KELEBEK	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
CİN-CEN	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
ÇAKMAK	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
ÇARKIFELEK	Bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde aynı görsel özellikte kullanılmaktadır.	<p>Çarkifelek Motifi (Mut/Sivrihisar)</p>
ÇENGEL	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	

<p>ÇENGELLİ BAKLAVA</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p>ÇINDIK/ÇINTIK</p>	<p>Bu motif Mut ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
<p>ÇİNGİLLİ</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p>Çingilli Yanış (Mut)</p>
<p>ÇİÇEK</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p>Çiçek Motifi (Emirdağ)</p>

<p style="text-align: center;">ÇİÇEKLI VAZO</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p style="text-align: center;">Çiçekli Vazo (Emirdağ)</p>
<p style="text-align: center;">ÇİFTLİ</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Mine Erbek'in '<i>Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri</i>' adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; Koçboynuzu olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.45).</p>	 <p style="text-align: center;">Çiftli Motifi (Emirdağ)</p>
<p style="text-align: center;">ÇİFT AY</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p style="text-align: center;">ÇİFT BOYNU EĞRİ</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Mine Erbek'in '<i>Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri</i>' adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; Koçboynuzu olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.43).</p>	 <p style="text-align: center;">Çift Boynu Eğri (Emirdağ)</p>

ÇİTİME	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
---------------	--	--

ÇOMÇA	<p>Bu motif Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. İsim halk ağzında ‘Çömçe’ dir¹⁸⁶. Çömçe kelimesi; 1- Kırlarda pınarlardan su içmek için çamdan oyulmuş saplı su kabı, 2-Susak, 3- Sarmısak dövülen bir çeşit havan. 4- Yayıktan yağ almak için kullanılan tahta kaşık (Sarıkeçili ve Saçıkaraşılı aşiretleri -Kayseri ve -Adana arası) anlamlarını taşımaktadır. Emirdağ bölgesi dokumalarında görülen ‘Çomça’ motifi, dokumaya adını veren ana motiflerden biridir. Çomçalı kilimlere adını veren ‘Çomça’ motifi Yozgat bölgesinde ‘Kazan Kulbu’ motifi adıyla bilinmektedir¹⁸⁷. Emirdağ yöresinde ‘Çomça’ adıyla bilinen çorba kepçesi şeklinde tanımlanan bu motif, gerek bağımsız, gerekse bir başka motifin tamamlayıcı ögesi şeklinde bölge dokumalarında sıkça kullanılmaktadır. Bu motif, hem ‘Çomça’ hem de ‘Gıvrım’ isimleriyle bilinmektedir¹⁸⁸.</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Çomça Motifi (Sivrihisar)</p> <p>Çomça Motifi (Emirdağ)</p> </div>
--------------	---	--

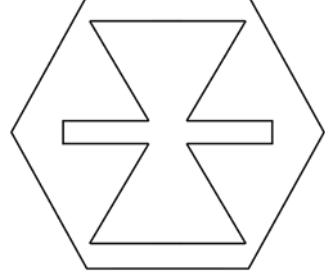

***Çındık/Çıntık:** Bir şeyin çok küçük parçası (Kırşehir), fiske (Köşker-Kırşehir), sabun parçası (Konya). Detaylı bilgi için bkz. *Çındık/Çıntık*, (t.y.), <http://www.sozce.com/nedir/74783-cintik> (27 Mayıs 2014).

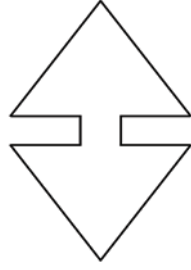

¹⁸⁶ TDK Sözlük: *Çomça*:

Çomça, (t.y.), <http://ne-demek.net/anlam%C4%B1/%C3%A7om%C3%A7a-ne-demek.html> (19 Nisan 2014).

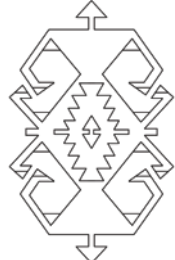
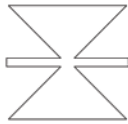

¹⁸⁷ Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yayıları”, s. 95.

¹⁸⁸ Ürer, s. 47.

ÇOBAN İLİĞİ	Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
ÇOCUK	Bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Mine Erbek'in ' <i>Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri</i> ' adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; Küpe olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.74).	 <p>Çocuk Motifi (Mut/Sivrihisar)</p>
ÇUBUK	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.	 <p>Çubuk (Mut)</p>
DAYANIŞMA	Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
DİKME	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
DİKMELİ ANAHTAR	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	

DİKMELİ SU	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
DİK KULAK	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Mine Erbek'in ' <i>Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri</i> ' adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; Bukağı olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.78).	 <p>Dik Kulak (Emirdağ)</p>
DİRSEK	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
DİŞEMEK	Bu motif Sivrihisar kilimlerinde görülmektedir. Tüm kilimlerde eşikten sonra desenlere geçişte ilk bu motifle başlanmaktadır ¹⁸⁹ .	 <p>Dişemek Motifi (Sivrihisar)</p>
DOLAN GEL	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	

¹⁸⁹ Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, s.52.

ELİBELİNDE	<p>Bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Araştırmamıza konu olan yöreler içerisinde Elibelinde motif; aynı anlamlarla Sivrihisar yöresinde; Elibelinde, Beye Küstü, Çift Elibelinde, Gelin Kız* ve Kahküllü Kızlar, Emirdağ yöresinde; Elibelinde, Aman Kız, ayrıca “<i>Kahküllü Kızlar</i>” adıyla bilinen Elibelinde motiflerine benzer desenler Emirdağ bölgesi dokumalarında da mevcuttur¹⁹⁰. Mut yöresinde; Elibelinde, Eli Böğründe şeklinde adlandırılmaktadır.</p> <p>Ayrıca Sivrihisar yöresi kilim dokumalarında; Çifte Elibelinde adıyla bilinen Elibelinde motifinin ters olarak birleştirilmesinden ve içine bir ‘Kavak’la bir ‘Bödelek’ motifinin oturtulmasından oluşmuş bileşik bir desen¹⁹¹ (motif) de kullanılmaktadır.</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Elibelinde Motifi (Sivrihisar)</p> <p>Çifte Elibelinde Motifi (Sivrihisar)</p> <p>Elibelinde Motifi (Mut)</p> <p>Elibelinde Motifi (Emirdağ)</p> </div>
-------------------	--	---

***Gelin Kız:** Sivrihisar Günyüzü Türkmenleri (Kınık-Yazır- Dükrek- Bayat- Karabağ) aşiretleri kilimlerinde Elibelinde motif başı ayrı olarak değerlendirilmektedir. Hortu köyünden Holanta köyüne zorla gelin edilmeye çalışılan gelin kız sevgilisiyle beraber gelin alayından kaçmayı başarıyorlar. Kaçışta çıkan çatışmada sevgililer ölüyor. Cenazeleri çeyizden alınan Elibelinde motifli kilime sarılarak aynı mezara gömülüyor. Bu olaydan sonra yöre kilimlerinde Elibelinde motifinin başı kesik olarak değerlendirilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Yusuf Durul, Anadolu Kilim Dokumalarında Aman Kız ve Elibelinde Kız Motifleri, I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu, İzmir, 1984, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, No:18, s.129. Efsaneleşmiş hikâyeye göre bu olaydan sonra Hortulular ve tüm yöre kilimlerinde kullandıkları Kız motifinin başını gövdeden ayrı yaparlar. Kilimine ‘Kara Döşeme’ adı verilir. Detaylı bilgi için bkz. Yusuf Durul, **Türk Kilim Motifleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 62, Sayı: 3, Ankara, 1987, s. 13.

¹⁹⁰ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 92,95.

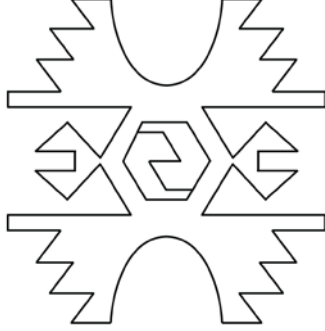

¹⁹¹ Nesrin Baraz, **Sivrihisar’da ve Sivrihisar-Kayakent’te Dokumacılık**, s.58.

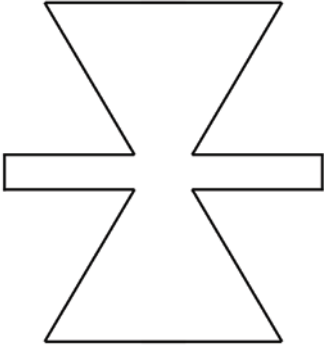
<p>EL/PARMAK/ TARAK</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p>ELMA-SARI ELMA/ TURUNÇ</p>	<p>Bu motif Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde görülmektedir. Emirdağ bölgesi dokumalarında sıkça karşılaşılan ‘Elma’ motifi Anadolu’da birçok dokuma merkezinde de aynı adla kullanılmaktadır. Anadolu halk inancında ‘misk-i amber’* gibi koktuğu için kutsal kabul edilen ‘Elma’ motifi şekil itibariyle Emirdağ bölgesi dokumalarındaki ‘turunç’ motifi adıyla da bilinen ‘Elma’ motifi ile aynı kabul edilmektedir¹⁹².</p>	 <p>Elma/Turunç (Sivrihisar/Emirdağ)</p> <p>Turunç (Mut)</p>
<p>ENİK GULA</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	

***Misk-i Amber:** Eşi- benzeri olmayan bir koku demektir. Misk: Erkek misk ceylanın vücudundan çıkan, kokusu hoş ve kuvvetli yağlı bir salgı. Salgı, geyiğin karnının alt tarafında bulunan salgı bezinden gelir. Misk salgısına koku veren ana madde muskon organik bileşimidir. Amber: Amber balığından çıkarılan güzel kokulu, kül renginde bir maddedir. Detaylı bilgi için bkz. *Misk-i Amber*, (t.y.), http://www.hakaynasi.com/nazan_basogul.35/825.misk-i_amber/hakaynasi.aspx; <http://misk.nedir.com/>; http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5352f8bdb80e09.78240438 (20 Nisan 2014).

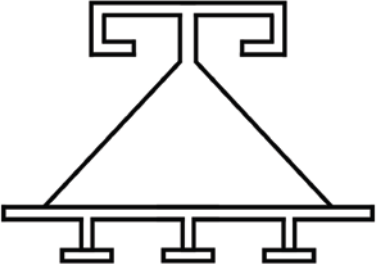
¹⁹² Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 95.

EJDER/ EJDERHA	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
EYERKAŞI (EĞER KAŞI)	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
EVLİLİK VE KORUNMASI	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.	 <p>Evlilik ve Korunması (Mut)</p>
EŞEK DİŞİ/ SİNEK KANADI	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.	 <p>Eşek Dişi/Sinek Kanadı</p>
EĞİR YANIŞ	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	

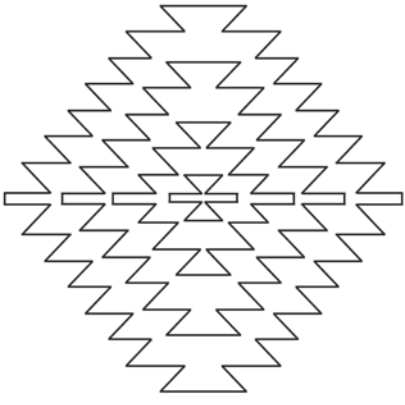
<p style="text-align: center;">FARDA (FERDA) /KAVAK</p>	<p>Bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde görülmektedir. Sivrihisar civarında çok kullanılan ve çok üretilen bir motiftir. Yandaki uzantılara <i>parmak</i>, ortadaki boşluğa <i>göl</i>, tepedeki çıkıntıya <i>çukka</i> (tekke) adı verilmektedir¹⁹³. Mine Erbek'in '<i>Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri</i>' adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; Küpe olarak isimlendirilmektedir (<i>Bkz. s.74</i>).</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Farda (Ferda)/ Kavak Motifi (Mut/Sivrihisar/Emirdağ)</p> </div>
<p style="text-align: center;">GELİNTAŞI</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
<p style="text-align: center;">GELİN PARMAĞI</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p style="text-align: center;">GELİN ÇATLATAN</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	

¹⁹³ Nesrin Baraz, **Sivrihisar'da ve Sivrihisar-Kayakent'te Dokumacılık**, s.52.

GIVRIM/KIVRIM	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
GIVRIMLI YARIM SAÇBAĞI	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.	 <p>Gıvrımlı Yarım Saçbağı</p>
GIVRIMLI ANAHTAR	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
GIVRIMLI DİKME	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	

GIVRIMLI SU	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
GIYI	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
GİRGENE	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Emirdağ bölgesinde kirkite girgene denilmektedir. ‘Girgene’ motifi bazı köylerde bilinçli bir şekilde işlenmesine rağmen, bazı köylerde de adı bilinmemektedir ¹⁹⁴ .	 <p>Girgene (Emirdağ)</p>
GOÇDAŞAĞI	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
GOÇALI (KOÇALI)	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
GOLTUĞU BOHÇALI	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	

¹⁹⁴ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 49.

GÖTÜBOZUK	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
GÖL	Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Yörede sofrta altlıklarında, çubuklu dokumanın ortasında yer almaktadır. Tek <i>Farda</i> motifinden oluşmaktadır ¹⁹⁵ . Yine kaynaklarda eşkenar dörtgen, altıgen şekilli motifler baklava motifi diye tanıtılmaktadır. Eşkenar dörtgen veya altıgen şekilli (baklava) geometrik süslemeler dokunduğu bölgeye göre göl (göbek), ayna, farda, camuz anlı gibi değişik isimlerle tanınır. Sözelimi, Kula çevresinde göl, Uşak, Balıkesir, Sındırgı çevresinde ayna, Aksaray, Niğde, Kayseri, Konya civarında farda, Yozgat, Sivas çevresinde ‘Camuz Anlı’ diye bilinir ¹⁹⁶ .	 <p style="text-align: center;">Göl Motifi (Sivrihisar)</p>
GÖZ	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	

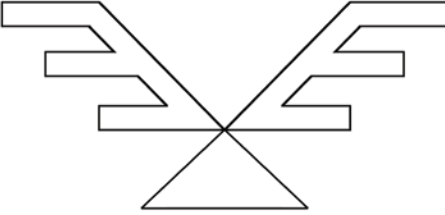
¹⁹⁵ Nesrin Baraz, **Sivrihisar’da ve Sivrihisar-Kayakent’te Dokumacılık**, s.56.

¹⁹⁶ Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, s. 51-68.

<p style="text-align: center;">GÜL BUDAĞI</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Bu motifle dokunan kilimlere Gül Budağı adı verilmektedir. Bu kilim, gelin olan ve yeni ev kuranlara hediye edilmektedir. Sülaleniz geniş olsun, çocuklarınız bol olsun, sağlıklı olsun, aileniz dallı budaklı olsun, genişlesin şeklinde anlamlar içermektedir¹⁹⁷.</p>	<p style="text-align: center;">Gül Budağı Motifi (Sivrihisar)</p>
<p style="text-align: center;">GÜLDALI/ ÇİÇEKLI</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	<p style="text-align: center;">Güldalı/Çiçekli (Emirdağ)</p>
<p style="text-align: center;">GÜLDALININ YELENİ</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p style="text-align: center;">HAÇ</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	

¹⁹⁷ Nesrin Baraz, **Sivrihisar’da ve Sivrihisar-Kayakent’te Dokumacılık**, s.55.

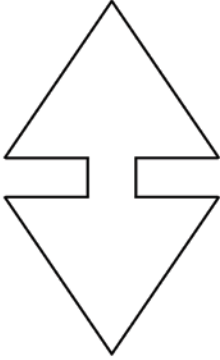
<p>HEYKEL</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
<p>İYİLİK-KÖTÜLÜK/ GECE-GÜNDÜZ</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kilimleri dokuyanların yaşamlarında karşılaştıkları olumlu-olumsuz deneyimleri vurgulamaktadır. Motif şekil itibariyle ‘Bukağı’ motifine benzemektedir. Bukağı motifi yörede ‘İyilik-Kötülük, Gece-Gündüz’ olarak adlandırılmaktadır.</p>	 <p>İyilik-Kötülük/Gece-Gündüz (Sivrihisar)</p>
<p>KABAK AYNA</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
<p>KAPAN</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseline rastlanmamıştır.</p>	
<p>KEDİ AYAĞI</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	

KEDİ KULAĞI	Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
KARTAL	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Çift başlı kartal, Avrasya bölgesinde pek çok farklı kültür tarafından benimsenmiş tarihsel bir figürdür. Günümüzde Arnavutluk, Karadağ ve Sırbistan devletlerinin resmi bayrağında ve birçok ülkede hala bazı kentlerin ve kimi kuruluşların, armalarında ve amblemlerinde çift başlı kartal motifi bulunmaktadır. Orta Asya'da: Şamanizm'e göre: yer ile göğün arasındaki çelik kapıyı kartal tutar. İnsanlara gökyüzü ve yeryüzü yolculuklarında; refaket eden varlıklar, kuş şeklindedir. Kartal; kuşlar arasında, ululuk ve yükseklik timsalidir. Bu yüzden; Türkler; kılıç kabzalarında, çift başlı kartal figürü kullanmışlardır¹⁹⁸.</p>	 <p>Kartal Motifi (Emirdağ)</p>

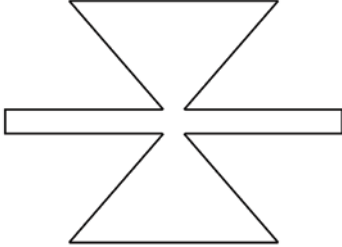
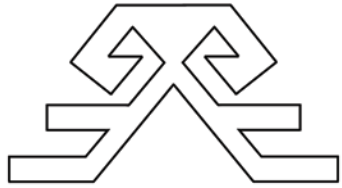
¹⁹⁸ Kartal, (t.y.), http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ift_ba%C5%9FI%C4%B1_kartal (20 Nisan 2014).

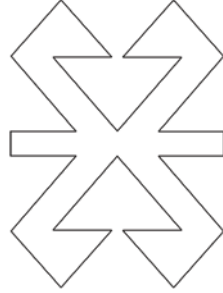

KARAGÖZ KÜSTÜ	Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
KARATOPLU	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
KAŞIKLI	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	

<p style="text-align: center;">KAVUK/BÖDELEK</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde çok sık görülmektedir. Bölgede en önemli motiflerden biridir. Diğer motiflerle birleştirilerek yeni motifler üretilebilmektedir. Kayakent’te Kavuk, Zey köylerinde Bödelek adı verilmektedir. İlk çağ idollerini düşündürmektedir¹⁹⁹. Bu motif, Mine Erbek’in Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri adlı kitabında yer alan Doğum ve Çoğalma İle İlgili Motifler bölümündeki ‘Bukağı’ motifi ile görsel benzerlikleri dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Sivrihisar yöresinde Kavuk ya da Bödelek olarak adlandırılan bu motif aslında ‘Bukağı’ motifidir. (Detaylı bilgi için bkz. Bukağı Motifi).</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Kavuk ya da Bödelek Motifi (Sivrihisar)</p> </div>
<p style="text-align: center;">KAZ AYAĞI</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p style="text-align: center;">KAZAN KULBU</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	

¹⁹⁹ Nesrin Baraz, **Sivrihisar’da ve Sivrihisar-Kayakent’te Dokumacılık**, s.54.

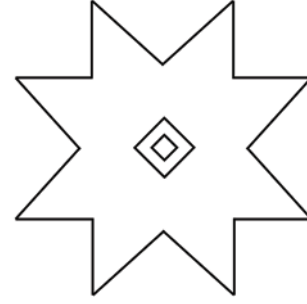
KEKLİK AYAĞI	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
KELEBEK	Bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Mine Erbek'in ' <i>Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri</i> ' adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre Kelebek motifi; Yıldız (Bkz. s.97) ve Küpe (Bkz. s.74) olarak isimlendirilmektedir.	 <p>Kelebek (Mut/Sivrihisar/Emirdağ)</p>
KEPÇE	Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
KELEBEKLİ GİYİ SUYU	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
KIZ	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız Elibelinde motifi.	 <p>Kız Motifi (Emirdağ)</p>

KIZ FARI	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
KIZ YANAĞI	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
KIVRIMLI VEYA PENSE	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
KİLİM AYAĞI	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
KISA SAÇBAĞI	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.	 <p>Kısa Saçbağı Motifi (Emirdağ)</p>
KIRAZ	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	

KİRLİ YANIŞLI	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
KİRMAN	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.	 Kirman Motifi (Emirdağ)

KIRMAN/TÜRKMEN GÜLÜ/TÜRKMEN YILDIZI

Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Sivrihisar yöresinde *Kirman-Türkmen Gülü-Türkmen Yıldızı* olarak adlandırılan motif aslında Yıldız motifi olarak bilinmektedir. Yıldız motifinin görsel anlamda birçok çeşidi mevcuttur. Bu motif, içe içe geçmiş iki üçgenden oluşmaktadır. Bu form kare ve haç motifi ile birlikte anlamsal bir bütünlük içermektedir. Bu bütünlük evreni simgelemektedir; yani, dört dünya ve dört gök bölgesinin simgesel anlatımıdır²⁰⁰. Eskişehir-Sivrihisar çevresinde yaygının ortasında bulunan eşkenar dörtgen, altıgen veya sekizgen madalyona ‘Göl Motifi’ veya ‘Türkmen Gülü’ denilmektedir. Bu motif kilim ve cicimlerde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır²⁰¹.

**Kirman/Türkmen Gülü/
Türkmen Yıldızı (Sivrihisar)**

²⁰⁰ Mine Erbek, **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s.86.

²⁰¹ Suzan Bayraktaroğlu, **Eskişehir ve Çevresi Halı-Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları**, s. 301.

KOCABAŞ	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. ‘Köpek’ motifi genellikle; ‘Köpek’ ve ‘Kocabaş’ gibi isimlerle anılmaktadır. Halk arasında köpek, her ne kadar günümüzde it vb. kötü anlamlar la anılsa da, Moğol Türk mitolojisinde kutsal ve sadık bir hayvan olarak kabul edilmektedir. Kur’an da (Kehf Suresi (18) Ayet: 22, Fatır (35) Ayet:13) köpeğin adı ‘Kelb’* ve ‘El Kıtmiyr’** şeklinde geçmektedir. Bunun için de halk arasında kutsal sayılmaktadır²⁰².</p>	
KOÇ İÇİ	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	

***Kelb:** Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan. Detaylı bilgi için bkz.

Kelb, (t.y.), <http://www.nedirnedemek.com/kelb-nedir-kelb-ne-demek> (20 Nisan 2014).

** **Kıtmiyr:** Bkz. Kıtmiyr; yüzyıllar önce dinlerini yaşayamadıkları için kralın yönetiminden kaçıp bir mağaraya saklanarak, Allah’ın izniyle mağarada üç yüz dokuz sene uyuyan yedi gençle birlikte bulunan ve uyuyan köpektir. Cennete yalnızca insanlar gireceği halde, Cennete girecek bazı hayvanlar da vardır. Kıtmiyr de bunlardan biridir. Detaylı bilgi için bkz.

Kıtmiyr, (t.y.), <http://www.uludagsozluk.com/k/k%C4%B1tmir/> (20 Nisan 2014).

²⁰² Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, s. 51-68.

<p>KOÇBOYNUZU/KOÇBAŞI/ BOYNUZLU</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p>KOYUNGÖZÜ</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p>KOLEDER</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p>Koleder Motifi (Mut)</p>
<p>KÖPEN YANIŞI</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p>Köpen Yanışı Motifi (Mut)</p>

KUŞ	<p>Bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p> <p>Anadolu sembolizminde ‘Kuş’* motifi kadar çeşitlilik arz eden bir diğer motif yok gibidir. Baykuş, karga gibi kuşlar; uğursuz, güvercin**, kumru***, bülbül gibi kuşlar; uğurlu sayılmaktadır²⁰³.</p> <p>Ayrıca Emirdağ yöresi dokumalarında sıkça karşılaşılan bir motif olan ‘Kuş’ motifi çok stilize bir şekilde işlenmiş olup genellikle kilimlerdeki boşlukları doldurmak amacıyla kullanılmaktadır²⁰⁴.</p>	 <p style="text-align: center;">Kuş Motifi (Mut)</p> <p style="text-align: center;">Kuş Motifi (Sivrihisar)</p> <p style="text-align: center;">Kuş Motifi (Emirdağ)</p>
------------	---	--

²⁰³ Mine Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s.34.

²⁰⁴ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 45.

***Kuş:** Anadolu folklor ve edebiyatında vazgeçilmez bir temadır. Örneğin; halk ozanı Yunus Emre, bir mısrasında ‘Havalandık kuş olduk, uçtuk elhamdülillah’ diyerek tanrıya yaklaşmayı ifade ederken, bir başka mısrasında ‘Can kuşu uçtu’ diyerek ölümü anlatmaktadır. Karacaoğlan ise ‘Can kafeste duran kuştur’ ifadesinde, kuşun kafesten uçmasını ölümle özdeşlendirmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Mine Erbek, s.194.

****Güvercin:** İslami dönemde güvercin, kumru gibi kuşlar da kutsal sayılmıştır. Özellikle güvercin Hz. Muhammed’i Mekke’den Medine’ye Hicreti (göç) sırasında, düşmanlarından koruduğu için kutsal kabul edilir. Detaylı bilgi için bkz. Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, s. 62.

*****Kumru:** Tıpkı Şaman inancındaki gibi, ruhu göğe yükselten, haberci, iyi haberler getiren bir figür olarak görülür. Detaylı bilgi için bkz. Deniz, s. 62.

KUTU SUYU	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.	 Kutu Suyu Motifi (Mut)
KURT AĞZI/KURT İZİ/CANAVAR AYAĞI	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
KURBAĞA/KURBAĞACIK	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	

<p style="text-align: center;">KUŞAKLI ÇOMÇALI</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Motif iki Koçboynuzu motifinin simetrik birleşiminden oluşmaktadır. Mine Erbek'in '<i>Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri</i>' adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; Koçboynuzu olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.40).</p>	<p style="text-align: center;">Kuşaklı Çomçalı Motifi (Emirdağ)</p>
<p style="text-align: center;">KÜPE</p>	<p>Bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Anadolu kadın kültüründe çok önemli bir rolü olan küpe*; Latin Etimolojisinde 'Küçük Ağız' anlamına gelmektedir. Cinsel sembolizmde kadının cinsel organını simgelediği saptanmaktadır. Bu anlamda küpenin, Çatalhöyük'te başlayan sembolizmi günümüze kadar önemini yitirmeden gelebilmiştir. 'Küpe' motifi; tıpkı 'Saç Bağı' motifi gibi genç kızın evlilik isteğini simgelemektedir²⁰⁵.</p>	<p style="text-align: center;">Küpe Motifi (Mut/Sivrihisar/Emirdağ)</p> <p style="text-align: center;">Küpe Motifi (Mut/Sivrihisar/Emirdağ)</p>

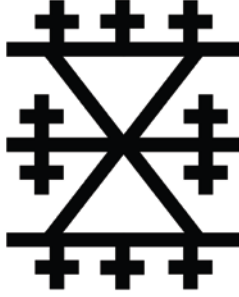

²⁰⁵ Mine Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s.70.

KÜRT KIZI	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
MADALYON	Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır.	<p>Madalyon Motifi (Sivrihisar)</p>
MAYAGÖZÜ	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
MAKİNE BIÇAĞI	Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
MENEG	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	

<p>MERDİVEN/ MERDİVENLİ</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p>MINDALLI/ BİNDALLI</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p>Bindallı Motifi (Emirdağ)</p>
<p>MİHRAP/MİHRAP TEPELİĞİ</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p>Mihrap Tepeliği (Emirdağ)</p>
<p>MOR KULAK</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	

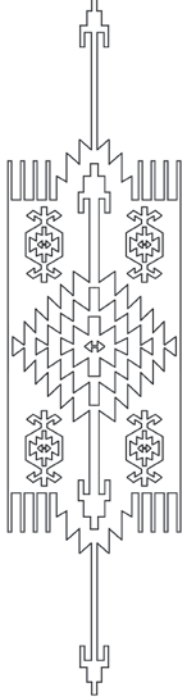
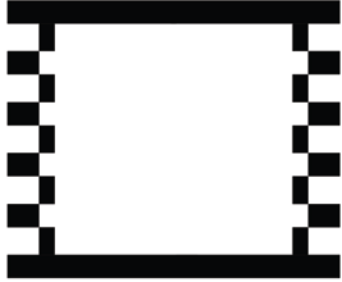
MUSKA VE NAZARLIK	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
MUTLULUK	Bu motif Mut ve Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
OYULGAMA (UYULGAMA)	Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.	 <p>Oyulgama(Uyulgama) Motifi (Mut)</p>
OTURAN KÖPEK	Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	

ÖZÜ EĞRİ	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
PARMAKLI GIVRIM	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
PENÇE	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
PÜRLÜ YANIŞ	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p>Pürlü Yanış (Mut)</p>

<p style="text-align: center;">SAÇ BAĞI/YARIM SAÇ BAĞI</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Saç Bağı Motifi (Emirdağ)</p> <p>Yarım Saç Bağı (Emirdağ)</p> </div>
<p style="text-align: center;">SARMA</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p style="text-align: center;">SARI KİRTİN</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	

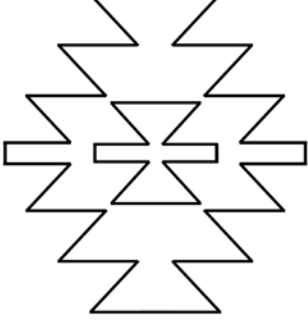
SARILI YANIŞ/ SARI YANIŞ	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
SAKSAĞAN	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılan Çift Boynu Motifi ile aynı görsel özelliklere sahiptir.</p>	A black and white line drawing of a symmetrical, stylized motif. It features a central horizontal bar with four arms extending outwards. Each arm is composed of several segments, with the outermost segments being arrowheads pointing away from the center. The overall shape is reminiscent of a four-pointed star or a cross with decorative, angular ends. <p>Saksağan Motifi (Mut)</p>

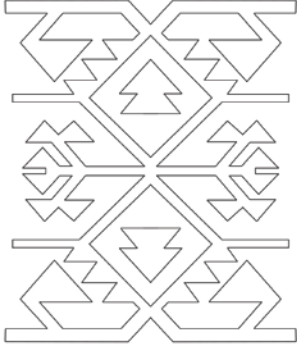
<p style="text-align: center;">SANDIK/ SANDIKLI</p>	<p>Bu motif Mut ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. ‘Sandıklı’ motifi evlilik isteğini ve bebek beklentisini simgelemektedir. Bu motif geleneksel olarak her genç kıza evlilik öncesi alınması gereken ‘Çeyiz Sandığı’nın stilize edilmiş halidir. Kız çocuğunun doğumundan itibaren belirli bir yaşa gelinceye kadar kendisi için hazırlanan çeyiz eşyaları bu sandıkta biriktirilir. Evlendikten sonra kocasının evinde kullanılacağından, genç kızın tüm beklentileri, umudu,, ördüğü dokuduğu, işlediği bu çeyiz eşyalarına yansımaktadır. Bu motif genellikle evlilik ve çocuk isteğini simgeliyor olsa da, bazı yörelerde tabut ve ölüm temalarını da taşıyabilmektedir²⁰⁶</p> <p>Genelde evliliği ve çocuk isteğini simgeleyen bu motif, bazı yörelerde ise tabutu ve ölümü anlatmada kullanılmaktadır²⁰⁷.</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Sandık Motifi (Sivrihisar)</p> <p>Sandıklı Motifi (Emirdağ)</p> </div>
--	---	---

²⁰⁶ Mine Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s.80.

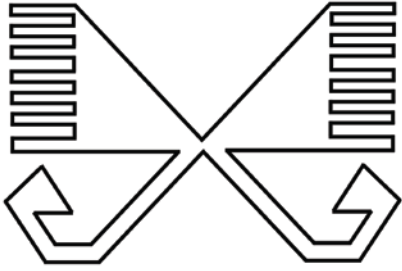
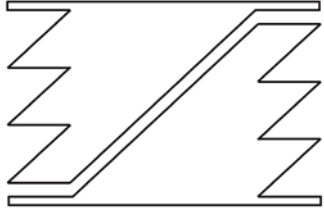
²⁰⁷ Güran Erbek, **Anadolu Motifleri Sergi Kataloğu**, s. 17.

SALGARA	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	A stylized, symmetrical geometric motif consisting of a central vertical bar with a horizontal bar crossing it, and a series of small squares above and below the central bar. <p>Salgara Motifi (Emirdağ)</p>
SEVDİM DOLAŞTI	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
SEHER KUŞLU	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
SIZGIÇ	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	A motif consisting of a series of vertical bars of varying heights, arranged in a row. <p>Sızgıç Motifi (Mut)</p>
SINDI KULPU (SINDI GULBU)	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	

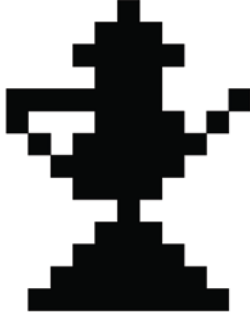
<p style="text-align: center;">SİĞİR SİDİĞİ/GAYMA</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p style="text-align: center;">SU YOLU</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	
<p style="text-align: center;">ŞAMANLIK DÖNEMİ HAÇ</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Mine Erbek'in '<i>Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri</i>' adlı kitabında ki sınıflandırmaya göre; Bereket olarak isimlendirilmektedir (Bkz. s.59).</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Şamanlık Dönemi Haç Motifi (Sivrihisar)</p> </div>
<p style="text-align: center;">TAZI</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	

<p>TAZI KUYRUĞU</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p>Tazi Kuyruğu Motifi (Mut)</p>
<p>TAHRİL</p>	<p>Bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
<p>TOP</p>	<p>Bu motif Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Havsız kirkitli dokumalarda kullanılan bazı desenler belli sistemlerle tekrar edilerek dokumanın ana motifini oluşturmaktadırlar. Bu tür desenler genellikle ‘Farda’, ‘Top’ veya ‘Göbek’ şeklinde isimlendirilmektedirler²⁰⁸.</p>	 <p>Top Motifi (Emirdağ)</p>

²⁰⁸ Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 54.

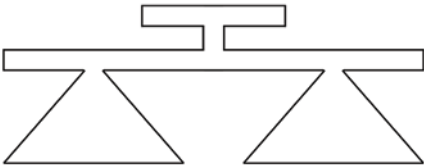
<p style="text-align: center;">TAVUS KUŞU</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. ‘Tavus Kuşu’ daha çok uzun ve renkli kuyruğu ile tanınmaktadır. Göz alıcı renkleriyle büyüleyici bir etkisi vardır. Tavus kuşu, eskiden olduğu gibi, günümüzde de cennet sembolü olarak kabul edilmektedir. Ayrıca ölümsüzlüğün ve yeniden doğuşun sembolüdür²⁰⁹.</p>	 <p style="text-align: center;">Tavus Kuşu Motifi (Emirdağ)</p>
<p style="text-align: center;">TESTERE/ BIÇKIR</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p style="text-align: center;">Testere/Bıçkır Motifi (Emirdağ)</p>

²⁰⁹ Bekir Deniz, “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, s. 62; Yörük Halısı Desenleri, El Sanatları Teknolojisi, Ankara: 2013, MEB, s. 22.

<p style="text-align: center;">TESTİ/İBRİK</p>	<p>Bu motif Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. İbrik* motifi; Anadolu’da maddi kültür ürünleri üzerinde sıkça görülmektedir ve yerleşik Anadolu kültürlerinden günümüze dek süren bir geleneğin devamı niteliğindedir. Anadolu’da ibrik ibadetin, Kars yöresinde ibrik temizliğin sembolü olarak gözlenmektedir. İslamiyet’te de abdestin ibrik ile ilgisi kurulmuş ve ibrik ibadetin dolaylı bir sembolü olagelmiştir²¹⁰.</p>	 <p style="text-align: center;">Testi/İbrik (Emirdağ)</p>
<p style="text-align: center;">TEK KURT AĞIZLI</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	

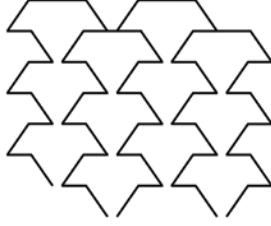

*İbrik: ‘Sürahi’ sözcüğünden alıntıdır. Arapça sözcük Orta Farsça (Pehlevice veya Partça) yazılı örneği bulunmayan ibrik ‘su döken’ sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Orta Farsça (Pehlevice veya Partça) âb ‘su’ ve Orta Farsça (Pehlevice veya Partça) rēxtan ‘akıtmak, dökmek’ sözcüklerinin bileşimidir. İbrik; Hititçede ‘assuzeri’ olarak anılmaktadır. Bu kelime aynı zamanda Hititçede köken olarak iyilik anlamına gelmektedir. Bu da suyun insana iyilik getirmesi ile ilgili olduğunu göstermektedir. Detaylı bilgi için bkz. <http://www.etimolojiturkce.com/kelime/ibrik>, (16 Nisan 2014); K. Özlem Alp, **Orta Asya’dan Anadolu’ya Kültürel Sembollere Giriş**, Ankara: Eflatun Yayınevi, 2009, s. 66.

²¹⁰ K. Özlem Alp, s. 66.

<p>TEYYARE/ ÇİÇEK</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Emirdağ yöresinde Teyyare motifi hem Teyyare hem Çiçek adlarıyla bilinmektedir. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
<p>TERAZİ</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Emirdağ yöresi dokumalarında sıkça karşılaştığımız motiflerden biri de 'Terazi' motifidir. Hemen her kilimde bir veya iki adet terazi motifi görmek mümkündür. Özellikle seccade ve namazlağılarda bu motif yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Terazi motifi Anadolu insanı için ahret hayatının bir sembolüdür. Bu dünyada kazandığı günah ve sevaplarının kıyamet günü bu terazilerde tartılacağına inanmaktadır²¹¹.</p>	 <p>Terazi Motifi (Emirdağ)</p>

²¹¹ Harun Ürer, "Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s. 46.

<p>TOPLULUK</p>	<p>Bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p>Topluluk Motifi (Sivrihisar)</p>
<p>TURNA KATARI</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.</p>	
<p>UĞUR BÖCEĞİ</p>	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır.</p>	 <p>Uğur Böceği Motifi (Emirdağ)</p>
<p>YARDIMLAŞARAK BİRBİRİNE DESTEK OLMA</p>	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	

YAR YARA KÜSTÜ/KÜSTÜ	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
YARIM GAGAK SU	Yaşam Sembolü olan bu motif Sivrihisar kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
YARIM GÖBEK	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	
YARIM TARAK SAKSAĞAN	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	

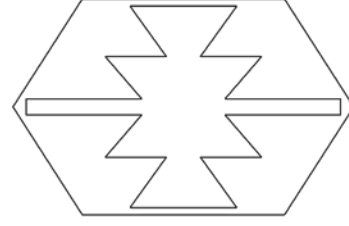
YELEN/YELELİ	<p>Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Ayrıca Emirdağ bölgesinde dokumaların uzun kenarlarına ‘yelen’ adı verilmektedir²¹².</p> <p>Yelen motifi; ‘Yaprak’ olarak da isimlendirilmektedir²¹³.</p>	A geometric motif consisting of two mirrored, jagged, zigzag shapes that meet at a central point, forming a symmetrical, leaf-like or branch-like structure. <p>Yelen/Yeleli Motifi (Emirdağ)</p>
YILAN	<p>Yaşam Sembolü olan bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.</p>	

²¹² Harun Ürer, “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, s. 92.

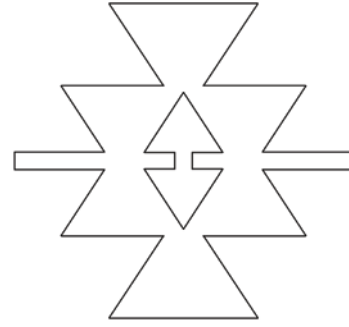
²¹³ Yusuf Durul, **Anadolu Kilimlerinden Örnekler-2**, s. 1.

YILDIZ

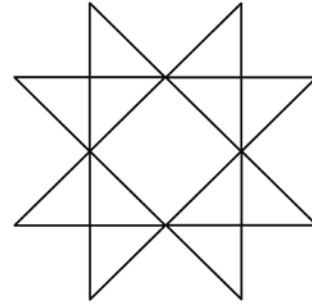
Bu motif Mut, Sivrihisar ve Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Anadolu tarihinde Yıldız* motifi bilinen en eski motiflerden biridir. Anadolu kilim ve halı dokumalarıyla diğer el sanatlarında çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Yıldız motifi iç içe geçmiş iki üçgenden oluşmaktadır. Bu form kare ve haç motifiyle anlamsal bütünlük içermektedir. Ayrıca bu bütünlük evreni simgeler; yani dört dünya ve dört gök bölgesinin simgesel anlatımıdır. Ayrıca beş köşeli yıldız, beş sayısı gibi, mükemmelliği temsil etmektedir. Yedi köşeli yıldız, bir açıdan yedi sayısının sembolizmini paylaşır, bir açıdan da küresel müziğin evrensel uyumunu, gökkuşağının renklerini, gezegenlerle ilgili yedi alanı ve bireysel bütünlüğü sembolize etmektedir. Altı köşeli yıldız ise zıtlıkları, evliliği ve evrenin yalnızlığını ve karmaşıklığını ifade etmektedir²¹⁴.

Yıldız Motifi (Mut)

Yıldız Motifi (Sivrihisar)

Yıldız Motifi (Emirdağ)

²¹⁴ Mine Erbek, **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri**, s.86.

***Yıldız**: Yıldızlarla ilgili Anadolu halk söylencesinde hala varlığını sürdüren birçok inanç ve söylem vardır. Örneğin; gökte yıldız kaydığında bir insan ölümüne inanılır. Halk yıldız kaymalarına 'yıldız düşmesi' der. Detaylı bilgi için bkz. Mine Erbek, s.86.

YÖREV FARDA (YÖREV TERS)	Yaşam Sembolü olan bu motif Mut kilimlerinde kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bakınız 2. Bölüm.	
ZÜLÜF	Bu motif Emirdağ kilimlerinde kullanılmaktadır. Kaynaklarda bu motifin görseli bulunamamıştır.	

KAYNAKÇA

- Alantar, Hüseyin. **Motiflerin Dili**, 1. Baskı, Yorum Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türkçe Sözlük**, Ankara, 2005 (10. Baskı).
- Afyonkarahisar'ın Coğrafi Konumu*, (t.y.),
<http://www.webilgi.com/afyon-karahisar/10226-afyonkarahisarin-cografik-konumu.html>, (20 Eylül 2012).
- Aytaç, Ahmet. “Mut Yörük Dokumalar”, **Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Etkinlikleri Sempozyum Bildirileri**, Antalya:, 5-10 Mayıs 2008, s. 93-100.
- Aytaç, İ. Çetin. “Kirkitli Dokumalarımızın Teknik Özellikleri ve Eski Bir Eşme Kiliminin Desen Analizi”, **II. Uluslararası Eşme Kilim Festivali Türkiye Kilimciliğinin Üretim ve Pazarlama Sorunları Sempozyumu**, Ankara: 27 Mayıs 1995, s. 25-39.
- Alp, K. Özlem. **Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş**, 1. Baskı, Ankara: Eflatun Yayınevi, 2009.
- Aldoğan, Ayşen. Türk Kilim Sanatı, **Sanat Dünyamız**, İstanbul: Sayı: 29, Yıl:10, 1984, s.13-15.
- Armağan, A.Latif. *XVI. Yüzyılda Teke Sancağı' ndaki Konar-Göçerlerin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma*, (t.y.),
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/27/159.pdf> (23Mayıs 2014).
- Atış, Aynur. “Sivrihisar Kilimleri”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, 2005).
- Ateş, Mehmet. **Mitolojiler Semboller ve Halılar**, 1. Baskı, İstanbul: Symbol Yayın, 1996.
- Albek, Suzan. **Dorylaion'dan Eskişehir'e**, Eskişehir: Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 89, 1991.

- Barışta, H. Örcün. “19-20. Yüzyıl İç Anadolu ve Orta Akdeniz Bölgesi Türk Kirkitli Dokumaları Üzerine”, **Türk Soylu Halklarının Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri**, Kayseri: 27-31 Mayıs 1996, s. 39-54.
- Baraz, Nesrin. **Sivrihisar’da ve Sivrihisar-Kayakent’te Dokumacılık**, Eskişehir’in Halkbilimsel Değerleri-I, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000.
- Balpınar Acar, Belkıs. **Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları**, İstanbul: Eren Yayınları, 2000.
- Balpınar Acar, Belkıs. “Münih’te Açılan Bir Sergi Türk Kilimleri”, **Sanat Dünyamız**, Yıl: 6, Sayı: 19, Mayıs, 1980, s. 35-41.
- Belkıs Balpınar, James Mellaart, Udo Hirsch, **The Goddess From Anatolia**, Cilt.1.
- Bayar, Muharrem. “Afyonkarahisar İline İskân Olmuş Aşiretler ve Karabağlı Türkmen Aşiretinin İskânı, Sosyal Kültürel Yaşantıları” **IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**. Afyonkarahisar: 29-30 Eylül 1995, s. 179-221.
- Bayraktaroğlu, Suzan. **Eskişehir ve Çevresi Halı-Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları**, İstanbul: Vakıflar Dergisi, Sayı: 21, s. 299-310.
- Canay, Ayla. “Anadolu’da Üretilen Kilim Motifleri Ve Seramik Sanatında Yorumlanması”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2011).
- Çındık/Çıntık, (t.y.), <http://www.sozce.com/nedir/74783-cintik> (27 Mayıs 2014).
- Çomça, (t.y.), <http://ne-demek.net/anlam%C4%B1/%C3%A7om%C3%A7a-ne-demek.html> (19 Nisan 2014).

- Deniz, Bekir. **Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1998.
- Deniz, Bekir. “Türk Dünyasında Ölümlük Halı, Düz Dokuma Yaygı ve Keçe Geleneği”, **Akdeniz Sanat Dergisi**, Antalya: Sayı: 4, Cilt:2, 2009, 1-16.
- Deniz, Bekir. “Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi”, **Akdeniz-Sanat Dergisi**, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını, Sayı: 5, Cilt: 3, Mart, 2010, s. 51-68.
- Deniz, Bekir. **Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları**, 1 Baskı, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2000.
- Durand, Gilbert. **Sembolik İmgelem**, Ayşe Maral (çev.), İstanbul: İnsan Yayınları, 2008.
- Durul, Yusuf. **Anadolu Kilimlerinden Örnekler-2**, 1. Baskı, İstanbul: Ak Yayınları, 1987.
- Yusuf Durul, **Yörük Kilimleri (Niğde Yöresi)**, 1. Baskı, İstanbul: Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi: 6, 1977.
- Durul, Yusuf. “Anadolu Kilim Dokumalarında Aman Kız veya Elibelinde Kız Motifleri”, **I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 1981, s. 128-134.
- Durul, Yusuf. **Türk Kilim Motifleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 62, Sayı: 3, Ankara, 1987.
- Dürgen, Gülşah Akırdağ. “Mersin İli Erdemli İlçesi’nin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Niğde: Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012).

Dulkadir, Hilmi. “Türk Dokuma Yanışları Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Değerlendirme”, **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, Cilt:5, Sayı: 168, 1992, s.89-92.

Güran Erbek, **Anadolu Motifleri**, Sergi Kataloğu, 18 Hazşran-5 Temmuz 1986.

Erbek, Güran. **Kilim Catalogue**, No: 1, İstanbul, Ana Basım, 1988.

Erbek, Güran. Anatolian Kilims, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Cilt, Ankara, 1995.

Erbek, Güran. Anatolian Kilims, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Cilt, Ankara, 1995.

Erbek, Mine. “**Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**”, 1. Baskı Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.

Ergün, Mustafa. “20. Yüzyıl Başlarında Afyon Şehir Kültürünün Çevredeki Diğer Şehirlerle Mukayesesi” **IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**. Afyonkarahisar: 29-30 Eylül 1995, s. 17-29.

Eskişehir’de Dokumacılık. (t.y.),

<http://frmsinsi.com/showthread.php?p=708809>, (29 Ekim 2013).

Emirdağ, (t.y.), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Emirda%C4%9F>, (27 Ekim 2012).

Eyüpoğlu. Üner -Fusun Yaraş, ‘**Doğal Boyalarla Kırmızılar, Morlar, Maviler**’, İstanbul: Türkiyemiz Kültür ve Sanat Dergisi, Yıl:20, Sayı: 61, 1990, s.40-47

Geçer, Ahmet. “Konya Vilayeti İçel Sancağı Mut Kazası-Karyeleri Temettuat Defterleri”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2001).

Genç, Mustafa. “*Silifke Yörük Çuvallarının Teknik Analizi ve Boyarmadde Analizi*”, Konya: **I. Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi**,

- Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Başkanlığı Yayınları, 01-02 Kasım 2007, s. 197-208.
- Genç, Mustafa. ‘*Yörük Dokumaları*’, İstanbul: **Art Dekor Dergisi**, Kasım, 1999, s. 146-151.
- Gerçek, Günay. “Eskişehir ve Civarı Cicim ve Sili Dokumacılığı” **Türk Etnografya Dergisi**, Sayı 17,(1982), s. 35-48.
- Gelişim Hachette Ansiklopedisi, 7. Cilt.
- Geleneksel Halı Sanatında Kullanılan Motifler ve Anlamları*, 2011, [http://www.egelisesi.k12.tr/dosyalar/editor/file/Proje08\(2\).pdf](http://www.egelisesi.k12.tr/dosyalar/editor/file/Proje08(2).pdf), (16 Nisan 2014).
- Güçlü, Adnan. “Eşme Kilimleri ile Emirdağ Kilimlerinde Görülen Benzer Desen ve Motif Örnekleri”, **II. Uluslararası Eşme Kilim Festivali Türkiye Kilimciliğinin Üretim ve Pazarlama Sorunları Sempozyumu**, Ankara: 27 Mayıs 1995, s. 81-92.
- Gültekin, R. Eser. Türklerde Bereket Sembolü Olarak Kullanılan Meyve Motifleri ve Minarede Değerlendirilmesi, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 3/5 Fall 2008, s. 9.
- Gönçer, Süleyman. **Afyon İli Tarihi**, Cilt 1, İzmir: Karınca Matbaacılık, 1971.
- Gülensoy, Tuncer. **Orhun’da Anadolu’ya Türk Damgaları**, 1. Baskı, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1989.
- Halaçoğlu, Yusuf. *Anadolu’da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=26> (23 Mayıs 2014).
- Halaçoğlu, Yusuf. *Anadolu’da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=29>, (23 Mayıs 2014).

Halaçoğlu, Yusuf. *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, (t.y.), <http://www.anadoluasiretleri.com/Page.php?pid=30> (23 Mayıs 2014) .

Hidayetoğlu, H. Melek. “Konya Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, (**Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi**, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, 2007).

Hull, Alastair ve Jose Luczyc-Wyhowska, **Kilim The Complete Guide**, Thames&Hudsen.

Halı Dergisi, Kilim and the Goddess from Anatolia Choosing a Conservator, April, 1990, Issue 50, s.123.

İlk Çağlardan İtibaren Sivrihisar Tarihi ve Bazı Tarihi Eserler, 2008, <https://groups.google.com/forum/#!msg/sivrihisar/zNKO2XJnps4/pxHF6IPotIJ> (27 Ocak 2012).

Karadağ, Recep. **Doğal Boyamacılık**, 1. Baskı, Ankara: Geleneksel El Sanatları ve Mağazalar İşletme Müdürlüğü Yayınları No: 3, 2007.

Kırzıoğlu Görgünay, Neriman. -Melda Akansel, Kaybolan Dokumalarımızı Kazanabilir miyiz?, **2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları,1999, s.4-14.

Koşar, Şebnem. Kirkitli Dokumalarda ‘Türkmen Aynası’ Motifi’, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı Halı, Halı, Kilim, Eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı, 1999).

Köse, Ensar ve Doğan Altay. **Mut**, İstanbul: Mut Belediyesi Kültür Yayınları, 2005.

Kundak, Fatma Yelda. “İçel Dokumacılığı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, 1998).

Kurtoğlu, Mehmet. *Modernite ve Kadın*, (t.y.),

<http://www.sanliurfasembol.com/ydetay.php?id=2063>, (08 Haziran 2014).

Mersin, (t.y.) <http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/mersin> (29 Ekim 2012).

Mersin, 2001, <http://www.belgeler.com/blg/fvj/turizm-corafyasi> (29 Ekim 2012).

Merhale, (t.y.), <https://eksisozluk.com/merhale--94106> (16 Şubat 2014).

Misk-i Amber, (t.y.),

http://www.hakaynasi.com/nazan_basogul,35/825,miski_amber/hakay_nasi.aspx; <http://misk.nedir.com/>;
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5352f8bdb80e09.78240438, (20 Nisan 2014).

Mut, (t.y.), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Mut>, (24 Kasım 2012).

MEB, El Sanatları Teknolojisi, Geleneksel Türk Dokuma Sanatları, Ankara: 2002.

MEB, Yörük Halısı Desenleri, El Sanatları Teknolojisi, Ankara: 2013.

Okcu, Hüseyin ve Diğerleri, **İstatistiklerle Eskişehir**, Eskişehir: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2010.

Onuk, Taciser ve Diğerleri, **İçel El Sanatları**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Maddi Kültür Dizisi: 19, 1998.

Onuk, Taciser ve H. Feriha Akpınarlı, “İçel Yöresi Düz Dokuma Yaygılarda Kullanılan Motif ve Kompozisyon Özellikleri”, Arış Dergisi, Sayı: 6, (Kasım, 2011), s. 84-93.

- Onuk, Taciser H. Feriha Akpınarlı, **Şanlıurfa Karakeçeli Kilimleri**, Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, 2003.
- Ölçer, Nazan. **Türk ve İslam Eserleri Kilimler**, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1988.
- Önder, Mehmet. “Anadolu’da Kilimlerde Konuşur”, **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, Yıl: 3, Sayı: 11, 1991, s. 45-48.
- Önder, Selahattin ve Engin Kırılı, “Osmanlı Döneminde Eskişehir’e “Osmanlı Döneminde Eskişehir’e Göçler” **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt. 6, Sayı. 1, (Haziran, 2005), s.129-144.
- Öksüz, Fatih ve Gülnur Gençler Abeş. **2008 Yılı Eskişehir İl Çevre Durum Raporu**, Eskişehir: Eskişehir Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Yayını, 2008.
- Örnekkol, Fatih. “Emirdağ Ağzı”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006).
- Ölmez, Filiz Nurhan. “Dokumalarda Yılan Motifi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Isparta, 2010, s. 2-21.
- Özkartal, Mehmet. Türk Destanlarında Hayvan Sembolizmine Genel Bir Bakış (Dede Korkut Kitabı’ndan Örnekler),
<http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/94/06.pdf> (20 Nisan 2014).
- Özönder, Hasan. “Türk Dokumlarındaki Motiflerin Menşei Birliği ve Türk Sanatının Sürekliliği”, **Türk Soylu Halklarının Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri**, 27-31 Mayıs 1996, Kayseri: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, s.249-257.

- Özudoğru, Şerife. “Silifke ve Sivrihisar Yörüklerinde Kilim, Peşkir ve Kuşak Örnekleri”, kybele.anadolu.edu.tr/makaleler/as1996_5/113612.pdf, (27 Ocak 2013).
- Özşener, Funda. “Motif” Kavramının İki Boyutu (Anlambilimsel – Kökenbilimsel), **Türk Dili Dergisi**, Yıl: 25, Cilt:25, Sayı:148.
- Parlar, Gülsün. “Emirdağ Kilimlerde Motif Renk ve Kompozisyon Özellikleri”, **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, Ankara:, Sayı: 21, 1994, s. 33-37.
- Sağ, Mehmet. Bir Sembol Olarak Kilim, **Arış Dergisi**, Sayı: 8, (Kasım, 2012), Ankara, s.117.
- Sakin, Orhan. **16. Yüzyılda Anadolu’da Türkmenler ve Yörükler**, 1. Basım, İstanbul: Sultan Ahmet Matbaası, 2006.
- Sayılır, Şeyda Büyükcan. “Göçebelik, Konar-Göçerlik Meselesi ve Coğrafi Bakımdan Konar-Göçerlerin Farklılaşması”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, XII/1, 2012, s.563-580.
- Sevim, Kadir ve Ayla Canay. “Anadolu’da Üretilen Kilim Motiflerinden Bukağı Motifi Ve Bu Motiften Çıkan Seramik Çalışmalar”, **İdil Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 6, (2013), 60-70.
- Seyirci, Musa. “Afyonkarahisar Yörükleri”, **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sayı: 21, 1994, s.45-48.
- Seyirci, Musa. “Afyonkarahisar Müzesindeki Hayat Ağaılı Kilim Seccadeler”, **IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**. Afyonkarahisar: 29-30 Eylül 1995, s. 171-178.
- Sivrihisar’ın Tarihi,(t.y.), <http://karacakaya.webs.com/sivrihisar.htm>, 14 Ekim 2012 tarihinde erişilmiştir.
- Sivrihisar, (t.y.), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Sivrihisar>, (21 Temmuz 2012).

- Solak, İbrahim. *XVI. Yüzyılda Maraş Ve Çevresinde Dulkadirli Türkmenleri*, (t.y.), <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s12/solak.pdf> (23 Mayıs 2014).
- Subaşı, Ebru. “Sivas İli Divriği, Hafik ve Zara Yöresi Kilimleri”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, 2006).
- Toptaş, Ahmet. “Afyonkarahisar Doğal Boyacılığını ve Kilim Üretimini Geliştirme Projesi ile Bazı Kilim Üreten Beldelerimiz”, **I. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**, Afyon: Afyon Belediyesi Yayınları: 2, 10-11 Mayıs 1990, s.70-73.
- Toptaş, Ahmet. “Afyonkarahisar ve Yöresi Kilimleri”, **Türkiye İş Bankası Kültür Sanat Dergisi Afyonkarahisar Özel Sayısı**, İstanbul: Sayı:21, Mart, 1994, s.54-60.
- Türkiye İller Ansiklopedisi**, Cilt 1, İstanbul: Ana Yayıncılık, 2005.
- Türkmen Kilimleri, **Türk İslam Sanatı Kültür ve Sanat Eki**, Milliyet Yayınları, Fasikül:10, s.73-80.
- Tahril, (t.y.), <http://www.nedirnedemek.com/tahril-nedir-tahril-ne-demek> (23 Nisan 2014).
- Türk Egemenliğinde Afyon 'da Sanat*, (t.y.), <http://www.afyonkarahisar.gov.tr/images/icerikfoto/file/anadolununkilidi/369-381.pdf>, (29 Ekim 2012).
- Türk Destanlarında Hayvan Sembolizmine Genel Bir Bakış (Dede Korkut Kitabı'ndan Örnekler)*, (t.y.), <http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/94/06.pdf> (20 Nisan 2014).
- Türkiye Topografik Haritası*, (t.y.), http://www.turkcebilgi.com/uploads/media/harita/turkiye_topografya.jpg (04.07.2014).

- Ürer, Harun. “Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”,
(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İzmir: Ege Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk-İslam Sanatı Anabilim Dalı, 1997).
- Yüksel, Nursel. “Afyonkarahisar Yöresinde Kirman”, **I. Afyonkarahisar
Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**, Afyon Belediyesi Yayınları,
Afyon, 10-11 Mayıs, 1990, s. 74-78.
- Yardımcı, Mehmet. Türk Destanlarında Tipler Ve Motifler, (t.y.),
http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/mehmet_yardimci_destan_tipler_motifler.pdf, (20 Nisan 2014).
- Yıldırım, Mustafa. “Konya Alaeddin Camii’nde Bulunan Cicim Örnekleri”,
Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 457-482.